

MISSIE VERHALEN

INTERVIEWS MET MISSIONARISSEN

samengevat door

J. Willemsen

DEEL 4

AZIË

en

OCEANIË

Inhoud

Voorwoord	
Australië	
DE GRAAL	
ZUSTERS VAN JEZUS, MARIA, JOZEF (JMJ)	
China	
BROEDERS VAN O.L. VROUW VAN ZEVEN SMARTEN	
FRANCISCANEN (OFM)	
KARMELIETESSEN (OCD)	
KLEINE ZUSTERS VAN DE H. JOSEPH	
LAZARISTEN (CM)	
MISSIONARISSEN VAN HET GODDELIJK WOORD (SVD)	
MISSIONARISSEN VAN SCHEUT (CICM)	
Cookeilanden	
PATERS VAN DE H.H. HARTEN (SSCC)	
Filippijnen	
FRANCISCANESSEN VAN VEGHEL	
KARMELIETEN (OCARM.)	
MEDISCHE MISSIEZUSTERS (MMZ)	
MISSIONARISSEN VAN HET H. HART (MSC)	
MISSIONARISSEN VAN MILL HILL (MHM)	
MISSIONARISSEN VAN SCHEUT (CICM)	
Hawaii	
PATERS VAN DE H.H. HARTEN (SSCC)	
Hongkong	
MISSIONARISSEN VAN SCHEUT (CICM)	
SALESIANEN VAN DON BOSCO (SDB)	
India	
DIENARESSEN VAN DE H. GEEST, BAEXEM	
FRANCISCANEN (OFM)	
MISSIONARISSEN VAN HET GODDELIJK WOORD (SVD)	
MISSIONARISSEN VAN MILL HILL (MHM)	
NORBERTIJNEN (OPRAEM.)	
ZUSTERS VAN JEZUS, MARIA, JOZEF (JMJ)	
ZUSTERS VAN LIEFDE, TILBURG	
Israël	
ASSUMPTIONISTEN (AA)	
SALESIANEN VAN DON BOCO (SDB)	
WITTE PATERS (WP)	
Japan	

FRANCISCANEN (OFM)
MISSIONARISSEN VAN SCHEUT (CICM).....
ZUSTERS REDEMPTORISTINNEN

Libanon.....
ASSUMPTIONISTEN (AA).....

Maleisië.....
MISSIONARISSEN VAN MILL HILL (MHM)

Nieuw-Caledonië
MARISTEN (SM).....

Nieuw-Zeeland
ASSUMPTIONISTEN (AA)

Pakistan
BROEDERS VAN MAASTRICHT (FIC)
FRANCISCANEN (OFM)
MEDISCHE MISSIEZUSTERS (MMZ)
MISSIONARISSEN VAN MILL HILL (MHM)

Papua Nieuw-Guinea
DIENARESSEN VAN DE H. GEEST, BAEXEM
DOCHTERS VAN O.L. VROUW VAN HET H. HART
MARISTEN (SM).....
MISSIONARISSEN VAN HET GODDELIJK WOORD (SVD)

Singapore
PATERS VAN DE HEILIGE HARTEN (SSCC).....

Solomoneilanden
MARISTEN (SM)

Sri Lanka
OBLATEN VAN DE ONBEVLEKTE MAAGD MARIA (OMI)

Taiwan
LAZARISTEN (CM)
MISSIONARISSEN VAN SCHEUT (CICM).....

Thailand
URSULINEN (OSU)

Register

Voorwoord

1. Het interviewproject KomMissieMemoires (KMM)

Het Katholiek Documentatie Centrum (KDC) heeft in 1976 in samenwerking met het Centraal Missie Commissariaat (CMC) en Missio/Pauselijke Missiewerken (PMW/MISSIO) een commissie met de naam ‘KomMissieMemoires’ (KMM) ingesteld met als doelstelling het vastleggen op geluidsdragers van herinneringen van Nederlandse missionarissen (priesters, zusters, broeders, fraters en leken) aan hun leven en werk in de missiegebieden, aan mensen die zij daar gekend hebben en aan gebeurtenissen waarvan zij getuige geweest zijn of waarin zij geparticipeerd hebben. Zo is een collectie ‘mondelijke bronnen’ opgebouwd als een aanvulling op de schriftelijke bronnen ten behoeve van het wetenschappelijk onderzoek op het terrein van de missiegeschiedenis van orden en congregaties en van de ontstaansgeschiedenis van bisdommen in andere continenten, waarbij Nederlandse missionarissen betrokken waren.

2. Interviews met missionarissen in Azië en Oceanië

Van elk interview is een registratie gemaakt en een abstract. Een registratie is een uitgebreide zakelijke samenvatting van het interview en vermeldt de onderwerpen die aan de orde zijn gekomen tijdens het interview. Een abstract is een beknopte samenvatting van een registratie in verhaalvorm. De abstracts worden gepubliceerd in de serie *Missieverhalen. Interviews met missionarissen* en zijn primair bedoeld als een ‘hulpmiddel’ voor hen die de interviews willen gaan beluisteren. Het eerste deel *Indonesië* verscheen in 1989, het tweede deel *Afrika* in 1998 en het derde deel *Amerika en Scandinavië* in 2003. Dit vierde deel *Azië en Oceanië* bevat 127 abstracts van interviews met missionarissen die in de volgende landen werkzaam zijn geweest:

Australië	4 interviews
China	20 interviews
Cookeilanden	2 interviews
Filippijnen	19 interviews
Hawaii	1 interview
Hongkong	3 interviews
India	20 interviews
Israël	3 interviews
Japan	7 interviews
Libanon	2 interviews
Maleisië	6 interviews
Nieuw-Caledonië	1 interview
Nieuw-Zeeland	1 interview
Pakistan	18 interviews
Papua Nieuw-Guinea	6 interviews
Singapore	1 interview
Solomoneilanden	9 interviews
Sri Lanka	1 interview
Taiwan	2 interviews
<u>Thailand</u>	<u>1 interview</u>
totaal:	127 interviews

3. Wegwijzer voor de gebruiker

De KMM-interviews bevatten zeer persoonlijke verhalen van missionarissen. Zij vertellen over hun missionaire activiteiten gedurende een verblijf van soms wel dertig tot veertig jaar in een missiegebied. Het gaat in de interviews om de persoonlijk beleefde werkelijkheid. Het is voldoende bekend dat ieder mens de werkelijkheid op zijn eigen manier beleeft. Vanuit dit gezichtspunt is het interessant in de verzameling interviews eenzelfde historische gebeurtenis tegen te komen, die door verschillende personen wordt belicht en soms ook verschillend wordt beoordeeld. Dit kan bijdragen tot een beter inzicht in de betreffende historische gebeurtenis.

Gepoogd is om in de korte samenvatting (abstract) van een vaak urenlang interview recht te doen aan die persoonlijke beleving en de abstracts te maken tot korte missieverhalen. Toch is het onvermijdelijk dat deze abstracts door hun beknoptheid tekort doen aan de rijkdom van informatie die op de geluidsdragers te vinden is. Deze abstracts willen dan ook niet het interview vervangen; zij dienen slechts als een eerste kennismaking met de verhalen van Nederlandse missionarissen. De mondelinge bron blijft het interview zelf.

De abstracts zijn per land ingedeeld en daarbinnen per orde of congregatie waarvan de missionaris lid is. Als een geïnterviewde in meerdere landen heeft gewerkt, wat soms voorkomt, wordt het betreffende abstract geplaatst onder het land waar hij/zij het éérst werkzaam was.

Ieder abstract begint met de vermelding van de naam en initialen van de geïnterviewde. Als de geïnterviewde ook een kloosternaam heeft, wordt die tussen haakjes toegevoegd, omdat hij/zij vaak onder die naam bij velen bekend is. Daarna volgt de geboortedatum, de datum en de duur van het interview. In de volgende regel staat het werkgebied zoals pastoraal, beleid, onderwijs of verpleging vermeld én de belangrijkste functie(s) die de geïnterviewde heeft bekleed zoals bijvoorbeeld bisschop, overste, econoom, docent of verpleegster.

Onder ieder abstract staan trefwoorden vermeld. Op grond van deze trefwoorden is het register samengesteld. In het register zijn de volgende categorieën opgenomen:

- de namen van de bisdommen en apostolische vicariaten waar de missionaris heeft gewerkt en informatie over verschaft. De huidige namen zijn gebruikt, ook als in het interview een oudere naam gebruikt wordt.
- de namen van personen, orden en congregaties die in het interview besproken worden.
- de namen van instellingen zoals katholieke verenigingen, scholen, ziekenhuizen etc. die met een eigen naam genoemd worden.
- de onderwerpen die uitvoerig in de interviews aan de orde komen. Zij worden met trefwoorden aangegeven die voldoende duidelijk het besproken onderwerp aangeven, ook al gebruikt de missionaris soms een andere omschrijving of benaming.

AUSTRALIË

DE GRAAL

B. Huizinga

KMM 811

* 4 juli 1910 / interview: 16 april 1984, 75 minuten.

Werkgebied: Australië 1936-1947; Schotland 1947-1951; Australië 1952-1973; Lesotho 1973-1979.

Functie: sociaal werk.

In dit interview vertelt mevrouw Brigid Huizinga uitvoerig over De Graal en haar werk in Australië, Schotland en Lesotho. In haar jonge jaren was zij wel geïnteresseerd in de missie, maar zij voelde zich niet geroepen om zelf naar de missie te gaan. Via de jeugdbeweging kwam zij in contact met De Graal. In het eerste deel van dit interview geeft mevrouw Huizinga veel informatie over de ontstaansgeschiedenis van De Graal tijdens het interbellum. De Graal was op verzoek van mgr. J.D.J. Aengenent in 1928 opgericht als een beweging van vrouwelijke leken ten behoeve van het jeugdwerk in het diocees Haarlem door het Gezelschap van de Vrouwen van Nazareth dat gesticht was in 1921 door pater J. van Ginneken SJ (1877-1945). Graalleden deden geen geloften, maar wel beloften van armoede, zuiverheid en gehoorzaamheid. Vanaf het begin was zij betrokken bij De Graal. Vóór de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) was De Graal actief in Nederland, na de oorlog trokken leden van De Graal ook naar de missiegebieden om daar te gaan werken ten behoeve van de emancipatie van de vrouw. Tussen 1947 en 1953 zijn ongeveer zestig leden van De Graal naar de missiegebieden vertrokken. Al tijdens haar opleiding vertrok zij naar Engeland voor het opzetten van een afdeling van De Graal. Zij was daar van 1932 tot 1936. Het was de bedoeling dat in elk land waar zij naar toetrokken een afdeling werd opgericht. Alles werd gestimuleerd en geregeld vanuit Nederland. De Graal werd door mgr. M. Kelly, bisschop van Sydney, uitgenodigd om ook daar te beginnen met een afdeling. Zij vertrok in 1936 naar Australië. Uit de jeugdbeweging groeide een vrouwenbeweging. In 1947 kwam zij terug naar Nederland. Zij kon niet wennen en ging naar Schotland om daar te helpen met het opzetten van een afdeling. In 1952 keerde zij terug naar Australië en ging er werken onder de Nederlandse emigranten met name ten behoeve van de vrouwen. Zij kwam in een kamp te werken en zorgde voor de opvang. De Nederlanders hadden grote gezinnen. De problemen lagen vaak bij de vrouwen. Zij konden niet wennen, spraken geen Engels, hadden geen contacten en veel last van heimwee. In 1973 vertrok zij naar Lesotho, omdat de emigratie vanuit Nederland naar Australië afnam. Ze was toen al 63 jaar oud. Aanvankelijk werkte ze bij een coöperatie, later bij het opzetten van een schoolbibliotheek. Missiewerk heeft ze er niet gedaan. Wel had ze veel waardering voor het werk van de missie. Ze vertelt over de gezondheidszorg, waarbij Medicus Mundi en Misereor hielpen, over de werkeloosheid en over een topzwaar regeringsapparaat. Ze gaat in op de economische afhankelijkheid van Lesotho ten opzichte van Zuid-Afrika. Er werkten meer leden van De Graal in Lesotho zoals onder andere mevrouw J.J.M. Gall. Zij hebben echter niet geprobeerd in Lesotho een afdeling van De Graal op te zetten. Tot slot vertelt mevrouw Huizinga over de situatie van de vrouw en de eigenlandse zustercongregatie. In 1979 keerde zij naar Nederland terug.

Trefwoorden: Aartsbisdom Sydney; Kelly, M.; Aartsbisdom Maseru; De Graal; Sociaal werk; Lekenapostolaat; Vrouwen van Nazareth; Aengenent, J.D.J.; Ginneken, J. van; Jeugdbeweging; Vrouwenbeweging; Emigranten; Gezondheidszorg; Medicus Mundi;

Misereor; Coöperaties; Onderwijs; Lesotho; Zuid-Afrika; Gall, J.J.M.; Eigenlandse zusters.

F.H.M. van der Schot

KMM 812

* 20 december 1912 / interview: 16 april 1984, 285 minuten.

Werkgebied: Australië 1936-1950; Zuid-Afrika 1950-1957; Uganda 1961-1971.

Functie: onderwijs; sociaal werk.

In dit interview zegt mevrouw Frances van der Schot dat zij door De Graal een wereldburger geworden is, geworteld in een eigen achtergrond. Die achtergrond is Nederland, maar ook de inspiratie van Jac. van Ginneken SJ: “vrouwen van alle landen organiseren voor het lekenapostolaat”. Dit ideaal voerde haar naar Australië, de Verenigde Staten, Zuid-Afrika en Uganda. Haar interview van bijna vijf uur bevat een schat aan informatie over De Graal als jeugdorganisatie, de Vrouwen van Nazareth en de latere internationale Graal. Op de kweekschool (circa 1930) werd zij lid van De Graal. Uitgebreid vertelt zij over de activiteiten van deze jeugdbeweging (massaspelen, Graalhuizen, De Graal in vooroorlogs Duitsland), veranderingen onder invloed van mgr. J.P. Huibers, en de ondergang tijdens de oorlog. In 1932 trad zij in bij de Vrouwen van Nazareth. In cursussen op de Tiltenberg maakte zij kennis met de visie van pater Van Ginneken op de kerk, de rol van de leek en met name de taak van de vrouw in de kerk. Op uitnodiging van mgr. M. Kelly, bisschop van Sydney, vertrok zij in 1936 met een team van vijf Nederlandse Graalleden leden naar Australië. In een lang verhaal wordt de oprichting en uitbreiding van De Graal in Australië beschreven: in verschillende steden ontstonden Graalhuizen, leidsters werden gevormd, cursussen voor studenten op touw gezet, een jeugdbeweging georganiseerd met velerlei activiteiten; later richtte men zich ook meer op volwassenen met een Adult Education Institute waar cursussen in theologie, filosofie, liturgie, sociologie enz. gegeven werden, alles gericht op lekenapostolaat met daarin een specifieke taak voor de vrouw. Tussen alle bedrijven door bracht zij een jaar door in Amerika (1944-1945), waar in Grailville met leven in gemeenschap geëxperimenteerd werd. In 1950 kreeg zij een benoeming voor Johannesburg in Zuid-Afrika. Deze episode levert vooral drie onderwerpen op. Ten eerste de oprichting van Graalgroepen; de opzet was om jonge Afrikaanse vrouwen met De Graal in contact te brengen en te engageren voor lekenapostolaat. Daartoe werden weekeinden en cursussen gehouden. Alles bij elkaar was het veel kleinschaliger dan in Australië. Ten tweede bespreekt zij haar werk als secretaresse van een federatie die als overkoepelend orgaan voor katholieke jeugdverenigingen fungeerde. Tenslotte vertelt zij wat zij in die jaren aan Apartheid ervaren heeft. In 1953 hielp zij enige tijd in Uganda, vanaf 1961 werkte zij daar tien jaar. De Graal beheerde in het bisdom Masaka een middelbare meisjesschool met internaat en een ziekenhuis. Haar eigen taak lag vooral op de school (Engels, godsdienst, zingen, spelen opvoeren enz.). Het is weer een heel ander verhaal dan de vorige. Zij bespreekt de staf, de meisjes (vooral hun ideeën en die van hun ouders over studeren en een baan zoeken), de onafhankelijkheid en in verband daarmee de nieuwe situatie van de katholieke scholen. Buiten de school was zij betrokken bij catechese cursussen voor onderwijzers. Deze waren geïnspireerd op de Hofingermethode uit de Filipijnen; ook documenten van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) werden in de catechese verwerkt. In 1970 keerde zij naar Nederland terug.

Trefwoorden: Aartsbisdom Sydney; Kelly, M.; Aartsbisdom Masaka; Zuid-Afrika; Uganda; De Graal; Onderwijs; Sociaal werk; Theologie; Filosofie; Liturgie; Sociologie; Lekenapostolaat; Vrouwen van Nazareth; Huibers, J.P.; Ginneken, J. van; Jeugdbeweging; Vrouwenbeweging; Apartheid; Gezondheidszorg; Middelbare meisjesschool; Internaat; Catechese; Ziekenhuis; Tweede Vaticaans Concilie.

ZUSTERS VAN JEZUS, MARIA, JOZEF (JMJ)

A.M.E.M. Dekkers [kloosternaam: zuster Christine]

KMM 109

* 20 maart 1909 / interview: 7 februari 1980, 160 minuten.

Werkgebied: Australië 1964-1979.

Functie: onderwijs.

Zuster Christine vertrok in 1964 naar Australië. Zij was in 1933 ingetreden bij de Sociëteit van de Zusters van Jezus, Maria, Jozef (JMJ) en tot 1964 werkzaam op de Montessorischool in Nijmegen. In 1964 werd zij benoemd voor Australië en kwam te werken in South-Blackburn bij Melbourne. Mgr. D. Mannix, bisschop van Melbourne (1917-1963), had de zusters gevraagd voor het katholiek onderwijs in zijn bisdom. Het katholiek onderwijs werd in 1960 nog niet gesubsidieerd door de overheid en er was een tekort aan onderwijzeressen. De katholieke scholen werden betaald uit het schoolgeld van de kinderen en bijdragen van het bisdom. De zusters van JMJ waren in 1960 begonnen met les te geven op de St. Benedict's School, een school van de Good Samaritan Sisters (the Sisters of the Good Samaritan of the Order of St Benedict) in Narrabundah, een wijk in Canberra. De zusters hebben daarna ook zelf scholen opgericht: in 1965 in South-Blackburn (Melbourne), in 1966 in Mooroolbark (Melbourne) en in 1969 in Aranda (Canberra). Zuster Christine beschrijft haar problemen in 1965 bij het lesgeven op de lagere school in South-Blackburn aan circa 40 kinderen. De lagere school was van de parochie. De school werd een voorbeeldschool (Montessori-onderwijs). Er kwamen veel bezoekers om de school te bekijken. Zuster Christina vertelt uitvoerig over het schoolsysteem en in het bijzonder over het lager onderwijs. Daarna geeft zij informatie over haar congregatie in Australië: dit werd een eigen regio. Groeide de school, dit geschiedde niet met de congregatie. Er waren veel interne moeilijkheden in de gemeenschap. De huizen in Aranda en in South-Blackburn moesten worden opgeheven bij gebrek aan zusters. De eerste zusters waren meisjes van Nederlandse komaf. Die zijn later weer uitgetreden. Er waren weinig eigenlandse roepingen. Er is nu hulp van zusters uit India. Tot slot vertelt zuster Christine over de charismatische beweging, die gestuwd werd door veel priesters en de bisschop. Zij stond daar niet positief tegenover en vertelt over zusters die de charismatische beweging stelden boven het gemeenschapsgebeuren. In 1979 keerde zij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Melbourne; Aartsbisdom Canberra; Mannix, D.; Zusters van Jezus, Maria, Jozef; Good Samaritan Sisters; Montessorischool; Onderwijs; Eigenlandse zusters; Charismatische beweging; Gemeenschap.

M.A. Schampers [kloosternaam: zuster Noëlla]

KMM 468

* 16 december 1917 / interview: 21 maart 1980, 180 minuten.

Werkgebied: Australië 1965-1977.

Functie: onderwijs; overste.

Zuster Noëlla werkte in het onderwijs en wel van 1940 tot 1965 in Nederland en daarna van 1965 tot 1977 in Australië. Zij heeft zelf het initiatief genomen om naar het buitenland te gaan. Zij schreef een brief naar de Generale Overste. Zij voelde zich verplicht om zich beschikbaar te stellen. Haar voorkeur ging uit naar Afrika, maar het werd Australië. In 1960 waren de eerste zusters van haar congregatie naar Australië gegaan. Zij vertelt waarom de Zusters van Jezus, Maria, Jozef (JMJ) naar dit land gingen. Het katholiek onderwijs was er ongesubsidieerd. Mgr. D. Mannix, bisschop van Melbourne (1917-1963) was op zoek naar "goedkope" leerkrachten. De zusters kwamen terecht op een bestaande middelbare school (Highschool) gesticht door de

Good Samaritan Sisters (the Sisters of the Good Samaritan of the Order of St Benedict) in Canberra. Na aankomst is zij eerst een jaar bij de Sisters of Mercy (van oorsprong Ierse zusters) in Canberra ingetrokken. Daarna bij de eigen gemeenschap die in 1960 ondergebracht werd in een oude pastorie. Zuster Noëlla vertelt over de gemeenschap en de vier kloosters die gebouwd werden in Canberra en in Melbourne. In 1968 werd haar congregatie verdeeld in provincies. Australië werd een regio, rechtstreeks geplaatst onder het Generaal Bestuur. Zuster Noëlla geeft informatie over de bevoegdheden van de regionaal overste en over een kapittel in 1975 in Australië. Er zijn enkele Australische zusters ingetreden en ook weer uitgetreden. Zij legt uit waarom dat gebeurde: er was een verschil in mentaliteit tussen de Nederlandse en de Australische zusters. Zij had veel contact met zusters van andere congregaties. Er was zelfs een intercongregationeel trefcentrum: het Beach House. Daarna vertelt zuster Noëlla uitgebreid over het onderwijssysteem en het katholiek onderwijs in Australië, de Highschool en haar werkzaamheden als onderwijzeres en overste. De Highschool werd overgenomen van de Good Samaritan Sisters. Het was een gemengde school. Er waren veel kinderen van emigranten op de school, hetgeen de nodige moeilijkheden met zich meebracht. We krijgen vervolgens veel informatie over de wijze waarop de school beheerd werd, over de financiën, over de lekenleerkrachten, over de boekenlijsten en over de uniformen. De kinderen van de emigranten hadden vooral moeilijkheden met de taal. In 1968 kwam er subsidie van de overheid voor de bibliotheek. Daarna volgde een periode van groei van de school. Er kwamen steeds meer lekenonderwijzers en steeds minder zusters. Zij heeft haar verblijf in Australië als een missionarisperiode ervaren. In 1977 keerde zij om gezondheidsredenen terug naar Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Melbourne; Aartsbisdom Canberra; Mannix, D.; Zusters van Jezus, Maria, Jozef; Gemeenschap; Highschool; Onderwijs; Emigranten; Sisters of Mercy; Good Samaritan Sisters; Intercongregationeel trefcentrum; Beach House; Generaal Bestuur; Regionaal overste; Australische zusters; Financiën; Leken; Eigenlandse zusters.

C.J.B. Min [kloosternaam: zuster Judith]

KMM 372

1 oktober 1902 / interview: 12 juli 1979, 180 minuten.

Werkgebied: Indonesië (Java) 1930-1967; Australië 1967-1973.

Zie Deel 1 Indonesië . – pag. 126

CHINA

BROEDERS VAN O.L. VROUW VAN ZEVEN SMARTEN

A. Blom [kloosternaam: broeder Robertus]

KMM 41

* 13 augustus 1914 / interview: 19 oktober 1978, 180 minuten.

Werkgebied: China 1947-1949; Indonesië 1949-1975.

Functie: onderwijs; sociaal werk.

Broeder Robertus heeft als kok, internaatsleider en sociaal werker in China en in Indonesië gewerkt. De Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten (Broeders van Amsterdam) hadden in 1927 in Tangshan, bisdom Yungpingfu, de zorg voor een ambachtsschool op zich genomen. De vakschool was een onderdeel van een hospitaal voor weeskinderen dat eigendom was van de directie van de kolenmijnen, de Kailan Mining Administration (KMA). Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) werden de broeders in 1942 door de Japanners geïnterneerd in een interneringskamp (het scholencomplex en ziekenhuis van de presbyterianen) bij de stad Weishien in de provincie Shandong (Shantung). Na de oorlog besloot het Generaal Bestuur van de congregatie nieuw broeders te sturen naar Tangshan. Vijf broeders werden in juni 1947 uitgezonden waaronder broeder Robertus. Hij was in 1941 ingetreden en had in het klooster een opleiding tot bakker gevolgd. Het interview begint met een beschrijving van zijn reis naar China: met de boot naar Shanghai en vandaar naar Tangshan. Vervolgens geeft hij een indruk van de bevolking, van de stad Tangshan en van de kolenmijnen. De eigenaren van de mijnen waren Europeanen en de mijnwerkers waren Chinezen die in grote wijken in eenvoudige huisjes woonden. In Tangshan woonden veel Europeanen. Zij werkten in hoge functies bij de mijnen of bij de pottenbakkersfabriek van een Duitser. Er was zelfs een eigen Europees ziekenhuis in de stad. De broeders woonden vanaf 1927 in het internaat bij het hospitaal voor weeskinderen op het missiecomplex. In 1938 bouwden zij een eigen huis: het St. Jozefinternaat met circa 150 arme weeskinderen waarvan de ouders bij overstromingen of in de mijnen omgekomen waren. Vervolgens geeft broeder Robertus een beschrijving van de ambachtsschool. Het was een kleine technische school met een timmerwerkplaats, een smederij, een tapijtweverij en een boerderij. In 1947 woonden twaalf broeders in het Sint Jozefinternaat Tangshan: negen Nederlandse broeders en drie Chinese broeders. Broeder Robertus kreeg de zorg voor de keuken. Lang heeft zijn verblijf in Tangshan niet geduurd. De communisten namen de stad in. De Europeanen vertrokken naar Formosa. Begin 1949 kregen de Nederlandse broeders de opdracht om de stad te verlaten. De broeders bleven in eerste instantie omwille van de jongens. De communisten traden hard op en paktten het onderwijs het eerst aan. Broeder Robertus vertelt over indoctrinatie en volksgerichten (volksrechtbanken). Uiteindelijk vertrokken de Nederlandse broeders via Peking (Beijing) en Tientsin (Tianjin) met de boot naar Hongkong. De Chinese broeders Casper Li en Petrus Kao bleven achter. Vanuit Hongkong reisde broeder Robertus samen met vier broeders door naar de Kei-eilanden. Daar waren de broeders in 1948 met een nieuwe missie begonnen op verzoek van mgr. J. Grent MSC, sinds 1943 apostolisch vicaris van de Molukken en Nieuw-Guinea. Dit vicariaat was toevertrouwd aan de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC). Mgr. Grent was de opvolger van mgr. J. Aerts MSC (1920-1943) die samen met andere missionarissen vermoord was door de Japanners op beschuldiging van spionage. Broeder Robertus werkte van 1949 tot 1961 in Langgur op het internaat bij een lagere technische school (LTS). Omdat zusters voor het eten zorgden was hij ditmaal niet nodig in de keuken en kon hij naast de zorg voor het

internaat les gaan geven op de school. Op het internaat woonden circa 70 jongens en hij gaf algebra en rekenen op de school. Het was een Nederlands programma. Men wilde de bevolking van vakmensen voorzien. De meeste leerlingen keerden echter niet meer terug naar hun eigen eiland. Zij konden niet meer wennen in de kampongs. Toch zijn ze allemaal goed terecht gekomen. Hierna geeft broeder Robertus nog enige informatie over het dagelijkse leven op het internaat en de school. Zijn medebroeders werden ziek en keerden terug naar Nederland. Hij bleef als enige over en kreeg in 1963 bericht om naar Merauke te gaan waar de broeders eveneens op verzoek van mgr. Grent in 1948 begonnen waren met een ambachtsschool met een internaat. Hier kreeg broeder Robertus de leiding van het internaat. Het was nog een koloniale toestand. De Nederlanders bleven er tot 1963. De mentaliteit van de MSC-missionarissen was “westers georiënteerd”. We krijgen nu een beschrijving van school en internaat en van de leerlingen: “kinderen uit het oerwoud-stenen-tijdperk”. In Merauke maakte broeder Robertus de overgang mee van Nederlands naar Indonesisch bestuur. De Nederlandse onderwijzers en ambtenaren vertrokken, maar de missionarissen bleven. De verhouding met het nieuwe gezag was de eerste tijd goed. In 1968 ging hij naar Waropko in het binnenland. De missiepost daar had een polikliniek, een winkeltje en een lagere school. Hij kreeg er de leiding over twee internaten voor jongens en meisjes. Broeder Robertus vertelt over de missiepost en het parochieleven. Twee maal per maand bezocht hij Mindiptana waar medebroeders zaten voor contact en inkopen. Hij bleef tot 1975 op deze missiepost in Waropko. Hij keerde in 1975 terug naar Nederland. Hij motiveert zijn besluit om weg te gaan: “je moet jezelf overbodig maken”. De overgang naar Nederland was groot. Kon moeilijk wennen aan de rijkdom hier. Tot slot van dit interview kijkt broeder Robertus terug op zijn missieperiode. Het is een zinvolle tijd geweest. Zijn grootste handicap was zijn gebrek aan een opleiding. Hij moest alles ter plaatse uit de praktijk leren.

Trefwoorden: Bisdom Yungpingfu; Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten; Kailan Mining Administration; Mijnwerkers; Sociaal werk; Onderwijs; Hospitium; Weeskinderen; Ambachtsschool; Ziekenhuis; Internaat; Sint Jozefinternaat Tangshan; Interneringskamp; Communisten; Volksgericht; Generaal Bestuur; Indonesië; Grent, J.; Aerts, J.; Apostolisch Vicariaat van de Molukken en Nieuw-Guinea; Apostolisch Vicariaat van Amboina; Bisdom Amboina; Aartsbisdom Merauke; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Technische school; Papoea's; Gezondheidszorg; Parochieleven.

J.H. Klein Gunnewiek [kloosternaam: broeder Plechelmus]

KMM 289

* 11 juni 1911 / interview: 8 maart 1979, 180 minuten.

Werkgebied: China 1936-1949; Indonesië 1951-1976.

Functie: landbouw.

Broeder Plechelmus volgde van 1931 tot 1933 de landbouwschool, was daarna kok en koster en meldde zich voor de missie van de Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten (Broeders van Amsterdam) in Tangshan in China. Zijn motivatie was: “je kon daar meer goed doen dan hier”. Hij reisde samen met broeder Basilius Sewalt met de boot naar Shanghai. Vandaar met de trein naar Tangshan. Zijn eerste indrukken waren niet erg positief. Hij werd getroffen door de armoede van de mensen en de vuiligheid op straat. Tangshan was een ‘Europese stad’ met veel buitenlanders. Het missiecomplex leek wel een “industriële centrum”. Broeder Plechelmus geeft een zeer gedetailleerde beschrijving van de missiepost met een kerk, een hospitaal voor weeskinderen en verschillende scholen. Pastoor was pater W.H. Scherjon CM en apostolisch vicaris van Yungpingfu was mgr. E.F. Geurts CM (1900-1940). Van beide lazaristen krijgen we een profielschets te horen. Het hospitaal voor weeskinderen was eigendom van de directie van de kolenmijnen, de Kailan Mining Administration (KMA), en bestond uit acht grote gebouwen. In twee van deze gebouwen was de

ambachtsschool gevestigd en in de andere gebouwen de lagere scholen van de Franse zusters. De scholen waren bestemd voor kinderen van mijnwerkers en voor weeskinderen die in een internaat op het missiecomplex woonden. Er waren honderden leerlingen. De broeders hadden de zorg voor de ambachtsschool. Hun salarissen werden betaald door de directie van de kolenmijnen die ook de overige kosten voor de scholen betaalde. Broeder Plechelmus moest broeder Isidorus Romijn vervangen die op 24 april 1935 overleden was. Deze was tuinman en beheerde sinds de komst van de broeders in 1927 de boerderij bij de ambachtsschool. Hij beschrijft vervolgens zijn taak in de tuin en op de boerderij. De broeders woonden sinds hun komst in het internaat voor de weeskinderen op het terrein van het hospitium. Broeder Ladislaus Oostermeijer was overste. In alles waren de broeders afhankelijk van de directie van de kolenmijnen. Om minder afhankelijk te zijn van de directie begonnen de broeders met de bouw van een eigen huis: het Sint Jozefinternaat Tangshan. Broeder Plechelmus geeft een toelichting op het besluit om met een eigen stichting te beginnen. Het Sint Jozefinternaat werd gebouwd en gefinancierd door de congregatie en kreeg een ambachtsschool met een drukkerij, een schoenmakerij, tapijtweverij, een boerderij en een internaat. De leerlingen werden aangevoerd door de pastoors uit de dorpen in het vicariaat: "bij ons werden ze automatisch katholiek". De broeders moesten nu twee ambachtsscholen bedienen: een ambachtsschool van de kolenmijnen en een van de congregatie zelf. In 1936 werd de eerste Chinese broeder ingekleed: broeder Casper Li. Een groep broeders bleef wonen in het internaat bij het hospitium en een ander groep ging in het Sint Jozefinternaat wonen. Tijdens de Japanse bezetting van China werden de Nederlandse broeders in 1942 geïnterneerd in een interneringskamp (het scholencomplex en een ziekenhuis van de presbyterianen) bij de stad Weishien in de provincie Shandong (Shantung). De Chinese broeders en priesters mochten op hun post blijven evenals broeder Plechelmus. Zijn boerderij moest zorgen voor het voedsel voor de geïnterneerden. Na de bevrijding vertrokken de Europeanen en werden de kolenmijnen overgenomen door de Chinezen. In 1940 was mgr. E. Lebouille CM benoemd tot apostolisch vicaris van Yungpingfu. In 1946 werd de bisschoppelijke hiërarchie in China ingevoerd en werd mgr. Lebouille benoemd tot de eerste bisschop van Yungpingfu (1940-1948). Al spoedig kwamen de communisten in Tangshan. Een nieuwe periode met vernederingen door volksgerichten (volksrechtbanken), straatverbod en huisarrest begon. De communisten namen alle gebouwen en bezittingen van de broeders in beslag. Begin 1949 kregen de Nederlandse broeders van de bisschop de opdracht om te vertrekken. De Chinese broeders en zusters werden van hun geloften ontslagen en naar huis gezonden, anderen vluchtten naar Manila of Formosa. Sommige priesters doken onder. Broeder Plechelmus kijkt in dit interview nu terug op deze bewogen periode in zijn missieleven. Achteraf werd hen wel eens verweten dat zij de Chinese broeders in de steek gelaten hadden. Maar zij konden niets anders doen dan weggaan. Hij vertrok met de trein en de boot naar Hongkong en vandaar naar Nederland. In 1951 begon hij aan zijn tweede missieperiode in Merauke op Nederlands Nieuw-Guinea. De uit China uitgewezen broeders werden verdeeld over twee nieuwe missieposten: een in Langgur op de Kei-eilanden en een in Merauke in Nieuw-Guinea. Beide missiegebieden waren toevertrouwd aan de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC). De samenwerking met deze congregatie liep wat minder soepel dan met de lazaristen in China. De paters hadden nog nooit samengewerkt met broeders en gaven hen weinig ruimte voor eigen initiatieven op het terrein van het lager en technisch onderwijs waarvoor zij gekomen waren. Pas in 1961 kwam er een overeenkomst tot stand met mgr. H. Tillemans MSC, de apostolisch vicaris van Merauke (1950-1966). Zijn eigen werkterrein lag eerst in de stad, later in Kepi in het binnenland en had steeds met land- en tuinbouw te maken. Hij vertelt uitvoerig over de scholen, de internaten en een agrarisch trainingscentrum waar hij als leraar werkte, de

godsdienstige vorming, de rol van het onderwijs in het missiewerk en de adat van de bevolking. Uitgebreid vertelt hij tot slot over de politieke ontwikkelingen. Broeder Plechelmus maakte in Merauke zowel het Nederlandse als het Indonesische bestuur mee. In de Nederlandse tijd was er een beleid gericht op de ontwikkeling van de Papoea's, tijdens de Indonesische bezetting werden de Papoea's achtergesteld bij de transmigranten. Een nieuwe koloniale tijd brak voor hen aan. Wegens gezondheidsredenen keerde hij in 1976 terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Yungpingfu; Bisdom Tangshan (Yongping); Aartsbisdom Merauke; Lazaristen; Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten; Sewalt, J.Th.; Scherjon, W.H.; Geurts, E.F.; Oostermeijer, G.; Lebouille, E.; Armoede; Landbouw; Onderwijs; Ambachtsschool; Hospitium; Weeskinderen; Mijnwerkers; Internaat; Boerderij; Kailan Mining Administration; Sint Jozefinternaat Tangshan; Chinese priesters; Chinese zusters; Chinese broeders; Interneringskamp; Ziekenhuis; Communisten; Volksgericht; Indonesië; Landbouw; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Tillemans, H.; Papoea's; Adat; Politieke situatie; Transmigranten.

G. Oostermijer [kloosternaam: broeder Ladislaus]

KMM 403

* 18 april 1891 / interview: 23 april 1979, 330 minuten.

Werkgebied: China 1927-1948; Indonesië 1948-1964.

Functie: onderwijs; pastoraal; overste.

Broeder Ladislaus Oostermeijer heeft 37 jaar in de missie gewerkt als overste en als onderwijzer: 27 jaar in China en 16 jaar op Irian Jaya (Nieuw-Guinea) in Indonesië. Het interview betreft beide missieperioden. De Congregatie van de Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten uit Amsterdam had in 1927 een missie aangenomen in China op verzoek van mgr. E.F. Geurts CM van 1900 tot 1940 apostolisch vicaris van Yungpingfu. In 1927 vertrokken de broeders Ladislaus Oostermeijer, overste, Crispinus Stiens, kleermaker, en Isidorus Romijn, tuinman, naar de missiepost van de Lazaristen (CM) in de mijnstad Tangshan. Zij gingen daar pater W.H. Scherjon CM helpen. Deze was pastoor in Tangshan en directeur van een hospitaal voor weeskinderen. Het hospitaal was opgezet door de directie van de kolenmijnen, de Kailan Mining Administration (KMA). De mijnen waren in handen van Europeanen en de mijnwerkers waren Chinezen. Doordat er veel ongelukken gebeurden in de mijnen waren er ook veel weeskinderen. Broeder Ladislaus geeft eerst een overzicht van de stad Tangshan en van de missiepost met een kerk, een jongens- en meisjesschool en het hospitaal. De kerk was hetzelfde ingericht als in Nederland. Het hospitaal bestond uit een rij gebouwen: Franse zusters, Filles de la Charité, van de Congregatie van de Dochters van de Liefde van de H. Vincentius à Paulo, hadden zes gebouwen in gebruik voor de verzorging van oude mensen en de weeskinderen. De jongens en meisjes op de missiescholen waren weeskinderen en kinderen van mijnwerkers. Broeder Ladislaus gaat daarna in op het werk van de broeders. Zij kregen twee gebouwen van het hospitaal toegewezen om er een ambachtsschool op te zetten. De broeders waren op uitnodiging gekomen van de directie van de mijnen en kregen daarom de status van ambtenaar en ontvingen een salaris. Zij begonnen in deze gebouwen met een tapijtweverij, schoenmakerij, kleermakerij, timmerwerkplaats en een boerderij. Zij wilden de kinderen van de mijnwerkers een vak leren. Er werd een internaat bijgebouwd. De taal was in het begin een groot probleem. In 1929 kwam er versterking. Er kwamen nog drie broeders over: broeders Christophorus Pommer, timmerman, Frumentius Vonhoff, tapijtwever, en Vicentius Pouw voor de boerderij. De broeders waren in alles afhankelijk van de directie van de kolenmijnen. Deze had een grote muur laten bouwen om het hospitaal en zorgde voor water, elektriciteit en kolen. Hierna vertelt broeder Ladislaus over de katholieke kerk in Tangshan. De stad behoorde tot het Apostolisch Vicariaat van Yungpingfu. Apostolisch Vicaris was mgr.

E.F. Geurts CM (1900-1940). Hij werkte samen met Nederlandse lazaristen en Chinese priesters. Die wilden een eigen Chinese bisschop, maar de lazaristen waren daar tegen. Zij beschouwden de Chinese priesters als “2^e rang priesters”. Er was een klein- en grootseminarie in het vicariaat. Jongens kwamen vragen of zij broeder konden worden. In 1936 werd de eerste Chinese broeder ingekleed. Later volgden meer Chinese jongens dit voorbeeld na. We krijgen nu informatie over de opleiding van deze Chinese broeders en de problemen die dat gaf. Het huwelijksverbod was moeilijk voor hen en het “celibaat een vreemde vogel”. In 1932 was broeder Bernulphus den Dubbelden overgekomen. Deze was timmerman en bouwde een school voor de zusters en een kerk. Later werd broeder Bernulphus novicemeester bij de Chinese broeders en na de oorlog nog even overste. De leerlingen en de novicen werden gerekruteerd uit de weeskinderen en de kinderen van de mijnwerkers die op de missiescholen zaten. Kinderen van buiten waren moeilijk te rekruteren. De gewone mensen hadden een anti-vreemdeling gevoel. Om minder afhankelijk te zijn van de directie van de kolenmijn bouwden de broeders in 1938 nog een eigen huis voor weeskinderen: het Sint Jozefinternaat. In Tangshan maakten de broeders de komst van de Japanners mee. Zij werden in 1942 door de Japanners geïnterneerd in een interneringskamp, gevestigd in de gebouwen van de presbyterianen, bij de stad Weishien in de provincie Shandong (Shantung). De Europeanen vertrokken na hun bevrijding uit het kamp meteen naar Europa. De broeders bleven. In 1947 werd de missie in Tangshan zelfs nog versterkt met de komst van vijf nieuwe broeders uit Nederland: Liborius Lauwers, Robertus Blom, Canisius Beijer, Longinus Koelemij en Cajetan van den Pangaart. Lang heeft hun verblijf in China niet geduurd. De communisten namen de stad in. In 1949 kregen de Nederlandse broeders de opdracht van hun algemene overste om China te verlaten. Zij vertrokken. De Chinese broeders bleven achter. Broeder Ladislaus was echter al in 1948 benoemd voor Merauke op Nederlands Nieuw-Guinea en vertrokken. De congregatie was in 1948 begonnen met een nieuwe missie in Langgur op de Kei-eilanden en in Merauke op Nieuw Guinea op verzoek van mgr. J. Grent MSC, apostolisch vicaris van Nieuw-Guinea en de Molukken (1945-1950). Deze had om onderwijzers gevraagd voor zijn vicariaat. Er gingen vier broeders naar Langgur op de Kei-eilanden en vier broeders naar Merauke waar zij begonnen met een vakschool, een school voor guru's (onderwijzers) en een landbouwcentrum. De situatie in Merauke was geheel anders dan in China. Merauke was pas echt missie. In juli 1950 werd het Apostolisch Vicariaat van Merauke opgericht en toevertrouwd aan de Nederlandse afdeling van de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC). De verhouding met mgr. H. Tillemans MSC, de nieuwe apostolisch vicaris van Merauke (1950-1966) was slecht. Hij had nog de idee dat broeders ondergeschikt waren aan de paters. De broeders wilden meer zelfstandigheid, maar waren financieel afhankelijk van hem. Pas in 1961 kwam er een contract tot stand met het vicariaat waarin taken en verantwoordelijkheden van de broeders in het onderwijs vastgelegd werden. Broeder Ladislaus geeft vervolgens een beschrijving van het schoolsysteem: in de dorpen waren driejarige lagere schooltjes (klas 1, 2 en 3), de beste leerlingen gingen naar de lagere school met internaat in Merauke (klas 4, 5 en 6). De opleiding tot onderwijzer vergde vervolgens nog twee jaar. In Zuid Nieuw-Guinea waren veel missieschooltjes. Hierna volgt een uitgebreide beschrijving van land en bevolking. We horen over de gewoonten en gebruiken van de Papoea's. Andere onderwerpen die besproken worden zijn: de kerkopbouw in het vicariaat en de methode van missioneren van de Missionarissen van het H. Hart van Jezus. Broeder Ladislaus maakte in 1963 de overdracht van Nieuw-Guinea aan de Indonesiërs mee. Hij eindigt zijn verhaal met een terugblik op zijn missieperiode in China en op Nieuw-Guinea (Irian Jaya). In 1964 keerde hij naar Nederland terug.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Yungpingfu; Bisdom Yungpingfu; Bisdom Tangshan (Yongping); Aartsbisdom Merauke; Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten; Lazaristen; Geurts, E.F.; Scherjon, W.H.; Stiens, C.; Romijn, I.; Pommer, C.; Vonhoff, F.; Pouw, V.; Pastoraal; Onderwijs; Overste; Ambachtsschool; Hospitium; Weeskinderen; Internaats; Kailan Mining Administration; Mijnwerkers; Zusters Dochters van de Liefde van de H. Vincentius à Paulo; Filles de la Charité; Sint Jozefinternaat Tangshan; Chinese priesters; Seminarie; Chinese broeders; Novicemeester; Celibaat; Japanners; Interneringskamp; Communisten; Lauwers, L.; Blom, R.; Beijer, C.; Koelemij, L.; Pangaart, C. van den; Dubbelden, B. den; Grent, J.; Kweekschool; Landbouw; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Tillemans, H.; Indonesië; Papoea's; Kerkopbouw.

J.Th. Sewalt [kloosternaam: broeder Basilius]

KMM 486

* 24 oktober 1915 / interview: 8 december 1980, 120 minuten.

Werkgebied: China 1936-1946.

Functie: onderwijs.

Broeder Basilius Sewalt vertrok in 1936 naar Tangshan in China waar de Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten (Broeders van Amsterdam) een ambachtsschool hadden. Hij werd er leraar op de timmerafdeling. Hij begint zijn interview met te vertellen over zijn benoeming, zijn reis naar China en zijn aankomst in Tangshan. De ambachtsschool was gevestigd op het terrein van het hospitium voor weeskinderen dat binnen de missiecompound van de lazaristen lag. Het complex was twee à drie hectaren groot. Het hospitium bestond uit verschillende gebouwen en was verdeeld tussen de Nederlandse broeders en de Franse zusters, Filles de la Charité, van de Congregatie van de Dochters van de Liefde van de H. Vincentius à Paulo. De broeders hadden twee gebouwen voor hun ambachtsschool en de zusters hadden zes gebouwen voor hun scholen en weeskinderen. Bij de ambachtsschool was een internaat waar acht broeders woonden. Tangshan had veel mijnen waar kolen werden gedolven voor de industrie. Er werkten ongeveer 40.000 arbeiders in de mijnen. Broeder Basilius geeft vervolgens een schets van de missie van de lazaristen in China en de verhouding tussen de Nederlandse en Franse paters. Hij werd na twee dagen al aan het werk gezet als kok in het internaat zonder dat hij kennis had van de Chinese taal. Hij leerde de taal van de leerlingen. Na een jaar werd hij gevraagd om leraar timmeren te worden. Hij werd betrokken bij het plan om een eigen klooster te bouwen: het Sint Jozefinternaat Tnagshan. Dit kwam in 1939 gereed. De broeders leefden van de inkomsten uit de boerderij en van de school. Het hospitium was eigendom van de directie van de kolenmijnen, de Kailan Mining Administration (KMA). De broeders ontvingen van de directie een salaris als leraar op de ambachtsschool. In Tangshan maakte broeder Basilius de oorlog tussen Japan en China (1937-1945) mee. In 1931 was Mantsjoerije door de Japanners veroverd. Mantsjoerije werd een vazalstaat van Japan. Vandaaruit werd in 1937 Noord-China door de Japanners bezet en brak de oorlog uit tussen China en Japan. De Japanners namen geleidelijk alle fabrieken en kolenmijnen over in Tangshan. In maart 1942 werd hij door de Japanners geïnterneerd in een interneringskamp bij de stad Weishien in de provincie Shandong (Shantung). Het kamp was ondergebracht in de gebouwen van de presbyterianen. Broeder Basilius geeft een gedetailleerd verslag van de indeling van dit kamp waar 2800 mensen, waaronder 800 priesters en religieuzen, geïnterneerd waren. Tot de kampbewoners behoorden leden van orden en congregaties die in Noord-China werkzaam waren zoals scheutisten, lazaristen, trappisten, franciscanen, dominicanen, benedictijnen, de franciscanessen uit Heerlen en de augustinessen uit België. Na vijf maanden mochten alle religieuzen naar Peking (Beijing) waar de broeders geïnterneerd werden in de gebouwen van de lazaristen en van de katholieke universiteit. In 1945 werden zij bevrijd door

Amerikaanse parachutisten. De broeders gingen terug naar hun missiepost in Tangshan, maar de communisten waren er al. Hij vertrok in 1946 via Shanghai, Hongkong en Singapore naar Manila waar een Nederlandse boot met spijtoptanten klaar lag voor vertrek naar Nederland. Na aankomst werd hij medisch afgekeurd om terug te gaan naar de missie. Tot slot gaat broeder Basilius in op de betekenis van de Belgische lazarist Vincent Lebbe CM (1877-1940) die in 1928 twee Chinese congregaties, de Little Brothers of St. John the Baptist en de Little Sisters of St. Therese of the Child Jesus, had gesticht. Lebbe wilde het katholicisme wortelen in de Chinese cultuur en drong aan op de opleiding van Chinese priesters en religieuzen en de vorming van een Chinees episcopaat. Op zijn aandringen werden in 1926 zes Chinese priesters tot bisschop gewijd in Rome.

Trefwoorden: Bisdome Tangshan (Yongping); Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten; Lazaristen; Onderwijs; Ambachtsschool; Hospitium; Weeskinderen; Internaat; Kailan Mining Administration; Filles de la Charité; Zusters Dochters van de Liefde van de H. Vincentius à Paulo; Sint Jozefinternaat Tangshan; Financiën; Japanners; Interneringskamp; Missionarissen van Scheut; Lazaristen; Trappisten; Franciscanen; Dominicanen; Benedictijnen; Bevrijding; Communisten; Lebbe, V.; Inculturatie; Little Brothers of St. John the Baptist; Little Sisters of St. Therese of the Child Jesus; Chinees episcopaat; Chinese priesters; Chinese religieuzen; Amerikanen; Repatriëring.

FRANCISCANEN (OFM)

P.A. Hogenboom [kloosternaam: pater Sigibald]

KMM 233

* 12 december 1907 / interview: 24 april 1979, 180 minuten.

Werkgebied: China 1933-1952.

Functie: pastoraal; overste.

Pater Sigibald Hogenboom werkte van 1933 tot 1952 in het missiegebied van de Nederlandse Provincie van de Franciscanen (OFM) in de provincie Shansi (Shanxi) in China, een missiegebied dat de franciscanen in 1696 overgenomen hadden van de Jezuiten (SJ). Het Apostolisch Vicariaat van Shansi (Shanxi) werd in 1844 opgericht en toevertrouwd aan Italiaanse franciscanen. Het vicariaat werd in 1890 gesplitst in twee delen: het Apostolisch Vicariaat van Noord-Shansi dat toevertrouwd bleef aan de Italiaanse franciscanen en het Apostolisch Vicariaat van Zuid-Shansi dat toevertrouwd werd aan de Nederlandse franciscanen. In 1924 werd de naam van het vicariaat gewijzigd in het Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu'an). Apostolische vicarissen waren achtereenvolgens: mgr. Martinus Poell OFM (1890-1891), mgr. Johannes Hofman OFM (1891-1901), mgr. Odoricus Timmer OFM (1901-1927) en mgr. Fortunatus Spruit OFM (1927-1943). In 1946 werd bij de instelling van de bisschoppelijke hiërarchie in China het vicariaat verheven tot bisdom Luanfu en werd pater Constans Kramer OFM benoemd tot bisschop. Pater Sigibald vertelt waarom hij naar de missie wilde gaan en waarom speciaal naar China. Hij vertrok kort na zijn priesterwijding in 1933. Het vicariaat was zo groot als Nederland en had 25 parochies. De hoofdstatie was gevestigd in Luanfu. In het vicariaat werkten op dat moment al dertig Nederlandse franciscanen en tien Chinese priesters en een dertigtal zusters van de Congregatie van de Franciscanessen Kleine Zusters van de H. Joseph uit Heerlen. Na aankomst ging hij eerst de Chinese taal leren. Hij beschrijft de door hem gevolgde methode om deze moeilijke taal te leren. Na een jaar werd hij benoemd voor de missiepost in Licheng bij pater Matthias Scholberg OFM. Niet lang daarna riep mgr. Spruit hem terug naar Luanfu om zich verder te bekwamen in de klassieke en moderne Chinese taal en om de bisschop te helpen. Hij werd secretaris van de bisschop en ging

les geven op het kleinseminarie in Luanfu. Er was een grootseminarie in Hungtung en een in Taiyuan. Er studeerden 80 tot 90 jongens op het kleinseminarie onder leiding van drie Nederlandse franciscanen en vier Chinese priesters. Pater Sigibald heeft er negen jaar les gegeven in Latijn en Grieks, algebra en algemene geschiedenis waar hij de geschiedenis van de wereldgodsdiensten aan toevoegde. Hij vertelt over zijn ervaringen als docent en gaat in op de motivatie van de studenten om zich aan te melden voor de priesteropleiding. Ook krijgen we informatie over de achtergronden van de studenten. Zij komen uit de 'oud-christelijke' milieus. Criteria voor toelating werden opgesteld. Als een student bijvoorbeeld de enige zoon was in de familie dan werd hij niet aangenomen. Er vielen veel studenten af. Hieraan gekoppeld gaat hij in op de zogenaamde 'rijstchristenen' die zich lieten bekeren om te kunnen werken op grond van de missiepost of om bescherming te krijgen tegen de rondtrekkende rovers. In Luanfu werd deze missioneringsmethode door de franciscanen afgewezen. Vervolgens beschrijft pater Sigibald het vicariaat en mgr. Spruit. Van hem krijgen we een profielschets aangereikt. De bisschop was vaak ziek waardoor pater Sigibald veel werk van hem moest overnemen. Een van de prioriteiten van het vicariaat was de catechistenopleiding. De missionaire methodiek was gericht op het catechumenaat. Er werden criteria opgesteld waaraan de mensen moesten kunnen voldoen om in aanmerking te kunnen komen voor de doop. De grondwaarheden van het geloof werden aangeleerd door het onderwijs in de catechismus. We krijgen een goed beeld van de parochianen uit die tijd. Wat de Chinees volgens pater Sigibald aantrok in de kerk was de saamhorigheid van de christenen. Hun gewoontes concentreerden zich op de verering van de voorouders. De kerk was oorspronkelijk tegen de voorouderverering. Vanaf 1937 heeft Rome daarin wat souplesse getoond. Interessant zijn ook zijn mededelingen over de financiën van het vicariaat en de bijdragen van de parochianen voor het onderhoud van de missionarissen. Luanfu lag in de provincie Shansi (Shanxi) waar de gouverneur zijn eigen politiek volgde. Hij hield de nationalistische legers buiten de deur. Er was discipline, orde en een goed werkend belastingsysteem. De betrekkelijke rust in het vicariaat veranderde met de eerste inval van de Japanners in februari 1938. De Japanners bombardeerden op zaterdag 18 februari 1938 de stad en namen daarna de stad in. Zij bleven er tot april 1938 en verlieten de stad. Maar zij keerden voor de tweede maal terug op 13 juli 1939. Hierdoor trad een totaal nieuwe situatie in: de Japanse bezetting van de stad verstoorde de bestaande orde. Pater Sigibald geeft een bewogen verslag van zijn ervaringen met de Japanners. Veel vluchtelingen kwamen naar de missiepost in Luanfu. De stad werd na de inname door de Japanners bestookt door de legers van de Kuomintang (Kwomintang) en door de communisten. Aanvankelijk was de verhouding met de Japanners goed, maar die verslechterde enorm na het uitbreken van de oorlog in december 1941 tussen Japan en Nederland. In 1941 werden twee paters vermoord: pater Matthias Scholberg OFM en pater Wilgisus van Dijk OFM. In maart 1942 werden de Nederlandse paters en zusters geïnterneerd in het interneringskamp, een gebouwencomplex van de presbyterianen, bij de stad Weishien in de provincie Shandong (Shantung). Daar zaten ongeveer 2800 buitenlanders samen. In het kamp ontmoette pater Sigibald missionarissen van andere orden en congregaties. Zij bespraken de toekomst van de kerk na de internering. Meer aanpassen aan de Chinezen werd noodzakelijk geacht. Op dit punt aangekomen in zijn verhaal gaat pater Sigibald uitvoering in op de missiemethodieken van de jezuiten, de lazaristen, de scheutisten en de franciscanen. De jezuiten legde de nadruk op het onderwijs, de lazaristen hadden geen tactiek en werden in de praktijk aan zichzelf overgelaten en de scheutisten en de franciscanen zaten meer op de zelfde lijn van opleiding van een eigenlands kader. Hiermee verbonden worden enkele onderwerpen apart besproken zoals de 'rijstchristenen' en het Franse patronaatschap over de missionarissen na de

Bokseropstand. De kerk was afhankelijk geworden van buitenlandse koloniale machten en dat had kwaad bloed gezet bij de communisten. Na een half jaar werden de paters en broeders na tussenkomst van de Duitse pater Alphons Schnusenbergh OFM, delegaat generaal van de franciscanen in China, overgebracht naar Peking (Beijing), waar zij in het Franciscaans studiehuis werden geïnterneerd. Na de capitulatie van Japan op 15 augustus 1945 wilden de franciscanen terug naar Luanfu. Dat ging niet: de stad was reeds in handen van de communisten. Pater Sigibald vertelt nu op welke wijze zij er toch in geslaagd zijn om de missiestatie in Luanfu te bereiken. Lang konden zij daar niet blijven. In 1947 ging hij op verlof naar Nederland. Begin 1948 keerde hij terug naar Peking (Beijing) om een nieuwe parochie in die stad op te richten. Eind januari 1949 werd Peking ingenomen door de communisten. Pater Sigibald werd gevangengenomen. Tot slot van dit interview vertelt hij uitvoerig over alles wat hij in gevangenschap heeft meegemaakt. Na een vonnis door een volksgericht (volksrechtbank) werd hij het land uitgezet. In 1952 keerde hij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu'an); Bisdom Luanfu (Lu'an); Franciscanen; Jezuïeten; Franciscanessen Kleine Zusters van de H. Joseph; Poell, M.H.; Hofman, J.A.F.; Timmer, F.A.; Spruit, A.T.; Scholberg, B.A.; Bisschoppelijke hiërarchie; Kramer, F.G.; Pastoraal; Onderwijs; Overste; Seminarie; Priesteropleiding; Missioneringsmethode; Rijstchristenen; Voorouderverering; Catechisten; Catechumenaat; Financiën; Kuomintang (Kwomintang); Nationalisten; Communisten; Japanners; Japanse bezetting; Vluchtelingen; Interneringskamp; Schnusenbergh, A.; Capitulatie Japan; Bokseropstand; Volksgericht; Verbanning.

J.H.J. Huls [kloosternaam: pater Artemius]

KMM 244

* 23 januari 1914 / interview: 19 mei 1980, 180 minuten.

Werkgebied: China 1947-1951; Japan 1952-1980.

Functie: pastoraal.

Pater Artemius Huls heeft slechts vier jaar kunnen werken in China van 1947 tot 1951. Daarna ging hij naar Japan. Dit interview geeft een goed beeld van het werk van een missionaris in twee landen waar de katholieken een wel zeer kleine minderheid vormen. Hij is een vlot verteller en alles wordt weloverwogen gebracht. Hij begint met het ophalen van herinneringen aan zijn seminarietijd. De missionaire opleiding op het kleinseminarie was minimaal. Het noviciaat was streng. Op het grootseminarie las hij veel over China. Er was een missieclub. Missionarissen op vakantie gaven lezingen. Zijn idee over het werk in China was: "de kerk van Nederland daar brengen". Na zijn priesterwijding werd hij kapelaan in Venray waar hij de bevrijding meemaakte. In 1947 vertrok hij samen met enkele andere franciscanen naar China. Een groot deel van China was al bezet door de communisten. De kloosters waren nog vrij. Na een bootreis van drie maanden kwamen zij aan in Shanghai. Daar kregen zij te horen dat de communisten al dichtbij Peking (Beijing) zaten. Er was nog een corridor. Zij zijn toch naar Peking gegaan om de Chinese taal te leren op het franciscaans taal instituut bij pater Beatus Theunissen. Het was een goede cursus. De franciscanen hadden, omdat zij niet meer naar hun missieposten in Luanfu en Kiangchow konden gaan, tijdelijk een parochie opgezet in het zuiden van de stad. Daar woonden de uit Kiangchow verdreven paters Piet (Albertinus) Potveer en Frans (Maternus) Dassen samen met de nieuwkomers uit Nederland: Jozef (Artemius) Huls, Toon (Abdias) van de Sande en Toon (Stanislaus) Mulder. Eind januari 1949 werd Peking ingenomen door de communisten. De vrijheden werden beperkt, er kwamen controleurs en zij werden geïnterneerd in één kamer op de pastorie. De catechisten moesten zitting nemen in een volksrechtbank. Zij werden gedwongen kwaad te spreken van de missionarissen. Dit alles speelde in 1950. Het vonnis luidde: "verbanning uit China". In 1951 verlieten zij Peking. Om in de buurt te blijven trokken Jozef Huls, Toon van de Sande en Toon

Mulder naar Japan. Het tweede deel van dit interview met pater Artemius Huls heeft betrekking op zijn werk in Japan. De uit China verdreven Nederlandse franciscanen gingen werken in het district Kitami op het eiland Hokkaido in het bisdom Sapporo. Bisschop was mgr. B.T. Tomizawa (1952-1987). Eerst volgden zij een taalcursus in Tokyo. De missieposten van pater Huls op Hokkaido waren achtereenvolgens Kitami (1952-1955), Abashiri (1955-1961), Kitami (1961-1966), Engaru (1966-1980) en Abashiri (1980-). We krijgen informatie te horen over de ontstaansgeschiedenis van de kleine katholieke gemeenschap in Kitami. Deze katholieken waren gevlucht uit Nagasaki waar zij vervolgd werden. Zij vormden een soort kolonie, gewantrouwd door de oorspronkelijk bevolking van het eiland: de Ainu's. Zij waren zeer trouw aan de kerk. Na de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) volgde een "enorme toeloop" tot de kerk vooral toen de "goddelijke keizer" verslagen was. Bekeerlingen moesten de catechismus kennen. Deze 'nieuwe' katholieken wilden in het begin vooral Europese kerken en waren afkerig van het shintoïsme en boeddhisme. De kerk gaf hen geborgenheid en de hemel. Hun moreel gedrag was zeer hoog: monogamie en een hoge huwelijksmoraal. De inhoud van het christendom trok hen aan met een trend tot vasthouden aan de eigen cultuur. Een struikelblok voor bekering was de voorouderverering. Bekering was daarom zeer moeilijk en een soort overgang naar de buitenlanders. De 'nieuwe' katholieken werden zo 'buitenbeentjes' in eigen land, vooral de jonge meisjes die in bekering een kans zagen tot emancipatie. Er was namelijk geen sprake van een emancipatie van de vrouw in Japan: "de vrouw was een meubelstuk". De kerk werd zo een "vrouwenkerk". De nieuwe regering zag in de kerk een bondgenoot en gaf ook financiële steun voor de kleuterscholen van de kerk. De franciscanen bouwden een kleuterschool naast hun pastorie. Het middel tot contact met de Japanners was de kleuterschool. Via het kind kwam men tot het gezin. Hierna gaat pater Huls in op het onderwijssysteem in Japan. De school werd beheerd door een bestuur van ouders. Pater Huls geeft een overzicht van de schooltypen en de inhoud van de lesprogramma's. Vervolgens gaat hij in op zijn pastorale werkzaamheden. De kerk is er van de christenen en niet van de pastoor. In elke parochie is een pastoraal comité dat ook de financiën beheert. De liturgie wordt nu in het Japans gevierd. Hij vertelt over de liederen en de psalmen die op muziek zijn gezet. Een boeiend onderwerp in de pastoraal vormt de zogenaamde 'thee-ceremonie' tijdens de dienst. Uit noodzaak geboren. Het is een soort vermomming van de eucharistie. Hij legt dit uit. In Japan is de kerk een 'buitenbeentje'. De invloed van het christendom is gering. Nog geen 1% van de bevolking is katholiek. De bisschoppen zoeken naar missionarissen, want er is een groot tekort aan priesters. Er zijn Japanse priesters, maar men ziet meer op tegen de buitenlandse priesters. Een lekenkerk is niet mogelijk. In de jaren zestig kwamen de spanningen los. Het bestand was in 1960 uitgegroeid tot tien franciscanen. Het werk was zwaar, de resultaten zeer beperkt en de eenzaamheid groot. We krijgen een beschrijving van alle problemen die ontstonden. Er was een groot leeftijdsverschil tussen de uit China verdreven missionarissen en de later uit Nederland overgekomen missionarissen, er was geen duidelijk omschreven taak, men moest er zelf inhoud aangeven, er was geen vast systeem in het werk. De regionale overste voelde zich "belabberd" door de veranderingen in Nederland en het opkomen van nieuwe stromingen in de theologie en de pastoraal na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Er ontstonden zo spanningen tussen de oudere en de jongere franciscanen. De ouderen waren voorzichtig en de jongeren wilden vernieuwen. Zij gaven een andere uitleg aan begrippen zoals erfzonde, verrijzenis en eucharistie. Deze groep in de Kitami-missie werd als "kettters" betiteld door andere franciscanen en Japanse priesters. Vooral de Duitse en de Italiaanse franciscanen waren behoudzuchtig. De nieuwe richting heeft toch doorgezet. Maar ze zaten daarmee letterlijk en figuurlijk op een eiland. Reden om vijf missionarissen naar Nederland terug te halen. Tegen deze

achtergrond geplaatst is het begrijpelijk dat er naar gestreefd werd om te komen tot de oprichting van een eigen Japanse provincie van de Franciscanen (OFM). In 1980 werd de Kitami-missie van de Nederlandse franciscanen officieel overgedragen aan de in 1977 opgerichte Japanse provincie van de franciscanen. Deze provincie kwam enigszins moeizaam tot stand. We worden hierover geïnformeerd. De Duitse, de Italiaanse, Canadese en de Nederlandse franciscanen traden toe tot deze nieuwe provincie. Hierna komen nog enkele onderwerpen van meer algemene aard aan de orde zoals de oecumene (of liever het ontbreken ervan), het boeddhisme, de Zen-groep, de vrije seksuele omgang, geboortebeperking, abortus, het drugsgebruik, huwelijken en echtscheidingen, het godsdienstonderwijs en de jeugd. Een apart onderwerp vormt de financiering van het missiewerk in Japan. Veel geld kwam van de Congregatio de Propaganda Fide in Rome en van het Genootschap van de H. Kindsheid voor hun parochies en activiteiten en van de Nederlandse provincie voor hun levensonderhoud. De parochianen gaven ook veel geld voor de kerk. Tot slot geeft pater Huls een indruk van zijn motivatie om in Japan te werken. Het begin was enorm moeilijk: “De Chinezen zijn kinderlijk, vol humor en goedlachs. De Japanners helemaal niet zo”, De eenzaamheid woog zwaar. Het was in het begin allemaal een “armzalig gedoe”. Nu is de kerk gevestigd en heeft enige invloed met name op het terrein van de gezondheidszorg: de zorg voor ouden van dagen en zieken. Na afloop van dit interview keerde pater Huls terug naar Japan.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu'an); Bisdome Luanfu (Lu'an); Apostolische Prefectuur van Kiangchow; Franciscanen; Theunissen, B.; Potveer, P.; Dassen, S.F.; Sande, A.C.V.M. van de; Mulder, A.J.T.; Pastoraal; Communisten; Volksgericht Verbanning; Kitami-missie; Hokkaido; Bisdome Sapporo; Tomizawa, B.T.; Tweede Wereldoorlog; Bekerings; Voorouderverering; Catechismus; Shintoïsme; Boeddhisme; Emancipatie; Vrouwenkerk; Huwelijk; Onderwijs; Kleuterscholen; Inculturatie; Liturgie; Geboortebeperking; Abortus; Drugsgebruik; Godsdienstonderwijs; Jeugdwerk; Tweede Vaticaanse Concilie; Japanse franciscanen; Financiën; Congregatio de Propaganda Fide; Genootschap van de H. Kindsheid; Parochielevens; Caritas.

F.G. Kramer [kloosternaam: pater Constans]

KMM 308

* 3 juni 1903 / interview: 30 maart 1978, 443 minuten.

Werkgebied: China 1929-1952.

Functie: pastoraal; bisschop; beleid.

Mgr. Constans Kramer trad in 1921 in bij de Franciscanen (OFM) en werd in 1928 tot priester gewijd. Na zijn wijding volgde hij een missiecourse in Rome en vertrok in 1929 naar het Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu'an) in de provincie Shansi (Shanxi). In dit zeer uitgebreide interview geeft mgr. Kramer inzicht in zijn leven als buitenlander, missionaris en bisschop in China alles in een chronologische volgorde en geplaatst tegen de achtergrond van de politieke en militaire gebeurtenissen uit die tijd: de oorlogen tussen verschillende generaals en de roversbenden in de jaren twintig, het bombardement en de plundering van de stad Luanfu in 1931 door legereenheden die in opstand gekomen waren tegen de regering, de komst van de communisten in 1936 naar de provincie Shansi, de Japanse bezetting in 1931 van Mantsjoerije; de oorlog tussen Japan en China (1937-1945), de Tweede Wereldoorlog (1942-1945), de capitulatie van Japan op 15 augustus 1945 en de bevrijding. Na het vertrek van de Japanners werd de burgeroorlog tussen de Kuomintang (Kwomintang) van de nationalisten onder leiding van generaal Chiang Kai-shek (Tsjang Kai Shek) en de communisten onder leiding van partijleider Mao Zedong (Mao Tse Toeng) voortgezet. Deze oorlog werd gewonnen door de communisten. In 1949 riepen zij de Volksrepubliek China uit. De nationalistena weken uit naar Formosa (Taiwan). Voor de katholieke kerk brak in 1949 een moeilijke

tijd aan. De buitenlandse missionarissen werden uitgewezen. Mgr. Kramer heeft dit alles meegemaakt en vertelt op een zeer persoonlijke manier over zijn missionarisleven in China. Hij heeft geleden onder de Japanners en de communisten. Mgr. Kramer begint zijn interview met het ophalen van jeugdherinneringen. Hij geeft een toelichting op zijn besluit om in te treden bij de franciscanen en om de overste te vragen om als missionaris naar China te mogen gaan. Hij had tijdens zijn seminarietijd al veel gelezen over China en een studie gemaakt van de aanpassingsmethode en de ritenstrijd. Heeft nooit enige aarzeling gehad over zijn keuze voor China. Na een missie cursus gevolgd te hebben in Rome vertrok hij samen met pater Servulus van Rossum OFM per boot naar China. Hierna vertelt hij over zijn eerste ervaringen in China. Na twee maanden kwam hij in 1929 aan in Luanfu. Zijn eerste taak was het leren van de Chinese taal. Hij leerde die taal in de praktijk. Pas in 1937 openden de franciscanen een taalschool in Peking. De paters Jesualdus van Hemert en Fructuosus Goedhart traiden hem in de zielzorg. In 1930 werd hij benoemd tot kapelaan voor de kathedraal in Luanfu. In 1931 kreeg hij een benoeming voor Hungtung, een 'dorp van oud-christenen', en in 1935 voor Kiangchow (Kiangtsjou), een missiepost in de bergen. De franciscanen zaten alleen op hun missieposten. Alle voorstellingen van China en de Chinezen, die hij in Nederland had, waren totaal verkeerd. Vooral de armoede van de mensen trof hem. Geleidelijk kreeg mgr. Kramer 'verbindingsdraden' met de mensen in zijn twee missiestaties die onderling zeer verschilden. In Hungtung woonden de zogenaamde 'oud-christenen' en in Kiangchow de 'heidenen'. Hij legt uit wat onder 'oud-christenen' verstaan werd. In 1940 keerde hij terug naar Luanfu waar hij assistent werd van mgr. Fortunatus Spruit OFM. Mgr. Kramer gaat nu in op de ontstaansgeschiedenis van het Apostolisch Vicariaat van Luanfu. Het vicariaat was in 1890 toevertrouwd aan de Nederlandse franciscanen. Tijdens de Bokseropstand in 1900 werd alles verwoest. Daarna weer herbouwd. In 1929 waren er 20 tot 30 missiestaties. De missiehuizen waren Chinees, maar de kerken waren barok. Apostolisch Vicarissen waren mgr. Johannes Hofman OFM (1891-1901), mgr. Odoricus Timmer OFM (1901-1928) en mgr. Fortunatus Spruit OFM (1928-1943). Van deze vicarissen krijgen we een profielschets te horen. Hierna wordt de organisatie van het vicariaat Luanfu beschreven. Gegevens worden aangereikt over tal van onderwerpen zoals de kleding van de missionarissen, hun huizen, de kerken, de eerste preek in het Chinees, de financiering van het vicariaat, de bijdragen in de vorm van graan van de christenen in de buitenstaties in de bergdorpen voor het levensonderhoud van de missionarissen, de kerkbelasting in de grote missiestaties in de steden en de administratieve opdeling van het vicariaat in districten (quasi-parochies). Het doel van de missionarissen was in het begin bekeringswerk onder de Chinezen: een motivatie om zich te laten bekeren lag in de positie van de kerk. De mensen zochten bescherming en bemiddeling bij de missionarissen, anderen kwamen om een voordeel of om een aalmoes. In het begin werden aalmoezen gecombineerd met bescherming als lokmiddel gebruikt om mensen te bekeren. Apostolisch Vicaris mgr. Hofman OFM maakte een einde aan deze praktijk en stelde strenge voorschriften op voor de doop. Het moderne catechumenaat kwam op, zij het nog vrij primitief. De franciscanen waren streng. Hun aanpak wordt beschreven. In 1937 raakte China in oorlog met Japan. China werd een 'oorlogsland'. De Japanners zaten alleen in de steden, tussen de steden hadden zij wachttorens om de wegen te beschermen. De meeste missionarissen zaten in de dorpen, de communistische guerrilla's ook. De mensen waren bang voor hen en vluchtten naar de missieposten. De missionarissen bleven op hun posten en deden wat zij konden om de mensen te helpen. Hiermee bouwde de missie een "geweldig stuk sympathie op bij de bevolking". In 1938 veroverden de Japanners Luanfu. Zij respecteerden aanvankelijk de houding van de missionarissen. Dat veranderde na het uitbreken van de oorlog tussen Japan en Nederland op 8 december 1941. De Japanners

traden daarna wreed op en roofden alles. De paters Matthias Scholberg OFM en pater Wilgigus van Dijk OFM werden vermoord. Luanfu lag ingeklemd tussen de Japanse legers en de Chinese legers van de nationalisten en de communisten. De communisten kwamen 's nachts en de Japanners overdag. Het pastorale werk ging tussen 1941 en 1943 gewoon door. De communisten begonnen na 1941 de kerk dwars te zitten. In de bergdorpen probeerden zij de missionarissen en de Chinese priesters weg te pesten met valse klachten en beschuldigingen. Mgr. Kramer vertelt hierna over de invloed van de communisten op de bevolking. Hij verklaart de anti-kerk-houding van de communisten. In maart 1942 kwam het bevel uit Japan tot internering van de Nederlandse missionarissen. Alle paters en zusters kwamen bijeen in Luanfu en gingen vandaar met de trein naar Taiyuan. De vicarissen Odoricus Timmer en Fortunatus Spruit bleven daar achter bij de Italiaanse franciscanen en stierven binnen een maand. De overige paters en zusters reisden door naar het interneringskamp bij de stad Weishien in de provincie Shandong (Shantung). Na enkele maanden werden zij overgeplaatst naar Peking. Mgr. Kramer werd geïnterneerd in het franciscaans klooster in Peking, andere franciscanen in het franciscaans studiehuis. In augustus 1945 werden zij bevrijd door de Amerikanen. De missionarissen wilden terug naar Luanfu en hun missiestaties, maar dat kon niet. Chinese priesters hadden de parochies bijeengehouden. Luanfu was in handen gevallen van de communisten. Van de Chinese priesters kreeg mgr. Kramer informatie over de volksgerichten (volksrechtbanken) tegen de kerkmensen en de inbeslagname van kerkelijke goederen. Hij kreeg een kans om naar Luanfu te gaan toen de hulporganisatie UNRA een trein met hulpgoederen naar de stad zond. Hiervoor was toestemming verkregen van zowel de communistische als de nationalistische legercommandanten. Mgr. Kramer en de paters Sigibald Hogenboom, Claudius van de Westelaken en Claudianus van Veldhuizen mochten als begeleiders met de trein mee. Kerk, seminarie en missiecomplex waren bezet door de communisten. Na aankomst in Luanfu vond een volksgericht plaats tegen mgr. Kramer. Hij vertelt over de tegen hem ingebrachte beschuldigingen. Na vier maanden besluit hij Luanfu te verlaten en naar Peking te gaan. Op 6 februari 1946 werd hij benoemd tot opvolger van mgr. Spruit en op 25 maart 1946 in de kapel van het franciscaans klooster in Peking tot bisschop gewijd. In geheel China verlieten in de periode 1946-1949 de missionarissen de door de communisten bezette gebieden en gingen naar niet-communistische delen van China. De missionarissen kwamen onder druk te staan om China te verlaten en kregen gewetensproblemen. De Chinese priesters bleven op hun posten. Mgr. Kramer vertelt nu over de opleiding van de Chinese priesters, het kleinseminarie in Lanfu, het grootseminarie in Taiyuan en de vicariaten die afgesplitst werden en toevertrouwd werden aan Chinese priesters zoals de Apostolische Prefectuur van Hungtung (Hoengtoeng). Ook waren er al Chinese zusters, de Zusters van de H. Elisabeth, in het vicariaat van Luanfu die begeleid werden door de Congregatie van de Kleine Zusters van de H. Joseph uit Heerlen, die sinds 1922 in Luanfu werkzaam waren. Eind januari 1949 werd Peking ingenomen door de communisten. Hierna verslechterde de situatie van de katholieke kerk snel. Mgr. Kramer beschrijft de vervolging van de kerk en met name van de buitenlandse missionarissen door middel van volksgerichten (volksrechtbanken). De communisten wilden de kerk los maken van Rome. Mgr. Kramer werd samen met de paters Sigibald Hogenboom en Jeremias Kemp gevangengenomen in Peking en na 15 maanden in 1952 het land uitgezet. Bewogen vertelt mgr. Kramer over deze gevangenschap, over de verhoren door zijn bewakers, zijn vonnis, zijn vrijlating en zijn verbanning uit China. Mgr. Kramer keerde via Hongkong terug naar Nederland "als een bisschop zonder diocees". Hij wilde niet naar Formosa gaan zoals veel andere oud-China-missionarissen. Hij legt uit waarom niet. Tot slot schetst mgr. Kramer zijn toekomstverwachting van de kerk in China.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu'an); Bisdom Luanfu (Lu'an); Apostolische Prefectuur van Hungtung; Franciscanen; Hofman, J.A.F.; Timmer, F.A.; Spruit, A.T.; Pastoraal; Bisschop; Beleid; Armoede; Kathedraal; Japanse bezetting; Tweede Wereldoorlog; Interneringskamp; Capitulatie Japan; Bevrijding; Burgeroorlog; Kuomintang (Kwomintang); Nationalisten; Chiang Kai-shek (Tsjang Kai Shek); Communisten; Mao Zedong (Mao Tse Toeng); Volksrepubliek China; Formosa (Taiwan); Pastoraal; Aanpassing; Ritenstrijd; Rossum, S. van; Chinese taal; Taalinstituut Peking; Hemert, A. van; Goedhart, C.; Oud-christenen; Bokseropstand; Financiën; Bekerings; Catechismus; Catechumenaat; Scholberg, B.A.; Dijk, J.J.M. van; Volksgericht; Hogenboom, P.A.; Westelaken, F.A. van de; Veldhuizen, J.H. van; Seminarie; Missiecomplex; Chinese priesters; Chinese zusters; Zusters van de H. Elisabeth; Franciscanessen Kleine Zusters van de H. Joseph; Kemp, A.N.; Buitenlandse missionarissen; Verbanning.

C.F.H.M. Pessers [kloosternaam: pater Quintinus]

KMM 412

* 4 oktober 1896 / interview: 16 juli 1979, 270 minuten.

Werkgebied: China 1923-1954.

Functie: pastoraal; procurator; apostolisch prefect; beleid.

Pater Quintinus Pessers vertrok in 1923 naar China waar hij ging werken in het Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu'an) in de provincie Shansi (Shanxi) dat toevertrouwd was aan de Nederlandse Provincie van de Franciscanen (OFM). Pater Pessers begint zijn verhaal met uit te leggen uit dat de Nederlandse franciscanen in 1923 missies hadden in Brazilië en in China. Men ging daar heen voor een missietour van 25 jaar. In 1923 werd dat veranderd in 12 jaar. Hij werd benoemd voor China en vertrok na zijn priesterwijding in 1923 naar Shanghai waar hij opgevangen werd door de missieprocurator van de lazaristen. Met de trein door naar Peking, waar hij een bezoek bracht aan de nuntius mgr. C. Constantini die opmerkte: "wat ik tegen de franciscanen heb is dat zij geen Chinezen in hun orde opnemen". Mgr. Constantini had zelf een voorkeur voor de opleiding van een diocesane clerus van wereldheren. Vandaar door naar Luanfu. Hij woonde anderhalf jaar bij twee Chinese priesters om de taal te leren. In 1925 werd hij benoemd tot pastoor in het dorp Kouotsuen. Hij vertelt over zijn pastorale aanpak. Het was een traditionele parochie met 'oud-katholieken' en nieuwe katholieken. De bediening van sacramenten zoals dopen en biechten en het vieren van devotie feesten stonden centraal. Er was een opvangcentrum voor "kindheidskinderen" (vondelingen) dat door vier 'maagden' geleid werd. Bekerings verliepen moeizaam. Een probleem was de voorouderverering. Ieder dorp in het vicariaat had een catechist. In 1929 keerde hij terug naar de stad Luanfu en werd er pastoor en procurator van de missie. Nauwkeurig geeft hij aan wat zijn taak als procurator inhield: de zorg voor de materiële en financiële zaken van het vicariaat. Apostolisch Vicaris was in 1924 mgr. Odoricus Timmer OFM (1901-1928). Zijn opvolger was mgr. Fortunatus Spruit OFM (1928-1943) die altijd ziek was. De bisschop en zijn medewerkers zaten in de hoofdresidentie. Het vicariaat telde 1500 katholieken, had zes buitenstaties (één man per statie), beschikte over een kleinseminarie met 80 tot 90 studenten, had 50 zusters voor het meisjesinternaat en het ziekenhuis en had een personeelsbestand van ruim 70 knechten. Verder waren er weeshuizen voor de vondelingen. Elk jaar werden circa 1000 kinderen te vondeling gelegd, waarvan 10% in leven bleef. Dat alles moest gefinancierd worden en pater Pessers zorgde daarvoor. Het geld kwam uit Rome, uit Nederland en van de collectes. Hij bouwde een nieuwe vleugel aan het seminarie en een jongens- en meisjesschool. In 1936 werd de Apostolische Prefectuur van Kiangchow (Kiangtsjou, Chiang-chow, Jiangzhou) afgesplitst van het Apostolisch Vicariaat van Luanfu en werd hij benoemd tot apostolisch prefect. Hij is daar gebleven tot 1954. De laatste zeven jaar als enige

Nederlander. In Kiangchow woonden de franciscanen in het voormalig keizerlijk paleis. Pater Pessers organiseerde de prefectuur en bouwde een kathedraal die in 1940 voltooid werd. Hij geeft een beschrijving van deze periode van kerkopbouw. De rust in de prefectuur veranderde met de inval van de Japanners in 1937. Hij probeerde zo goed als dat ging te komen tot een goede ‘werkrelatie’ met de Japanners. In maart 1942 werd hij geïnterneerd in het interneringskamp Weishien in de provincie Shandong (Shantung) en daarna in Peking. De Chinese priesters en zusters mochten blijven en hebben gewoon door kunnen werken in de prefectuur. Na de bevrijding op 15 augustus 1945 keerde hij samen met twee paters te voet terug naar Kiangchow. Met Pasen 1947 kwamen de communisten. Met hun komst brak een periode van ontberingen en verschrikkingen aan. Eind 1947 werd hij gevangen genomen samen met pater Dositheus Ruijs en enkele Chinese zusters van de Congregatie de H. Elisabeth. Veel catechisten werden eveneens gevangen genomen. We horen over de volksgerichten (volksrechtbanken), de martelingen en de vernederingen die zij moesten ondergaan. Pater Leonides Bruns werd in 1947 vermoord en pater Dositheus Ruijs stierf in 1948. Daarna mochten zij terug naar de missiestatie in Kiangchow. Na vijf jaar onder de communisten gewoond te hebben, wilden de Chinese zusters toch liever weg. Hij liet ze in 1952 gaan. Zelf bleef hij nog twee jaar samen met een Chinese priester. Iedere zondag hielden zij een dienst, maar de druk van de communisten nam toe. Er kwam een nieuw volksgericht tegen hem. Hij noemt de beschuldigingen op die tegen hem werden ingebracht. Het vonnis luidde: “vertrekken”. Hij moest meteen weg. Hij vertelt over zijn reis per trein naar Peking en vandaar met de boot naar Hongkong waar hij opgevangen werd door broeder Agnellus van der Weide OFM. Vandaar keerde hij terug naar Nederland. Tot slot kijkt hij om naar de drie Chinese zusters en zes Chinese priesters die achter bleven. De communisten wilden de clerus onder brengen in een Nationale Kerk. Hij geeft zijn mening daarover en over de Patriottische priesters die er lid van werden. Hij vat zijn missieperiode in China samen als “een geweldige ervaring”.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu’an); Bisdom Luanfu (Lu’an); Apostolische Prefectuur van Kiangchow; Franciscanen; Timmer, F.A.; Spruit, A.T.; Missieprocurator; Chinese priesters; Diocesane clerus; Pastoraal; Procurator; Apostolisch prefect; Traditionele kerk; Oud-katholieken; Sacramentele bediening; Dopen; Biechten; Devoties; Weeshuis; Vondelingen; Maagden; Bekeringen; Voorouderverering; Catechisten; Procurator; Financiën; Seminarie; Internaat; Ziekenhuis; Japanse bezetting; Kathedraal; Interneringskamp; Ruijs, C.A.; Chinese zusters; Zusters van de H. Elisabeth; Bruns, L.J.; Communisten; Volksgericht; Verbanning; Weide, S.D. van der; Nationale Kerk; Patriottische priesters.

S.D. van der Weide [kloosternaam: broeder Agnellus]

KMM 616

* 4 augustus 1907 / interview: 1 juni 1981, 240 minuten.

Werkgebied: China 1933-1948; Hongkong 1950-1981.

Functie: procurator; sociaal werk.

Broeder Agnellus van der Weide wilde géén priester worden maar wel broeder bij de Franciscanen (OFM). Hij trad in 1926 in. Zijn motivatie was “door mijn werken priesters vrij maken voor hun werk waartoe zij geroepen waren”. Naar zijn mening werd hun beschikbaarheid gehalveerd, omdat zij werk deden dat ook door broeders gedaan kon worden. Broeder Agnellus begint zijn interview met te vertellen over zijn eerste jaren als broeder in verschillende kloosters van de franciscanen. Hij wilde graag naar de missie in China. Er werd in Luanfu om een sigarenmaker gevraagd. Hij leerde het vak van sigaren maken in Weert en kreeg verlof om te gaan. Hij vertrok in 1933. Hij reisde met de boot naar Japan en vandaar naar Noord-China en over land met de trein naar Luanfu, de zetel van apostolisch vicaris mgr. Fortunatus Spruit OFM (1927-

1943). Broeder Agnellus vertelt nu over zijn eerste indrukken van China en over de taken van de broeders in het apostolisch vicariaat. Hij werd afgehaald door broeder Faustinus Coolen om 20 kilometer buiten Luanfu een sigarenfabriek op te zetten. Hij kreeg geen tijd voor een taalstudie: “hoe minder de broeders spreken, hoe harder ze werken”. Heeft zelf in de praktijk de Chinese taal geleerd. In 1931 arriveerde broeder Hippolytus van Schie om een bierbrouwerij op te zetten. Hierna volgt een situatieschets van het vicariaat en de toestand van de missie. Alles was goedkoop: de knechten, het voedsel en de druiven. Er werd zelfs wijn gemaakt. We worden nu in detail geïnformeerd over de missie in Luanfu: over het huis, de personeelsbezetting, de bevolking, de taal, de tyfus, de dorpen van de ‘oud-christenen’, de maagden en hun ‘gebedsschooltjes’, de gebedenboeken etc. Alles was goed georganiseerd door de missionarissen in de 19^e eeuw: “wij kwamen eigenlijk in een omgeving die katholiek was”. Er waren omliggende parochies waar de pastoors de verantwoordelijkheid droegen. Het parochieleven was traditioneel: iedere dag ’s ochtends een H. Mis met vooraf biechthoren en ’s middags officie van de H. Maagd, kruisweg en lof. De apostolisch vicaris gaf richtlijnen en ging op vormreis. Er was aanwas bij de Chinese clerus. Er werd geen druk op studenten uitgeoefend bij hun keuze voor aansluiting bij de reguliere of de seculiere geestelijkheid in het vicariaat. Ieder jaar werden er priesters gewijd. In 1935 werden de eerste Chinese franciscanen gewijd. De samenwerking tussen de Chinese priesters en de franciscaanse missionarissen was goed. Zij hielden jaarlijks samen een retraite. Het kleinseminarie in Luanfu zat vol. Het grootseminarie was gevestigd in Hungtung. De apostolische prefectuur van Hungtung werd in 1937 afgesplitst van het apostolisch vicariaat van Luanfu. Dit vicariaat werd toevertrouwd aan Chinese diocesane priesters. De apostolische prefectuur van Kiangchow was al in 1936 afgesplitst van het apostolisch vicariaat van Luanfu. Dit vicariaat bleef toevertrouwd aan de Nederlandse franciscanen en de eerste apostolisch vicaris werd mgr. C.F.H.M. (Quintinus) Pessers OFM (1936-1954). Er was een Chinese zustercongregatie, de Zusters van de H. Elisabeth, die begeleid werd door de Congregatie van de Kleine Zusters van de H. Joseph uit Heerlen, die sinds 1922 in Luanfu werkzaam was. De kerk stond er in groot aanzien. De landbouw was primitief, maar er was geen echte armoede meer. Aan deze rustige missieperiode kwam een eind in 1937. Op 7 juli 1937 begon de oorlog tussen China en Japan. Luanfu kwam als een soort niemandsland te liggen ingeklemd tussen de verschillende legers van de Japanners, de nationalisten en de communisten. In februari 1937 bereikten de Japanse legers Luanfu. Hierna volgde de periode van de Japanse overheersing. Broeder Agnellus was ooggetuige en vertelt over zijn ervaringen tijdens de Japanse bezetting. Veel vluchtelingen kwamen naar Luanfu en de missiestaties. De situatie verslechterde dramatisch toen op 8 december 1941 de oorlog uitbrak tussen Japan en Nederland. Twee paters werden door de Japanners vermoord: pater Matthias Scholberg OFM en pater Wilgisus van Dijk OFM. In maart 1943 werden broeder Agnellus samen met de andere Nederlandse franciscanen en de Kleine Zusters van de H. Joseph geïnterneerd. De reis liep via Luanfu naar Taiyuan, waar mgr. Spruit achterbleef, naar Peking. De Chinese priesters en de Chinese zusters bleven achter in het vicariaat en zetten de werkzaamheden voort. Hierna volgt een indringende beschrijving van het dagelijks leven in het interneringskamp bij Weihsien. Hij leerde er scheutisten en lazaristen kennen. Aan alle ellende kwam een einde met de bevrijding op 15 augustus 1945. Broeder Agnellus mocht in 1946 op verlof naar Nederland, waar hij zich bekwaamde in autotechniek en elektriciteitsvaardigheden. Terug in China kon hij niet meer naar Luanfu dat inmiddels ingenomen was door de communisten. Hij ging nu werken in het apostolisch vicariaat van Hangkow (Hankou) in de provincie Hubei dat toevertrouwd was aan de Italiaanse franciscanen. Hij werd er procurator van het huis van de Nederlandse franciscanen. Hij bleef er niet lang. In 1947 kreeg hij opdracht van pater

Alphons Schnusenberg OFM, delegaat generaal van de franciscanen in China, om in Macau (Macao) een huis klaar te maken voor de franciscaanse seminaristen die uit Peking geëvacueerd werden. De franciscanen hadden ook een huis gekocht in Hongkong (Xianggang) om het Studium Biblicum Franciscanum, een instituut dat tot doel had om de bijbel in het Chinees te vertalen, vanuit Peking daarheen over te brengen. Hij vertrok in 1950 naar Hongkong en heeft ook dit huis gereed gemaakt. De stroom vluchtelingen uit China kwam na 1950 opgang. Hij werd betrokken bij de opvang van de verbannen missionarissen. Zij hadden medische zorg nodig en moesten geholpen worden bij de terugreis naar Nederland. De Nederlandse franciscanen konden kiezen voor een nieuwe standplaats in Brazilië, India, Pakistan, Indonesië of in Japan waar de franciscanen een nieuwe missie hadden aangenomen in het district Kitami op het eiland Hokkaido voor een periode van 25 jaar. Vier franciscanen besloten om daar heen te gaan. Mgr. C.F.H.M. (Quintinus) Pessers OFM, apostolisch prefect van Kiangchow (1936-1954) was in 1954 de laatste Nederlandse franciscaan die China verliet. Na deze periode van hulpverlening aan de verbannen missionarissen, ging broeder Agnellus zich bezighouden met bouwactiviteiten in Singapore, Hongkong en op Taiwan. Hij begeleidde de bouw van conventen, scholen, kerken en kapellen. Verder ordende hij de bibliotheek van het Studium Biblicum. Over al deze activiteiten wordt verteld. Daarna geeft broeder Agnellus zijn visie op de Nationale Kerk in China en de positie van de katholieke kerk in Hongkong en op Taiwan. Nadat hij 65 jaar geworden was, keerde hij niet terug naar Nederland maar ging hij zich inzetten voor de ouden van dagen in Hongkong en de zusters, Little Sisters of the Poor, die deze mensen verzorgden. Een ander betrof zijn zorg voor bootvluchtelingen uit Vietnam. Voor dit sociale werk ontving hij giften van particulieren en van het Broeder Everardusfonds in Nederland. Tot slot van dit boeiende interview geeft broeder Agnellus zijn motivatie om door te gaan met zijn werk in Hongkong. Hij geeft zijn mening over de situatie van de kerk in Nederland en uit nogmaals zijn bewondering voor de 19^e eeuwse missionarissen. Na dit interview keerde hij terug naar Hongkong.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu'an); Bisdom Luanfu (Lu'an); Apostolische Prefectuur van Kiangchow; Apostolische Prefectuur van Hungtung; Apostolisch Vicariaat van Hangkow (Hankou); Franciscanen; Spruit, A.T.; Pessers, C.F.H.M.; Coolen, M.P.H.; Procurator; Schie, A.J.; Parochielevens; Sacramentele bediening; Biechten; Oud-christenen; Maagden; Gebedsschooltjes; Seminarie; Priesteropleiding; Japanse bezetting; Scholberg, B.A.; Dijk, J.J.M. van; Franciscanessen Kleine Zusters van de H. Joseph; Chinese priesters; Chinese zusters; Zusters van de H. Elisabeth; Vluchtelingen; Interneringskamp; Missionarissen van Scheut; Lazaristen; Nationalisten; Communisten; Bouwactiviteiten; Studium Biblicum Franciscanum; Schnusenberg, A.; Bijbel; Verbanning; Sociaal werk; Vluchtelingen; Nationale Kerk; Little Sisters of the Poor; Broeder Everardusfonds.

KARMELIETESSEN

J.L.M. Heersche [kloosternaam: zuster Marie Agnes]

KMM 199

* 7 mei 1899 / interview: 13 juni 1980, 255 minuten.

Werkgebied: Vietnam 1937-1939; China 1940-1949; Thailand 1950-1979.

Functie: contemplatief leven.

Dit interview onderscheidt zich van de andere interviews, omdat hier een slotzuster aan het woord is. Geen actief leven buiten het klooster in de maatschappij, maar een contemplatief leven van gebed en bezinning binnen de muren van het klooster. Zuster Marie Agnes trad na een opleiding tot onderwijzeres in 1920 in bij de Ongeschoeide Karmelietessen (OCD) in Bergen op Zoom. Zij begint haar interview met een terugblik

op haar noviciaat. Er werd Frans gesproken. Haar communiteit kwam uit Frankrijk en werd pas Nederlands toen er voldoende postulanten waren ingetreden. Zij was de eerste Nederlandse zuster die intrad. Spoedig waren er 12 Nederlands zusters. Zij beschrijft het kloosterleven vol met strakke regels, zelfkastijding en versterving. Zij vroeg om naar de missie te mogen gaan en kreeg toestemming van de bisschop van Breda. De zusters hadden banden met de Société des Missions Etrangères de Paris (MEP) die in de Franse koloniën in het oosten en in China missioneerde. In 1937 vertrok zij naar de havenstad Hue in Vietnam en werd zo de enige Nederlandse karmelietes in het verre oosten. De karmelietessen hadden kloosters (Karmels) in Phnom Penh in Cambodja, in Bangkok in Thailand, in Hue in Vietnam en in Kunming, de hoofdstad van de provincie Yunnan, in Zuid-China. Zuster Marie Agnes geeft een uitgebreide beschrijving van deze kloosters en profielschetsen van de oversten (priorinnen). Zij bleef twee jaar in Hue. In 1940 verhuisde zij naar de Karmel in Kunming die gesticht was vanuit de Karmel in Phnom Penh. Ondanks veel beproevingen was de communiteit uitgegroeid tot een gemengd gezelschap van 15 zusters: twee zusters uit Vietnam, zes zusters uit China en zeven zusters uit Europa. De geestelijke vorming van de eigenlandse zusters was westers, al het andere was aangepast. In 1940 werd de stad gebombardeerd door de Japanners. De Karmel werd geraakt. Mgr. J. Larregain MEP, apostolisch vicaris van Yunnanfu (1938-1943) zond de zusters naar het binnenland. Zij werden op de missiepost in Wetse ondergebracht in een gebouw dat bestemd was voor het kleinseminarie. Overste van het seminarie was pater Michel Grignon MEP. Hierna geeft zuster Marie Agnes een beeld van de Franse missionarissen. Zij hadden het moeilijk. In Kunming was de hoofdstatie van de missionarissen gevestigd en er waren circa 1000 christenen. De apostolisch vicaris woonde in de stad. Er was een parochie met een Maria Legioen en een Katholieke Actie. Mgr. Ch. De Gorostazu MEP, apostolisch vicaris van Yunnanfu (1907-1933), had de karmelietessen naar Kunming gehaald. Na zijn overlijden liet hij zijn geld en bezittingen na aan de Karmel. Het klooster was zelfstandig en behoorde niet tot het vicariaat. Dit gaf spanningen tussen de zusters en de Franse missionarissen. Pater Grignon had namelijk de Karmel afgestaan aan het Chinese nationalistisch leger, omdat de zusters tijdelijk in zijn seminarie in Wetse woonden. De zusters eisten de Karmel terug. In Wetse werden de zusters overvallen door rovers. Van al deze verwickelingen worden we op de hoogte gesteld. Zij gingen terug naar Kunming waar het klooster nog steeds bezet was door het Chinese leger. De zusters werden nu opgevangen door de Franciscanessen Missionarissen van Maria (FMM) in een kleuterschool. De Franse directeur van de spoorwegen zorgde voor een nieuw onderkomen: de Villa des Meuriers. Daar bleven zij twee jaar wonen. Zij kregen veel steun van het Amerikaanse leger zowel van de Amerikaanse aalmoezeniers als van de piloten. In 1944 kregen de zusters hun Karmel eindelijk terug. De zusters zetten daar hun contemplatief leven voort, volstrekt geïsoleerd van hun omgeving. Zij kregen veel financiële en materiële steun van Karmelstichtingen in Europa. De Karmel was een fort in een zeer arme omgeving: "We voelden in die tijd niet aan dat de verhouding kloosterling en arme mensen fout was". Na de nederlaag van Japan in 1945 kwamen de communisten naar het zuiden. Zij werden goed ontvangen in Kunming. Spoedig werden alle functies in de kantoren, op de scholen en in het ziekenhuis door de communisten overgenomen. Hierna werd de kerk aangepakt. Er werd een bureau voor godsdienst opgericht. De zusters moesten zich daar eens per week melden. Er kwamen volksgerichten (volksrechtbanken) tegen de religieuzen. Er werd een Nationale Kerk opgericht en de clerus moest kiezen voor of tegen Rome. Veel buitenlandse missionarissen werden gevangen gezet of moesten het land verlaten. Meerdere Chinese priesters traden tot de Nationale Kerk. Ook zuster Marie Agnes werd uitgewezen. De Europese zusters keerden terug naar de Karmels waar zij vandaan gekomen waren.

Zeer gedetailleerd geeft zuster Marie Agnes een verslag van haar eigen ervaringen met de communisten en de behandeling van de Chinese priesters en zusters door de communisten. Zij toont zich zeer bezorgd over het lot van de Chinese en Vietnamese zusters die in Kunming achterbleven. In 1949 verliet zuster Marie Agnes China en ging via Hongkong naar Bangkok waar zij in 1950 werd opgenomen in de Karmel. Vanuit Bangkok heeft zij nog jarenlang kunnen corresponderen met de zusters in Kunming totdat de grens met China tijdens de Culturele revolutie gesloten werd. Zij geeft veel informatie tot slot van dit lange interview over het kloosterleven in Bangkok in een boeddhistische omgeving. Zij werd er novicemeesteres. Zij snijdt nog enkel andere onderwerpen aan zoals de afkomst van de novicen, de missionarissen in Thailand, de bisschoppen, de missionaire methoden, de relatie kerk en staat en de komst van de communisten uit China en Vietnam naar de noordelijke provincies. Zij bleef tot 1979 in Bangkok. Op aandringen van de Nederlandse Ambassade en op bevel van de nuntius moest zij na 29 jaar gewoond te hebben in de Karmel in Bangkok, ook Thailand verlaten vanwege de dreigende situatie daar. Zij keerde terug naar Nederland naar de Karmel in Huybergen, vanwaaruit zij in 1937 naar Vietnam vertrokken was.

Trefwoorden: Aartsbisdom Kunming; Apostolisch Vicariaat van Yunnanfu; Société des Missions Etrangères de Paris; Gorostazu, Ch.D.; Larregain, J.; Zusters Ongeschoeide Karmelietessen; Contemplatief leven; Vietnam; Noviciaat; Novicen; Novicemeesteres; Karmel; Priorin; Europese zusters; Eigenlandse zusters; Chinese zusters; Vietnamese zusters; Grignon, M.; Parochielevens; Maria Legioen; Katholieke Actie; Franciscanessen Missionarissen van Maria; Japanners; Amerikanen; Communisten; Buitenlandse missionarissen; Volksgericht; Nationale Kerk; Culturele revolutie; Boeddhisme.

KLEINE ZUSTERS VAN DE H. JOZEPH

G.W.M. de Bruyn [kloosternaam: zuster Julienne]

KMM 80

* 21 februari 1903 / interview: 4 juli 1979, 300 minuten.

Werkgebied: China 1931-1951.

Functie: verpleging; overste.

Zuster Julienne vertrok in 1931 naar de missie in China waar de Congregatie van de Kleine Zusters van de H. Joseph uit Heerlen sinds 1922 werkzaam was in het Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu'an) in de provincie Shanxi (Shansi), een missiegebied dat toevertrouwd was aan de Nederlandse franciscanen. Zij was in 1925 geprofest en had een opleiding tot verpleegkundige gevolgd in het ziekenhuis in Dordrecht. Zij begint haar interview met het geven van informatie over de missie van de zusters in China. In 1922 had het bestuur van de congregatie besloten op verzoek van mgr. Odoricus Timmer OFM, apostolisch vicaris van Luanfu (1901-1927), ter gelegenheid van het vijftig jarig bestaan van de congregatie een taak te aanvaarden in een missiegebied. Missiewerk werd zo een 'liefdewerk' van de congregatie. Nog in 1922 vertrokken de eerste zes zusters onder leiding van zuster Bertilla à Campo (1844-1929) naar Luanfu. Het sociale werk van de zusters hield de zorg in voor zieken, gehandicapten, ouden van dagen, verwaarloosde kinderen en weeskinderen. De zusters gaven een eigentijdse invulling aan deze zorgtaken. Na 1922 vertrokken nog 38 zusters uit Heerlen naar China. In totaal zijn 44 zusters uit Heerlen tussen 1922 en 1947 werkzaam geweest in China. Er werden door hen huizen gesticht in Luanfu (1922), Hungtung (1925), Juntcheng (Yuncheng) (1929), Kancheng (1929) en Kiangchow (1932). Naast het vervullen van zorgtaken, hebben zij een congregatie van Chinese zusters, de Zusters van de H. Elisabeth, begeleid. Deze eigenlandse congregatie werd in 1930 opgericht door mgr. Fortunatus Spruit OFM (1927-1943). Deze Chinese

religieuzen woonden en werkten samen met de Nederlandse zusters. In 1951-1952 werden de Nederlandse zusters het land uitgewezen door de communistische regering. De Chinese zustercongregatie telde toen al 51 geprofeste zusters en kon de werkzaamheden van de Nederlandse zusters voortzetten. Zuster Julienne werd in 1931 benoemd voor de missie in China. De benoeming was “voor het leven”. Zij ging om “zielen te redden voor God en om de mensen te helpen” maar onvoorbereid of zoals zij het zelf uitdrukt: “je ging blindelings”. Zij vertelt over haar reis per boot naar Shanghai en met de trein naar Luanfu, over haar aankomst en over haar eerste ervaringen. Zij werd getroffen door de armoede, de onhygiënische toestanden en de vlooiën die zich in de kleding van de zusters nestelden. Het viel allemaal niet mee. Hierna volgt een beschrijving van de missiepost: apostolisch vicaris was mgr. Fortunatus Spruit OFM en overste was zuster Timothea Borghans, die in 1929 zuster Bertilla was opgevolgd. Zuster Julienne geeft een profielschets van mgr. Spruit en zuster Timothea. Daarna een indruk van de werkzaamheden van de zusters zoals die in de praktijk tot stand gekomen waren. In het vicariaat waren reeds vóór de komst van de Nederlandse zusters zogenaamde ‘maagden’ werkzaam. Dit waren ongehuwde Chinese vrouwen die de catechismus onderwezen, de weeskinderen opvingen en het huishouden van de missionarissen deden. Deze ‘maagden’ voelden zich bedreigd door de komst van de Nederlandse zusters. De Heerlense zusters zochten daarom een eigen aanvullende taak en vonden die vooral in de gezondheidszorg. Meteen al na aankomst in 1922 hadden zij een dispensaire, een soort polikliniek, geopend waar zij zieken behandelden en medicijnen verstrekten. Twee van de zes zusters bezaten een diploma verpleegkunde. In de missie bestond een grote behoefte aan gediplomeerde zusters op het terrein van verpleging en kraamzorg. Zuster Julienne had een diploma verpleegkunde en ging in 1931 werken in het ziekenhuis. De dispensaire op het missieterrein was te klein geworden voor de vele patiënten en er was in 1930 aan de overkant van de weg een nieuw ziekenhuis gebouwd. Zij geeft een beschrijving van dit ziekenhuis, van de patiënten, van de verpleegkundige staf, van haar eigen taak op de zuigelingenafdeling, van veel voorkomende ziektes zoals tyfus, van de vondelingen, van de familiestructuren, van de financiering van de medicijnen, van de financiële bijdragen van het moederhuis in Heerlen en van eigen bijdragen van de mensen. Zuster Julienne geeft vervolgens een beeld van de Chinese congregatie, de Zusters van de H. Elisabeth, de novicen, de motivatie en de kwaliteiten van de Chinese zusters. Er werd geen verschil gemaakt tussen kandidaten van de ‘oud-christenen’ en de nieuwe christenen. Veel kandidaten kwamen uit de kring van de ‘maagden’. In 1933 werd zij benoemd voor de missiestatie van de franciscanen in Sansuan waar de zusters eveneens een dispensaire geopend hadden. Zij vertelt nu over deze missiestatie en haar werkzaamheden. Zij bleef daar tot 1940 en ging daarna naar de missiestatie in Juntcheng (Yuncheng) voor medisch werk. In 1940 werd zij ook overste, maar over deze functie geeft zij verder geen informatie. Zij heeft in Juntcheng geen last gehad van de Japanse bezetting. De ellende begon na het uitbreken van de oorlog op 8 december 1941 tussen Japan en Nederland. In maart 1942 werden de Nederlandse zusters geïnterneerd in het interneringskamp bij de stad Weishien in de provincie Shandong (Shantung). De Chinese zusters bleven achter in het vicariaat. Na vijf maanden werden de zusters na tussenkomst van de Duitse pater Alphons Schnusenbergh OFM, delegaat generaal van de franciscanen in China, overgebracht naar Peking (Beijing), waar zij een leegstaand klooster betrokken. Na de bevrijding op 15 augustus 1945 wilden de zusters op dezelfde voet doorgaan met hun missiewerk in Luanfu, maar dat was niet meer mogelijk omdat de stad Luanfu reeds door de communisten bezet was. De zusters werden zo door politieke omstandigheden gedwongen in Peking te blijven. Zij besloten hun medisch missiewerk in Peking voort te zetten. Met de hulp van kardinaal mgr. Thomas Tien SVD kochten zij een groot huis om er hun klooster in te vestigen. Op 14

september 1945 begonnen zij daar met een polikliniek: de St. Mary's Dispensary. Op 20 oktober 1946 openden zij een nieuw ziekenhuis: het St. Mary's Hospital. Het ziekenhuis ging zich vooral richten op moeder- en kindzorg. Zuster Julienne zelf keerde terug naar Juntcheng (Yuncheng) dat op dat moment nog niet door de communisten bezet was. Zij geeft nu informatie over de andere Nederlandse zusters en noemt ze allemaal bij naam. In Juntcheng maakte zij de komst van het communistische leger mee. Zij geeft een indringende beschrijving van de gevechten, de inname van de stad op 28 december 1947 en haar verpleging van gewonde soldaten. Ook de Chinese zusters hielpen mee de gewonden te verzorgen. Het nationalistisch leger van de Kuomintang (Kwomintang) moest de stad opgeven. De bevolking probeerde nog de paters en de zusters in veiligheid te brengen. Tot de slachtoffers behoorde pater Leonides Bruns OFM die door de communisten dood geknuppeld werd. De paters en zusters vertrokken begin 1948 uit Juntcheng (Yuncheng) naar Peking (Beijing). Zij vertelt over haar vlucht uit Juntcheng en de gebeurtenissen tijdens de reis. In Peking ging zij nu werken in het St. Mary's Hospital. Eind januari 1949 werd Peking ingenomen door de communisten. De zusters werden bijeengebracht in het ziekenhuis. In 1951 werd zij na een proces het land uitgewezen. Zij reisde naar Hongkong waar zij werd opgevangen door broeder Agnellus van der Weide OFM en twee medezusters. Tot slot vertelt zij over de Chinese zusters die achterbleven. Het was de moeilijkste tijd in haar leven.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu'an); Bisdom Luanfu (Lu'an); Apostolische Prefectuur van Kiangchow; Aartsbisdom Peking (Beijing); Franciscanen; Timmer, F.A.; Spruit, A.T.; Franciscanessen Kleine Zusters van de H. Joseph; à Campo, B.; Borghans, T.; Armoede; Sociaal werk; Gezondheidszorg; Verpleging; Ziekenhuis; Weeskinderen; Chinese zusters; Zusters van de H. Elisabeth; Eigenlandse congregatie; Overste; Japanse bezetting; Interneringskamp; Schnusenberg, A.; Bevrijding; Communisten; Nationalisten; Kuomintang (Kwomintang); Bruns, L.J.; Tien, Th.; St. Mary's Hospital Peking; Volksgericht; Verbanning; Weide, S.D. van der.

H.W. Weys [kloosternaam: zuster Edmundia]

KMM 595

* 22 februari 1905 / interview: 6 juli 1979, 270 minuten.

Werkgebied: China 1936-1951.

Functie: verpleging.

Zuster Edmundia vertrok in 1935 naar China. Omdat men in die tijd nog niet als leek naar de missie kon gaan was zij ingetreden bij de Congregatie van de Kleine Zusters van de H. Joseph in Heerlen. Haar belangstelling voor de missie bracht haar op de idee om zuster te worden. In het begin van dit boeiende interview vertelt zuster Edmundia uitvoering over haar herinneringen aan haar ouders en haar negen broers en zusters. Het was een traditioneel katholiek gezin met verschillende roepingen onder de broers en zusters. Op zoek naar een bij haar missie-ideaal passende congregatie kwam zij in Heerlen terecht. Rector van de congregatie was in die dagen mgr. P.L. Driessen (1869-1930), de opvolger van de stichter mgr. P.J. Savelberg (1827-1907). Van beide priesters geeft zij een indruk. Mgr. Driessen had namens de zusters in 1922 een overeenkomst gesloten met mgr. Odoricus Timmer OFM, apostolisch vicaris van Luanfu (1901-1927), om een taak te aanvaarden in zijn vicariaat. De congregatie vierde in 1922 haar 50-jarig jubileum en wilden uit dankbaarheid daarvoor een "zware missie" aanvaarden. Nog in 1922 vertrok overste Bertilla à Campo (1844-1929) met vijf andere zusters naar China. Het doel van hun missie was voornamelijk ziekenverpleging, speciaal kraamverpleging, en de zorg voor ouden van dagen, verwaarloosde kinderen, weeskinderen en vondelingen. Bij deze congregatie sloot zuster Edmundia zich aan om naar de missie in China te kunnen gaan. Zij vertelt vervolgens over haar opleiding tot religieus en tot verpleegster in Heerlen. Zij ging

daarna in het ziekenhuis in Gouda werken. In 1935 kreeg zij haar benoeming voor China. Zij was “in de zevende hemel”. Samen met enkele medezusters en franciscanen reisde zij met de boot naar Shanghai, door met een kustvaarder naar Tientsin (Tianjin) en vandaar per trein naar Luanfu. We horen de namen van de medereizigers en een beschrijving van het klimaat en het landschap. Zij had veel kou geleden tijdens de treinreis. De missiepost in Luanfu viel haar mee. Pater Quintinus Pessers OFM was procurator. De missiepost was ommuurd en het complex bevatte onder andere een kathedraal, een klooster voor de franciscanen, een kleinseminarie, een weeshuis, een klooster, de St. Jozef-Hof, voor de zusters en een dispensaire. Overste was zuster Timothea Borghans die in 1929 zuster Bertilla was opgevolgd. Zuster Bertilla was overleden aan de tyfus, een ziekte waaraan veel missionarissen in China zijn overleden. De polikliniek werd vervangen door een nieuw ziekenhuis dat in 1930 tegenover het zusterhuis gebouwd werd. Zuster Timothea plaatste haar in de kinderkamer bij de vondelingen. Veel kinderen stierven en de zusters doopten deze kinderen als zij dreigden te sterven. Deze praktijk van het dopen van kinderen (zonder overleg met de moeders) werd door de zusters als een doelstelling van hun missiewerk gezien: “zoveel mogelijk zielen winnen voor het Godsrijk”. De zusters waren “op zoek naar zielen”. Het was nog de traditionele missiedoelstelling van de eerste generatie missionarissen uit de 19^e eeuw. Zuster Edmundia geeft een beschrijving van haar werk en legt uit waarom kinderen te vondeling worden gelegd. Zij geeft een inzicht in de familierelaties en in de positie van de vrouw. Zij werkte nog op enkele andere missiestaties waar de zusters een huis met dispensaire geopend hadden. In 1931 stichtte mgr. Fortunatus Spruit OFM (1927-1943), de opvolger van mgr. Timmer, een eigenlandse congregatie voor Chinese zusters, de Zusters van de H. Elisabeth. Deze Chinese religieuzen woonden en werkten samen met de Nederlandse zusters. Het samen wonen en leven gaf geen ernstige problemen. Er werd in het Nederlands en in het Chinees gebeden. De Chinese zusters volgden dezelfde regel en dagindeling als de Nederlandse zusters. Met de hulp van deze Chinese zusters leerde zij de Chinese taal steeds beter spreken. Op de zondagen na de hoogmis kwamen de paters franciscanen een praatje maken. Aan dit rustige en geordende missieleven kwam abrupt een einde met het uitbreken op 7 juli 1937 van de oorlog tussen Japan en China. De gevolgen voor de missiestatie viel aanvankelijk mee. Er kwamen stromen vluchtelingen op gang naar de missieposten in het vicariaat. De stad Luanfu en de missiestatie werden gebombardeerd. Op 8 december 1941 brak de oorlog uit tussen Japan en Nederland. In maart 1942 werden de Nederlandse zusters en paters geïnterneerd. De Chinese zusters bleven achter. Zuster Edmundia vertelt over de reis naar Peking via Taiyuan. Mgr. Odoricus Timmer en mgr. Fortunatus Spruit bleven daar achter bij de Italiaanse franciscanen en stierven binnen een maand. De Duitse en Italiaanse franciscanen werden niet geïnterneerd en probeerden de Nederlanders te helpen. De Nederlandse paters en zusters reisden door naar het interneringskamp bij de stad Weishien in de provincie Shandong (Shantung). Zij waren met 27 zusters die in het kamp voor circa 100 paters zorgden door voor ze te koken en hun was te doen. We worden nu geïnformeerd over het dagelijks leven in het kamp. Na vijf maanden werden de zusters na tussenkomst van de Duitse pater Alphons Schnusenberg OFM, delegaat generaal van de franciscanen in China, overgebracht naar Peking (Beijing) en ondergebracht in een leegstaand klooster. Hier leefden zij als echte ‘slotzusters’. Zij mochten de deur niet, maar verder konden zij gewoon hun werk doen zoals naaiwerk voor de paters, studeren en bidden. Na de bevrijding op 15 augustus 1945 konden de zusters niet meer terug naar Luanfu dat inmiddels veroverd was door de communisten. Zuster Edmundia bleef in Peking waar zij ging werken in het St. Mary’s Hospital dat door haar congregatie in 1946 was geopend. Ook over dit ziekenhuis worden we geïnformeerd. Bijzondere aandacht krijgt “het missionaire aspect van de verpleging” in Peking. De communisten

zetten hun opmars voort. Zij geeft haar visie op het communisme. Zij wilde niet vertrekken. Na de val van Peking in januari 1949 moest zij voor de politie verschijnen. Aanvankelijk kon zij nog doorwerken in het ziekenhuis, maar de situatie onder de communisten werd steeds slechter. Het Generaal Bestuur in Heerlen besloot daarom om alle zusters terug te roepen. Zuster Edmundia vertelt over haar ervaringen in deze moeilijke periode van januari 1949 tot haar vertrek medio 1951. Via Hongkong en Rome reisde zij naar Nederland. Het duurde heel lang voordat zij hier weer gewend was. Zij legt uit waarom China-missionarissen eerst niet gesproken hebben: “in het begin was je een bezienswaardigheid, je zit met je eigen gevoelens, je wil teruggaan omdat je niet hebt kunnen vervullen wat je van plan was”. Het afscheid moeten nemen van de Chinese zusters viel haar zwaar. Tot slot van dit bewogen interview geeft zij een evaluatie van haar werk in China en spreekt zij een verwachting uit over de toekomst van de kerk in China.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu'an); Bisdom Luanfu (Lu'an); Apostolische Prefectuur van Kiangchow; Aartsbisdom Peking (Beijing); Franciscanen; Timmer, F.A.; Spruit, A.T.; Kleine Zusters van de H. Joseph; à Campo, B.; Borghans, T.; Gezondheidszorg; Verpleging; Ziekenhuis; Weeskinderen; Vondelingen; Dopen; Eigenlandse congregatie; Chinese zusters; Zusters van de H. Elisabeth; Japanse bezetting; Interneringskamp; Schnusenbergh, A.; Bevrijding; Communisten; St. Mary's Hospital Peking; Generaal Bestuur.

H. Weys [kloosternaam: zuster Herminia]

KMM 596

* 10 september 1912 / interview: 16 augustus 1979, 150 minuten.

Werkgebied: China 1947-1951.

Functie: verpleging.

Zuster Herminia heeft slecht vier jaar kunnen werken als verpleegkundige in het St. Mary's Hospital van de Congregatie van de Kleine Zusters van de H. Joseph in Peking (Beijing): van 1947 tot 1951. Zij voelde zich al vroeg aangetrokken tot deze congregatie omdat twee nichten en haar oudste zus (zuster Edmundia) daar ingetreden waren. Op de dag van haar professie begreep zij dat zij bestemd was voor de verpleging. Zij volgde een opleiding tot verpleegkundige en slaagde in 1938 voor haar examen. Hierna gaat zij in op haar werk als religieuze in de verpleging. Na het behalen van haar diploma meldde zij zich voor de missie. Zij had in 1938 de gedachte: “Dit is niet voldoende wat ik nu doe. Ik moet meer voor hem doen”. Zij meldde zich voor de missie. Haar motivatie was strikt religieus. In 1947 gingen de eerste zusters na de oorlog weer naar de missie. Zij kreeg haar benoeming en vertrok na een voorbereiding van drie weken en een bezoek van tien dagen aan haar familie thuis. In die dagen ging men nog “voor het leven” naar de missie. Zij arriveerde in Peking (Beijing) waar de congregatie een huis had gekocht omdat terugkeer naar Luanfu niet meer mogelijk was na de inname van de stad door de communisten. In dit huis woonde zes Chinese en twaalf Nederlandse zusters. Zuster Herminia beschrijft vervolgens de gemeenschap en het complex. Haar eerste indrukken waren positief. Het viel haar allemaal mee omdat zij het gevoel had in een eigen huis te komen. Zij kreeg een taak in het St. Mary's Hospital als verpleegster op de eerste klas-afdeling. Er waren taalmoeilijkheden. Om de taal te leren ging zij enige tijd mee met de Chinese zusters op ziekenbezoek in een arme wijk in een voorstad van Peking. Haar volgende taak in het ziekenhuis werd operatie-assistente. We worden nu geïnformeerd over het ziekenhuis. Zij voelde zich helemaal geen missionaris. Wat ze wel vond maar niet verwacht had, was het “stiekem dopen” door de zusters want het werd niet besproken door de zusters met de moeder. Zij kwam niet in andere kerken of kloosters. De zusters hadden hun eigen kapel. Daardoor had zij weinig zicht op de kerk in China en op de Chinese clerus. Wel had zij contact met de Chinese zusters die heel eenvoudig waren, uit het binnenland kwamen

en die door de politieke ontwikkelingen in Peking terechtgekomen waren. Ze waren diep godsdienstig en verknocht aan de Nederlandse zusters. Zij vertelt over de verhoudingen onderling die goed waren. Eind januari 1949 werd Peking ingenomen door de communisten. De paters werden gevangen gezet in hun eigen pastorie. De Nationale Kerk kwam op. Zij geeft haar mening over de Chinese priesters die toetraden tot deze kerk. In het begin merkte zij nog niet zoveel van de machtsovername door de communisten. Het werk in het ziekenhuis ging gewoon door. Geleidelijk kwamen de communisten in het ziekenhuis vergaderen en werd het personeel gedwongen er aan deel te nemen. Er ontstonden nieuwe verhoudingen. Zij vertelt over de onderwerpen die besproken werden op deze vergaderingen zoals de leer van Mao Zedong (Mao Tse Toeng), geen samenwerking met de imperialisten meer, etc. Het personeel werd opgezet tegen de zusters. Zij had zelf altijd gedacht dat de Chinezen geen communist konden zijn. Het besluit om te vertrekken werd genomen door het Generaal Bestuur. Zelf was zij tot het inzicht gekomen dat men ook elders als missionaris werkzaam kon zijn. Het was voor de oudere zusters echter een enorme harde klap. Zij hadden jaren gewerkt en geleefd in China. Het afscheid nemen van de Chinese zusters viel hen zwaar. Zij reisde naar Hongkong waar zij werd opgevangen door broeder Agnellus van der Weide OFM. Vandaar keerde zij terug naar Nederland. Tot slot evalueert zuster Herminia haar verblijf in China: “dankbaar en er was een goede groepsgeest”.

Trefwoorden: Aartsbisdom Peking (Beijing); Kleine Zusters van de H. Joseph; Verpleging; Dopen; St. Mary's Hospital Peking; Chinese zusters: Gemeente; Communisten; Mao Zedong (Mao Tse Toeng); Nationale Kerk; Chinese priesters; Generaal Bestuur; Weide, S.D. van der.

B.M.R. Widdershoven [kloosternaam: zuster Bernarda]

KMM 599

* 21 december 1908 / interview: 5 juli 1979, 240 minuten.

Werkgebied: China 1947-1952; Indonesië 1953-1979.

Functie: verpleging.

Ook zuster Bernarda heeft maar kort in China kunnen werken. Zij behoorde tot de groep zusters die na de oorlog in 1947 uit Heerlen op weg gingen naar Peking (Beijing) om de zusters daar te helpen. Zij kreeg haar benoeming in juni 1946 “voor het leven” en vertrok in februari 1947. Het werd een lange reis via India naar Peking. Het St. Mary's Hospital was op 20 oktober 1946 geopend. De zusters konden niet meer terug naar Luanfu omdat de stad bezet was door de communisten. Zij hadden besloten in Peking te blijven en zich daar in te gaan zetten op het terrein van de gezondheidszorg. Zuster Bernarda vertelt over haar eerste indrukken na aankomst en de taalproblemen die zij had. Daarna volgt een beschrijving van het ziekenhuis en de gemeente. Zuster Timothea Borghans was overste. Het ziekenhuis had twee artsen, een chirurg en een internist, twee poliklinieken en een operatiekamer. Het ziekenhuis legde zich toe op moeder- en kindzorg. In de vijf jaar van 1946 tot en met 1951 waren er circa 1200 bevallingen in het ziekenhuis. Zuster Bernarda werd verpleegster. Zij vertelt over de patiënten en ziekten zoals zweren, huidziekten en ondervoeding. Geleidelijk werd de situatie in het ziekenhuis beter. De zusters kochten hun medicijnen bij de Amerikanen. De Chinese zusters van de H. Elisabeth deden hun werk goed. Zij waren echter zeer gesloten en werden volgens haar door de communisten geïndoctrineerd. Eind januari 1949 werd Peking ingenomen door de communisten. Het gevolg was een beknutting van de vrijheid om te gaan en staan waar men wilde: “je moest overal briefjes voor hebben”. Later moesten de zusters voor het gerecht verschijnen. Ze werden van “kindermoord” beschuldigd. De katholieke dokter werd uit angst communist. De Chinese zusters bleven solidair met de Nederlandse zusters. Zij waren nog met vijf zusters uit Nederland over. In 1951 werden zij na een proces het land uitgewezen. Zij gingen naar Hongkong waar zij werden opgevangen door broeder

Agnellus van der Weide OFM. In Heerlen werden zij “als martelaren” ontvangen. Zij had gedacht haar leven in China te kunnen slijten. Haar missie-ideaal was niet helemaal verwezenlijkt. Zij was dan ook blij dat zij in 1953 benoemd werd voor de missie in Nederlands Nieuw-Guinea. De franciscanen (OFM) hadden het Mimika-gebied overgenomen van de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC). Zij vroegen de zusters uit Heerlen om het ziekenhuisje in Kaokonao over te nemen van de Dochters van Onze Lieve Vrouw van het H. Hart (FDNSC) die met de MSC-paters meegingen naar Merauke. In december 1953 gingen vijf zusters naar de Mimika: twee zusters voor onderwijs (lagere school, huishoudschool en internaat), twee zusters voor gezondheidszorg en een zuster voor huishoudelijk werk. Zuster Bernarda en zuster Marie-Gemma Jansen waren bestemd voor het ziekenhuis en werden formeel uitgezonden door de gezondheidsdienst van de Nederlandse regering. Zij kregen de zorg voor het gehele Mimika-gebied én voor het ziekenhuisje in Kaokano, een plaats aan de kust. Zuster Bernarda vergelijkt al snel in dit tweede deel van haar interview de situatie in China en op Nieuw-Guinea. We horen over haar eerste indrukken van het land, de kampongs, de bevolking en de adat. Het was de Nederlandse koloniale tijd. Zij moest Maleis leren, de jeugd sprak al Nederlands. De ontvangst in Kaokonao heeft zij niet als prettig ervaren. De eerste drie weken werd zij ingewerkt door de vertrekkende zusters. Kort vertelt zij iets over de missie van de MSC-paters en met name over mgr. H. Tillemans MSC, apostolisch vicaris van Merauke (1950-1966). Vervolgens komt zij te spreken over haar taken in het ziekenhuisje. De Mimika is een moerasgebied. Er waren veel mensen met malaria, huidziekten, wormziekten en TB. Zij probeerde behalve curatief ook preventief te werken door de hygiëne te bevorderen op de scholen en in het internaat. Er was een opleiding tot hulpverpleegster. Een dokter op tournee in de kampongs kwam geregeld langs. Later kwam er een dokter met zijn gezin wonen in Kaokonao. Zij vertelt over de plaatselijke bevolking die veel rondtrok op zoek naar voedsel vooral sago en vis. Doordat zij zo rondtrokken was het heel moeilijk werken voor de missionarissen. Onderwerpen in dit verband zijn de huwelijksgewoonten, de kwade geesten, tovenaars, kruiden, de kerkgemeenschap en het godsdienstonderwijs. In 1962 ging zij naar Enarotali aan de Wisselmeren waar de zusters in 1958 begonnen waren met ziekenzorg en een kleuter- en een naaischool. Zij zette daar haar medisch werk voort. Deze hoog in de bergen gelegen missiestatie was door de franciscanen ingericht. De situatie was daar anders dan in Kaokonao. Zij vertelt over de verhouding met de protestanten die niet goed was. De communicatie met het bisdom Jayapura verbeterde: er kwamen radioverbindingen en CESNA-vliegdiensden. Zonder inspraak van de Papoea's werd Nieuw-Guinea in 1963 aan Indonesië overgedragen. De overgang was groot en er kwam verzet van de Papoea's tegen de Indonesiërs. Zuster Bernarda heeft deze politieke ontwikkelingen meegemaakt en geeft informatie over een opstand van de Papoea's in 1969 die na drie dagen door Indonesische soldaten werd neergeslagen. Hierna bespreekt zuster Bernarda tal van onderwerpen die met de kerk zelf te maken hebben zoals de financiering van het werk van de zusters door het bisdom, het tekort aan priesters, de opleiding van eigenlandse pastorale werkers en werksters in Abepura, de komst van priesters uit Flores, de catechese, de inzet van de franciscanen, de teamspirit van de paters en de zusters en de overdracht van functies aan eigenlands personeel in de pastoraal maar ook in de medische sector. Zij geeft tot slot haar visie over haar eigen taak, de toekomst van de kerk en de missie in Irian Jaya. Na 26 jaar medisch werk ziet zij resultaten zoals het afnemen van de kindersterfte. Na afloop van dit interview gaat zij terug naar Iran Jaya.

Trefwoorden: Aartsbisdom Peking (Beijing); Franciscanen; Kleine Zusters van de H. Joseph; St. Mary's Hospital Peking; Verpleging; Borghans, T.; Chinese zusters; Zusters van de H. Elisabeth; Communisten; Volksgericht; Verbanning; Weide, S.D. van der; Bisdom Jayapura; Aartsbisdom Merauke; Tillemans, H.; Missionarissen van

het H. Hart van Jezus; Zusters Dochters van O.L. Vrouw van het H. Hart; Adat; Verpleging; Jansen, M.G.; Onderwijs; Papoea's; Mimika; Wisselmeren; Pastoraal; Financiën; Catechese; Protestanten; Politieke situatie; Overdracht; Eigenlandse zusters; Eigenlandse priesters; Pastorale werk(st)ers.

LAZARISTEN

J.G. de Bakker

KMM 19

* 28 maart 1910 / interview: 30 april 1979, 322 minuten.

Werkgebied: China 1936-1951; Taiwan 1954-1961.

Functie: pastoraal; procurator.

Pater Jan de Bakker heeft een wel zeer bewogen missionarisleven achter de rug in China en Taiwan. In dit interview vertelt hij over zijn benoeming in 1936 voor China, zijn reis per trein via Rusland en Siberië naar Yungpingfu, zijn aankomst, zijn eerste indrukken van land en bevolking, zijn pogingen om de Chinese taal te leren, zijn missiewerk van 1937 tot 1942 op het platteland, zijn internering van 1942 tot 1945 in het interneringskamp, zijn pastoraal werk na de oorlog van 1945 tot 1951 in een parochie in de mijnstad Tangshan, zijn uitwijzing door de communisten in 1951 en zijn werk daarna in Taipei op Taiwan. Alles in chronologische volgorde en geplaatst tegen de achtergrond van de gebeurtenissen uit die tijd: de burgeroorlogen in de jaren dertig, de Japanse bezetting van Mantsjoerije (sinds 1931), de oorlog tussen Japan en China (1937-1945), de Tweede Wereldoorlog (1942-1945), de capitulatie van Japan op 15 augustus 1945 en de bevrijding. De voortzetting van de burgeroorlog tussen de Kuomintang (Kwomintang) van de nationalisten onder leiding van generaal Chiang Kai-shek (Tsjang Kai Shek) en communisten onder leiding van partijleider Mao Zedong (Mao Tse Toeng). De uitroeping van de Volksrepubliek China in 1949 door de communisten en de daaropvolgende vlucht van de nationalisten naar Formosa (Taiwan). De missionarissen moesten hun werk doen onder wel zeer moeilijke omstandigheden. Vooral van de Japanners en van de communisten kregen zij zware klappen te verwerken. De Japanners traden wreed op. Zo vermoorden zij op 9 oktober 1937 in Chengtingfu (Shijiazhuang) zeven lazaristen waaronder de Nederlanders mgr. Frans Schraven, Gerrit Wouters en Antoon Geerts. De communisten maakten het vervolgens de missionarissen haast onmogelijk om nog te kunnen werken en verdreven hen uiteindelijk in 1952 uit China. Toch kijkt hij niet rancuneus om, eerder verdrietig dat alles zo is gelopen. Pater Jan de Bakker vertrok in 1936 naar China waar hij éérst een jaar Chinees studeerde op het grootseminarie Chala bij Peking (Beijing). Daarna ging hij naar de stad Yungpingfu (stad van de vrede). We krijgen nu informatie over de ontstaansgeschiedenis van het Apostolische Vicariaat van Yungpingfu (Yungping, Yongping) dat in 1899 afgescheiden werd van het Apostolische Vicariaat van Peking (Beijing) en toevertrouwd werd aan de Nederlandse Provincie van de Lazaristen (CM). Tot Apostolisch Vicaris werd in 1900 benoemd mgr. E.F. Geurts CM (1900-1940). Het vicariaat werd in 1946 verheven tot bisdom Yungpingfu. Mgr. Geurts werd in 1940 opgevolgd door mgr. E. Lebouille CM (1940-1948). In 1948 werd mgr. J.C. Herrijgers CM benoemd tot apostolisch administrator (1948-1953) van het bisdom. Van deze drie ordinarii krijgen we een profielschets. In totaal hebben 83 Nederlandse lazaristen in China gewerkt. Hierna begint pater De Bakker aan zijn verhaal. Het eerste jaar bracht hij door in Peking (Beijing). Hij vertelt over de daar wonende lazaristen en geeft een indruk van het grootseminarie Chala. De opleiding was zoals in Nederland: géén boeddhisme of confucianisme, maar filosofie, theologie en Europese kerkgeschiedenis. Niets was toegespitst op de situatie in China. De kerk was Europees, de docenten op het grootseminarie waren Fransen en de voertaal was Frans. Op het kleinseminarie

leerden de studenten Latijn, Frans, rekenen en boekhouden. Achteraf gesproken: “wij hebben ons veel te weinig bemoeid met wat de Chinezen al hadden”. Hierna volgt een beschrijving van het vicariaat Yungpingfu waar mgr. Geurts met een groep van twaalf Nederlandse lazaristen en enkele diocesane Chinese priesters werkzaam was. Het vicariaat was arm, de missionarissen kregen een dollar per dag. Mgr. Geurts had scholen, weeshuizen en in 1906 een klein- en grootseminarie opgericht. Hij besteedde veel zorg aan de opleiding van de catechisten en stichtte een catechistenschool. Voor het onderwijs en de ziekenzorg had hij een congregatie van eigenlandse zusters opgericht. In augustus 1937 werd hij door mgr. Geurts benoemd voor de missiestatie van pater Jan Herrijgers CM te Shanhaikwan gelegen in het noordoosten van de provincie Cheli (Hebei). Bij Herrijgers leerde Jan de Bakker missioneren en de Chinese taal spreken. Met enkele catechisten trokken zij vanuit de missiehoofdpost van dorp naar dorp om als straatpredikanten het ‘Goede Nieuws’ uit te dragen. In dit kader komen een aantal onderwerpen uit de pastoraal aan de orde zoals gewoonten en gebruiken van de mensen, riten, voorouderverering, huwelijksgebruiken, veelwijverij, riten, taak en plaats van de catechisten en de methode van missionering. De mensen waren zeer arm en er werden alleen katholieken gewonnen onder de eenvoudige boerenbevolking met behulp van de catechisten. Slechts enkele maanden konden zij zo vrij werken. Eind 1937 bezetten de Japanners vanuit Mantsjoerije geheel Noord-China en brak de oorlog uit tussen China en Japan. Vanaf die tijd leefden zij meer als mollen in een hol of als opgejaagd wild: “maar gemissionieerd moest er worden”. Op 8 december 1941 brak de oorlog uit tussen Japan en Nederland. Tijdens een missietocht werd hij door de bisschop naar de hoofdstatie in Yungpingfu geroepen om daar met de andere missionarissen de internering af te wachten. Hij werd geïnterneerd in een interneringskamp bij de stad Weishien in de provincie Shandong (Shantung). Over deze periode in het kamp is hij kort. Hij vertelt over de dagelijkse bezigheden van de missionarissen in het kamp. De lazaristen en de scheutisten leerden elkaar beter kennen en maakten plannen voor de toekomst van de kerk en het missiewerk. Na zijn bevrijding uit het kamp op 15 augustus 1945 dacht hij terug te kunnen gaan naar zijn missiepost te Shanhaikwan, maar de communisten waren er al heer en meester en verschillende Chinese priesters waren gemarteld en opgesloten. Hij ging naar de stad Tangshan en werd benoemd aalmoezenier van het Amerikaans leger. In 1947 werd hij benoemd tot procurator van het bisdom en tot pastor in een stadsparochie in Tangshan waar hij werkte onder mijnwerkers, wezen en oude van dagen. Als procurator had hij de zorg voor ongeveer 40 lazaristen en Chinese priesters en circa 50 zusters. Er waren Franse en Chinese zusters. De Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten uit Amsterdam hadden een hospitiem en een tapijtweverij in Tangshan. We krijgen een indruk wat zijn werk als procurator zoal inhield en op welke wijze hij deze functie vervulde. De repatriëring van de buitenlandse missionarissen werd in 1947 opgang gebracht tot ook de stad Tangshan, waar de laatste Europese missionarissen woonden, in 1949 bezet werd door de communisten. Zij konden daarna niets meer doen. De meeste missionarissen waren reeds vertrokken in de jaren 1947-1949. Pater De Bakker kreeg in 1948 huisarrest. In 1951 werd hij onder politiebegeleiding het land uitgezet en keerde hij terug naar Nederland. Mgr. Herrijgers werd eind 1952 uitgewezen en vertrok als een van de laatste buitenlandse missionarissen uit Tangshan. Via Hongkong ging Herrijgers naar Taipei op Formosa (Taiwan) om met mgr. J. Kuo Joshih CDD, aartsbisschop van Taipei, een regeling te treffen zodat de uit China verdreven Nederlandse lazaristen een eigen district in het aartsbisdom Taipei toegewezen zouden krijgen zoals ook de jezuïeten, franciscanen, scheutisten, salesianen, salvatorianen, camillianen en de Chinese Congregatio Discipuli Domini (CDD), tot welke congregatie de bisschop van Taipei behoorde, een eigen district hadden toegewezen gekregen. In 1949 had de nationalistische regering zich uit China teruggetrokken op Taiwan. Op 30

december 1949 werd de Apostolische Prefectuur van Taipei opgericht en op 7 augustus 1952 werd de kerkprovincie Taiwan opgericht. In 1949 werd mgr. J. Kuo Joshih CDD benoemd tot apostolisch prefect en in 1952 tot aartsbisschop van Taipei (1949-1959). De lazaristen kregen de zorg voor een tiental parochies in hun district en begonnen in de wijk Tien Mu met missiewerk onder de vluchtelingen uit het "grote vaderland". Het aantal missionarissen groeide uit tot vier Chinese en tien Nederlandse lazaristen. In 1954 vroeg mgr. Herrijgers pater De Bakker mee te gaan naar Formosa (Taiwan). In Taipei werkte hij nog enkele jaren onder de vluchtelingen. Hij eindigt zijn verhaal met een evaluatie van zijn verblijf in China en in Taiwan. Om gezondheidsredenen keerde hij in 1961 terug naar Nederland.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Yungpingfu; Bisdom Yungpingfu; Bisdom Tangshan (Yongping); Lazaristen; Broeders van O.L. Vrouw van Zeven Smarten; Mijnwerkers; Geurts, E.F.; Lebouille, E.; Herrijgers, J.C.; Schraven, F.; Wouters, G.; Geerts, A.; Pastoraal; Aalmoezenier; Amerikanen; Procurator; Huwelijk; Ritenstrijd; Voorouderverering; Seminarie; Eigenlandse priesters; Eigenlandse zusters; Onderwijs; Gezondheidszorg; Burgeroorlog; Tweede Wereldoorlog; Buitenlandse missionarissen; Interneringskamp; Capitulatie Japan; Nationalisten; Kuomintang (Kwomintang); Chiang Kai-shek (Tsjang Kai Shek); Communisten; Mao Zedong (Mao Tse Toeng); Japanse bezetting; Volksrepubliek China; Parochielevens; Mijnwerkers; Catechisten; Onderwijs; Aartsbisdom Taipei; Kuo Joshih, J.; Jezuïeten; Franciscanen; Missionarissen van Scheut; Salesianen; Salvatorianen; Camillianen; Congregatio Discipuli Domini; Vluchtelingen.

H.M. Hermans

KMM 709

* 11 november 1915 / interview: 26 januari 1983, 315 minuten.

Werkgebied: China 1946-1954; Taiwan 1959-1983.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Pater Harry Hermans behoorde tot de groep lazaristen die na de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) naar China ging. Hij vertrok samen met pater W.M. de Kort CM in 1946 naar het Apostolisch Vicariaat van Tientsin (Tianjin) dat aan de Lazaristen (CM) toevertrouwd was. Hij verbleef van 1946 tot 1947 in Tientsin, woonde daarna in Peking (Beijing) en keerde in 1948 terug naar Tientsin waar hij bleef totdat hij in juni 1954 het land moest verlaten. Na een verblijf van vijf jaar in Nederland werd hij in 1959 uitgezonden naar Taipei op Taiwan waar de lazaristen in 1954 na hun verbanning uit China met een nieuwe missie begonnen waren. Pater Wim de Kort was aanwezig bij het interview. Hij kreeg eveneens in 1946 zijn benoeming voor China. Na zijn verbanning vertrok hij in 1954 naar Taiwan waar hij gedurende tien jaar werkzaam was in een parochie in Toucheng. Het interview bestaat uit twee delen: het eerste deel behandelt de moeilijke periode in China met terreur en onderdrukking door de communisten en het tweede deel de 'kerkopbouwperiode' onder de vluchtelingen uit China in Taipei. Pater Hermans en pater De Kort vertellen boeiend over hun werkzaamheden in China en op Taiwan en zij vullen elkaar goed aan. Zij beginnen met een schets te geven van hun opleiding bij de lazaristen en de voorbereiding op een verblijf in de missiegebieden van de Nederlandse lazaristen in Brazilië, China en Indonesië. Een jaar voor de wijding kon men zijn keuze kenbaar maken. Een benoeming voor China kon men weigeren, voor Indonesië en Brazilië niet. Zij werden benoemd voor China en reisden per boot naar Shanghai en vandaar met het vliegtuig naar Peking (Beijing). Zij werden vervolgens door de provinciaal naar Tientsin gebracht. Hermans werd op het grootseminarie in Tientsin en De Kort op het grootseminarie in Peking geplaatst om daar de Chinese taal te leren. Al snel werd het hen duidelijk dat het niet goed liep tussen de Franse lazaristen in Peking en de Nederlandse lazaristen in Yungpingfu en Tientsin. Na hun taalstudie ging pater

Hermans werken in het onderwijs in Tienstsin en pater De Kort in een parochie. We krijgen een beschrijving van het katholiek onderwijs in het vicariaat: op het platteland waren de lagere scholen volledig Chinees, in de stad Tientsin stond een katholieke middelbare school St. Louis waar het Engels de voertaal was. Ook van de parochie wordt een beeld gegeven: het was een traditionele parochie met een parochieraad, een Maria Legioen en met veel catechumenen. Zij maakten in Tientsin de komst van de communisten mee. Vanuit het noorden kwamen veel vluchtelingen naar de stad onder hen veel katholieken. De stad werd veroverd door de communisten in twee weken tijd. De verwachting was dat de kerk afgeschaft zou worden, maar de communisten gingen stap voor stap te werk, paktten de kerk niet te vlug aan. Zij begonnen met de scholen. Die moesten onder hun leiding komen. Pater Hermans vertelt wat er met hem gebeurde op de school waar hij verantwoordelijk voor was. In 1951 verliet hij het onderwijs en ging hij werken in een 'parochietje'. Pater De Kort geeft eveneens een indruk van zijn belevenissen onder de communisten. Hij woonde met twee andere lazaristen in een gewoon huis. Na een jaar kregen zij geen legitimatiebewijs meer. Daardoor was "je vogelvrij en illegaal" geworden. De bisschop mgr. J. de Vienne CM (1944-1953) had hen al gevraagd of zij wilden vertrekken. De buitenlandse missionarissen wilden echter allemaal blijven. De propaganda tegen de kerk werd steeds heviger. De kerk moest afzien van connecties met het buitenland. De kerk werd losgeweekt van Rome en moest opgaan in een Nationale Kerk. Veel Chinese priesters waren bang en deden mee. De buitenlandse priesters verzetten zich tegen dit streven van de communisten om de kerk onder controle te krijgen. De tegenstelling tussen de buitenlandse priesters en de Chinese diocesane clerus groeide. Het imperialisme was het grootste kwaad en dat was volgens de communisten te danken aan de Europese priesters. Veel Chinese priesters daarentegen waren geneigd tot samenwerking met de communisten. Pater Hermans werd opgepakt en gevangen gezet. In Tientsin werden de buitenlanders psychologisch gekweld, in Peking lichamelijk gemarteld. Pater Hermans geeft een indrukwekkend relaas van zijn leven in de gevangenis. Na een veroordeling tot 10 jaar gevangenisstraf, werd hij verbannen. Hij reisde per boot naar Hongkong. Daar kwamen meer verdreven priesters aan die in de gevangenis gezeten hadden. Zij spraken er met een Amerikaanse psycholoog over hun ervaringen. Die schreef er later een boek over. Vanuit Hongkong keerde hij in 1954 terug naar Nederland. Pater Hermans eindigt zijn verhaal over deze periode van zijn leven in China met een terugblik op zijn eigen houding tegenover de communisten en zijn gedachten over het karakter van de Chinezen: "het Chinese volk is individualistisch, niet geschikt voor het communisme". Pater De Kort was al in 1951 naar Nederland vertrokken. Hij werkte drie jaar in Amerika bij de Amerikaanse lazaristen en werd in 1954 door mgr. J.C. Herrijgers gevraagd om naar Taiwan te komen. Veel oud-China-missionarissen gingen naar Formosa (Taiwan) om daar te gaan werken onder de Chinese vluchtelingen uit het vasteland. De meeste orden en congregaties zoals de franciscanen, dominicanen, scheutisten, lazaristen, jezuïeten en de missionarissen van het Goddelijk Woord waren van mening dat zij zo dicht mogelijk in de buurt van China moesten blijven. Hierna volgt het tweede deel van dit gesprek met de paters Hermans en De Kort nu over hun missiewerk op Taiwan. Pater De Kort bleef er negen jaar tot 1963 en stichtte een bloeiende parochie in Toucheng. Pater Hermans bleef er 24 jaar tot de dag van het interview. Hij werd pastoor en deken in Taipei. Zij gaan uitgebreid in op de verschillen tussen het werk in China en op Taiwan. In China was al een infrastructuur voor de kerk aanwezig. Op Taiwan moest alles nog opgebouwd worden. We worden geïnformeerd hoe dat gebeurde. Een groot aantal onderwerpen worden nu besproken zoals het klimaat, de andere taal, de bevolking, de sacramentele kerk, de ontwikkeling van de parochies, de catechisten, de catechesemethoden, de catechistenscholen, de catechumenen, het bijgeloof, het boeddhisme, het confucianisme, het taoïsme, de begrafenisrituelen, de huwelijken en

de voorouderverering. De vooroudertabletten, de bordjes met eten, de wierookstokjes: alles werd vroeger weggehaald. De paters waren “keihard en overtuigd dat zij het bij het rechte eind hadden”. Later veranderde dat en werd de voorouderverering in de liturgie opgenomen. Het hielp om de kerk sympathieker te maken en minder weerstand te krijgen. Op Taiwan werd ook veel aandacht gegeven aan kadervorming: de opleiding van pastoraal medewerkers. Na deze bespreking van hun opbouwwerk, gaan beide paters in op de invloed van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) op de kerk en op de missionarissen zelf. Pater Hermans propageerde de laatste tien jaar het ‘nieuwe catechumenaat’ zoals dat in Spanje ontstaan was. Hij vertelt hier uitgebreid over. Vervolgens komt de verhouding tussen de lokale Chinese geestelijkheid en de buitenlandse lazaristen ter sprake. Bijna alle bisschoppen en de meeste priesters zijn al Chinees. De verantwoordelijkheid voor de plaatselijke kerk is aan de Chinese priesters overgedragen. De parochiepriesters zijn echter vaak nog Europeanen. De band tussen Rome en Taiwan is sterk. Tot slot wordt niet teruggekeken, maar vooruit naar de toekomst van de kerk in China. Pater Hermans is van mening dat de kerk in China zal overleven, maar het communisme niet. Hij keerde na dit interview terug naar Taiwan.

Trefwoorden: Bisdom Tientsin (Tianjin); Apostolisch Vicariaat van Yungpingfu; Bisdom Yungpingfu; Bisdom Tangshan (Yongping); Lazaristen; Vienne, J. de; Kort, W.M. de; Tweede Wereldoorlog; Onderwijs; Pastoraal; Seminarie; Parochieleden; Parochieraad; Maria Legioen; Catechisten; Catechumenaat; Communisten; Buitenlandse missionarissen; Vluchtelingen; Nationale Kerk; Herrijgers, J.C.; Franciscanen; Dominicanen; Missionarissen van Scheut; Lazaristen; Jezuïeten; Missionarissen van het Goddelijk Woord; Sacramentele bediening; Catechistenschool; Boeddhisme; Confucianisme; Taoïsme; Begrafenisrituelen; Huwelijk; Voorouderverering; Eigenlandse priesters; Kadervorming; Pastoraal werk(st)ers; Overdracht; Tweede Vaticaans Concilie; Communisme.

J.J.S.P. Meijs

KMM 367

* 10 maart 1898 / interview: 20 juni 1977, 75 minuten.

Werkgebied: China 1924-1951; Nicaragua 1952-1976.

Functie: pastoraal; econoom.

Pater Jac Meijs was 26 jaar werkzaam in het missiegebied van de Nederlandse Lazaristen (CM) in China en 24 jaar in de missie van Nicaragua. Het interview is kort gezien zijn gezondheidstoestand. Zeer beknopt wordt iets verteld over zijn verblijf in de missie in China en wat meer over zijn werk in Nicaragua. Hij is weinig spraakzaam over China: “Ik kan wel wat vertellen, maar waar het in China werkelijk omging, dat houd ik maar voor me, want daar begrijpt men toch niets van”. Zijn grote liefde blijft China en de Chinezen. Maar door omstandigheden gedwongen moest hij dat land in 1951 verlaten. Ter inleiding geeft hij eerst een historisch overzicht van de missie van de Nederlandse Lazaristen in China. In 1294 arriveerde de franciscaan John de Montecorvino OFM in Dadu (Peking) en vestigde een katholieke gemeenschap. In 1307 werd hij benoemd tot de eerste bisschop van Peking (Beijing). Tijdens de Ming dynastie (1368-1644) verdween de franciscaanse missie in China. In 1601 kwam de Italiaanse jezuïet Matteo Ricci SJ naar Peking (Beijing). Er ontstond een nieuwe katholieke gemeenschap. Officieel werd het katholicisme niet erkend als godsdienst, maar de jezuïeten mochten blijven. De paters Adam Schall SJ en Ferdinand Verbiest SJ werden hoofd van het Bureau voor Astrologie. In 1684 kwamen Franse jezuïeten naar Peking (Beijing). In 1690 werd het bisdom Peking (Beijing) opgericht en in 1693 werd de kathedraal Beitang gebouwd. In 1699 zette de eerste lazarist voet aan wal in China. De jezuïeten bleven in Peking tot de opheffing van de orde in 1773. De Franse lazaristen namen de missie in China over van de jezuïeten. In 1840 werd het

Apostolisch Vicariaat van Mongolië en Mantsjoerije opgericht waarvan mgr. J.M. Mouly CM de eerste apostolisch vicaris werd. In 1864 werd het vicariaat gesplitst in het Apostolisch Vicariaat van Mongolië dat werd overgedragen aan de Missionarissen van Scheut (CICM), terwijl het resterende deel verder ging als Apostolisch Vicariaat van Peking (Beijing) dat toevertrouwd bleef aan de lazaristen die ook missies aangenomen hebben in de huidige provincies Hebei (Hopeh), Jiangxi en Zhejiang. Het Apostolisch Vicariaat van Yungpingfu (Yungping, Yongping) werd in 1899 afgescheiden van het Apostolisch Vicariaat van Peking (Beijing) en toevertrouwd aan de Nederlandse Provincie van de Lazaristen. Apostolisch Vicaris werd mgr. E.F. Geurts CM (1900-1940). Het vicariaat werd in 1946 verheven tot het bisdom Yungpingfu. Pater Meijs vertrok in 1924 naar China waar hij tot 1951 zou blijven. Uit het interview blijkt duidelijk dat het leven in China voor de Nederlandse missionarissen in Yungpingfu in de periode 1900-1952 niet gemakkelijk is geweest. De missie leed onder de burgeroorlogen en de plunderingen door roversbenden. Zijn missiestaties waren van 1924 tot 1945 Yungpingfu, Mawanto, Hoanghoakiang, Kiachoangtze en opnieuw Yunpingfu. Het jaar 1926 was een rampjaar voor de missie. Yungpingfu en de missiepost werden gebombardeerd en geplunderd. Pater Meijs werd ontvoerd en tegen een hoge losprijs vrijgelaten. Japan viel in 1931 Mantsjoerije binnen. Op 7 juli 1937 brak er een oorlog uit tussen Japan en China. Op 8 december 1941 brak de oorlog uit tussen Japan en Nederland. De Nederlandse missionarissen werden door de Japanners geïnterneerd. Pater Meijs zat vier jaar vast in Peking (Beijing) waar de missionarissen geïnterneerd werden in de eigen huizen van de orden en congregaties. Op 15 augustus 1945 kwam de bevrijding. Na 1945 brak de burgeroorlog uit tussen nationalisten en communisten. De missionarissen hoopten terug te kunnen keren naar hun missieposten, maar dat kon niet omdat de communisten hen voor waren en al verschillende Chinese priesters na marteling opgesloten hadden. Pater Meijs kon niet terug naar Yungpingfu en ging daarom naar Tientsin (Tianjin) waar hij procurator (econoom) van het bisdom Tientsin werd. De repatriëring van de Nederlandse lazaristen werd in 1947 op gang gezet totdat ook de stad Tangshan, waar de laatste buitenlandse missionarissen woonden waaronder mgr. J.C. Herrijgers CM, sinds 1948 apostolisch administrator van het bisdom Yungpingfu, in 1949 in communistische handen viel. De missionarissen kregen een straatverbod en huisarrest. Zij kregen in 1951 van de communisten te horen dat zij het land moesten verlaten. Pater Meijs kon in 1951 per kolenboot het land verlaten. Na een jaar in Nederland vertrok hij in 1952 naar Centraal-Amerika waar hij in verschillende landen werkzaam was tot hij in 1958 pastoor werd in Boaca in Nicaragua. Onderwerpen die hij bespreekt zijn: de armoede van de mensen, het feodale systeem in Nicaragua, het grootgrondbezit, de samenwerking tussen bisschoppen en grootgrondbezitters en de sociale rechtvaardigheid of liever het ontbreken ervan. Pater Meijs zette een coöperatie op voor de kleine veeboeren, legde een weg aan en werd prompt aangeklaagd. De missie begon overal met scholen voor kinderen en volwassenen: 90% was analfabeet. De mensen hadden volgens hem nog de mentaliteit van de slaven. Hij probeerde hen menswaardigheid bij te brengen en hen bewust te maken van hun rechten. Vanuit de hoofdstatie in Boaca werden veertien buitenposten bezocht door teams van artsen, broeders, zusters en priesters. In Nicaragua maakte hij het Tweede Vaticaanse Concilie (1962-1965) en Medellín (1968) mee. De spanningen op politiek, sociaal en kerkelijk terrein namen toe: er volgden arrestaties en er ontstonden ondergrondse vakbonden. Over al deze ontwikkelingen worden we geïnformeerd en horen we zijn mening. In Boaca bleef hij werkzaam tot 1976 toen hij voorgoed naar Nederland terugkeerde.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Mongolië en Mantsjoerije; Apostolisch Vicariaat van Peking (Beijing); Schall, A.; Verbiest, F.; Apostolisch Vicariaat van Yungpingfu; Bisdom Yungpingfu; Bisdom Tangshan (Yongping); Bisdom Tientsin

(Tianjin); Herrijgers, J.C.; Lazaristen; Missionarissen van Scheut; Nicaragua; Mouly, M.; Geurts, E.F.; Pastoraal; Econoom; Procurator; Kathedraal; Japanse bezetting; Interneringskamp; Bevrijding; Burgeroorlog; Nationalisten; Buitenlandse missionarissen; Communisten; Repatriëring; Armoede; Sociale rechtvaardigheid; Grootgrondbezitters; Slaven; Coöperaties; Tweede Vaticaans Concilie; Medellín; Politieke situatie; Sociale situatie; Vakbonden.

MISSIONARISSEN VAN HET GODDELIJK WOORD (SVD)

D.H. Gierlings

KMM 174

* 12 juli 1910 / interview: 18 december 1980, 660 minuten.

Werkgebied: China 1935-1949; Indonesië 1949-1981.

Functie: pastoraal; regionaal overste.

Pater Harry Gierlings voltooide zijn studie bij de Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD). Na zijn priesterwijding in 1935 werd hij benoemd voor China. Hij bleef daar tot 1949 waarna hij ging werken op Lombok in Indonesië. In dit uitzonderlijk lange interview van elf uur gaat pater Gierlings zeer gedetailleerd en informatief in op alle kerkelijke en politieke ontwikkelingen in China en Indonesië. Het eerste deel van dit interview gaat over China en het tweede deel over Indonesië. Pater Gierlings begint met te vertellen over zijn studietijd en zijn voorbereiding op een uitzending naar Flores of China. Hij koos voor China vanwege de missioneringsmethode daar en in de verwachting meer vrijheid te hebben voor zijn eigen geestelijke ontwikkeling. Op Flores waren de missionarissen overladen met werk. Hij kreeg zijn benoeming voor China en vertrok met zes Duitse SVD-missionarissen met de boot naar China. Na aankomst begon hij met een taalstudie in het regiohuis in Taikachawang. We krijgen veel informatie over de taalcursus, de docenten en de stages in de parochies om de taal te leren spreken. Vervolgens werkte hij tot eind 1949 in het Apostolisch Vicariaat van Qingdao (Tsingtao) in de provincie Shandong (Shantung). Dit vicariaat was in 1925 afgesplitst van het Apostolisch Vicariaat van Zuid-Shandong. Beide vicariaten waren toevertrouwd aan de SVD-missionarissen. De missie in het zuiden van de provincie Shandong was sterk Duits gekleurd. De meeste missionarissen waren Duitsers, Zwitsers en Oostenrijkers. Het vicariaat werd in 1946 bij de instelling van de bisschoppelijke hiërarchie in China verheven tot bisdom Qingdao. De reden dat hij als Nederlander door zijn missieoverste pater Th. Schu SVD benoemd werd voor het Apostolisch Vicariaat van Qingdao was dat dit vicariaat geadopteerd was door het bisdom Roermond. Apostolisch Vicaris was mgr. G. Weig SVD (1925-1941) van wie wij een profielschets horen. Pater Gierlings vervulde pastorale taken op de missiestaties (parochies) in Tsimo, Kaomi, Puol, Hwangli en tot slot in de stad Tsingtao. Elke missiestatie had een school. Catechisten, zusters en broeders stonden de missionarissen bij. In het vicariaat was een catechistenschool. Pater Gierlings geeft ons een goed beeld van zijn dagelijkse werkzaamheden als plattelandspastoor met alle problemen en moeilijkheden die hij tegenkwam. Het pastorale werk was traditioneel opgezet met sacramentele bediening, volksmissies, huisbezoeken, devoties en veel kerkelijke feesten. Hij bezocht de dorpen in de omgeving van de missiepost. De mensen zorgden voor het onderhoud van de missionaris en brachten zijn spullen naar het volgende dorp. Hij vertelt over zijn parochianen op het platteland en over de zogenaamde 'rijstchristenen' die werk en protectie zochten op de missiepost en zich daarvoor lieten 'bekeren'. De huwelijksgewoontes op het platteland waren traditioneel. Het leven van een missionaris op het platteland verschilde nogal met dat van de missionaris in de stad. Mgr. Weig had weinig begrip voor de missionaris op het platteland. In de stad Qingdao was de kerk goed georganiseerd: er was een hoofdstatie,

een kliniek (dispensaire), een seminarie en er waren kweekscholen. Er was zelfs een Duits-Chinese school. Over al deze instellingen wordt uitgebreid gesproken met name geeft hij een toelichting bij de katholieke scholen die zich onderscheiden van de staatsscholen. Deze laatste scholen waren voedingsscholen voor het nationalisme. Er was een groot verschil tussen het 'residentiecatechumenaat' en het 'landcatechumenaat'. Tot 1937 was het redelijk rustig. Op 7 juli 1937 viel Japan China binnen. De Japanners trokken de provincie Shantung binnen. Op het platteland bleven de nationalistische troepen aanwezig. De missionarissen hadden op het platteland geen moeilijkheden. In 1940 naderden de communistische troepen. Pater Gierlings vertelt over de gebeurtenissen tijdens de oorlog tussen Japan en China en zijn ontmoetingen met nationalist en communisten. Hij is zelf niet geïnterneerd geweest. Wel vertelt hij over het interneringskamp Weishien in de provincie Shandong (Shantung). Dit kamp was ondergebracht in de gebouwen van de presbyterianen. In 1941 werd mgr. Weig als apostolisch vicaris opgevolgd door mgr. Thomas Tien SVD die in 1946 benoemd werd tot aartsbisschop van Peking (Beijing) en tot kardinaal. Ook van deze bisschop horen we een profielschets. Dit was aanleiding tot een beschouwing over de toestand van de katholieke kerk in China. Het missionaire doel was de opleiding van een Chinese clerus. Deze opleiding was westers van aard. Ook de houding van de Chinese clerus ten aanzien van de nationalist, de Japanners en de communisten wordt belicht. De communisten wilden een Nationale Kerk gronden waar de buitenlandse missionarissen op tegen waren. Pater Gierlings noemt vervolgens een groot aantal buitenlandse missionarissen die een opvallende rol hebben gespeeld in China zoals pater Vincent Lebbe CM (1877-1940) en van een groot aantal Chinese priesters en bisschoppen. Hij gaat in op de tegenstellingen tussen de buitenlandse en de Chinese priesters en op hun visie op de toekomst van de kerk in China. Na de capitulatie van Japan op 15 augustus 1945 begon een nieuwe fase in de geschiedenis van China. In de jaren 1945 tot 1949 werd er zwaar gevochten tussen de nationalist en de communisten. De communisten slaagden er steeds meer in om grote steden te bezetten. Een periode met terreur, volksgerichten (volksrechtbanken) en martelingen volgde. Op het platteland ontstonden enclaves van de nationalistische troepen die door Amerikaanse vliegtuigen bevoorrad werden. Pater Gierlings moest eind 1949 China verlaten na de machtsovername door de communisten. Hij vertrok naar Flores in Indonesië. Daar kreeg hij opdracht van de regionaal overste om op Lombok onder de Chinese gemeenschap te gaan werken. Hierna volgt een beschrijving van de missie op Lombok. De Apostolische Prefectuur van de Kleine Sunda-eilanden werd in 1913 afgescheiden van het Apostolisch Vicariaat van Batavia en toevertrouwd aan het Gezelschap van het Goddelijk Woord (SVD). De prefectuur werd op 12 maart 1922 verheven tot Apostolisch Vicariaat van de Kleine Sunda-eilanden. Hiervan werd in 1950 werd de Apostolisch Prefectuur van Bali en Lombok afgescheiden. Apostolisch Prefect werd mgr. H.M.J. Hermens SVD (1950-1961). De prefectuur werd in 1961 bij de instelling van de bisschoppelijke hiërarchie in Indonesië verheven tot bisdom Denpasar. Bisschop werd nu mgr. P. Sani SVD (1961-1973). Van beide bisschoppen wordt een profielschets gegeven. Er woonden circa 8000 Chinezen op het eiland Lombok. De ongeveer 200 katholieken waren van zeer gemengde afkomst (Chinezen, Florinezen en Javanen). De Lombokkers waren zelf islamiet en stonden zeer welwillend tegenover de missionaris. De hoofdstatie was in Mataram. Pater Gierlings ging in Ampenan, een klein havenstadje, wonen. Hij kreeg de opdracht om zich naast zijn pastoraal werk in te gaan zetten voor een katholiek ziekenhuis en een katholieke school. Het ziekenhuis was bedoeld voor de Chinese gemeenschap. Er werd door de missie een Chinese arts, dr. Liu, aangesteld. Het was de bedoeling dat de missie ook voor de overige stafleden zou gaan zorgen. In 1952 kwamen er vier Missiezusters Dienaressen van de H. Geest (CMSSp.S) over voor het ziekenhuis en de school. We horen nu over de

gezondheidszorg op Lombok en de werkwijze van dr. Liu en zijn opvolgers. Ook krijgen we te horen over het katholiek onderwijs op Lombok. Pater Gierlings werd in 1954 benoemd tot regionaal overste voor Bali en Lombok. Hij kreeg te maken met alle problemen rond bisschop Sani op wiens functioneren veel kritiek kwam. Deze stierf in 1973 en mgr. A.H. Thijssen SVD (1973-1980) volgde hem op. De materiële taken van zijn beginperiode op Lombok (voorbereiding van een ziekenhuis en een school) maakten nu plaats voor pastorale taken. Tot slot vertelt hij daar nog uitgebreid over. Na het interview keerde hij terug naar Lombok.

Trefwoorden: Bisdom Qingdao (Tsingtao); Missionarissen van het Goddelijk Woord; Missioneringsmethode; Schu, Th.; Weig, G.; Pastoraal; Onderwijs; Catechese; Catechisten; Sacramentele bediening; Devoties; Kerkelijke feesten; Rijstchristenen; Catechumenaat; Gezondheidszorg; Seminarie; Kweekschool; Chinese priesters; Nationalisten; Japanners; Interneringskamp; Capitulatie Japan; Nationale Kerk; Buitenlandse missionarissen; Communisten; Volksgericht; Apostolische Prefectuur van de Kleine Sunda-eilanden; Bisdom Denpasar; Hermens, H.M.J.; Sani, P.; Thijssen, A.H.; Bisschoppelijke hiërarchie; Gezondheidszorg; Missiezusters Dienaressen van de H. Geest; Regionaal overste.

H.G. Kroes

KMM 310

* 15 september 1903 / interview: 21 september 1979, 150 minuten.

Werkgebied: China 1934-1948.

Functie: onderwijs.

Pater Henk Kroes vertrok naar zijn priesterwijding in 1933 naar China. Hij begint zijn interview met een overzicht van de missie van zijn congregatie in China. In 1875 stichtte Arnold Jansen het Gezelschap van het Goddelijk Woord (SVD). In 1879 nam het gezelschap een missiegebied in China aan. In 1879 arriveerden de eerste twee SVD-missionarissen in China: Josef Freinademetz en Johan Baptist Anzer. In mei 1881 werd Zuid-Shandong (Shantung) als missiegebied toegewezen aan het gezelschap. In 1882 werd dit missiegebied verheven tot het Apostolisch Vicariaat van Zuid-Shandong. Dit vicariaat werd in 1946 verheven tot aartsbisdom Yanzhou (Yenchow). Freinademetz bestuurde van 1882 tot 1886 het missiegebied als apostolisch administrator. Daarna werden apostolisch vicarissen benoemd: mgr. J.B. Anzer SVD (1886-1903) en mgr. A. Henninghaus SVD (1904-1937). Het Apostolisch Vicariaat van Zuid-Shandong werd geregeld herkaveld en in 1922 bedienden de SVD-missionarissen al vier vicariaten in de provincie Shandong. Omdat er tegenstand kwam van de Franse lazaristen, kreeg de Congregatie van de Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD) nieuwe verder weg gelegen missiegebieden toegewezen in de provincies Henan, Gansu, Xinjiang en Qinghai. De SVD-missionarissen waren hoofdzakelijk Duitsers, Zwitsers, Oostenrijkers en een paar Nederlanders. In 1924 werd een kleinseminarie en een noviciaat ingericht voor de opleiding van een eigenlandse clerus. Mgr. Henninghaus heeft veel Chinese priesters gewijd. Pater Kroes vertrok in 1934 naar China. Hij werd benoemd tot docent geschiedenis en studiedirecteur aan de Katholieke Fu Jen Universiteit in Peking (Beijing). Deze pauselijke universiteit was in 1925 gesticht door Amerikaanse benedictijnen. Omdat deze benedictijnen niet voldoende docenten konden aanbieden, werd de universiteit in 1933 door paus Pius XI overgedragen aan de Societas Verbi Divini (SVD). Volgens Amerikaans model bestond de universiteit uit faculteiten en middelbare scholen. Pater Kroes geeft vervolgens een beschrijving van de katholieke gemeenschap in Peking. De missionarissen in Peking waren lazaristen. Hierna komt hij te spreken over zijn werk aan de universiteit. Hij doceerde kerkgeschiedenis en algemene geschiedenis. Zijn taak als studiedirecteur hield in dat hij leiding gaf aan het wetenschappelijk corps en toezag op de voorschriften tot toelating van de studenten. Hij onderhield de contacten met de priesterdocenten en de lekendocenten. De

studenten kwamen uit de hogere klassen en de middenstand uit geheel China. Ongeveer 10% van hen was katholiek. Voor pater Kroes was de universiteit een belangrijk middel om sympathie te kweken voor de katholieke kerk. Onder de niet-katholieke studenten werden bekeerlingen gewonnen. Pater Kroes had een pastoraat onder de studenten opgezet met catechese en dopen. Een moeilijkheid bij de bekering was de voorouderverering. De ritenstrijd duurde voort. Hij hield zich aan de regels van de Congregatio de Propaganda Fide in Rome. De universiteit werd erkend door de Chinese nationalistische regering en kreeg jaarlijks een subsidie van de staat. De nationalisten hadden in 1934 hun centrum in Nanking. Op 7 juli 1937 viel Japan China binnen. Na de bezetting van Peking door de Japanners werd een leerstoel Japanse taal en letteren ingesteld. Vanaf 1941 was hij geen studiedirecteur meer. In maart 1942 werd pater Kroes door de Jappen geïnterneerd in het interneringskamp bij de stad Weihsien in de provincie Shandong (Shantung). Na enkele maanden werden de Nederlandse missionarissen overgebracht naar Peking waar zij geïnterneerd werden in hun eigen huizen. Hij kon in Peking zijn wetenschappelijk werk voortzetten en werkte mee aan de samenstelling van een katholieke Chinese encyclopedie. Zeer gedetailleerd krijgen we een beschrijving te horen van de bewoners van het interneringskamp bij Weihsien, de dagindeling en de voorzieningen. Hij leerde er andere missionarissen kennen zoals de scheutisten uit Mongolië en de franciscanen uit Luanfu. Na de capitulatie van Japan op 15 augustus 1945 keerde de nationalistische regering terug in Peking en werd de universiteit heropend en ging een bloeiperiode tegemoet. In 1948 telde de universiteit circa 3000 studenten en 39 SVD-docenten. Hierna komt pater Kroes te spreken over de situatie van de katholieke kerk in China. Het concilie van Shanghai in 1924 had al veel gedaan voor de eenheid van de kerk. Hij vertelt over de missiemethoden van de diverse orden en congregaties in China die daar besproken werden. In 1946 werd de bisschoppelijke hiërarchie in China ingevoerd en werd mgr. Thomas Tien SVD de eerste Chinese aartsbisschop van Peking en benoemd tot kardinaal. Door zijn toedoen kwam een betere samenwerking tot stand tussen de buitenlandse orden en congregaties onderling en tussen de buitenlandse missionarissen en de Chinese priesters. Aan deze voor de kerk positieve ontwikkelingen kwam abrupt een einde met de inname van Peking door de communisten in februari 1949. De communistische regering nam de universiteit en de middelbare scholen over. De missionarissen werden gearresteerd. Volksgerichten (volksrechtbanken) tegen hen volgden. Vooral beschuldigingen van kindermoorden. Eind 1948 was pater Kroes in Nederland voor de uitgave van de katholieke Chinese encyclopedie. Hij kon niet meer terug naar China. In september 1950 werd hij overgeplaatst naar Rome en ging werken voor het Generaal Bestuur van zijn congregatie.

Trefwoorden: Aartsbisdom Peking (Beijing); Bisdom Yanzhou; Missionarissen van het Goddelijk Woord; Lazaristen; Benedictijnen; Missionarissen van Scheut; Franciscanen; Freinademetz, J.; Anzer, J.B.; Henninghaus, A.; Tien, Th.; Seminarie; Chinese priesters; Kerkgeschiedenis; Onderwijs; Fu Jen Universiteit; Pius XI; Pastoraal; Catechese; Dopen; Voorouderverering; Ritenstrijd; Congregatio de Propaganda Fide; Concilie van Shanghai; Japanse bezetting; Interneringskamp; Capitulatie Japan; Bisschoppelijke hiërarchie; Nationalisten; Communisten; Volksgericht; Chinese encyclopedie; Generaal Bestuur.

MISSIONARISSEN VAN SCHEUT (CICM)

D.J. Stokman

KMM 506

* 15 mei 1908 / interview: 27 juni 1979, 420 minuten.

Werkgebied: China 1935-1948; Indonesië 1949-1954; Haïti 1954-1979.

Functie: pastoraal; aalmoezenier.

Pater Derk Stokman trad in bij de Congregatie van de Missionarissen van het Onbevlekt Hart van Maria, de Missionarissen van Scheut (CICM) en werd in 1934 priester gewijd. Hij heeft in drie landen onder wel zeer verschillende omstandigheden gewerkt: als parochiepriester in China, als aalmoezenier in Indonesië en als pastor in Haïti. Het interview valt uiteen in twee gedeelten: het eerste en het langste deel gaat over China en het tweede deel gaat kort over Indonesië en Haïti. Hij vertrok in 1935 naar China. Hij geeft eerst een inleiding over de geschiedenis van de missie van de scheutisten in China. In 1840 werd het Apostolisch Vicariaat van Mongolië en Mantsjoerije opgericht en toevertrouwd aan de Lazaristen (CM). In 1864 werd dit onmetelijk grote vicariaat verdeeld in twee vicariaten. Het Apostolisch Vicariaat van Mongolië werd 1864 afgesplitst en overgedragen aan de Missionarissen van Scheut, terwijl het resterende deel verder ging als Apostolisch Vicariaat van Mantsjoerije dat toevertrouwd bleef aan de lazaristen. In 1883 werd het Apostolisch Vicariaat van Mongolië opgedeeld in drie vicariaten: het Apostolisch Vicariaat van Oost-Mongolië (Jehol), het Apostolisch Vicariaat van Midden-Mongolië (Siwantze) en het Apostolisch Vicariaat van Zuid-West-Mongolië (Ortos). Alle drie de vicariaten bleven toevertrouwd aan de scheutisten. Het Apostolisch Vicariaat van Zuid-West-Mongolië (Ortos) werd vervolgens in 1922 gesplitst in twee vicariaten: Soei-juan (Suiyuan) en Ningxia. Het Apostolisch Vicariaat van Soei-juan (Suiyuan) werd in 1946 verheven tot aartsbisdom Hohhot. In de periode 1865-1949 zijn 679 Scheutisten werkzaam geweest in China, daarvan liggen er 250 begraven in China, waaronder mgr. F.H. Hamer CICM, Apostolisch Vicaris van Zuid-West-Mongolië (1889-1900), en zeven confraters die in 1900 vermoord werden door de Bokkers (Boxers). Hierna beschrijft pater Stokman zijn reis in het najaar van 1935 met 50 missionarissen op de boot naar Shanghai. Met de trein door naar Peking (Beijing) waar hij van oktober 1935 tot mei 1936 de Chinese taal leerde van Chinese onderwijzers. We krijgen informatie over deze cursus. De missionarissen in Peking stonden onder Frans protectoraat. Een maal per jaar werden zij op de Nederlandse en Belgische Ambassade uitgenodigd voor een diner. Tijdens de taalcursus werden lezingen gegeven door confraters over missiemethodieken en de omstandigheden waaronder gemissionieerd moest worden. China was onveilig. Er werden 'christendorpen' met twee meter dikke muren gesticht om de mensen te beschermen tegen rondtrekkende rovers (warlords). In deze dorpen werden nog muren gebouwd rondom kerk en pastorie waar plaats was voor alle mensen gedurende een beleg. De open dorpen hadden het zwaar te verduren. In Peking heerste een anti-Europese stemming. Er werd een inval van Japan verwacht. Na afloop van de taalcursus werd pater Stokman benoemd voor het Apostolisch Vicariaat van Soei-juan (Suiyuan). Apostolisch Vicaris was mgr. L. van Dyck CICM (1922-1937). Hij werd in 1937 als vicaris opgevolgd door mgr. L. Morel CICM (1937-1946). In 1937 waren er 60 missionarissen met 35 missieposten. De vicaris woonde in Siwantze (Xiwanzi), de hoofdstatie van de missie die in 1865 overgenomen was van de lazaristen. Van beide bisschoppen krijgen we een profielschets. Het vicariaat lag in Binnen-Mongolië. Er woonden Mongolen en Chinezen. De Mongolen waren nomaden en veehouders, terwijl de Chinezen landbouwers waren. Van beide bevolkingsgroepen geeft pater Stokman een beschrijving. Hij werd eerst acht maanden kapelaan in een zogenaamde 'grondkerk' en daarna pastoor in een bergdorp. De parochies waren 'boerenparochies' en zeer arm. De boeren, 'rijstchristenen', kwamen trouw naar de kerk. Het 'landkerksysteem' hield in dat de parochianen, kleine boeren, de grond van de kerk bewerkten. Zij moesten 3/10 van de opbrengst afdragen aan de kerk, die daar weer belasting over moest betalen aan de grootgrondbezitters. Hij vertelt over de misbruiken van de grootgrondbezitters. Iedere parochie had een landbehartiger. Terugkijkend merkt hij op: "wij waren in een machtspositie". Geloofsverkondiging afhankelijk

maken van grondbezit stond hem tegen. De missionaris bleef een vreemdeling. De moeilijkheden begonnen met de invallen van de communisten. De troepen van de nationalististen waren niet gedisciplineerd, die van de communisten wel. Pater Stokman heeft de indoctrinatie van de bevolking door de communisten van 1936 tot 1943 meegemaakt. Zij waren wreed. De missionarissen waren tegen de communisten. Hij legt uit waarom. Zij zagen de communisten niet aan de macht komen. Mgr. L. van Dyck CICM heeft veel gedaan op het terrein van het onderwijs. Elke missiepost had een school. De missionarissen werkten samen met de catechisten. Deze werden opgeleid in een catechistenschool. De catechismus werd visueel onderricht. Pater Stokman geeft zijn visie op het godsdienstonderricht en de catechisten. De oudere missionarissen waren streng ten opzichte van zaken zoals 'veelwijverij' en 'voorouderverering'. Dit waren belemmeringen om gedoopt te kunnen worden. De voorouderverering was zelfs taboe tot 1945. Elke missiepost had een weeshuis voor te vondeling gelegde meisjes die verzorgd werden door Maagden. De H. Kindsheid financierde deze weeshuizen. Een ander onderwerp is de opleiding van Chinese priesters. In 1937 waren er al 20 Chinese priesters in het vicariaat werkzaam. Het kleinseminarie stond in Siwantze (Xiwanzi) en het grootseminarie in Datong (Tatung). De seminaries waren echt Chinees wat voeding betreft, maar de lessen waren zoals in Europa met veel Latijn en andere seminarievakken. Veel seminaristen hadden het moeilijk met het celibaat en de eenzaamheid die daar het gevolg van was. De missie heeft weinig gedaan voor de Mongolen en veel voor de Chinezen. De Mongolen waren eenvoudiger, De Chinezen waren meer ontwikkeld en hadden handelservaring. De paters kochten hun paarden bij de Mongolen. Het bekeringsproces verliep moeilijk. Slechts 1% van de Chinezen is uiteindelijk bekeerd. Zij waren meer in de grond van de kerk dan in de godsdienst van de missionarissen geïnteresseerd. De ritensrijd is een blokkade geweest voor het bekeringsproces. Tegen deze achtergrond vertelt pater Stokman zeer boeiend over de rol van Rome bij de missionering van China en de tegenstellingen onder de bisschoppen en de missionarissen over de beste methode van missioneren en bekeren. Tegenover de oude methode om met grond en geld bekeringen te bewerkstelligen, komt een nieuwe methode op van evangelisatie, prediking en overreding. Met name pater Vincent Lebbe CM (1877-1940) introduceert een nieuwe methode van aanpassing van de kerk aan de Chinese cultuur; de controversiële "méthode de l'amour". Rome was in 1926 op advies van Lebbe tegen de zin van de buitenlandse missiebisschoppen in begonnen met de vorming van een Chinees episcopaat. De meeste missionarissen haatten Lebbe met name de lazaristen. Veel scheutisten zaten op de lijn van Lebbe en waren zijn vrienden. In 1937 vielen de Japanners Mantsjoerije en Mongolië binnen. We horen nu over de tijd van de Japanse bezetting (1937-1945) en het dagelijks leven dat gewoon doorging. In 1941 brak de oorlog uit tussen Japan en de Verenigde Staten van Amerika (1942-1945). Pater Stokman werd gearresteerd door de Japanners en vastgezet tot april 1942. In 1942 werd hij geïnterneerd in een interneringskamp bij de stad Weishien in de provincie Shandong (Shantung). Hij vertelt uitgebreid over zijn ervaringen in het kamp, de bevrijding door de Amerikanen en de terugkeer naar zijn missiepost. Hij heeft daar nog tot mei 1948 als parochiepriester kunnen werken. Iedereen was ervan overtuigd dat de communisten zouden komen. Die kwamen en hij werd in 1948 het land uitgezet. Tot slot kijkt pater Stokman terug op zijn verblijf in China. Hij is van mening dat de kerk te weinig geïntegreerd is met de Chinezen. In het tweede gedeelte van dit lange interview vertelt pater Stokman nog over zijn werkzaamheden van 1949 tot 1954 als aalmoezenier van het Nederlandse leger in Indonesië en op Nieuw-Guinea. Hij had daar geen tijd om "echt de kerk te ontmoeten in Indonesië." In 1955 werd hij missionaris in Haïti. Daar heeft hij gewerkt in de parochie Cerca-la-Source in het aartsbisdom Cap-Haïtien. Het was een traditionele bergparochie met vijf buitenposten. We horen nu over de bevolking, het parochieleven,

het Maria Legioen, de catechisten, de Voodoo, de politieke situatie, de dictatuur, de Haïtiaanse priesters, de oecumene, de protestantse kerken en de toekomst van de kerk op Haïti. Na dit interview keerde pater Stokman terug naar Haïti.

Trefwoorden: Aartsbisdom Hohhot; Bisdom Chongli (Xiwanzi); Aartsbisdom Cap-Haïtien; Missionarissen van Scheut; Lazaristen; Hamer, F.H.; Dyck, L. van; Morel, L.; Lebbe, V.; Bokseropstand; Pastoraal; Aanpassing; Bekeringen; Catechisten; Onderwijs; Seminarie; Celibaat; Chinese priesters; Chinees episcopaat; Parochielevens; Landkerksysteem; Rijstchristenen; Grootgrondbezitters; Ritenstrijd; Japanse bezetting; Interneringskamp; Communisten; Nationalisten; Bevrijding; Amerikanen; Aalmoezenier; Nederlands leger; Indonesië; Nieuw-Guinea; Haïti; Maria Legioen; Voodoo; Dictatuur; Haïtiaanse priesters; Oecumene; Protestantse kerken.

COOKEILANDEN

PATERS VAN DE H.H. HARTEN (SSCC)

H.J.C.M. de Cocq [kloosternaam: pater Odulphus]

KMM 94

* 6 mei 1906 / interview: 4 februari 1980, 270 minuten.

Werkgebied: Cookeilanden 1964-1971.

Functie: pastoraal; bisschop.

Sinds 1827 zijn Nederlandse en Belgische paters van de Congregatie van de Paters van de H.H. Harten (SSCC) werkzaam op Hawaii. Vanuit Tahiti gingen de paters naar de Cookeilanden. In 1940 werden de Cookeilanden toevertrouwd aan de Nederlandse provincie van deze congregatie. In 1948 werd het Apostolisch Vicariaat van de Cookeilanden opgericht. Het centrum van de katholieke missie was gevestigd op het hoofdeiland Rarotonga. Het vicariaat werd in 1966 verheven tot bisdom Rarotonga. Mgr. De Cocq werd in 1964 benoemd tot apostolisch vicaris en in 1966 tot bisschop van Rarotonga. Het bisdom telde bij de komst van mgr. De Cocq 14 priesters. Tot dan toe was hij werkzaam geweest in Nederland en Engeland. In het eerste deel van het interview vertelt pater Odulphus over het kleinseminarie in Grave, het noviciaat in Valkenburg, het grootseminarie, zijn studie in Rome, zijn priesterwijding en zijn docentschap aan het scholastikaat in Valkenburg. Hierna werd hij achtereenvolgens directeur van het gezinsapostolaat tot 1952, overste van het klooster te Nuland tot 1958, prefect van de pastoraalcursus voor afgestudeerde priesters tot 1960, waarna hij in Londen ging deelnemen aan het gezinsapostolaat van de Nederlandse paters aldaar. In het tweede deel van het interview vertelt mgr. De Cocq over zijn verblijf op de Cookeilanden. Hij werd in 1964 op vrij hoge leeftijd (58 jaar) naar de Cookeilanden gestuurd en kreeg vanuit Rome de opdracht mee om goed te zorgen voor de missionarissen. Zij zouden het werk wel doen. Hij is er zeven jaar gebleven. Hij werd tot bisschop gewijd in Rarotonga. Op de Cookeilanden waren vier kerkgenootschappen werkzaam: anglicanen (80%), katholieken (10%), mormonen (5%) en adventisten (5%). Zij waren allemaal aanwezig bij zijn bisschopswijding. Ook het gouvernement was aanwezig. Mgr. De Cocq vertelt over de samenwerking van de vier kerkgenootschappen onderling en hun samenwerking met de overheid. De Cookeilanden behoren tot Nieuw-Zeeland. In 1966 werden alle vicariaten verheven tot bisdom. Vanuit zijn functie als bisschop heeft mgr. De Cocq ook het begin meegemaakt van de bisschoppenconferentie van het Zuid-Pacific gebied: The Episcopal Conference of the Pacific (CEPAC). Na deze lange inleiding geeft mgr. De Cocq vervolgens enige informatie over de plaatselijke bevolking, de Polynesiërs, en de samenleving. Omdat hij nooit zelf missiewerk heeft gedaan, kent hij de bevolking niet echt goed. Hij zag zijn functie primair als een 'raadsman' te zijn voor de missionarissen en hen te adviseren en te begeleiden. Mgr. De Cocq heeft twee sessies meegemaakt van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Heeft daar geleerd om bisschop te zijn: zorg te hebben voor de missionarissen, voor de gelovigen en voor de kerk. Het volgende onderwerp dat besproken wordt is de situatie van de missie op de Cookeilanden. Er is geen toekomst voor jonge mensen en veel jongeren trekken dan ook weg naar Nieuw-Zeeland. Door de westerse cultuur daar werden andere waarden ontdekt. Mgr. De Cocq schets een beeld van de wisselwerking tussen de mensen thuis op de Cookeilanden en de mensen die geëmigreerd waren naar Nieuw-Zeeland. Hij vertelt over een missionaris die naar Nieuw-Zeeland ging om daar te werken onder de mensen van de Cookeilanden. Uitgebreid gaat hij tot slot van dit interview in op de redenen van zijn vertrek in 1971. Hij werd door Rome gevraagd om als bisschop af te

treden. Het bisdom was toevertrouwd aan zijn congregatie, maar deze kon geen nieuwe krachten meer leveren. Rome was van mening dat de Cookeilanden een bisdom moest blijven en dat de bisschop voortaan een Nieuw-Zeelander moest zijn. Hij trad af en de nieuwe bisschop werd een pater Marist uit Nieuw-Zeeland: mgr. J.H.M. Rodgers SM (1973-1977). De gehele operatie om hem te doen vervangen door een Nieuw-Zeelander heeft hem veel leed gedaan, temeer omdat hij zo geheimzinnig moest doen van Rome ook ten opzichte van het Generaal Bestuur van zijn congregatie. Die moest in de Osservatore Romana lezen dat hij was afgetreden als bisschop van Rarotonga. Alle paters van zijn congregatie zijn gebleven. Via Rome, waar hij een gesprek had met pater Generaal, keerde hij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Rarotonga; Pastoraal; Bisschop; Polynesiërs; Anglicanen; Mormonen; Adventisten; Episcopal Conference of the Pacific (CEPAC); Tweede Vaticaans Concilie; Rodgers, J.H.M.; Generaal Bestuur.

W.J.M. Kruitwagen

KMM 629

* 24 januari 1923 / interview: 2 september 1981, 240 minuten.

Werkgebied: Cookeilanden 1950-1981.

Functie: pastoraal.

Pater Kruitwagen vertrok zonder een missionaire voorbereiding in 1950 naar de Cookeilanden waar hij op verschillende eilanden werkzaam was: van 1951 tot 1975 op Manihikí, van 1975 tot 1976 op Rarotonga en van 1977 tot 1981 op Púkapúka. Hij had altijd al naar de Cookeilanden gewild. Hij kwam aan in december 1950 op het hoofdeiland Rarotonga. Het interview begint met een beschrijving van de missiepost daar met een kathedraal en drie kerkjes. De Zusters van Cluny hadden er een school. Mgr. J.D. Lehman SSCC, apostolisch vicaris van 1948 tot 1964, gaf hem een bijbel en een catechismus in de Polynesische taal om de taal te leren. Mgr. Lehman was een Fransman van de oude stempel, kort aangeboden, ontzettend zuinig en nogal bruusk. Zonder overleg werd hij in 1951 naar het eiland Manihikí gestuurd. Zijn taak werd lesgeven. Hij heeft er 16 jaar voor de klas gestaan en een nieuwe school gebouwd. Bij aankomst woonden er 1100 mensen, waarvan 20% katholiek was. De protestanten waren in 1857 gekomen en de katholieken in 1909. De verhouding tussen katholieken en protestanten was aanvankelijk slecht. In die tijd was hij ervan overtuigd dat de katholieke kerk dé kerk was. Nu is er goede verstandhouding ontstaan. De dominees zijn inlanders en hebben een eigen opleidingscentrum op de Cookeilanden. Door het lesgeven bleef er niet veel tijd over voor pastoraal werk. Alleen op zaterdag en zondag. Hij verzorgde bijbelavonden op zondag. De mensen hadden geen ander boek dan de bijbel. Zij waren arm aan eigen cultuur. Het eiland Manihikí is een van de rijkste eilanden dankzij de parelmoerschelpen. Hierna geeft pater Kruitwagen een verslag van de politieke en economische ontwikkelingen. In 1969 begon de staat zich te ontwikkelen. De Cookeilanden waren in 1901 bij Nieuw-Zeeland gekomen. In 1968 werden zij zelfstandig op binnenlands terrein. De missiescholen stonden goed aangeschreven. De bisschop combineerde de missiescholen met de staatsscholen. Er kon wel godsdienstles gegeven worden. Na 1968 kwam de emigratie op gang naar Nieuw-Zeeland. Hij vertelt hierover. Vervolgens geeft pater Kruitwagen een boeiende beschrijving van het dagelijks leven op de eilanden. Hij vertelt over de middelen van bestaan van de bevolking, het sociale leven, de sport, de eetgewoonten en de gevaren van het geïsoleerd leven op een eiland: "je kunt er niet weg. Je moet wat te doen hebben, anders vlieg je tegen de muur". Een volgend onderwerp dat uitgebreid aan de orde komt zijn de bisschoppen die hij heeft meegemaakt: mgr. J.D. Lehman SSCC (1948-1964), mgr. J.C.M. de Cocq SSCC (1964-1971), mgr. J.H.M. Rodgers SM (1973-1977) en mgr. D.G. Browne (1977-1983). De bisschoppenkwestie is altijd moeilijk geweest. Van elke bisschop wordt een profielschets gegeven. Mgr. De Cocq wist niets

van de Cookeilanden, was een “tussenbisschop”. Hij was goed voor de priesters. Mgr. Rodgers haalde broeders binnen die met een Highschool begonnen. Het was een gemengde school met leerlingen van de diverse eilanden. Uit deze leerlingen kwamen eigenlandse roepingen voort. Bij zijn aankomst in 1950 waren er wel enkele eigenlandse zusters bij de zusters van Cluny, maar nog geen eigenlandse priesters. Mgr. Browne is begonnen met een roepingenzondag. Gemiddeld meldt zich nu één jongen per jaar aan voor de priesteropleiding in Nieuw-Zeeland. Een onderwerp dat veel aandacht krijgt is vervolgens de catechese. De paters hadden een school opgericht voor de opleiding tot catechisten. De catechisten worden ingeschakeld in het pastorale werk op de eilandjes. In dit kader wordt gewezen op de moeilijkheid voor eigenlandse priesters om celibatair te leven. De medische hulp was gering. Pater Kruitwagen vertelt dat er nu jongens naar een opleiding tot verpleger worden gestuurd. In het tweede deel van dit lange interview gaat pater Kruitwagen nader in op enkele onderwerpen die reeds eerder besproken werden zoals de politieke onafhankelijkheid, het onderwijs, de eigenlandse roepingen, het seminarie van de bisdommen, de Mariadevotie, de oecumene en de invloed van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). In 1977 werd pater Kruitwagen verplaatst naar Púkapúka. Hij aanvaardde de benoeming om van de bisschop af te zijn. Op het eiland Púkapúka kon hij zich zelf zijn, was hij eigen baas en kon hij zijn dag zelf indelen. Er woonden 900 mensen. Hij was er de enige Europeaan. Heeft er een kerk gebouwd met een pastorie. Het interview eindigt met het geven van zijn motivatie om terug te gaan naar Púkapúka: “als je in je leven maar iets kunt betekenen voor één mens, dan is het de moeite waard”.

Trefwoorden: Bisdom Rarotonga; Lehman, J.D.; Cocq, J.C.M. de; Rodgers, J.H.M. Browne, D.G.; Kathedraal; Zusters van Cluny; Protestanten; Onderwijs; Bijbel; Catechese; Eigenlandse zusters; Eigenlandse roepingen; Seminarie; Pastoraal; Mariadevotie; Oecumene; Tweede Vaticaans Concilie.

FILIPIJNEN

FRANCISCANESSEN VAN VEGHEL

J. Brugmans [kloosternaam: zuster Gaudia]

KMM 75

* 6 februari 1919 / interview: 13 februari 1980, 260 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1952-1979.

Functie: onderwijs; novicemeesteres.

Het interview met zuster Gaudia is interessant omdat zij een goed inzicht geeft in de wijze waarop een afdeling van een Nederlandse zustercongregatie, werkzaam op de Filipijnen, zich na de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) omvormde tot een zelfstandige Filipijnse provincie van deze congregatie. Zij begint haar interview met te vertellen hoe zij zelf haar noviciaat bij de Zusters Franciscanessen van Veghel ervaren heeft en op welke wijze zij benoemd werd voor de missie op de Filipijnen waar zij novicemeesteres werd. Mgr. J.C.L. Jurgens CICM, van 1928 tot 1950 bisschop van Tuguegarao op het eiland Luzon, wilde een Filipijnse zustercongregatie oprichten voor onderwijs en catechese en vroeg de zusters van Veghel om assistentie daarbij. De Missionarissen van Scheut (CICM) werkten onder de Igorotten, een bergvolk dat vroeger aan koppensnellen deed. De zusters namen de uitnodiging aan en de eerste zusters vertrokken in 1928. Zij vertelt over de moeilijkheden in het begin. De zusters waren sinds 1906 werkzaam in het aartsbisdom Pontianak op het eiland Kalimantan in Indonesië en zij vergelijkt de situatie in beide landen. Na aankomst in Manila reisde zij door naar Baguio waar zij zich voorbereidde op haar werk als novicemeesteres. In 1932 werd de Apostolische Prefectuur van de Bergprovincie Montanosa afgesplitst van het bisdom Tuguegarao en later verheven tot Apostolisch Vicariaat van Baguio. Apostolisch Vicaris was mgr. W. Brasseur CICM (1948-1981). De oorspronkelijke idee van een Filipijnse zustercongregatie van mgr. Jurgens werd al in 1930 ingeruild voor een systeem waarbij Filipijnse kandidaten intraden bij de zusters van Veghel. Het experiment van mgr. Jurgens was mislukt omdat "Filipijnse zusters niet zelfstandig konden zijn". Het proces van Filipinistatie van de congregatie kwam pas na de Tweede Wereldoorlog goed op gang. Zij vertelt wat haar taak als novicemeesteres inhield: zij begeleidde de novicen bij hun religieuze vorming en religieus leven en gaf onderwijs in godsdienst, liturgie, Franciscaans leven, de geschiedenis van de congregatie en huishoudelijke bezigheden. Zuster Gaudia geeft ook een vergelijking van de opleiding van novicen vóór de oorlog en daarna. Voor de oorlog was de opleiding westers en volgens het strakke disciplinaire systeem van "overste-onderdaan" gebaseerd op orde en tucht. Na de oorlog kwam er meer respect voor het individu en werd het beleid er opgericht dat de novice zich thuis ging voelen binnen de congregatie. De selectiecriteria werden aangepast en meer gericht op de motivatie van de Filipijnse meisjes die wilden intreden. De meeste meisjes waren onderwijzeres. Zij gingen als religieus werken op de katholieke lagere scholen in de bisdommen. De scholen werden niet gesubsidieerd door de overheid. We horen nu over de wijze waarop de scholen en de kloosters gefinancierd werden. Ook werd er vanaf de jaren zestig meer aandacht geschonken aan het verrichten van sociaal werk in de huisgezinnen naast het onderwijs. In 1979 waren er ongeveer 240 Filipijnse zusters. De novicen woonden samen met de geproteste zusters in een groep, maar dat ging moeizaam. Zij legt uit waarom. Een belangrijke hindernis om in te treden was het celibaat. Zij vertelt hierover. Een ander moeilijk punt vond zij het vinden van een evenwicht tussen een actief leven buiten en een contemplatief leven binnen de muren van het klooster. Er ontstonden ook vormen van samenwerking tussen de verschillende zustercongregaties.

Een daarvan was de oprichting van het Sister Formation Institute (SFI). Het instituut werd door de deelnemende congregaties gefinancierd en was gevestigd in Baguio. Hierna komen nog een aantal andere onderwerpen kort aan de orde zoals de politieke situatie, de dictatuur van president Ferdinand Marcos (1965-1986), de polarisatie, de verdeeldheid onder de bisschoppen, de staat van beleg, de politieke gevangenen, de volksgewoonten, de participatie van leken, de catechese en de vernieuwingen na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Op dit punt aangekomen geeft zij een profielschets van mgr. Brasseur die zich voorzichtig opstelde op het terrein van de vernieuwingen in de liturgie en de catechese. Tot slot gaat zuster Gaudia nogmaals in op de manier waarop nu zusters opgeleid worden en taken aan de Filipijnse zusters op de scholen en in de kloosters overgedragen worden vanwege het terugtrekken van de Nederlandse zusters. Zelf keerde zij na dit interview met plezier terug naar de Filipijnen.

Trefwoorden: Bisdom Tuguegarao; Apostolisch Vicariaat van Baguio; Aartsbisdom Pontianak; Jurgens, C.L.J.; Brasseur, W.; Zusters Franciscanessen van Veghel; Missionarissen van Scheut; Filipijnse zusters; Noviciaat; Novicen; Novicemeesteres; Tweede Wereldoorlog; Igorotten; Financiën; Sister Formation Institute (SFI); Marcos, F.; Dictatuur; Staat van beleg; Politieke gevangenen; Leken; Onderwijs; Tweede Vaticaans Concilie; Liturgie; Catechese.

Th. van Dongen [kloosternaam: zuster Egonia]

KMM 125

* 22 februari 1895 / interview: 2 maart 1979, 128 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1932-1964.

Functie: onderwijs; overste.

Zuster Egonia was vanaf het begin betrokken bij de missie van de Zusters Franciscanessen van Veghel op de Filipijnen. In 1928 vroeg mgr. C.L.J. Jurgens CICM, bisschop van Tuguegarao (1928-1950) op het eiland Luzon, aan het bestuur van de congregatie om hem te helpen bij de oprichting van een eigen diocesane congregatie van eigenlandse zusters voor onderwijs en opvoeding van de jeugd in zijn bisdom. In 1929 vertrokken de eerste vijf zusters en werd een klooster in Bayombong ingericht. Zij begonnen met schooltjes in Bayombong en Aritao en een noviciaat voor Filipijnse zusters in Solano. In 1932 werd nog een klooster in Manila gesticht. Zuster Egonia had de diploma's Bewaarschool A en B en Huishoudkunde gehaald en was overdag kleuteronderwijzeres en gaf 's-avonds nog les op een huishoudschool. In 1932 werd haar door het bestuur gevraagd of zij naar de missie wilde gaan. Ze zei ja zonder zich te bedenken. In dit interview vertelt zij over haar taken als overste van de gemeenschap en over de scholen van de zusters. Zij vertrok totaal onvoorbereid samen met twee medezusters en probeerde tijdens de zeereis wat Engels te leren. In Manila werd zij opgevangen door de provinciaal van de Missionarissen van Scheut (CICM). Daarna reisde zij door naar Bayombong. De gemeenschap daar bestond uit vijf zusters. Zij vertelt over de bevolking: de Igorotten. De communicatie met de mensen was het grootste probleem. Elk dorp had zijn eigen taal. Daarnaast was er een algemene taal. De zusters hadden een goed contact met de paters van Scheut. Zij geeft een profielschets van mgr. Jurgens. Het dagelijks leven van de zusters en de novicen was armoedig, de huisvesting eenvoudig. Zij voelde zich een missionaris door haar contacten met de novicen. We horen over de vijandige houding van de protestanten die met stenen naar de zusters gooiden als zij voorbijkwamen. Aan dit vooroorlogse missielevens volgens het klassieke patroon kwam in 1942 een einde door de oorlog met Japan. De Nederlandse zusters werden opgepakt en ondergebracht in een interneringskamp. Zij geeft een beschrijving van haar ervaringen tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) en het dagelijks leven in het kamp. Verschillende Belgische scheutisten werden vermoord. De zusters werden bevrijd door de Amerikanen. De

kloosters waren gebombardeerd en alles was verwoest. De novicen en postulanten waren gebleven onder leiding van een Filipijnse zuster. Na de oorlog hebben de zusters alle huizen weer hersteld. Vervolgens vertelt zuster Egonia over de bevolking. De kloof tussen arm en rijk groeide. De scholen en de Highschool waren eigendom van de paters van Scheut. Op school zaten vooral kinderen van rijke mensen. Die moesten ervoor betalen. De zusters hadden geen internaten. Ook gingen de zusters op huisbezoek, vooral bij de rijke mensen. Later ook bij de arme mensen. Als overste was zij betrokken bij de opbouw van een Filipijnse afdeling van haar congregatie. Na de oorlog werden verschillende Filipijnse zusters lid van het bestuur. De zusters hadden dezelfde dagorde en dezelfde regels als in Nederland. De zusters waren stipt in het naleven daarvan. Met deze schets van dagelijks leven als religieus op de Filipijnen, eindigt zuster Egonia haar verhaal. In 1964 keerde zij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Tuguegarao; Jurgens, C.L.J.; Zusters Franciscanessen van Veghel; Missionarissen van Scheut; Onderwijs; Overste; Noviciaat; Novicen; Filipijnse zusters; Igorotten; Protestanten; Tweede Wereldoorlog; Interneringskamp; Bevrijding; Rijken; Armoede.

J.A. Verhoeven [kloosternaam: zuster Anastasio]

KMM 554

* 8 oktober 1895 / interview: 1 maart 1979, 150 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1930-1968.

Functie: novicemeesteres; overste.

Zuster Anastasio was betrokken bij de nog klassieke opleiding van jonge Filipijnse zusters voor haar Congregatie van de Zusters Franciscanessen van Veghel in de tijd van vóór het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Zij begint het interview met een beknopt overzicht van de ontstaansgeschiedenis van de missie van de zusters op het eiland Luzon in het bisdom Tuguegarao waar mgr. C.L.J. Jurgens CICM van 1928 tot 1950 bisschop was. De bisschop had de zusters uitgenodigd om naar zijn diocees te komen omdat hij een eigenlandse zustercongregatie wilde oprichten. Hij vroeg de Nederlandse zusters om de Filipijnse novicen te komen begeleiden. In 1928 werd een diocesaan noviciaat opgericht. In 1930 werd de idee van een eigenlandse diocesane zustercongregatie al weer opgegeven en werd besloten dat de Filipijnse novicen zouden intreden bij de Zusters Franciscanessen van Veghel. Uitgelegd wordt waarom de bisschop van mening veranderde. Het diocesaan noviciaat werd omgezet in een noviciaat van de zusters uit Nederland. Zij vertrok in 1930 om de leiding van dit noviciaat op zich te nemen. We horen over de bootreis naar Manila, de opvang daar door Belgische zusters en de verdere reis naar Tuguegarao. In 1932 werd het noviciaat gevestigd in Solano. Het begon met vier Filipijnse zusters. Zuster Anastasio vertelt over de eerste tijd in het noviciaat. Zij kende geen Engels. Het contact met de novicen was in het begin dan ook zeer gebrekkig. De meisjes die intraden waren al onderwijzeres en hadden minstens High School gedaan. Er was een goede selectie van kandidaten. De postulanten kwamen uit alle lagen van de bevolking. De Igorotten waren bergbewoners. De onderlinge verhoudingen waren goed. De novicen waren zeer godsdienstig. Hun motivatie was oprecht. Er waren weinig uittredingen onder hen. De Filipijnse zusters hielden van uiterlijk vertoon. Zij waren zeer devotieel gericht. Op 8 december 1941 hoorde zij in Manila van de inval van Japan. Zij keerde zo snel mogelijk terug naar het noviciaat. De Nederlandse zusters werden opgesloten in een interneringskamp. Hierna horen we over het kampleven. Alle zusters zaten bij elkaar. Vervolgens horen we over de bevrijding door de Amerikanen en op welke wijze de zusters de draad weer oppakten en alle schade aan hun huizen en het noviciaat weer herstelden. In 1968 keerde zij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Tuguegarao; Jurgens, C.L.J.; Zusters Franciscanessen van Veghel; Missionarissen van Scheut; Onderwijs; Noviciaat; Novicen; Novicemeesteres;

Overste; Filipijnse zusters; Igorotten; Devoties; Tweede Wereldoorlog; Interneringskamp; Bevrijding.

J.J. Verhuizen [kloosternaam: zuster Magdala]

KMM 556

* 27 oktober 1898 / interview: 3 november 1978, 180 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1931-1971.

Functie: onderwijs; novicemeesteres; overste.

Zuster Magdala heeft 40 jaar gewerkt in de missie van de Franciscanessen van Veghel. Zij vertelt over de ontstaansgeschiedenis van de missie. Mgr. J.C.L. Jurgens CICM, van 1928 tot 1950 bisschop van Tuguegarao op het eiland Luzon, wilde een Filipijnse zustercongregatie oprichten. Hij vroeg de zusters van Veghel hem daarbij te komen helpen. Dit experiment mislukte. In 1930 besloot het bestuur deze zusters op te nemen in de eigen congregatie. De Filipijnse zusters waren van goede komaf en hadden een andere mentaliteit dan de Nederlandse zusters. Zuster Magdala werd benoemd in 1931 voor de Filipijnen. Zij beschrijft haar reis naar Manila en de opvang aldaar. We horen over de gewoonten van de bevolking. Elke provincie had een eigen taal. Het Engels was verplicht als onderwijstaal. Zij ging werken als onderwijzeres op het St. Joseph's College. Zij gaf er Frans en godsdienst. Het St. Joseph's College was wel erkend door de regering maar werd niet gesubsidieerd. De rijke scholieren betaalden een hoge fee waardoor ook arme scholieren geplaatst konden worden. Er was een groot internaat bij de school: de 'Jurgens Hall'. De catechese was volgens de klassieke methode met vraag en antwoord en ouderwetse platen. Het godsdienstig leven was verzwakt na het vertrek van de Spanjaarden in 1898. Er was nog wel sprake van veel uiterlijk vertoon met processies, maar het echte katholicisme was in haar ogen verdwenen. De Missionarissen van Scheut (CICM) en de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC) hadden hard gewerkt om het katholicisme weer ingang te doen vinden. In de tijd dat zij er werkte, waren achtereenvolgens mgr. A. Olalia (1950-1957) en mgr. T.S. Domingo (1957-1986) bisschop van Tuguegarao. Na 1950 traden er grote veranderingen op. We krijgen een profielschets te horen van deze bisschoppen en de kerkopbouw op de Filipijnen. Uit het aannemen van de eerste vier Filipijnse novicen in 1931 was nu een Filipijnse afdeling van haar congregatie gegroeid. Het was een "zuivere onderwijscongregatie". Zuster Magdala vertelt nu over de dagindeling, het leven in het klooster en over het werk van de zusters. In 1971 bij haar vertrek waren er ongeveer 240 Filipijnse zusters en was het bestuur van de Filipijnse regio van de congregatie in handen van Filipijnse zusters. Er waren nog twee Nederlandse zusters in 1971. Er bleef een financiële band met het bestuur in Nederland, omdat de Filipijnse regio het anders niet zou redden. De laatste jaren vóór haar vertrek was de Filipijnse regio tengevolge van de grote sociale noden en de politieke omstandigheden een andere koers gaan varen. Steeds meer zusters schakelden over naar sociaal werk of gingen zich inzetten voor politieke bewustmaking. Zij trokken zich terug uit het onderwijs en gingen onder de allerarmsten leven. Ook leken gingen steeds meer een belangrijke rol spelen binnen de kerk. Zij vertelt over de traditionele lekenverenigingen zoals het Maria Legioen, de Derde Orde en de St. Vincentiusvereniging. Leken kregen later een gedegen godsdienstige opvoeding om deze door te geven aan het eigen volk. Hierna komen enkele andere onderwerpen ter sprake zoals de protestantse kerkgenootschappen. De relatie ermee was oorspronkelijk zeer slecht. Anno 1971 was dat verbeterd. Zuster Magdala is kort over haar ervaringen tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945), haar verblijf in het interneringskamp Los Banos en de bevrijding door de Amerikanen. Na de oorlog was zij overste, novicemeesteres en lid van het regionaal bestuur. Het noviciaat voor Filipijnse zusters stond in Solano. Zij geeft nu haar visie op het mislukken van het experiment van mgr. Jurgens om een eigen diocesane Filipijnse zustercongregatie op te richten. Hij had eerst een beroep gedaan

op een Franse zustercongregatie om hem te helpen. Deze waren te deftig en brachten Franse ideeën mee. Mgr. Jurgens wilde de Filipijnse novicen echter meer in een Franciscaanse geest van armoede en nederigheid opleiden en kwam daardoor terecht bij de Nederlandse zusters Franciscanessen van Veghel. Zuster Magdala geeft een interessante beschouwing over wat voor een type zustercongregatie nodig is voor een ontwikkelingsland gekoppeld aan de vraag voor welke doelgroep het onderwijs bestemd is: voor meisjes in de steden afkomstig uit de elite of voor arme kinderen in het binnenland in de dorpen. De zuster Franciscanessen kozen voor de laatste optie. Elk dorp kreeg zijn katholieke dorpsschool, een lagere school. De zusters gingen zich na het instellen van de staat in 1972 van beleg door president Ferdinand Marcos (1965-1986) vooral toeleggen op sociaal werk in de parochies. Zij vertelt over de dictatuur, de sociale noden, het ontbreken van voorzieningen voor de armen, de spionage, het volksverzet tegen de president en de wijze waarop veel zusters in een hutje tussen de mensen gingen wonen. Veel paters en zusters kozen de kant van het verzet door de 'People's Army' en voor het ontwikkelingswerk. Het volk onderhield de zusters in ruil voor onderwijs en sociale hulp. Tot slot vertelt zij over de huidige werkzaamheden van de zusters en geeft zij haar mening over de toekomst van de congregatie. In 1971 keerde zij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Tuguegarao; Jurgens, C.L.J.; Olalia, A.; Domingo, T.S.; Zusters Franciscanessen van Veghel; Missionarissen van Scheut; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Onderwijs; Catechese; Overste; Noviciaat; Novicemeesteres; Financiën; Politieke bewustmaking; Tweede Wereldoorlog; Interneringskamp; Bevrijding; Leken; Maria Legioen; Derde Orde; St. Vincentiusvereniging; Protestantse kerken; Marcos, F.; Politieke situatie; Sociaal werk; Ontwikkelingswerk; Staat van beleg.

KARMELIETEN

N. Hofstede

KMM 228

* 25 december 1941 / interview: 1 december 1980, 180 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1970-1980.

Functie: onderwijs; pastoraal.

Pater Nico Hofstede ging na zijn priesterwijding in 1969 in maart 1970 naar de Filipijnen waar de Nederlandse Karmelieten (OCarm.) in 1957 op het eiland Negros een Karmel gesticht hadden. Hij ging daar naar toe zonder een specifieke opdracht. Na aankomst ging hij eerst de eigenlandse taal studeren. In 1970 werd het seminarie van zijn orde van Negros verplaatst naar de hoofdstad Manila. Hij werd benoemd tot mentor van de studenten die tijdelijk in het seminarie van de franciscanen gingen wonen. Daar zaten ook nog studenten van andere orden en congregaties. Naast zijn taak als groepsleider gaf hij les. Pater Hofstede geeft vervolgens een overzicht van de opleiding. Na de High School kregen de studenten een opleiding van vier jaar. Het leerprogramma was de seminarieopleiding oude stijl. Wel was er een keuzemogelijkheid tussen de hoofdvakken: filosofie, vergelijkende godsdienstwetenschap en sociologie. Zijn eerste lesopdracht was vergelijkende godsdienstwetenschap. Hij was niet voorbereid en maakte zelf een cursus. Zijn tweede vak was moderne filosofie. Hij volgde voor beide cursussen de zelfde methode: werkopdrachten aan de studenten met rapportage aan de groep. Hierna gaat hij in op zijn taak en zijn functioneren als mentor. Door middel van persoonlijke contacten met de studenten wilde hij bij hen een bewustwordingsproces op gang brengen. Hij hechtte zeer aan een persoonlijke begeleiding van de studenten. Ook de studenten van de franciscanen konden bij hem terecht. Hij hield ruggespraak met de Nederlandse

Karmelgroep omtrent de te volgen strategie. In 1978 werd een 'commission for formation' binnen de Karmelgroep opgericht. Het doel ervan was een strategie opzetten voor de gehele opleiding tot karmeliet. Duidelijk was geworden dat de franciscaanse spiritualiteit (meer gericht op het pastorale) anders was dan die van de karmelieten (een zwaarder accent op het leningen van sociale en economische noden). Daarom vertrok de Karmelgroep uit het franciscaans seminarie en ging in 1978 in een eigen convict wonen. Pater Hofstede zag zijn taak als een uitdaging en zeer zinvol. Hij wilde geen pastoor worden, deze functie kon beter in de handen gelegd worden van de Filipino's, maar hij wilde op de achtergrond blijven met een eigen specifieke taak met als doel: "de kerk van de Filipijnen op eigen benen leren staan". Hij achtte sociale beweging als criterium bij de aanname van kandidaten zeer belangrijk. In de tien jaar dat hij betrokken was als mentor bij de begeleiding van ongeveer 30 seminaristen van zijn orde zijn uiteindelijk slechts drie studenten tot priester gewijd en een tot diaken. Als oorzaken van het geringe rendement noemt hij het celibaat, de familie en het functioneren van de kerk. Voor studenten die afhaken ziet hij toch mogelijkheden om zinvol te functioneren in de kerk in de basisgemeenschappen. Toch vindt hij dat er doorgedaan moet worden met het opleiden van Filipino's tot karmeliet. Een reden om dit te doen is het komende vertrek van de Nederlandse karmelieten zodat de orde toch aanwezig kan blijven op de Filipijnen. Hij achtte een Filipijnse Karmel levensvatbaar. In de jaren 1974 tot 1976 was hij ook nog novicemeester. De nieuwe opzet van het noviciaat was tot stand gekomen in overleg met de Nederlandse provinciaal pater J. Egberink. Het doel ervan was de introductie en de confrontatie met de orde en een voorbereiding op geloften en professie. Hierna komt pater Hofstede te spreken over de politieke situatie: een rechtse dictatuur met een grote invloed van Amerika en de staat van beleg. De karmelieten probeerden tegengas te geven tegen de dictatuur, maar bleven bewust op de achtergrond. Mgr. E. Surban Belmonte, in 1955 benoemd tot eerste bisschop van het nieuwe bisdom Dumaguete op het eiland Negros, was sterk pastoraal ingesteld. Daardoor dreigden er conflicten tussen de bisschop en de karmelieten. Er kwamen represailles van de regering na acties van onderop. Alles wat tegen de regering was, werd communistisch genoemd. Tot slot gaat pater Hofstede in op de doorwerking van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) op de kerk op de Filipijnen. De hiërarchische kerk was zichzelf gebleven. De bisschoppenconferentie was behoudend van aard op enkele progressieve bisschoppen na. Die ondervonden tegenwerking van hun collega's en de nuntius. De volkskerk was wel veranderd. Er ontstonden basisgemeenschappen, eerst op religieus terrein later ook met sociale, economische en politieke dimensies. De documenten van het concilie zijn van grote invloed geweest op hemzelf. Daarom ging hij in juni 1980 toch werken in een parochie in Escalante, Negros Occidental. Hij had zelf gekozen voor deze omschakeling van mentor en docent bij de opleiding van studenten voor zijn orde naar parochiewerk. Hij zag dit als een bijscholing, als een stagelopen én als een mogelijkheid om zich in te zetten voor de armen en de onderdrukten. Parochiewerk als inspiratiebron. Na dit interview tijdens zijn verlof in Nederland keerde pater Hofstede terug naar Escalante.

Trefwoorden: Bisdom Dumaguete; Surban Belmonte, E.; Karmelieten; Franciscanen; Onderwijs; Pastoraal; Priesteropleiding; Seminarie; Filosofie; Celibaat; Novicemeester; Egberink, J.; Eigenlandse karmelieten; Karmel; Tweede Vaticaans Concilie; Basisgemeenschappen; Bisschoppenconferentie; Sociale noden; Armoede; Politieke situatie; Dictatuur.

F.A.M. Kleine Koerkamp

KMM 290

* 11 februari 1936 / interview: 2 december 1980, 165 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1964-1980.

Functie: pastoraal; sociaal werk.

Pater Frans Kleine Koerkamp vertrok in 1964 naar de Filipijnen. Hij deed geen pastoraal jaar na zijn priesterwijding, maar ging direct naar de missie zonder missionaire begeleiding of voorbereiding. De Karmelieten (OCarm.) waren in 1957 op het eiland Negros begonnen met missiewerk en met het stichten van een Karmel. Het eiland Negros was verdeeld in provincies, gemeenten en dorpen (barrio's). Zijn missie-idee hield in dat hij van de Filipino's "betere katholieken" wilde maken. Hij werd na een taalstudie in Manila benoemd voor de parochie in Escalante, een plaats met circa 70.000 inwoners verdeeld over ongeveer 1000 gezinnen. Hij vertelt in dit eerste deel van zijn interview over land en bevolking, het dorpsleven, de parochie, over pastoor pater Toon Mol, over het parochiewerk, over de kerk die in aanbouw was en over de acties die hij opzette om de bouw van de kerk af te ronden. Escalante was een traditioneel opgezette parochie met een klassieke liturgie, sacramentele bediening, novenen, rozenkrans bidden en veel devotionele praktijken. Het was een vreemde gewaarwording. Hij besteedde veel tijd aan catechese op een katholieke middelbare school. Op de staatsscholen was de situatie anders. Daar was godsdienstles niet toegestaan. Pater Kleine Koerkamp heeft een jaar Gods woord gepredikt in de barrio's op de klassieke wijze zonder iets te realiseren. In 1966 kwam zijn breekpunt met de traditionele pastoraal. Hij ging met pater Benitius Egberink naar de barrio's in de bergen om onderzoek te doen over de sociale en economische (wan)toestanden. De Filipijnse priesters waren niet sociaal bewust. Zij beperkten zich tot sacramentele en devotionele diensten. In november 1966 volgde hij een cursus in Manila om een antwoord te krijgen op zijn vele vragen na een evaluatie van zijn onderzoek in de bergdorpen. Hij zag de problemen en noden van de mensen beter en wilde hen helpen. Hij dacht daarbij als doelgroep aan de kleine boertjes, de vissers en de kleine middenstanders. Hij begon met het opzetten van een coöperatieve creditbank: een Credit Union. Het doel was de mensen aan werk te helpen en hen te onderwijzen. Hij beschrijft nu de opzet en de werkwijze van de coöperatie. Het begin ging moeizaam. In 1969 kwam de grote doorbraak en de coöperatie kreeg steeds meer leden. Er kwamen nieuwe coöperaties bij: een visserscoöperatie en een verbruikerscoöperatie. Met dit sociaal werk kwam pater Kleine Koerkamp op politiek terrein. Hij vertelt nu over de reactie van de overheid, een dictatoriaal bewind, en van mgr. E. Surban Belmonte, die in 1955 benoemd was tot eerste bisschop van het bisdom Dumaguete op het eiland Negros, het bisdom waartoe de karmelieten behoorden. De bisschop was niet gecharmeerd van deze activiteiten van de karmelieten. Hij zelf zag zijn geloof tot uiting komen in het sterk maken van de economische kansen van de bevolking. De armoede was groot, de corruptie eveneens. Hij zag in zijn werk voor de coöperaties de veranderde kerkvisie van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) gestalte krijgen. De problemen van de mensen vroegen om een antwoord van de kerk. Er moest meer aandacht komen van de kant van de kerk voor de "lege magen" van de gelovigen. Bewustmaking via de coöperaties was zijn doel. In 1972 vertrok hij uit Escalante. Hij ging werken in Iligan City op het eiland Mindanao waar enkele karmelieten in 1970 met pastoraal werk onder de fabrieksarbeiders begonnen waren. Iligan was een grote industrieplaats met tal van staal- en kunstmestfabrieken. Pater Leopold van Vught werkte er al voor arbeidersorganisaties. Ook pater Kleine Koerkamp werd daar bij betrokken. We horen nu over de arbeidersbeweging, de sociale onlusten, de stakingen in september 1972 en de daaropvolgende staat van beleg. Pater Van Vught werd gearresteerd en in de gevangenis opgesloten. Achter zijn arrestatie zaten de "lokale kapitalisten". Hij werd uitgewezen. Pater Engelbert van Vilsteren werd vermoord. In mei 1973 was pater Kleine Koerkamp alleen over in Iligan. Na zijn verlofperiode in Nederland keerde hij in november 1973 terug naar Iligan. Hij begon opnieuw met zich in te zetten voor de arbeidersbeweging en richtte zich met name op de sociale woningbouw. Er werd een housing-coöperatie opgericht. Er traden vier vaste

medewerkers in dienst en vier vrijwilligers. Zij gaven cursussen over huisvestingsproblemen. De arbeiders woonden in krotten. De housing-coöperatie wilde hen helpen betere woningen te bouwen op de plaats van de krotten. Zij ondervonden daarbij veel tegenstand van de regering en de fabriekseigenaren. Zij hadden contacten met de ondergrondse studentenbeweging. Ook zij werden gearresteerd. In dit tweede deel van zijn interview geeft pater Kleine Koerkamp een goed beeld van de problemen van de mensen en de opkomende arbeidersbeweging in de stad Iligan. Ook legde hij zich toe op de oprichting van een boerenorganisatie om de mensen bewust te maken van hun ellende en de mogelijkheden om daar zelf verbetering in aan te brengen. De mensen voelden dat de missionarissen aan hun kant stonden en mgr. F.R. Capalla, sinds 1977 bisschop van Iligan, niet. Deze bisschop stond aan de kant van de regering. Pater Kleine Koerkamp stond bekend als een "linkse rakker". Reden om in 1980 te vertrekken. Hij ging naar Manila om daar een nieuwe taak op zich te nemen. Pater Kleine Koerkamp keerde na dit interview weer terug naar de Filipijnen.

Trefwoorden: Bisdom Dumaguete; Surban Belmonte, E.; Bisdom Iligan; Capalla, F.R.; Karmelieten; Barrio's; Pastoraal; Filipijnse priesters; Mol, A.; Parochielevens; Liturgie; Sacramentele bediening; Devoties; Catechese; Onderwijs; Arbeiders; Armoede; Krotten; Corruptie; Sociaal werk; Sociale noden; Politieke situatie; Dictatuur; Stakingen; Staat van beleg; Vught, L. van; Tweede Vaticaans Concilie; Coöperatieve creditbanken; Credit Unions; Coöperaties; Rijken; Politieke bewustmaking.

B.G. Koning [kloosternaam: pater Edgar]

KMM 300

* 9 mei 1932 / interview: 22 maart 1980, 198 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1965-1973.

Functie: onderwijs; directeur.

Pater Edgar werd in 1960 tot priester gewijd en vertrok in 1961 naar Amerika waar hij in 1965 de graad van Master of Teaching Science behaalde in Washington. Hij werkte vervolgens van 1965 tot 1973 op de Filipijnen: van 1965 tot 1970 als leraar en directeur op het Mount Carmel College (MCC) in New Escalante en van 1970 tot 1973 tevens als algemeen directeur van het Magdalena Hospital in New Escalante op het eiland Negros. Hij begint zijn interview met een kort overzicht van de missie van de Nederlandse Karmelieten (OCarm.) op de Filipijnen. Zij waren hun missie in 1957 begonnen op het eiland Negros waar zij parochies bedienden in New en Old Escalante en leraar waren op het Mount Carmel College (MCC) in New Escalante. Pater Koning werd na twee maanden al waarnemend directeur van het college. Rector was pater Benetius Egberink. Het college leidde op voor onderwijzer voor scholen op het platteland. We krijgen informatie te horen over het college, over zijn taak als leraar en directeur en over de studenten. Daarna geeft hij een schets van het eiland Negros en de bevolking: het waren voornamelijk suikerrietarbeiders (sacadas) en vissers. De karmelieten in de parochies werden zich al snel bewust van de armoede van de mensen en wilden daarin verbetering brengen. Onder hun leiding ontwikkelde de traditionele Spaanse pastoraal zich naar nieuwe vormen. De slechte economische situatie was een van de oorzaken van het achterblijven van de mensen. Er waren teambesprekingen van de karmelieten en zij besloten om zich met het opzetten en begeleiden van coöperaties en coöperatieve creditbanken, de zogenaamde Credit Unions, bezig te gaan houden. Deze inspanningen om de mensen bewust te maken van hun problemen en onrechtvaardige behandeling door de grootgrondbezitters vonden niet bij alle bisschoppen instemming. De positie van de Karmelgroep in de bisdommen op Negros wordt toegelicht. Bisschop van Dumaguete was mgr. E. Surban Belmonte (1955-1989). Van hem en van mgr. A.Y. Fortich, bisschop van Bacalod (1967-1989), krijgen we een profielschets. De karmelieten vormden een homogene groep. Zij hadden kleinseminaries in Dumaguete en Bacalod en een grootseminarie op het eiland Cebu. De

recruteringslag in handen van pater Simon Westendorp. Na deze beschrijving van zijn werk in het college gaat hij in op meer algemene onderwerpen zoals de politieke situatie tussen 1965 en 1972. Hij geeft een beeld van het politieke landschap. Het was een soort Amerikaans systeem met twee politieke partijen. Officieel mochten de buitenlandse missionarissen zich niet met de politiek bemoeien, maar zij werden er door hun pastoraal werk vanzelf bij betrokken. Het was onmogelijk om als pastor niet geraakt te worden door de problemen van de arme mensen. Pater Koning vertelt nu uitvoerig over de houding van de karmelieten ten aanzien van de politieke situatie en geeft als voorbeeld van willekeur de grondonteigening door een zoon van een burgemeester van Cadiz van een stel arme boeren in de buurt van de stad Cadiz. De machthebbers en grootgrondbezitters op Negros dachten van zichzelf dat zij goed katholiek waren, zij waren sponsors van tal van kerkelijke feesten en traden vaak op als getuigen bij huwelijken etc. Zij vonden dat de priesters zich moesten beperken tot het lezen van de H. Mis, dopen en huwelijken sluiten. Zij wilden niet met hen over sociale rechtvaardigheid praten. Eens per jaar kwamen de karmelieten bijeen in Escalante, het centrum van hun missie, en bespraken deze situatie. Zij stelden zich steeds meer op als groep. Zij stelden een 'position-paper' op dat uitging van een marxistische maatschappijvisie en van de vraag hoe je je als religieus moest opstellen in zo'n maatschappij. Hij stond achter dit paper. Middelen om verbetering aan te brengen waren coöperaties en bewustmakingsprocessen. Leidende figuren waren Frans Kleine Koerkamp, Leopold van Vught, Benitius Egberink en Cor Hendriksen. In 1970 waren enkele karmelieten naar Iligan op het eiland Mindanao gegaan om daar een school te beginnen. Er waren echter al scholen genoeg. De echte reden om in Iligan City te beginnen was dat er staal- en kunstmestindustrieën waren. Leopold van Vught werd actief in vakbonden en Frans Kleine Koerkamp kwam over uit Escalante om eveneens sociaal werk onder de arbeiders te verrichten. Het was niet de bedoeling om er een parochie te beginnen. De bisschoppenconferentie deed nooit uitspraken over de politieke situatie. Van de kant van de bisschoppen hoefden de karmelieten niet op steun te rekenen. Ook de Filipijnse priesters waren niet bezig met maatschappijverandering. De meeste van hen beperkten zich tot parochie- en schoolactiviteiten. In 1972 riep president Marcos de staat van beleg uit. Hij stuurde het parlement na huis en trok alle macht naar zich toe. Marcos stond onder druk van de Amerikanen die de oorlog in Vietnam verloren hadden. Veel Amerikanen kwamen uit Vietnam naar de Filipijnen. Pater Koning gaat nu in op de houding van de kerk tegenover die Filipijnse priesters die wel actief bezig waren met maatschappijverandering. Ook zij kregen weinig steun van hun bisschoppen. Actieve en bewogen mensen werden vaak weggewerkt bij de kerk. Tot slot vertelt hij nog een en ander over zijn functie als algemeen directeur van het ziekenhuis van de Zusters van Julie Postel. Zij hadden in 1967 op verzoek van de karmelieten een ziekenhuis gebouwd in Escalante: het Magdalena Hospital waar onder andere zuster Antoinette Berentsen werkzaam was. Hij combineerde deze functie met zijn directeurschap van het college. Hij moest zorgen dat het ziekenhuis met 80 bedden goed liep. Vanaf het begin was het ziekenhuis een probleem. In 1980 werd besloten het ziekenhuis te sluiten omdat het niet draaide en er verliezen geleden werden. Het ziekenhuis werd overgedragen aan de regering. Pater Koning keerde in 1973 om gezondheidsredenen terug naar Nederland waar hij lid werd van de Filipijnengroep Nederland.

Trefwoorden: Bisdóm Dumaguete; Bisdóm Bacalod; Surban Belmonte, E.; Fortich, A.Y.; Karmelieten; Onderwijs; Sociaal werk; Mount Carmel College (MCC); Magdalena Hospital Escalante; Zusters van Julie Postel; Egberink, B.; Suikerrietindustrie; Suikerrietarbeiders; Pastoraal; Coöperaties; Coöperatieve creditbanken; Credit Unions; Grootgrondbezitters; Seminarie; Westendorp, S.; Politieke situatie; Buitenlandse missionarissen; Communisme; Kleine Koerkamp, F.;

Vught, L. van; Hendriksen, C.; Vakbonden; Filipijnse priesters; Staat van beleg; Berentsen, A.; Filipijnengroep Nederland.

A.J.M. Korterik

KMM 684

* 5 maart 1940 / interview: 5 juli 1982, 324 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1967-1982.

Functie: pastoraal; sociaal werk.

Pater Anton Korterik gaat in zijn interview niet zozeer in op het traditionele pastorale werk van een buitenlandse missionaris maar meer op de sociale en economische wan-toestanden op de Filipijnen tijdens de militaire dictatuur in de jaren zeventig en de houding daartegenover van de bisschoppen, van de Filipijnse priesters en zusters en van de buitenlandse missionarissen. Pater Korterik was daar persoonlijk bij betrokken en hij geeft ons een zeer boeiend verslag van alle gebeurtenissen en ontwikkelingen in de verhouding tussen de katholieke kerk en de Filipijnse regering. Niet het instituut kerk staat in dit interview centraal maar het opkomen voor de slachtoffers van het regiem: de arme en onderdrukte mensen in de steden en op het platteland. Hij had ten tijde van dit interview al 15 jaar in de missie van de Nederlandse Karmelieten (OCarm.) op de Filipijnen gewerkt: negen jaar in het bisdom Butuan en zes jaar op het nationale secretariaat van de bisschoppenconferentie in Manila. Over beide perioden uit zijn missielevens worden we uitvoerig geïnformeerd. Hij had zich vrijwillig opgegeven voor de missie op de Filipijnen. De karmelieten waren in 1957 begonnen met pastoraal werk in parochies in New en Old Escalante op het eiland Negros. Op Negros bedienden zij een Highschool, het Mount Carmel College (MCC), in Tobosco en de parochie San Francisco. Na zijn priesterwijding in 1966 vertrok hij in december 1967 naar de Filipijnen. Het was de tijd van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) met een "frisse pastorale bewogenheid" in de kerk. De kerk moest naar zijn mening betrokken worden bij de problemen van de mensen. Daarom wilde hij gaan werken in een land in de derde wereld. Zijn visie op missiewerk hield in dat hij niet graag alléén maar pastoraal werk wilde doen. Zijn voorkeur ging uit naar ontwikkelingswerk. Hij kreeg steun voor deze visie van zijn klasgenoten en zijn leraren op het seminarie. Hij had hierover een gesprek met zijn provinciaal. Ook deze vond het goed dat zich concentreerde op sociaal werk. Na aankomst op de Filipijnen volgde hij in 1968 eerst taalcursussen: de Cebuano-taal om de H. Mis te kunnen lezen en Engels om de cursussen te kunnen volgen. Omdat hij een voorkeur had uitgesproken voor sociaal werk, kreeg hij vervolgens in 1969 de gelegenheid om een cursus te volgen voor leiders van de sociaal-economische ontwikkeling van het platteland: de zogenaamde "plattelandsontwikkelingscursus" van het South East Asia Rural Social Leadership Institute (SEARSOLIN). Dit instituut is een onderdeel van het College of Agriculture van de Xavier University van de jezuiten in Cagayan de Oro City op Mindanao. Het instituut was in 1964 opgericht door pater William F. Masterson SJ. Pater Korterik begint zijn verhaal met een impressie van zijn aankomst en zijn eerste indrukken van land en bevolking. De armoede was groot en de lonen van de suikerrietarbeiders (sacadas) waren laag. Zijn confraters waren intensief bezig met pastoraal werk en begonnen net aandacht te besteden aan de sociale problemen van de mensen. Vervolgens geeft hij een beeld van de inhoud van de cursus van het SEARSOLIN, de leermethoden, het veldwerk, het onderzoek en de cursisten (priesters, zusters en enkele leken). De centrale vraag bij de cursus was hoe zich op te stellen als ontwikkelingswerker op het platteland. In 1970 werd hij benoemd tot pastor in de parochie San Francisco. Hij werd daar ingeschakeld in de sociale actie van de kerk. Hij hielp met het opzetten van coöperatieve creditbanken voor kleine boeren en met het opzetten en uitbreiden van boerencoöperaties in de dorpen. Hij bleef er twee jaar. De staat van beleg van president Ferdinand Marcos (1965-1986) begin jaren zeventig

maakte een eind aan zijn werk in San Francisco. Directe repressies heeft hij niet ondervonden, omdat hij slechts adviseur was van de boerencoöperaties. Hij vertelt uitgebreid over de dictatuur van het Marcos-regiem, de militairen, de onderdrukking, de staat van beleg, het uitschakelen van het parlement, het gevangen nemen van mensen en het opkomen van een ondergrondse verzetsbeweging. In 1972 werd hij benoemd tot directeur van het Sociale Actie Centrum in het bisdom Butuan op Mindanao. Bisschop was mgr. C.D.F. Morelos (1967-1994) die zich opstelde aan de kant van zijn priesters en steeds koos voor de armen. Ook over deze functie in het bisdom Butuan geeft pater Korterik veel informatie. Hij was nu meer mobiel en kon daardoor contacten leggen met pastoors en lekenmedewerkers. Hij had wekelijks samenkomsten met zijn staf. Naast het werk voor de arbeidersbeweging hield het Sociale Actie Centrum zich ook bezig met gezondheidszorg en de opleiding volgens Chinees model van 'blote voeten dokters' voor de eerste medische bijstand. Geschikte mensen uit de parochies werden hiervoor uitgekozen. Zij kregen een 'medische cursus'. In de dorpen (barrio's) werden klinieken ingericht die goed bezocht werden. Vier jaar bleef hij in het bisdom Butuan werken. In 1976 werd hij benoemd tot Executive Secretary van de Commission on Social Action van de Catholic Bishops' Conference of the Philippines (CBCP) Manila. Zijn secretariaat fungeerde tevens als bureau van de Episcopal Commission on Tribal Filipinos (ECTF). Mgr. P.F. Smith OMI, apostolisch vicaris van Jolo (1972-1979) en vanaf 1980 aartsbisschop van Cotabato, was verantwoordelijk voor die commissie. Zijn voorganger in deze functie werd gezocht door de politie en moest onderduiken. Pater Korterik vertelt in dit tweede deel van het interview over zijn werk op het nationale secretariaat van de bisschoppenconferentie. De staat van beleg in de jaren zeventig maakte het de buitenlandse (vooral Amerikaanse en Japanse) ondernemingen mogelijk het land te "plunderen" waarvoor veel minderheden, stammen, moesten wijken. Zij werden van hun land verdreven en moesten zien te overleven. We horen nu over zijn inspanningen om jaarlijks een conferentie te beleggen op nationaal niveau van vertegenwoordigers van de minderheden en van de kerk. Hij probeerde contacten te onderhouden met bisschop Smith die over veel zaken anders dacht dan hij. Zijn bureau organiseerde programma's voor alfabetisering, verzorgde publicaties over de minderheden, de stammen, en kwam op voor de belangen van industriearbeiders, kleine boeren, landarbeiders en vissers. De jaren zeventig werden gekenmerkt door een intensieve militarisering van de maatschappij en door een toenemende schending van de mensenrechten. De arme mensen werden daar het slachtoffer van. Tegenover de militairen kwam een ondergrondse bevrijdingsbeweging op die tot doel had om de armen te helpen. Ook over de activiteiten van deze bevrijdingsbeweging worden we geïnformeerd. De houding van een aantal bisschoppen werd beïnvloed door angst voor het communisme, een angst gevoed door Rome en Amerika. Er bestond onder de bisschoppen een verschil van visie over de relatie tussen kerk en maatschappij. Pater Korterik stond een socialistische ondergrond van de maatschappij voor, waarbij het volk niet uitgebuit werd maar het heft in handen kon nemen. Veel bisschoppen hadden angst voor deze mogelijkheid waarbij het volk "meester zou worden in de maatschappij". Deze elitegroep binnen het episcopaat dacht nog koloniaal zoals de Spanjaarden vroeger en de Amerikanen nu. Na het Tweede Vaticaans Concilie kwam de Filippinisering van de bisschoppenconferentie op gang. Er kwamen ook enkele bisschoppen die niet uit de elite voortkwamen en die zich daardoor de situatie van het volk beter konden voorstellen. Ook begonnen leken zich meer te interesseren voor de nieuwe kerkvisie en kregen de basisgemeenschappen vorm. In de Filipijnen viel deze nieuwe kerkvisie samen met een bredere bewustwording op politiek gebied. De solidariteit onder de karmelieten was groot. Pater Korterik had bij zijn toch wel gevaarlijk werk veel steun aan zijn collega's. Hij komt te spreken over enkele

onderwerpen die verband houden met de aanwezigheid van zijn orde op de Filipijnen en hun inzet voor de arme mensen. Niet de kerk kwam op de eerste plaats maar het arme volk. Zij zagen het als hun taak om de bevrijdingsbeweging een religieuze dimensie te geven: de theologie van de bevrijding. Tot slot verwoordt hij nogmaals zijn idealen en geeft hij een toekomstverwachting over de kerk op de Filipijnen. Na afloop van dit interview in 1982 tijdens zijn verlofperiode in Nederland keerde hij terug naar Manila.

Trefwoorden: Aartsbisdom Manila; Aartsbisdom Cotabato; Bisdom Butuan; Apostolisch Vicariaat van Jolo; Morelos, C.D.F.; Smith, P.F.; Karmelieten; Tweede Vaticaans Concilie; Filipijnse bisschoppen; Filipijnse priesters; Filipijnse zusters; Buitenlandse missionarissen; Pastoraal; Sociaal werk; Sociale Actie; Ontwikkelingswerk; Bisschoppenconferentie; South East Asia Rural Social Leadership Institute (SEARSOLIN); Xavier University; Jezüieten; Masterson, W.F.; Armoede; Suikerrietarbeiders; Barrio's; Coöperatieve creditbanken; Coöperaties; Politieke situatie; Marcos, F.; Dictatuur; Staat van beleg; Arbeiders; Leken; Gezondheidszorg; Commission on Social Action; Catholic Bishops' Conference of the Philippines (CBCP); Episcopal Commission on Tribal Filipinos (ECTF); Dictatuur; Mensenrechten; Basisgemeenschappen; Communisme; Bevrijdingstheologie.

MEDISCHE MISSIEZUSTERS (MMZ)

E.M. Schure

KMM 778

* 19 januari 1933 / interview: 10 januari 1984, 540 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1969-1977.

Functie: onderwijs; sociaal werk.

Zuster Els Schure trad in 1954 in bij de Medische Missiezusters (MMZ). Zij begint haar interview met een zeer uitvoerige beschrijving van haar ervaringen bij intrede en noviciaat. Het was een moeilijke tijd. Zij vond dat zij te weinig begeleiding kreeg. Haar enige gesprekspartner was de novicemeesteres. Er waren nog erg hiërarchische structuren in de sociëteit. Zij volgde in het ziekenhuis Annadal in Maastricht een opleiding tot verpleegster en had huishoudelijke taken in het klooster in Imstenrade. Zij had reeds vóór haar intrede toelatingsexamen gedaan voor de Academie voor Toegepaste Kunst in Maastricht. In 1958 ging zij er een dag per week (meer mocht niet van de congregatie) grafiek studeren. Haar belangstelling lag bij tekenen en ontwerpen. In het cursusjaar 1962/1963 volgde zij een cursus journalistiek. Zij beschrijft wat deze tijd met enerzijds het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1966) en anderzijds het nieuwe theologisch denken voor haar persoonlijk betekend heeft en voor de buitenlandse missionarissen. Zij maakte een zware geloofscrisis door. Het zat haar dwars dat zij als jonge zuster haar verhaal niet kwijt kon. Zij gaat daar zeer uitvoerig op in. Zij geeft een duidelijk beeld van het leven als religieus in de jaren zestig. Binnen haar congregatie had zij te maken met zeer verschillende zusters. Zuster Eleonore Lippits gaf jarenlang leiding aan de Nederlandse Medische Missiezusters en samen met de stichteres zuster Anna Dengel aan de International Society of Medical Sisters. Lippits was "zeer autoritair". Daartegenover was zuster Eva van der Drift, haar overste in Imstenrade, een "zeer open vrouw". Zij leerde je "je eigen mening te hebben". In 1968 kreeg zij haar missiebenoeming voor de Filipijnen. Zij was er blij mee, maar wist niets af van de Filipijnen. Zij vertrok in 1969. We krijgen een beschrijving van de reis, haar aankomst in Manila en haar eerste indrukken van stad en bevolking. Zij begon met een taalstudie van vier maanden op het taal instituut van de paters van Scheut in Taytay bij Manila om de lokale taal, het Tagaals (het Tagalog), te leren. Een van de grote mankementen van de cursus was dat er geen conversatieles gegeven werd. Na

haar taalstudie ging zij werken in een winkeltje in Tondo in het aartsbisdom Manila. Zij ontwierp en fabriceerde kerstkaarten om aan geld te komen. Daar heeft zij veel van de gewoonten van de mensen geleerd. Zij vertelt over de gemeenschap van de Medisch Missiezusters in Quezon City. Er waren 10 tot 16 zusters in de leeftijd van 20 tot 50 jaar. Andere onderwerpen die zij bespreekt zijn de politieke situatie en de ontwikkelingen in de kerk. In 1974 ging zij op verlof in Nederland en kwam in contact met de Stichting Nederlandse Vrijwilligers (SNV). Zij beleefde een crises in haar religieuze leven. Zij keerde als vrijwilligster van de SNV terug naar Tondo. Zij kreeg een fulltime job in Tondo en een inkomen van de SNV. Zij heeft veel gehad aan deze organisatie. Eenmaal in de veertien dagen ging zij naar haar gemeenschap. Zij werd Art-educator aan het Don Bosco Youth Centre. Hier kon zij haar keuze voor de ontrenten vorm geven. Zij had het gevoel dat haar echte roeping toen pas gestalte kreeg. Haar motivatie voor het jeugdwerk in deze krottenwijk wordt nader toegelicht. In dit tweede deel van dit interview gaat zij in op haar werkzaamheden voor het Don Bosco Youth Centre. Zij had op verzoek van de directeur van het centrum een Art-Club opgericht. Het doel was om begeleiding te geven aan kinderen die tekentalent hadden en die tekenen als therapie hadden, een extra mogelijkheid te geven. Zij richtte een productiegroep op voor het maken van handgedrukte kaarten, affiches, nieuwsbrieven etc. Zij heeft dit werk gedaan tot 1977. De SNV werkte naar een overdracht aan lokale counterparts toe. Zij wilde daarom in 1978 vertrekken. Haar aanwezigheid bij een demonstratie van religieuzen tegen het regiem in 1977 maakte echter een abrupt einde aan haar verblijf op de Filipijnen. Zij werd gearresteerd en ondervraagd. De Nederlandse ambassade wilde haar zo snel mogelijk het land uitkrijgen. Zij werd naar het vliegveld gebracht. Tot slot evalueert zij haar verblijf op de Filipijnen en vertelt zij over haar nieuwe werkzaamheden in Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Manila; Medische Missiezusters; Noviciaat; Novicemeesteres; Tweede Vaticaans Concilie; Lippits, E.; Dengel, A.; Drift, E. van der; Academie voor Toegepaste Kunst Maastricht; Missionarissen van Scheut; Taalinstituut Taytay; Tagalog; Stichting Nederlandse Vrijwilligers; Don Bosco Youth Centre; Onderwijs; Sociaal werk; Jeugdwerk; Krotten; Overdracht; Politieke situatie.

MISSIONARISSEN VAN HET H. HART (MSC)

A. van Baest

KMM 16

* 25 december 1904 / interview: 28 januari 1980, 150 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1931-1975.

Functie: pastoraal; onderwijs; bouwactiviteiten.

Pater Alfons van Baest was 44 jaar kapelaan en pastoor in het bisdom Surigao-Agusan dat aan de Congregatie van de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC) toevertrouwd was. In 1908 had de congregatie dit missiegebied op het eiland Mindanao overgenomen van de benedictijnen. Hij werd na zijn priesterwijding benoemd voor de Filipijnen. Hoewel de congregatie gericht was op missiewerk, kreeg hij geen extra voorbereiding, omdat Brazilië en de Filipijnen niet als 'missiegebied' beschouwd werden. Er heerste in deze twee landen een grote priesternood. Hij vertrok een maand na zijn wijding. Pater Van Baest geeft allereerst een indruk van zijn reis naar Manila en vandaar naar Surigao. Zijn eerste parochie was een statie op een afgelegen plaats. Hij is daar twee jaar geweest en leerde er de plaatselijke taal. Het waren tevens zijn zwaarste jaren. Hij geeft een beschrijving van de hoofdstatie met bijstaties en van het pastorale werk. Het was een afgesloten gebied met dorpen langs de kust. Alles ging per boot. Na twee jaar werd hij overgeplaatst naar Surigao, een grotere plaats met ongeveer 8000 katholieken. De pastoor zorgde voor de hoofdplaats en pater Baest

bezocht als zijn kapelaan de buitenstaties. Hij begon in Surigao met het opleiden van catechisten voor de buitenstaties. Zijn catechistenschooltje was gevestigd in een kapel. Het waren vooral meisjes die zich opgaven voor dit werk en die daarvoor een beloning van drie gulden per maand ontvingen. Op de hoofdplaats waren Filipijnse zusters, de Religiosas de la Virgin Maria, en Franse zusters, de Zusters van St. Paul de Chartres, aanwezig voor het onderwijs op de schooltjes. De Missionarissen van het H. Hart van Jezus waren onmiddellijk na de overname van het missiegebied van de benedictijnen begonnen met het oprichten van katholieke scholen als tegenwicht tegen de openbare scholen van de regering. De pastoors van de parochies waren verantwoordelijk voor de katholieke scholen die wél onder staatstoezicht stonden, maar géén staatsubsidie ontvingen. Zij moesten zelf aan geld zien te komen. Op de openbare scholen was daarentegen het onderwijs kosteloos. Desondanks liepen de katholieke scholen goed. De kerk kon op de openbare scholen geen invloed uitoefenen. De onderwijzers op deze staatsscholen mochten geen godsdienstles geven. De missionaris mocht alleen godsdienstles geven op een openbare school op verzoek van de ouders na verkregen toestemming van het bestuur van de school. En dat lag vaak dwars. Een reden voor de bisschoppen om zelf met katholieke scholen te beginnen. Deze moesten wel een erkenning van de regering krijgen en dat ging moeilijk: “Als je niet met het gouvernement gevochten had over de scholen, dan was je geen goede missionaris”. Vanuit Surigao ging hij nog naar parochies op enkele eilanden. Daar maakte hij kennis met de *Iglesia Filipina Independiente* van Gregorio Aglipay (1860-1960). Hij geeft een beeld van deze ‘schismatieke’ kerk opgericht door een ex-priester. Na weer twee jaar werd hij pastoor op Dinagat, een klein eiland ten noorden van Surigao op Mindanao. Daar zat hij helemaal alleen. De statie was een klein dorp met een kerkje en een schooltje. Hij bezocht met een zeilboot de bijstaties. Hij was de enige blanke tussen de inlanders. De eenzaamheid bracht problemen met zich mee: “Vrouwen hebben wel eerbied voor een priester en zijn niet opdringerig, maar je moet wel afstand weten te houden en te bewaren”. Hij wilde ook daar catechisten aan stellen, maar had daar geen geld voor. Hij leerde de ouders om aan kinderen godsdienstles te geven. Na een verlofperiode werd hij ‘bouwpastoor’ in de provincie Agusan. Hij bouwde er een kerk, een school en een zusterhuis. De rijken zorgden voor het geld en de armen deden het werk. In 1941 werd hij overgeplaatst naar een dorp in het binnenland. Het was een uitgestrekt gebied met alleen vervoer mogelijk over de rivier. Hij zat er weer alleen. De bergbewoners waren “gedoopte heidenen”. Hij bracht er de oorlog door. Na de oorlog ging hij opnieuw op verlof naar Nederland en keerde in 1948 terug naar Mindanao. Tussen 1948 en 1967 was hij belast met bouwactiviteiten. In 1967 werd hij benoemd tot pastoor in Butuan in de provincie Agusan. Het was een grote parochie. Hij werkte er met meer priesters in teamverband. Ieder had zijn eigen taak. Zij werden ook meer actief op sociaal terrein: “dat brachten de jonge missionarissen uit Nederland mee”. Hij raadde ze aan niet in te gaan tegen de oude bisschoppen. Hij vond dat men de nieuwe ideeën uit Nederland niet zomaar kon overplanten. Het sociale werk hield in dat boerenleenbanken werden opgericht en voorlichting werd gegeven onder andere over het huwelijk door een team met een arts, verpleegster, vroedvrouw en sociaal werkster. De medicijnen moesten betaald worden. De rijken betaalden twintig gulden per maand aan het team voor geneeskundige bijstand waardoor ook de armen geholpen konden worden. Hij bleef tot 1975 in Butuan werkzaam als pastoor. Zijn parochie werd op initiatief van zijn congregatie overgedaan aan diocesane jonge en goed gemotiveerde Filipijnse priesters. Hij eindigt zijn interview met een terugblik op zijn langdurig verblijf op de Filipijnen. De mensen zijn zich meer bewust geworden van hun problemen en het onderwijs en het sociale werk hebben een positieve invloed gehad. De mensen gaan nu bijvoorbeeld meer bewust een huwelijk aan. De overdracht van zijn parochie en zijn leeftijd waren redenen om te vertrekken.

Trefwoorden: Bisdom Surigao-Agusan; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Benedictijnen; Priestertekort; Pastoraal; Parochielevens; Onderwijs; Catechisten; Catechistenscholen; Filipijnse zusters; Religiosas de la Virgen Maria; Zusters van St. Paul de Chartres; Iglesia Filipina Independiente; Aglipay, Gregorio; Bouwactiviteiten; Sociaal werk; Boerenleenbanken; Gezondheidszorg; Filipijnse priesters; Huwelijk; Overdracht.

F. van de Borgh

KMM 54

* 4 januari 1909 / interview: 24 maart 1980, 170 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1933-1978.

Functie: pastoraal.

Pater Frans van de Borgh trad toe tot de Congregatie van de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC) en werd in 1932 tot priester gewijd. Zijn voorkeur ging uit naar de Filipijnen. Hij werd daarvoor na zijn wijding benoemd en vertrok in 1933. Hij heeft er 45 jaar als pastor gewerkt op het eiland Mindanao. Achteraf gezien vond hij zich zelf nog veel te jong om uit te gaan, net 24 jaar oud. In die tijd was er geen voorbereiding op het missiewerk. Hij begint zijn verhaal met een indruk van zijn reis en aankomst op de hoofdstatie van de missie in Surigao. Hij werd goed opgevangen door de pastoor daar. Na een maand ging hij naar het eiland Dinagat, een buitenstatie, waar hij aan zijn lot werd overgelaten. Hij zat daar alleen. De pastoor trok zich niets meer van hem aan. De eerste twee jaar vond hij verschrikkelijk. Hij beschrijft deze missiepost. In de regentijd waren er geen wegen. De post kwam maanden later aan. Zijn contact met de mensen liep via personen die Engels spraken, vooral onderwijzers. De Filipijnse priesters spraken nog Spaans. Het Engels kwam op door de komst van de Amerikanen. Hij ging de inlandse taal leren en daarnaast Spaans. We krijgen een beeld van het missiegebied op Dinagat. De hoofdplaats had circa 20 buitenstaties die langs de kust lagen. Zij konden alleen per boot bereikt worden. In elke statie was een klein kerkje. Elk dorp werd twee tot drie maal per jaar bezocht. Er heerste grote armoede. De mensen baden veel samen: het rozenhoedje en novenen. Elke plaats had ieder jaar zijn feest. Het pastorale werk was traditioneel en devotieel gericht: dopen, biechthoren en trouwen. De missionaris bleef twee weken op een buitenstatie. Hij droeg de zorg voor het godsdienstonderwijs en de opleiding van de catechisten. In die tijd was er maar één bisschop op Mindanao: mgr. J.Th.G. Hayes SJ, bisschop van Cagayan de Oro (1933-1970). Hij had weinig contact met de bisschop, maar meer met zijn overste pater Jan Janssen MSC. De priesters hadden geen inkomen en moesten geld vragen voor diensten zoals dopen. Er was een systeem ontstaan van geld ontvangen voor het toedienen van de sacramenten. Een Filipijnse priester stichtte een eigen kerk: de *Iglesia Filipina Independiente* van Gregorio Aglipay (1860-1960). Zijn kerk werd een sekte. Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) zat hij op Dinagat. Het waren moeilijke tijden. Grote financiële problemen met geldontwaarding. In het begin van de oorlog had hij niet zoveel last van de Japanners. Er was geen permanente bezetting van het eiland. Toen de Japanners er aan kwamen is hij het binnenland ingevlucht. Toen hij terug kwam in het dorp werd hij alsnog opgepikt. Hij verbleef zes maanden in een interneringskamp bij Manila. In 1947 ging hij op verlof naar Nederland. Terug werd hij weer benoemd voor een statie op een eiland 100 kilometer ten noorden van Surigao. Daar bleef hij zes jaar. Opnieuw op verlof in 1958 en daarna werd hij benoemd voor de provincie Agusan. In 1939 werd het bisdom Surigao-Agusan afgesplitst van het bisdom Cagayan de Oro. Het nieuwe bisdom werd toevertrouwd aan de Congregatie van de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC). De eerste bisschop werd mgr. J. Vrakking MSC (1940-1954). Hij werd opgevolgd door mgr. Ch. van den Ouwelant MSC (1955-1973). Deze begon met een eigen MSC-seminarie. Het missionarisleven werd pater Van de Borgh in de jaren zestig en zeventig steeds zwaarder. Over de

nieuwe ideeën zoals de bevrijdingstheologie geeft hij zijn mening: “heeft niet veel met God te maken”. Ook vond hij het opkomen voor rechtvaardigheid meer een taak voor politici dan voor priesters. In 1978 zag hij het niet meer zitten. Had teveel meegemaakt: de oorlog en het opkomen van vernieuwingen in de kerk. Hij kon dat niet meer bijhouden. In 1978 keerde hij op eigen initiatief terug naar Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Cagayan de Oro; Hayes, J.Th.G.; Bisdom Surigao-Agusan; Vrakking, J.; Ouwelant, Ch. van den; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Pastoraal; Devoties; Sacramentele bediening; Dopen; Biechten; Traditionele gebruiken; Financiën; Godsdienstonderwijs; Catechisten; Iglesia Filipina Independiente; Aglipay, Gregorio; Priesteropleiding; Seminarie; Bevrijdingstheologie; Tweede Wereldoorlog; Interneringskamp.

W.A. Hartog

KMM 196

* 28 juni 1903 / interview: 9 juni 1978, 180 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1930-1972.

Functie: bouwactiviteiten.

Broeder Wim Hartog heeft op de Filipijnen verschillende grote bouwwerken op zijn naam staan zoals een kathedraal, kerken, pastorieën, seminaries, colleges en scholen. Hij volgde na zijn Mulo-opleiding nog drie jaar Ambachtsschool. Hij trad in 1922 in als broeder bij de congregatie van de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC) omdat hij naar de missie wilde gaan. Hij kwam uit een beschermd milieu en wist niets af van het kloosterleven. Hij vertrok in 1930 naar het missiegebied van zijn congregatie op Mindanao en bleef daar 42 jaar. Broeder Hartog weet veel te vertellen over het begin van de missie. Na de verovering van de Filipijnen door de Amerikanen op de Spanjaarden, moesten de Spaanse priesters vertrekken en kwamen daardoor veel parochies leeg te staan. Rome vroeg aan orden en congregaties om de open plaatsen met hun leden te gaan bezetten. Ook de Nederlandse provincie van zijn congregatie werd gevraagd. De eerste acht Nederlandse MSC-paters kwamen in 1908 naar Surigao op het eiland Mindanao. Vier Spaanse benedictijnen waren achtergebleven om hen in te werken. In de eerste jaren was het Spaans nog overal de voertaal. In de eerste twintig jaar werkten de MSC-paters uitsluitend in de provincie Surigao. In 1928 namen zij ook een parochie over in het bisdom Cebu. Rond 1935 werden nog enkele parochies in de provincie Agusan overgenomen van de paters jezuiten. En in 1937 ook nog enkele parochies op het eiland Luzon. Het begin was moeilijk. Broeder Hartog voelde zich “als een onmondig kind” omdat hij de taal niet sprak. Had veel last van muskieten en wandluizen. Alles was zeer primitief. Sommige missionarissen hadden het moeilijk. De meeste missionarissen zaten alleen op hun missiepost. De broeders waren nooit alleen. Een pater stierf van de heimwee. Broeder Hartog had geen idee van het werk wat hem te wachten stond. Hij vond de Filipijnen geen missiegebied, eerder een werkkring in een bestaand bisdom. Er waren geen bekeringen, het was meer een voortzetten van een bestaand parochieleven. In de 42 jaar dat hij er was, werd hij 63 maal overgeplaatst om overal te bouwen. De oude kerken waren forten. Hij bouwde overal nieuwe kerken. Alles moest aangevoerd worden. De parochies moesten zichzelf bedruipen. In de provincie Surigao werkten zij met 80 tot 90 missionarissen. We krijgen een beschrijving van al het werk en van de financiële problemen die dit bouwen meebracht. Hierna gaat hij in op de gewoonten en gebruiken van de bevolking. De missie zat alleen in de kustplaatsen. De stammen zaten in het binnenland. Er was veel godenverering en er waren veel geesten. Het was altijd onveilig vanwege de strijd tussen moslims en christenen in het zuiden van Mindanao. De medische voorzieningen waren slecht. Meestal was de pastoor tevens dokter. In 1939 werd het bisdom Surigao-Agusan afgesplitst van het bisdom Cagayan de Oro en toevertrouwd aan de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC). De eerste bisschop werd mgr. J.

Vrakking MSC (1940-1954). Hij werd opgevolgd door mgr. Ch. van den Ouwelant MSC (1955-1973). Van beide bisschoppen krijgen we een profielschets. Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) zat hij samen met 25 andere MSC-missionarissen opgesloten in een interneringskamp bij Manila. Hij vertelt over het kampleven in "Vatican City" zoals het kamp ook wel werd genoemd en de bevrijding in 1945. Hierna vertelt broeder Hartog nog het een en ander over het katholicisme op de Filipijnen met veel devoties, traditionele feesten en processies. De jonge missionarissen die na de oorlog kwamen, gingen zich inzetten voor sociaal werk. Zij waren hem veel te progressief. De Hollanders kregen een "kwade naam". Het gevolg was minder roepingen. Het celibaat werd niet altijd door de Filipijnse priesters in ere gehouden. Hij geeft zijn indrukken van de Filipijnse priesters en de priesteropleiding. In al die jaren had hij weinig contact met Nederland. Tot slot geeft hij zijn visie op de toekomst van de kerk op de Filipijnen. Het wordt beter, er zijn geen Nederlanders meer "aan de top". Zijn motivatie om dit werk als bouwmeester zoveel jaren te kunnen doen omschrijft hij als "liefde tot de evenmens en vakmanschap". Hij eindigt zijn interview met de wens dat het "klasseverschil" tussen priesters en broeders zal gaan verdwijnen. In 1972 keerde hij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Cagayan de Oro; Hayes, J.Th.G.; Bisdom Surigao-Agusan; Vrakking, J.; Ouwelant, Ch. van den; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Kathedraal; Ambachtsschool; Bouwactiviteiten; Financiën; Pastoraal; Devoties; Celibaat; Priesteropleiding; Filipijnse priesters; Bekeringen; Tweede Wereldoorlog; Interneringskamp; Bevrijding.

A. Smulders

KMM 499

* 20 maart 1911 / interview: 27 maart 1980, 230 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1937-1978.

Functie: pastoraal; vice-provinciaal; beleid.

Pater Alex Smulders werkte 41 jaar in het missiegebied van de Congregatie van de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC) op de Filipijnen. Hij was er pastor, werkte in gevangenissen en was een tijd lang vice-provinciaal. Hij had zich ingesteld op Nieuw-Guinea, maar hij werd benoemd voor de Filipijnen. Hij begint zijn boeiende uiteenzetting over zijn leven als missionaris met een beschrijving van zijn reis in 1937 per boot naar Manila. Hij was onvoorbereid vertrokken en had taalproblemen. Na aankomst in de haven met de auto naar de missieprocur. In de auto vernam hij waar hij naar toe zou gaan: Mindanao. Hij reisde door naar Surigao, het centrum van de missie van zijn congregatie. Hij begon daar met de taal te leren en te assisteren in de parochie. Na vier maanden kreeg hij zijn eerste benoeming voor een parochie in Agusan. Het was een traditionele parochie met een hoofdstatie en vier bijstaties langs de kust. Hij bezocht geregeld de bijstaties. Hij beschrijft het devotie-geloof van zijn parochianen met veel processies, novenen en de rozenkrans bidden. Ondanks het grote tekort aan priesters was het geloof levend gebleven dankzij de onderwijzers. Geloof en bijgeloof lagen dicht bij elkaar. Rond 1900 stichtte de ex-priester Gregorio Aglipay (1860-1960) een eigen kerk: de *Iglesia Filipina Independiente*. Hij werd bisschop van Manila van zijn kerk en kreeg veel aanhang na het vertrek van de Spaanse priesters. De Aglipayanen deden alles hetzelfde als de katholieken. Zij stonden in het begin fel tegenover elkaar. Hun godsdienst had geen inhoud. Onder invloed van de Episcopale kerk is dat wat beter geworden. Hierna volgt een verhaal over het dopen. Als je gedoopt bent in de kerk, dan heb je de plicht om de priesters te onderhouden. De bisschop bepaalde wat een priester mocht vragen voor een doop. Rijke mensen betaalden soms voor de armen en kregen dan zeggenschap over het kind. De corruptie was een onderdeel van het dagelijks leven. De mensen wilden het zelf en hielden het in stand. Het was een soort levensstijl geworden. In dit kader komt hij te

spreken over de politieke situatie op de Filipijnen tijdens het bewind van president Ferdinand Marcos (1965-1986). Het leger was op de hand van de president, maar er kwamen steeds meer Filipijnse bisschoppen die zich tegen hem keerden. Pater Smulders was in 1956 vice-provinciaal, maar afhankelijk van de provinciaal in Nederland. In 1980 werd een onafhankelijke MSC-provincie opgericht. In dat jaar telde de MSC-provincie 39 Filipino's als lid en 40 Nederlanders. Nadien werden de Nederlanders assistenten in de parochies of gingen bijvoorbeeld werken in gevangnissen. Zij kregen na 1980 geen vooraanstaande functies meer in de bisdommen. Oorspronkelijk werden alleen diocesane priesters opgeleid. Maar in 1956 was de congregatie begonnen met het aannemen van eigenlandse leden. Zij bouwde een kleinseminarie, een noviciaat en een studiehuis voor filosofie en theologie in Manila. Hij is betrokken geweest bij de opzet van eigen priesteropleiding voor zijn congregatie. Hij heeft dit werk acht jaar gedaan. In 1964 werd hij weer benoemd voor een parochie. Een volgend onderwerp is het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). De verandering van de liturgie met het invoeren van de volkstaal was een hele omwenteling. De mensen werden binnen de kerk minder onderdanig en meer bewuster. Op veel plaatsen ontstond een goede samenwerking tussen de bisschoppen met de priesters en de leken. De vernieuwing ontstond op Mindanao, het noorden was veel behoudender. Mgr. R.J. Santos, aartsbisschop van Manila (1953-1973), was conservatief. In zijn eigen parochie werden na 1964 de leken meer bij de pastoraal betrokken. Zij werden door de bisschop aangesteld en gingen naar de buitenstaties om voor te gaan in de zondagsdiensten en om te preken. Een andere vernieuwing was het opgang komen van het sociaal werk. Er werden Credit Unions gesticht. De leiders daarvan waren vaak dezelfde personen die als leek een taak gekregen hadden in de pastoraal op de buitenstaties en in de catechese. De missie was begonnen met de Credit Unions en de regering nam het over. Pater Smulders geeft een beeld van het werk van deze boerenleenbanken. De mensen konden er sparen en lenen. Later kwamen er coöperatieve winkels en rijststopslagplaatsen om de prijzen in stand te houden. Het volgende onderwerp vormt zijn werk voor de gevangenen. Hij bezocht hen geregeld. Hij beschrijft de gevangenis als een "onvoorstelbare toestand". Er was géén rechter rechtvaardig. Zij waren omkoopbaar. Vanwege zijn gezondheidstoestand heeft hij dit werk in de gevangnissen moeten overdragen aan een zuster. In 1978 besloot hij om die zelfde reden terug te gaan naar Nederland. De parochies waren al overgedragen aan Filipino-priesters.

Trefwoorden: Aartsbisdom Manila; Santos, R.J.; Bisdom Surigao-Agusan; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Missieprocur; Pastoraal; Beleid; Parochielevens; Traditionele gebruiken; Devoties; Kerkelijke feesten; Processies; Sacramentele bediening; Iglesia Filipina Independiente; Aglipay, Gregorio; Vice-provinciaal; Eigenlandse priesters; Seminarie; Noviciaat; Priesteropleiding; Diocesane priesters; Tweede Vaticaans Concilie; Liturgie; Leken; Catechese; Dictatuur; Politieke situatie; Marcos, F.; Sociaal werk; Credit Unions; Boerenleenbanken; Coöperaties; Gevangenispastoraat; Filipijnse priesters.

MISSIONARISSEN VAN MILL HILL (MHM)

G.J. Pijnappel

KMM 631

* 1 oktober 1924 / interview: 8 september 1981, 250 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1952-1975.

Functie: pastoraal.

Father Gerard Pijnappel heeft bijna 25 jaar gewerkt in het missiegebied van de Missionarissen van Mill Hill (MHM) op het eiland Panay op de Filipijnen. Hij werd

meteen na zijn priesterwijding door de Algemeen Overste benoemd voor de Filipijnen. De benoeming werd voorgelezen. Hij was er blij mee. Hij begint zijn verhaal over zijn reis en aankomst in 1952. Zijn eerste parochie was Hamtik aan de kust. Hij bleef daar een jaar om de taal te leren. Hamtik was een traditionele katholieke parochie. Zijn volgende statie was Igaras waar de *Iglesia Filipina Independiente* van Gregorio Aglipay (1860-1960) een grote invloed had. Hij geeft uitleg over deze onafhankelijke 'schismatieke' kerk die zich in die tijd verbond met de Baptisten. De meeste lagere scholen waren regeringsscholen en om daar godsdienstles te mogen geven was verlot nodig van de overheid. De Aglipayanen werkten dat tegen. Aartsbisschop van Jaro (Iloilo) was mgr. J.M. Cuenco (1945-1972). Wij horen een profielschets van de bisschop. De missionarissen moesten geregeld geld geven voor zijn reizen. Er was geen goede financiële regeling in het bisdom. De kerk zat vast aan het geld dat van de rijkere parochianen zoals ambtenaren en onderwijzers kwam. De meeste mensen leefden van de landbouw en waren zeer arm. Van 1957 tot 1960 werkte hij in de parochie van Valderrama. In 1960 was hij op verlof in Nederland. In 1961 werd hij benoemd voor Lawá-an, een zeer moeilijke parochie met 40 bijstaties. Hij bleef daar vijf jaar. De grote armoede van de mensen deden hem in 1962 besluiten om aan ontwikkelingswerk te gaan doen. Hij richtte zich daarbij op de oprichting van coöperaties. Tot dan trokken de mannen naar de suikerrietplantages van de grootgrondbezitters en bleven daar acht maanden werken. De arbeiders (sacadas) op deze plantages verdienden er echter nauwelijks geld. Pater Pijnappel geeft nu een beeld van de opzet en werkwijze van zijn coöperaties. De bedoeling was de mensen in staat te stellen een eigen bestaan op te bouwen. Het waren boerenleenbanken waar de mensen geld konden lenen voor de pacht van een stukje grond en de aanschaf van kunstmest en varkens. Naast de landbouwcoöperaties werden nog industriële coöperaties en visserscoöperaties opgericht. Ook hier wordt uitleg over gegeven. In 1966 trok hij naar San Remigio in de bergen. Ook daar zette hij zich in voor het ontwikkelingswerk. Hij leerde de mensen om samen te werken binnen de coöperaties. Er werden cursussen gegeven en proefprojecten opgezet. Hij besteedde veel aandacht aan de kadervorming binnen de coöperaties. De grootgrondbezitters maakten hem uit voor "communist". Zij vonden dat dit geen werk voor een priester was. Hij vond het zelf wel "priesterlijk werk". Hij verwaarloosde het parochiewerk niet. Bij zijn werk voor de boeren kreeg hij hulp van seminaristen die een stage bij hem liepen. Pater Pijnappel vertelt uitvoerig over de vraag die hij zich in die tijd stelde: "waarom ben je priester geworden, voor de sacramentenbediening of voor maatschappelijk werk?". Hij beantwoordt de vraag niet. Wel horen we over het parochieleven dat steunde op vrouwen. Er kwamen weinig mannen in de kerk. Zij konden vooral via de coöperaties bereikt worden. Veel leiders van de coöperaties waren de onderwijzers die ook een rol speelden bij de catechese en het verkondigen van de leer van de kerk. Pater Pijnappel werkte op de Filipijnen in een politiek gesproken zeer moeilijke tijd onder het bewind van president Ferdinand Marcos (1965-1986). De beloofde landhervorming haalde niets uit. In 1972 werd de staat van beleg afgekondigd. Er ontstond verdeeldheid binnen de kerk: men was voor of tegen Marcos. De kerk was in 1964 begonnen met zich in te zetten op sociaal vlak met de oprichting van de Nassa, het nationale secretariaat van sociale actie, rechtvaardigheid en vrede. Het was de eerste stap van de kerk op het terrein van bewustmaking van de armoede en de problemen van de arme mensen. In 1974 werd mgr. Jaime Sin benoemd tot aartsbisschop van Manila als opvolger van mgr. Rufino J. Santos (1953-1973). Mgr. Sin werd de leider van een 'kritische collaboratie' met de regering. Over deze politieke en kerkelijke ontwikkelingen worden we uitgebreid ingelicht. Hierna komt pater Pijnappel te spreken over de volksreligie en de typische devotiegebruiken op de Filipijnen. Veel mensen waren ongeletterd en de dingen moesten aanschouwelijk worden voorgesteld. Dit was door de Spanjaarden gedaan met

processies, novenen, volksfeesten etc. De kijk op de kerk was westers. De priesters werden op eigen seminaries opgeleid. De verhouding tussen de Filipijnse priesters en de buitenlandse missionarissen was goed. Langzamerhand kwam er een proces van 'Filipinisatie' van de kerk op gang. Maar hij voelde dat hij een buitenlander was. Hij moest niet veel hebben van de Cursillos de Cristiandad, die de bewustwording van de mensen als christen wilden bevorderen: de groepen werden uitgezocht, het was een hysterisch gedoe, een elitegroep. Het Maria Legioen was sacramenteel, hij was daar niet voor en de oecumene was niet oprecht en wat opdringerig. Pater Pijnappel hield zich meer bezig met ontwikkelingswerk voor de arme mensen dan met het instituut kerk. Hij probeerde zich niet met de politiek bezig te houden. De grootste tegenstand kwam echter van confraters doe de overgang van een sacramentele kerk naar een maatschappelijk geëngageerde kerk niet zo zagen zitten. In 1973 werd hij overgeplaatst naar Patria, een kleine parochie waar hij niet veel te doen had. Het was daar een sacramentele kerk. De onderwijzer had alles voor het zeggen. Hij mocht van de bisschop niet veel meer doen. Hij wilde toen weg. Het werd tijd om het werk over te dragen aan eigenlandse mensen. In 1975 keerde hij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Jaro (Iloilo); Bisdom San José de Antique; Cuenco, J.M.; Santos, R.J.; Sin, J.; Missionarissen van Mill Hill; Pastoraal; Armoede; Coöperaties; Boerenleenbanken; Schismatieke kerk; Iglesia Filipina Independiente; Aglipay, Gregorio; Baptisten; Ontwikkelingswerk; Suikerrietplantages; Grootgrondbezitters; Seminaristen; Marcos, F.; Diocesane priesters; Buitenlandse missionarissen; Traditionele kerk; Sacramentele bediening; Volksreligie; Processies; Kerkelijke feesten; Cursillos de Cristiandad; Maria Legioen; Overdracht; Oecumene.

J.A. Sweere

KMM 522

* 27 september 1901 / interview: 8 maart 1979, 170 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1927-1974.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Het interview met pater Jan Sweere van de Missionarissen van Mill Hill (MHM) is kort omdat hij 'astma patiënt' was en het spreken moeilijk ging. Bovendien "is mijn Nederlands niet goed meer". Hij heeft van 1927 tot 1974 op de Filipijnen gewerkt als parochiepriester. Na zijn wijding werd hem zijn benoeming voor de missie op de Filipijnen meegedeeld. Hij vertrok onvoorbereid en ging naar aankomst voor een half jaar naar een parochie om er de plaatselijke taal te leren. Daarna werd hij benoemd tot pastoor in een parochie die sinds het vertrek van de Spanjaarden geen priester meer had gehad. Hij trof een leeg huis aan als pastorie. Al spoedig kwam het meubilair en kon hij beginnen. Hij vertelt over zijn werkzaamheden als pastoor. Op bepaalde dagen dopen, trouwen etc. Alles zeer traditioneel. Huisbezoek was heel moeilijk: "de mensen zeggen op alles ja". Catechisten gaven godsdienstles en waarschuwden de pastoor als er zieken waren. Iedereen werd bediend. Hij had 1000 doopsels, 300 begrafenissen en 160 huwelijken per jaar. De invloed van 400 jaar Spaanse katholieke kerk was groot. Veel devoties, veel feesten en veel geloof. De geloofsbeleving was gebaseerd op een katholieke traditie. Er was een sterke familieband, de mannen gingen niet naar de kerk, maar hadden wel een geloof. Als een jongen priester wilde worden, dan steunde de hele familie hem. Door zijn werk onder de misdienaars ontstonden roepingen. De Amerikanen hadden, nadat zij in 1898 de kolonie overgenomen hadden van de Spanjaarden, neutrale of openbare scholen ingevoerd. Het onderwijs werd gratis. De mogelijkheid bestond dat door een priester aan leerlingen van openbare scholen godsdienstles werd gegeven op verzoek van de ouders. Aangezien de feitelijke regeling van dit godsdienstonderwijs in zeer grote mate afhankelijk was van het bestuur van de school, liet de praktische uitvoering ervan veel te wensen over en werd de katholieke priesters veel moeilijkheden in de weg gelegd. Het godsdienstonderwijs kwam in feite

daardoor in handen van de Amerikaanse protestanten. In 1937 kreeg hij toch toestemming om op de openbare scholen katholiek godsdienstonderwijs te geven. Het was moeilijk geworden om nog catechisten te krijgen. Daar was geen geld voor. De Missionarissen van Mill Hill waren arm, maar legden geen geloften van armoede af. Persoonlijke giften werden hun eigendom. De kosten voor het levensonderhoud kreeg hij van de missie. De auto kwam van de Miva. Op dit punt aangekomen geeft hij informatie over de structuur van de congregatie van Mill Hill en over de financiering van de missie. Interessant zijn de opmerkingen over de geschiedenis van de katholieke kerk op de Filipijnen. In de Spaanse tijd waren er onder andere augustijnen, jezuiten en franciscanen. Ze hadden vrouwen en kinderen. De Filipijnse priesters ook. Dat veranderde na de komst van de Amerikanen. Ieder bisdom kreeg zijn eigen seminarie voor de opleiding van Filipijnse priesters. Nu is “de Filipijnse kerk goed”. Vervolgens vertelt pater Sweere over de congregatie van de Zusters van het klooster Mensa Domini. Deze congregatie van eigenlandse zusters was opgericht op initiatief van pater Ben Holtbergen MHM die zusters zocht om hem te helpen in zijn parochie. Dit initiatief werd overgenomen door mgr. H. de Wit, bisschop van San José de Antique (1962-1982) die een diocesane congregatie stichtte genoemd naar het klooster Mensa Domini. Drie Engelse Mill Hill-zusters hebben deze eigenlandse congregatie gedurende een periode van tien jaar begeleid. De zusters hadden een opleidingsinstituut tot catechist voor meisjes met een middelbare schoolopleiding. Na een cursus van twee jaar werden deze meisjes dan een hulp van de priester en manager van de catechisten. De congregatie Mensa Domini telde in 1978 56 Filipijnse zusters en had een Filipijnse overste. De bisschop had een radiostation opgericht dat bediend werd door drie zusters en een Mill Hill-pater voor de financiën. Over zijn belevenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) is hij kort. Tijdens de bezetting door de Japanners werd zijn pastorie en kerk in brand gestoken. Hij heeft de brief om zich te melden voor het interneringskamp nooit ontvangen. Hij is gevlucht. Hij kon de H. Mis niet meer lezen, omdat er geen hosties meer waren. Hierna volgt een uiteenzetting over een discussie over het gebruik van rijst in plaats van tarwemeel voor de hosties. Na de bevrijding door de Amerikanen kreeg hij weer tarwemeel en wijn. Een ander onderwerp vormt de corruptie die in alle geledingen van de maatschappij voortkwam: “Corruptie komt door de politiek en alles moet betaald worden”. President Ferdinand Marcos (1965-1986) en zijn vrouw waren onbetrouwbaar. Zij werkten met steekpenningen. De paters hebben zich ingespannen om de mensen te leren om te sparen en met behulp van de coöperaties zelf rijst te verbouwen. We horen nu over een rijstbouwproject dat opgezet is met de hulp van landbouwuniversiteit van Wageningen. De kerk heeft zich afzijdig gehouden van de politiek. Had zij dat niet gedaan “dan zou er nu een goede president zijn”. Ook mgr. J.M. Cuenco, bisschop van Jaro (Iloilo), was “de kerk niet tot zegen geweest”. Hij was een Filipino en een soort huisprelaat van president Marcos. Daarom werd in 1962 het bisdom in tweeën gesplitst en werd een deel als de prelatuur van San José toevertrouwd aan de missionarissen van Mill Hill en werd pater H.C. de Wit MHM op 19 juni 1962 tot bisschop gewijd. De jonge bisschoppen staan meer aan de kant van mgr. De Wit. Tot slot vertelt pater Sweere nog over een melaatsenkamp met 500 mensen die verzorgd worden door Belgische zusters. In 1974 keerde hij om gezondheidsredenen terug naar Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Jaro (Iloilo); Bisdom San José de Antique; Wit, H.C. de; Cuenco, J.M.; Missionarissen van Mill Hill; Pastoraal; Onderwijs; Catechisten; Catechese; Catechetisch Instituut; Eigenlandse zusters; Armoede; Landbouw; Coöperaties; Boerenleenbanken; Holtbergen, B.; Eigenlandse zusters; Zusters Mensa Domini; Tweede Wereldoorlog; Interneringskamp; Corruptie; Politieke situatie; Marcos, F.; Melaatsenkamp.

* 21 juli 1922 / interview: 16 augustus 1984, 300 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1946-1982.

Functie: pastoraal; bisschop; beleid.

Pater Kees de Wit werd in 1946 tot priester gewijd. Nog in hetzelfde jaar vertrok hij naar de Filipijnen waar de Missionarissen van Mill Hill (MHM) een missiegebied hadden in het bisdom Jaro (Iloilo) op het eiland Panay. Mill Hill was er in 1905 gekomen om de Spanjaarden, die er door de Amerikanen in 1898 uitgezet waren, te vervangen. De Amerikanen behandelden de katholieke kerk unfair en gaven steun aan protestantse kerkgenootschappen zoals de Baptisten, de Methodisten en de Amerikaanse Episcopale kerken. De nuntius in Manila had op veel congregaties een beroep gedaan om mensen te sturen. De Mill Hillers waren de eersten die gehoor gaven, gevolgd door de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC) en de Missionarissen van Scheut (CICM). Ook Nederlanders. De Mill Hillers begonnen in 1905 in Iloilo. Zij namen parochies over en later ook scholen. Pater De Wit was achtereenvolgens kapelaan van 1947 tot 1954 in de parochies Barbaza en Culasi in de provincie Antique en in Tanza in de provincie Iloilo. Vervolgens was hij van 1954 tot 1962 pastoor van de parochies San Pedro in de provincie Antique en Maasin in de provincie Iloilo. In 1962 werd hij benoemd tot overste van zijn congregatie. Hij vervulde deze functie tot 1970. Op 17 april 1962 werd de Prelatuur van San José de Antique afgesplitst van het bisdom Jaro en werd pater De Wit benoemd tot de eerste bisschop (prelaat-nullius) van San José. In hetzelfde jaar stichtte hij de congregatie van de Zusters van het klooster Mensa Domini. Hij heeft alle zittingen van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) bijgewoond. De prelatuur werd in 1982 verheven tot het bisdom San José de Antique. In dat jaar trad hij af als bisschop en werd mgr. R.J.Q. Martinez tot zijn opvolger benoemd. In dit interview vertelt mgr. De Wit uitvoerig over zijn pastorale werkzaamheden als kapelaan, pastoor en bisschop en over het katholicisme en de kerk op de Filipijnen. Hij begint zijn verhaal met een beschrijving van zijn jeugd en zijn missionaire roeping. Vanwege de oorlog kon hij niet naar Engeland voor zijn studie in de filosofie in Mill Hill. Hij bleef in Roosendaal. Op de dag na zijn priesterwijding kreeg hij zijn benoeming voor de Filipijnen, waar tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) acht Mill Hillers vermoord waren: vier door de Filipino's en vier door de Japanners. Vier van de acht waren Nederlanders. In 1947 waren ongeveer 60 Mill Hillers werkzaam in het missiegebied van Mill Hill op het eiland Panay. De meesten van hen waren tijdens de oorlog geïnterneerd geweest in interneringskampen in Manila en Banjos. De nieuwe lichte missionarissen moesten in 1947 de opengevallen plaatsen gaan innemen. De heenreis per boot en de aankomst in San José verliepen enigszins avontuurlijk. Om kennis te maken met het werk verbleef hij na aankomst eerst twee maanden in Barbaza, waar hij in de parochie assisteerde. Zijn eerste parochie was Culasi. Daar leerde hij de taal: het Vitayan (Maleis). Het parochiewerk was traditioneel met veel processies, volksdevoties en religieuze beelden. Toen de Spanjaarden vertrokken in 1900 ontstond de *Iglesia Filipina Independiente*, een onafhankelijke 'schismatische' kerk, opgericht door Gregorio Aglipay (1860-1960). Aanhangers van deze kerk waren talrijk aanwezig in de parochies waar pater De Wit werkzaam was. Hij vertelt over deze sekte en over de *Iglesia Ni Christo*, een protestantse sekte begonnen met Amerikaans geld, opgericht rond 1930 door Felix Manalo (1886-1963). Beide kerken hadden veel invloed met name in die gebieden waar de katholieke kerk niet zo goed gefunctioneerd had. Mgr. De Wit heeft de Amerikaanse kerken als erg vervelend ervaren. Vervolgens bespreekt hij de katholieke gemeenschap in het missiegebied van Mill Hill. Er heerste een anticlericale stemming. De katholieken leefden nog in een Spaanse sfeer en de gewoontes in de kerk waren naar Spaans model met veel feesten en processies. De

parochies lagen in de bergen of aan de kust. Pater De Wit geeft een impressie van zijn dagelijkse bezigheden zoals het bezoeken van de buitenstaties en de catechese op de scholen. De mensen waren zowel gelovig als bijgelovig. De provincies Antique en Iloilo verschilden nogal. Antique was een arm, achtergebleven gebied, terwijl Iloilo rijker was met grote rijstvelden. Na 1962 begint een tweede fase in het missionarisleven van pater De Wit. Er waren spanningen tussen de diocesane eigenlandse priesters en de buitenlandse missionarissen ontstaan. Mgr. J.M. Cuenco (1945-1972), aartsbisschop van Jaro (Iloilo), wilde dat de Mill Hillers vertrokken uit parochies met rijke parochianen. Veel diocesane priesters waren politiek bezig en de Mill Hillers niet. Een en ander was reden om te streven naar een eigen Mill Hill-bisdom. In maart 1962 werd pater De Wit missieoverste. In overleg met de nuntius werd in juni 1962 een Mill Hill-bisdom opgericht in het zuiden van het eiland Panay: de prelatuur van San José en werd pater De Wit benoemd tot prelaat-nullius en op 19 juni 1962 tot bisschop gewijd. Mill Hill vertrok daarna uit Iloilo. Het tweede deel van het interview heeft betrekking op zijn werk als bisschop. Hij nam deel aan het tweede Vaticaans Concilie en kon de nieuwe inzichten toepassen bij de opbouw van zijn bisdom. Hij vertelt nu over de situatie van de katholieke kerk op de Filipijnen en over mgr. Rufino J. Santos, aartsbisschop van Manila (1953-1973) die in 1960 kardinaal werd. Mgr. De Wit stak niet alleen veel energie in de opbouw van zijn bisdom, maar ook in de ontwikkeling van het sociaal en economisch achtergebleven gebied van Antique. Als kapelaan en pastoor was hij slechts pastoraal bezig geweest, zijn nieuwe functie van bisschop gaf hem de mogelijkheid om aan ontwikkelingswerk te doen. Zijn prioriteiten in het bisdom waren het stichten van katholieke scholen en het bevorderen van de catechese. Eigenlandse zusters begonnen met lagere scholen. Voor hen richtte hij in San José een Catechetisch Instituut op. Andere initiatieven waren de oprichting van een bisdomblad en een radiozender. Om de armoede te bestrijden werden coöperaties (boerenleenbanken) opgericht voor de boeren die anders wegtrokken naar de stad om werk te zoeken of naar de suikerrietplantages. Met behulp van de coöperaties konden zij zelf land aankopen en verbouwen of kleine bedrijfjes voor nijverheidsproducten opzetten. Door dit alles kregen de mensen in de provincie Antique hun zelfbewustzijn terug. In de jaren zeventig werden de parochies omgevormd tot basisgemeenschappen en werden steeds meer leken betrokken bij werkzaamheden van de kerk. Na deze bespreking van het bisdom, gaat mgr. De Wit in op meer landelijke aangelegenheden zoals de politieke situatie en de schending van de mensenrechten onder president Ferdinand Marcos (1965-1986), het ondergrondse verzet en de afhankelijkheid van Amerika. Een hoofdstuk apart vormt de opleiding van eigenlandse priesters. Doelstelling was de opleiding van een diocesane clerus. Het kostte veel tijd om een priesterkader op te bouwen. We horen over alle problemen die dat opleverde en over de verhouding van de Filipijnse priesters en de buitenlandse Mill Hill-missionarissen. De meeste bisschoppen waren al eigenlands en mgr. De Wit begon steeds meer te beseffen dat hij een buitenlander was. Er was een priesterraad in zijn bisdom. De bisschop mocht niets doen zonder de priesters te raadplegen. De Mill Hillers hadden geen eigendom en konden daarom gemakkelijk parochies overdragen aan Filipijnse priesters omdat alles eigendom was van het bisdom. Zelf nam hij in 1982 ontslag als bisschop van San José om plaats te maken voor een eigenlandse bisschop. Vervolgens komt de congregatie van Mill Hill ter sprake. In 1982 werd hij gekozen tot Algemeen Overste van zijn congregatie. De Mill Hillers zijn seculiere missionarissen. Zij hebben geen eigen bezit in de missie. Hoogstens een huis in de stad om samen in te kunnen wonen. Zij leidden overal eigenlandse diocesane priesters op. Het was verboden om zelf te rekruteren in de missie. Pas in 1974 is dat verbod opgeheven. Ze zijn zeer voorzichtig met het aannemen van jongens. In zijn functie van Algemeen Overste werd hij lid van de Union Superior General (USG), een contactorgaan van 16

missiecongregaties. Hij vertelt over zijn nieuwe functie en geeft zijn visie op de Congregatio de Propaganda Fide. Tot slot kijkt hij terug op zijn verblijf als missionaris op de Filipijnen en geeft hij zijn mening over de toekomst van de kerk en de taak van de kerk in de wereld.

Trefwoorden: Aartsbisdom Jaro (Iloilo); Bisdom San José de Antique; Martinez, R.J.Q.; Santos, R.J.; Missionarissen van Mill Hill; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Missionarissen van Scheut; Pastoraal; Bisschop; Beleid; Parochielevens; Processies; Devoties; Kerkelijke feesten; Protestantse kerken; Baptisten; Methodisten; Amerikaanse Episcopale kerken; Onderwijs; Catechese; Catechetisch Instituut; Eigenlandse zusters; Zusters Mensa Domini; Tweede Wereldoorlog; Interneringskamp; Tweede Vaticaans Concilie; Iglesia Filipina Independiente; Schismatieke kerk; Aglipay, Gregorio; Iglesia Ni Christo; Manalo, Felix; Basisgemeenschappen; Leken; Politieke situatie; Mensenrechten; Marcos, F.; Diocesane priesters; Buitenlandse missionarissen; Overste; Bisdomblad; Armoede; Coöperaties; Boerenleenbanken; Priesterraad; Overste; Union Superior General; Congregatio de Propaganda Fide.

MISSIONARISSEN VAN SCHEUT (CICM)

J. Larsen

KMM 621

* 12 november 1924 / interview: 13 juli 1981, 246 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1970-1981.

Functie: onderwijs; novicemeester; pastoraal.

Pater Jozef Larsen studeerde Engels van 1950 tot 1958 aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen. Met als bijvak Nederlands. Van 1958 tot 1970 was hij docent aan het kleinseminarie 'Sparrendaal' in Vught van zijn congregatie Missionarissen van Scheut (CICM). Het was de tijd van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) dat bij hem een omwenteling in denken veroorzaakte. Het was niet gemakkelijk die nieuwe liturgievormgeving en de nieuwe tijdsgeest. Hij maakte de neergang in het priester- en missie-ideaal mee. Uiteindelijk moest de congregatie besluiten het kleinseminarie te sluiten. Pater Larsen vertelt uitgebreid over zijn tijd als leraar op het kleinseminarie en hoe hij zelf deze tijd persoonlijk ervaren heeft. Veel zekerheden vielen weg en veel collega's haakten af. Zijn missie-ideaal bleef. Hij sprak met pater René Verlinden die van 1967 tot 1972 provinciaal op de Filipijnen was. Die wilde hem graag hebben. In augustus 1970 vertrok hij naar Washington in de Verenigde Staten om daar het Amerikaanse onderwijssysteem beter te leren kennen. In december 1970 reisde hij door naar de Filipijnen. Hij studeerde na aankomst eerst de lokale taal het Tagaals (het Tagalog) op de taalschool in Taytay bij Manila. Daarna werd hij benoemd voor het 'Maryhill Seminary' van Scheut in Taytay. In dit complex was een noviciaat gevestigd en woonden er studenten die colleges volgden aan het San Carlos Seminary, het interdiocesane grootseminarie voor de opleiding van een diocesane clerus in Makati bij Manila, dat in 1702 gesticht was door koning Filips V van Spanje. In 1953 had mgr. Rufino I. Santos, aartsbisschop van Manila (1953-1973), de leiding van dit grootseminarie en het ermee verbonden kleinseminarie aan de scheutisten toevertrouwd. Pater Larsen werd assistent van de novicemeester. Hij bleef er vijf jaar. Pater Larsen vertelt nu over het noviciaat in Taytay. Het was niet de Filipijnse werkelijkheid, het was te Europees en te comfortabel. Hij trof er de oude traditionele kerk aan. Pater Wout Willems, rector van het grootseminarie in Taytay, en pater Paul van Daelen, vice-provinciaal, hielden zich bezig met een reorganisatie van de noviciaatsopleiding. In 1966 was men begonnen met nieuwbouw in Taytay, maar in 1970 was het enthousiasme om scheutist te worden al enigszins gedaald. Nieuwe inzichten over de priesteropleiding braken door. Er kwam een nieuwe opzet voor het

noviciaat. Pater Larsen beschrijft deze nieuwe opzet. Hij was daar niet voor opgeleid. Met behulp van veel zelfstudie bereidde hij zich voor op zijn taak als assistent-novicemeester. Hij gaf lessen, begeleidde excursies en was geestelijk leider van de studenten. Zij waren circa 20 jaar oud, hadden vier jaar Highschool en vier jaar College achter de rug. Studenten die scheutist wilde worden, gingen naar het noviciaat in Taytay. De scheutisten waren niet alleen bezig met de recruterende voor de eigen congregatie om het voortbestaan ervan te verzekeren, maar waren ook betrokken als docenten bij de opleiding van een diocesane clerus op het San Carlos Seminary in Manila. Begin jaren zeventig ontstond een conflict tussen de docenten onderling en met mgr. Santos. De scheutisten waren verdeeld over de aard en inhoud van de opleiding. We horen over het conflict. Het gevolg was dat de scheutisten in 1973 een eigen theologicum, de 'Maryhill School of Theology', opgericht hebben in Tatyay. Pater Larsen geeft nu een beeld van de theologische vorming op dit theologicum en van de nieuwe meer progressievere denkbeelden die er aan de priesteropleiding ten grondslag lagen. In 1979 vond in Manila het Internationaal Missionair Congres plaats. Pater Larsen komt nu te spreken over de missionaire visie van scheut vroeger en nu. Scheut tracht nu zoveel mogelijk Filipijnse scheutisten uit te zenden naar andere landen in Azië, Latijns-Amerika en Afrika. Tal van onderwerpen die verband houden met de opleiding tot priester en tot Filipino-scheutist worden nu aangesneden zoals het celibaat, de Filipijnse context, de volksreligie, de missionaire vorming en de overdracht van taken op de Maryhill School of Theology. Er wordt veel verwezen naar de wijze waarop andere orden en congregaties omgingen met het vraagstuk van de opleiding van eigenlands personeel en de 'Filipinistatie' van de kerk. Een gevolg van de overdracht van taken aan Filipijnse scheutisten was dat hijzelf overbodig werd op het noviciaat. Hij besloot pastoraal werk te gaan doen. Van 1977 tot 1979 werkte hij als assistent bij een Filipijnse pastoor eerst in Taguig en na 1979 in Tondo, parochies bij Manila. Het tweede deel van dit uiterst leerzame interview gaat over zijn pastorale werk in de parochies. Taguig was een plattelandsparochie en Tondo een stadsparochie. Het was de tijd van de vorming van basisgemeenschappen en de *Cursillos de Cristiandad*. Basisgemeenschap was een woord waar veel onder verstaan werd. Hij zag er een "complete realisatie van christelijk leven" in met als bindende elementen: "bidden, vieren en groeien in evangelisch besef en verantwoordelijkheid dragen voor elkaar". De vorming van basisgemeenschappen bevorderde het gevoel van saamhorigheid onder de arme inwoners van zijn parochies. Pater Larsen geeft nu een schets van de vier hoofdactiviteiten van een parochie: liturgie, catechese, maatschappelijk werk en financiën. De ene helft van zijn parochies bestond uit rijke mensen en de andere helft uit zeer armen mensen. Hij komt te spreken over de sociale wantoestanden, de noden van de bevolking, de kliniekjes die de regering inrichtte voor de armen, abortus en de propaganda van regeringswege voor geboortebeperving, de politieke situatie, de corruptie, het drugsgebruik, de prostitutie, het jeugdwerk, de *Iglesia Filipina Independiente*, de onafhankelijke kerk van Gregorio Aglipay (1860-1960) en de *Iglesia Ni Cristo* van Felix Manalo (1886-1963). Deze kerk heeft veel aanhangers en is zeer agressief tegen anderen. Tot slot van dit gesprek geeft pater Larsen aan dat hij positief staat tegenover de Filipijnse cultuur en kerk. Hij is er graag. Na afloop van dit interview keerde pater Larsen terug naar de Filipijnen om zijn pastoraal werk voort te zetten.

Trefwoorden: Aartsbisdom Manila; Missionarissen van Scheut; Santos, R.I.; Seminarie; Sparrendaal; Tweede Vaticaans Concilie; Verlinden, R.; Tagalog; Onderwijs; Seminarie; Noviciaat; Novicemeester; Priesteropleiding; Diocesane clerus; Interdiocesaan grootseminarie; San Carlos Seminary; Willems, W.; Daelen, P. van; Traditionele kerk; Maryhill School of Theology; Internationaal Missionair Congres Manila; Filipinistatie; Filipino-scheutisten; Celibaat; Volksreligie; Missionaire

vorming; Overdracht; Pastoraal; Basisgemeenschappen; Cursillos de Cristiandad; Liturgie; Catechese; Sociaal werk; Financiën; Rijken; Armoede; Sociale noden; Gezondheidszorg; Abortus; Geboortebeperking, Politieke situatie; Corruptie; Drugsgebruik; Prostitutie; Jeugdwerk; Iglesia Filipina Independiente; Aglipay, Gregorio; Iglesia Ni Christo; Manalo, Felix; Filipijnse cultuur.

H. Sanderink

KMM 679

* 14 april 1925 / interview: 21 juni 1982, 150 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1961-1982.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Pater Herman Sanderink had al enkele jaren gewerkt in de Lutte om studenten voor zijn congregatie in Twente te werven voordat hij in 1961 vertrok naar de Filipijnen. Hij ging er werken op het eiland Luzon waar de Congregatie van de Missionarissen van Scheut (CICM) sinds 1907 werkzaam is. Hij was 36 jaar toen hij vertrok. Hij werd benoemd tot kapelaan aan de kathedraal in Baguio in het Apostolisch Vicariaat van Baguio waar mgr. W. Brasseur CICM (1948-1981) de eerste vicaris was. Pastoor was W. van Nieuwenhove CICM. Pater Sanderink geeft een beschrijving van de missie van de scheutisten in deze streek in het noorden van eiland Luzon. Baguio is een stad met circa 40.000 inwoners gelegen aan de voet van de bergen. De Spaanse missionarissen vonden het niet nodig om de bergen in te gaan en bouwden er hun missieposten omheen. Zij waren met vier scheutisten werkzaam in Baguio. Via het jeugdwerk werd hij betrokken bij het godsdienstonderwijs en bij de opleiding van catechisten. Hij organiseerde zomercursussen van zes weken voor hen. Een cursus duurde vier zomers, in totaal 24 weken. Op de neutrale of openbare scholen mocht van de regering geen godsdienstonderwijs gegeven worden. Alleen op de eigen katholieke scholen. De inhoud van de cursussen en de methodiek van het lesgeven worden toegelicht. De catechisten gaven beter godsdienstles dan de onderwijzers. De cursisten kwamen uit de bergen en werkten al parttime in de parochies en op de lagere scholen van de kerk. De congregatie sprong financieel bij om de cursus te kunnen geven. Tot het parochiewerk in Baguio behoorde het Maria Legioen, het huisbezoek, de gezinsbeweging en de Katholieke Actie. Zijn volgende parochies waren Cordon (1972-1976) en Diffun (1977-1982) in het bisdom Bayombong waar mgr. A. van Overbeke CICM bisschop was (1966-1986). Ook hier ging hij werken in het basispastoraat. Ook van deze parochies wordt een indruk gegeven en een profielschets van de bisschop. Hij vertelt over het opkomen van de basisgemeenschappen, het instellen en de samenstelling van de parochieraden die rond 1973 overal in het diocees opgericht werden. Leken kregen een grotere inbreng in het parochieleven. Uitvoerig vertelt pater Sanderink over zijn ervaringen met de Cursillos de Cristiandad en de cursus voor vrouwen van Bayanihan. Deze cursus werd in de jaren zeventig in de parochies gegeven om leken op te leiden tot leiders van de parochieactiviteiten en tot goede christenen. Andere onderwerpen die hij bespreekt zijn de Marriage Encounters, de Family Planning en de Charismatische beweging. Op Luzon was de onafhankelijke kerk, de *Iglesia Filipina Independiente*, van Gregorio Aglipay (1860-1960) sterk aanwezig. Pater Sanderink vertelt over deze kerk en zijn leider en over de *Iglesia Ni Christo* van Felix Manalo (1886-1963). Deze kerk was fel antikatholiek. Uitgelegd wordt waarom. Vervolgens komen een aantal meer algemene onderwerpen aan de orde zoals de politieke situatie. De katholieke kerk was tamelijk Romeins gebleven. Rome wilde niet dat de priesters zich met de politiek bemoeiden. Rome had in 1907 een beroep gedaan op orden en congregaties om priesters te zenden om de opengevallen plaatsen in te nemen na het vertrek van de Spaanse priesters. Rond 1930 begonnen de jezuiten met scholen en universiteiten. Ook de scheutisten hebben zich ingezet voor goed onderwijs. Hij geeft hiervan enkele voorbeelden. Zij hoopten bekwame mensen af te leveren die kritisch stonden tegenover

het bewind van president Ferdinand Marcos (1965-1986). Onder dit bewind worden de rechten van de mensen geschonden. Vervolgens gaat pater Sanderink in op de sociale wantoestanden en de taak van de priester bij ontwikkelingshulp. Hij ziet het als zijn taak om de mensen op te voeden tot rechtvaardigheid. Hij geeft zijn eigen opvattingen over de ontwikkelingshulp van Nederland en de ontwikkelingswerkers uit Nederland. Hierna komt hij te spreken over de prioriteiten van de scheutisten op de Filipijnen. Sinds het laatste concilie in 1981 is een pastorale planning opgezet voor verdieping en verkondiging, schoolapostolaat en familieapostolaat binnen de basisgemeenschappen. Hij vertelt over de manier van werken van de scheutisten. Zij hebben hun missiegebied verdeeld in districten. Hijzelf is districtscoördinator en staat tussen zijn confraters in het district en de provinciaal overste. Hij heeft de leiding over de catechese in zijn district. De scheutisten zijn betrokken bij de opleiding van een diocesane clerus, maar recrutereren ook voor hun congregatie. De tactiek is om Filipino-scheutisten na hun wijding eerst vijf jaar uit zenden naar een missieland in Afrika, Azië of in Latijns-Amerika. Na deze vijf jaar mogen zij dan besluiten er te blijven of terug te keren naar de Filipijnen. In 1982 waren er 52 Filipino's scheutist geworden. Men wil de internationalisatie bevorderen. Het Engels is de voertaal van de congregatie geworden. Pater Sanderink ging zich steeds meer richten op de catechese en werd zo een trainer van catechisten. Tot slot van dit interview geeft hij een schets van de catechetische ontwikkeling sinds zijn komst naar de Filipijnen in 1961. Na afloop van dit gesprek keerde hij terug naar de Filipijnen.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Baguio; Brasseur, W.; Bisdom Bayombong; Overbeke, A. van; Nieuwenhove, W. van; Missionarissen van Scheut; Kathedraal; Catechese; Catechisten; Pastoraal; Onderwijs; Parochielevens; Maria Legioen; Katholieke Actie; Basisgemeenschappen; Parochieraad; Cursillos de Cristiandad; Leken; Politieke situatie; Marcos, F.; Mensenrechten; Marriage Encounters; Family Planning; Charismatische beweging; Ontwikkelingswerk; Iglesia Filipina Independiente; Aglipay, Gregorio; Iglesia Ni Christo; Manalo, Felix; Priesteropleiding; Diocesane clerus; Filipino-scheutisten; Internationalisatie.

C.A. Tonus

KMM 535

* 4 april 1911 / interview: 16 mei 1980, 150 minuten.

Werkgebied: Filipijnen 1939-1967.

Functie: pastoraal.

Pater Kees Tonus vertrok in 1939 naar het missiegebied van de Missionarissen van Scheut (CICM) op de Filipijnen. Hij was daar werkzaam als pastoor op verschillende plaatsen op het eiland Luzon. Hij heeft daar een zeer moeilijke tijd meegemaakt: de internering door de Japanners tijdens de Tweede Wereldoorlog (1941-1945) en de wederopbouwperiode van de volledig verwoeste infrastructuur van de missie. Hij vertelt over zijn keuze voor de Filipijnen en zijn benoeming. De congregatie was opgericht voor werk onder de niet-christenen met name in China. Op verzoek van de koning van België gingen zij eveneens werken in Congo (Zaire). Al op het noviciaat werd de klas in tweeën gedeeld. De ene helft leerde Chinees en de andere helft een Congolese taal. Pater Tonus werd ingedeeld bij China. Hij koos echter voor de Filipijnen waar zijn congregatie in 1906 op aandringen van de Congregatio de Propaganda Fide in Rome een nieuw missiegebied had aanvaard in het noordelijk deel van het eiland Luzon om de opengevallen plaatsen in de parochies op te vullen na het vertrek van de Spaanse Dominicanen. De Filipijnen waren in 1898 onder het bestuur van de Verenigde Staten van Amerika gekomen na de Spaans-Amerikaanse oorlog. De Spaanse missionarissen waren vertrokken. In 1939 reisde hij met de trein uit Brussel samen met 21 missionarissen voor China en 3 missionarissen voor de Filipijnen naar Venetië en vandaar met een Italiaanse boot naar Manila. De procuur was gevestigd in

Manila. Pater Tonus vertelt over zijn eerste indrukken van het land en de bevolking. Hij werd benoemd voor het bisdom Tuguegarao bij mgr. C.L.J. Jurgens CICM (1928-1950) in het binnenland van de Bergprovincie, het gebied van de Igorotten. Het waren van origine koppensnellers. Hij begon onmiddellijk met de studie van het Igorots. We krijgen informatie te horen over het begin van de missie en over de conventen, bijna vestingen. De missie onder de bergbewoners was zeer primitief en de mensen leefden er geïsoleerd. Er waren grote parochies met scholen. Belgische zusters, Missionarissen Kanunnikessen van Sint Augustinus, werkten in het onderwijs en de gezondheidszorg. Deze zustercongregatie was opgericht door Marie-Louise de Meester (1857-1928) uit Roeselare. Pater Tonus vertelt over zijn eerste parochie en over zijn werkzaamheden. Hij trok met de zusters naar de dorpen (barrio's). Het pastorale werk was zeer traditioneel: veel biechthoren, dopen, huwelijken, godsdienstles geven op de lagere schooltjes etc. De missieposten in de bergen hadden buitenstaties waar catechisten werkten. Uit deze catechisten werden mensen gerecruteerd voor een studie in Manila. De missionarissen legden veel nadruk op het onderwijs en probeerden de jongeren een goede scholing te geven. De Igorotten geloofden in een Opperwezen en hadden hun eigen rituelen, het brengen van offers, bij geboorte en ziekte. De Belgische zusters waren harde werksters met een geweldige persoonlijke inzet, maar waren zich volgens pater Tonus niet goed genoeg bewust dat deze mensen hun eigen cultuur en mentaliteit hadden. Gedurende de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) werden de Filipijnen bezet door de Japan. Hij dacht veilig te zijn in de bergen, maar na twee maanden kwamen de Japanners toch naar zijn missiepost. Zij staken alle huizen, de kerk, de pastorie en de school in brand. De zusters konden vluchten. De paters trokken naar Manila. De Nederlandse scheutisten werden geïnterneerd. Pater Tonus bleef echter nog enige tijd werken in een andere kerk in de bergen, maar werd uiteindelijk ook opgepakt en ondergebracht in een interneringskamp. Hij vertelt over het leven in het kamp, het gebrek aan voedsel en de bevrijding door de Amerikanen. Hij was enige tijd aalmoezenier bij de Amerikaanse soldaten. Hij had een grote klap gehad van het kampleven en de oorlog. Nadat de orde en rust waren hersteld heeft hij nog in diverse parochies gewerkt. Hij begon met een parochie in de laagvlakte die ook helemaal verwoest was. Alles werd weer hersteld: de kerk, de pastorie en de school. De catechisten en de onderwijzeressen hielpen hierbij voor een "hongerloon". In 1950 ging hij voor de eerste maal voor een jaar op verlof naar Nederland. Na terugkeer ging hij eerst terug naar zijn oude parochie en daarna naar een grote parochie in de stad met een High School en een College. Hier begon hij met het Legioen van Maria en de inschakeling van leken. Ook richtte hij een coöperatie, een Credit Union, op om de mensen te beschermen tegen woekeraars. In 1958 keerde hij voor de tweede maal op verlof terug naar Nederland waar hij bericht kreeg dat hij benoemd was tot spiritualis in Nijmegen, zonder overleg. In 1962 mocht hij teruggaan naar de Filipijnen. Hij hervatte het parochiewerk. Vanwege zijn gezondheid keerde hij in 1967 definitief terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Tuguegarao; Jurgens, C.L.J.; Dominicanen; Spaans-Amerikaanse oorlog; Congregatio de Propaganda Fide; Missionarissen van Scheut; Zusters Missionarissen Kanunnikessen van Sint Augustinus; Meester, M.L.; Pastoraal; Igorotten; Parochielevens; Onderwijs; Catechisten; Barrio's; Gezondheidszorg; Tweede Wereldoorlog; Japanse bezetting; Interneringskamp; Aalmoezenier; Bevrijding; Maria Legioen; Leken; Coöperaties; Spiritualis.

HAWAII

PATERS VAN DE H.H. HARTEN (SSCC)

A.Th. van den Berg

KMM 30

* 19 september 1909 / interview: 15 december 1980, 120 minuten.

Werkgebied: Hawaii 1962-1976.

Functie: pastoraal.

Pater Adrianus van den Berg werd na zijn priesterwijding in 1936 leraar en surveillant op het kleinseminarie van zijn Congregatie van de Paters van de H.H. Harten (SSCC). In 1945 ging hij werken in de St. Bonifaciusparochie in Rotterdam. In 1949 werd hij benoemd tot aalmoezenier bij de Landmacht in Indonesië. Hij werd geleverd in Noord-Oost Sumatra, waar hij kennis maakte met het missiewerk van de paters Kapucijnen. Terug in Nederland werd hij aalmoezenier bij de Luchtmacht met als standplaatsen Soesterberg, Delen en Gilzerheide. In het eerste deel van dit interview vertelt pater Van den Berg over deze functies en zijn werkzaamheden. In 1961 komt de omslag: hij werd benoemd voor Hawaii. In het tweede deel van het interview vertelt hij uitvoerig over zijn verblijf op Hawaii. Hij reisde via de Verenigde Staten van Amerika met de boot naar Honolulu. Zijn verhaal begint met een schets van de katholieke kerk op Hawaii. Ruim een kwart van de bevolking was katholiek. Er was slechts één bisdom: het bisdom Honolulu, een suffragaanbisdom van het aartsbisdom San Francisco, USA. We krijgen een profielschets te horen van de bisschop van Honolulu: mgr. J.J. Sweeney SSCC (1941-1968). De kerk was erg devotieel. Hij werd aangesteld als pastor in de St. Anthony's parochie met veel suikerrietarbeiders als parochianen. Pater Van den Berg vertelt uitgebreid over zijn pastoraal werk onder de eilandbewoners en de toeristen, over de scholen, het godsdienstonderwijs, het Maria Legioen en over de veranderingen in de liturgie en catechese na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Het concilie bracht cursussen voor leken op gang en bevorderde een actieve deelname van de leken aan het parochiegebeuren en in de catechese. Er kwam een betere voorbereiding op de sacramenten. Na dit overzicht van zijn werkzaamheden in de parochie gaat pater Van den Berg nader in op enkele specifieke onderwerpen. Eerst over de parochiescholen. Op Hawaii gold het Amerikaanse onderwijsstelsel met openbare en particuliere scholen. De parochiescholen waren particuliere scholen. Mgr. J.J. Scanlan (1967-1981), de opvolger van mgr. Sweeney als bisschop van Honolulu, hechtte veel waarde aan het godsdienstonderwijs en het sacramentele leven op de scholen. Het volgende onderwerp is de priesteropleiding. Er was een diocesaan seminarie en een seminarie van de verschillende congregaties. Het aantal eigenlandse roepingingen was niet groot. Het celibaat was een te moeilijke opgave voor de Hawaïianen. De bisschop nam in de zeventiger jaren het initiatief tot het inzetten van gehuwde diakonen bij de predikatie en het sociale werk. Behalve in de St. Anthony's parochie heeft pater Van den Berg nog gewerkt in twee andere parochies: te Mani en te Haiko. Van elke parochie wordt een beschrijving gegeven en de invloed van de Portugezen en de Filipino's. Tot slot van dit informatieve interview kijkt pater Van den Berg terug op zijn verblijf op Hawaii. Hij beschouwt Hawaii niet als een missiegebied: "ik ben geen echte missionaris geweest. Er was geen missionaire situatie". Het bisdom was afhankelijk van buitenlandse priesters en van het aartsbisdom San Francisco. Er was nog geen Hawaïiaanse bisschop en er was nog geen sprake van een Hawaïiaanse kerk. De Amerikanen zagen Hawaii als een "stukje Amerika" en als thuisbasis voor hun vloot. Vanwege het tekort aan eigenlandse priesters vond er ook geen overdracht plaats van taken en bevoegdheden aan Hawaïiaanse priesters. Het bleef een op

Amerika georiënteerde kerk. In 1976 keerde pater Van den Berg terug naar Nederland. Hierna vertelt hij nog een en ander over de verering voor pater Damiaan De Veuster (1840-1889) en het Damiaanmuseum.

Trefwoorden: Bisdome Honolulu; Aartsbisdom San Francisco; Sweeney, J.J.; Scanlan, J.J.; Aalmoezenier; Pastoraal; Devoties; Maria Legioen; Catechese; Onderwijs; Tweede Vaticaans Concilie; Leken; Eigenlandse priesters; Seminarie; Celibaat; Diakens; Veuster, Damiaan de.

HONGKONG (XIANGGANG)

MISSIONARISSEN VAN SCHEUT (CICM)

H. Stultiens

KMM 685

* 15 september 1936 / interview: 9 juli 1982, 290 minuten.

Werkgebied: Hongkong (Xianggang) 1963-1982.

Functie: pastoraal.

Pater Harry Stultiens trad in bij de Missionarissen van Scheut (CICM) om naar China te kunnen gaan als missionaris. De politieke omwenteling maakte dat onmogelijk. In 1951 werd een nieuwe Chinese provincie van Scheut opgericht die Taiwan, Hongkong en Singapore omvatte. Jonge missionarissen konden uitgaan naar een van deze gebieden. In november 1955 werden de laatste scheutisten uit China verbannen. Pater Stultiens begint zijn interview met een kritische beschrijving van zijn opleiding op Sparrendaal. Hij werd benoemd voor Hongkong (Xianggang) en vertrok in 1963. Hij kreeg een aanstelling als kapelaan in de St. Mary's parochie te Hunghom. Dit interview geeft een helder beeld van de situatie van de katholieke kerk in Hongkong tijdens de koloniale periode. In de periode 1965-1969 kwamen nog zeven scheutisten naar Hongkong. Pater Harry geeft eerst zijn algemene indrukken van de scheutisten in Hongkong, de taken van de scheutisten, de gebrekkige studiefaciliteiten, de financiën, de Italiaanse organisatie van het bisdom Hongkong, de kerkelijk-westerse acculturatie, de sacramentele aanpak, de St. Mary's parochie, het aantal parochianen, pastoor G. Dopchie CICM, de ruzies tussen de geestelijken onderling, de doopactiviteiten, de kliniek en de dagschool, de sociale activiteiten, het katholiek onderwijs en de economische situatie van de bevolking. Elk onderwerp wordt daarna een voor een uitvoerig toegelicht. Pater Harry begon zijn pastoraal werk in de tijd van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Uitvoerig beschrijft hij het traditionele parochielevens inclusief de katholieke verenigingen zoals het Maria Legioen en de veranderingen die na het concilie plaats vonden in de liturgie en de catechese. Er kwam verzet van de parochianen tegen de veranderingen. In april 1969 volgde hij G. Dopchie op als pastor van de St. Mary's parochie. Veel aandacht werd na het concilie geschonken aan de opbouw van een lekenkerk en de vorming van leken als leiders. Op allerlei manieren werden leken betrokken bij het pastorale werk en de catechese. Zo hielpen leken bij het schrijven van een nieuw catecheseboek voor het bisdom Hongkong. Er kwam ook meer aandacht voor de Chinese cultuur en de Chinese voorouderverering. Hij beschrijft de reactie van de kerk daarop. Moeilijk te bereiken was de jeugd. Pater Harry geeft een beeld van de pogingen de jeugd bij de kerk te betrekken door het geven van cursussen. Het parochielevens speelde zich af tegen de achtergrond van de politieke en maatschappelijke situatie: de nakende terugkeer naar het moederland China. Een ander onderwerp vormt de oecumene. Pater Harry vertelt over de contacten met de anglicanen en de protestantse kerkgenootschappen. Er is bijvoorbeeld samenwerking bij de opvang van Vietnamese vluchtelingen. Hierna worden de sociale activiteiten en de levensomstandigheden van de parochianen besproken. Een apart hoofdstuk vormt de relatie met de kerk in China. Er is een ondergrondse kerk en een staatskerk. De problematiek is zeer ingewikkeld en complex. Pater Harry legt de kerkelijke situatie in China anno 1980 zeer goed uit en schetst de keuzes die gemaakt zijn door Rome en de scheutisten. Ook in Hongkong zelf is er spanning tussen de eigenlandse clerus en de buitenlandse missionarissen. De jonge Chinese clerus verzet zich tegen de buitenlandse priesters. In dit kader komt ook het vraagstuk van de opleiding van eigenlandse scheutisten aan de orde. Ook over dit probleem geeft pater Harry zijn mening. In 1978

wordt hij benoemd tot pastoor van de St. Jacobs parochie in Yantong. Het interview eindigt met een beschouwing over zijn persoonlijke missionaire inzet en zijn visie op de rol van een missionaris (géén ontwikkelingswerker, maar deel uitmaken van de geloofsgemeenschap). Hij toont zich zeer gemotiveerd om na dit interview terug te gaan naar Hongkong.

Trefwoorden: Bisdome Hongkong (Xianggang); Politieke situatie; Missionarissen van Scheut; Financiën; Pastoraal; Parochielevens; Sacramentele bediening; Katholieke organisaties; Maria Legioen; Leken; Liturgie; Catechese; Oecumene; Anglicanen; Protestantse kerken; Vietnamese vluchtelingen; Eigenlandse priesters; Buitenlandse missionarissen.

SALESIANEN VAN DON BOSCO (SDB)

A.C.J. de Groot

KMM 189

* 29 oktober 1924 / interview: 15 juli 1980, 90 minuten.

Werkgebied: Hongkong (Xianggang) 1947-1980

Functie: onderwijs.

Broeder Arnold de Groot trad in 1938 in bij de Salesianen van Don Bosco (SDB). Hij wilde priester worden, maar dat was te moeilijk. Hij volgde een opleiding in elektrotechniek. In 1947 werd hij benoemd voor de missie in China waar zijn congregatie werkzaam was in het onderwijs in het bisdom Hongkong (Xianggang) op verzoek van de bisschop. Hij vertrok zonder enige kennis van taal en volk. De meeste confraters waren Italianen die de missie in Hongkong hadden opgezet. De hoofdtaak van de salesianen was het lesgeven op vakscholen en het beheren van jeugdhuizen. De congregatie beheerde er diverse scholen met internaten. Hongkong was in 1947 een Engelse kolonie. De bevolking was Chinees. Broeder Arnold geeft eerst een overzicht van het onderwijssysteem in Hongkong. De eerste drie jaar deed hij surveillance op een middelbare school. Daarna werd hij in 1950 overgeplaatst naar een vakschool 'The Aberdeen Technical School', met een internaat met 380 leerlingen van 12 tot 18 jaar. Op deze school bleef hij werkzaam als docent. Het onderwijs moest geperfectioneerd worden. De meeste leerlingen wilden na de vakschool doorstuderen in het buitenland. De regering gaf subsidie aan de school, maar niet voor het internaat. Hiervoor moesten de salesianen zelf zorgen. De Bond van Oud-leerlingen, opgezet door de salesianen om de relaties met de afgestudeerden te onderhouden, droeg financieel bij door het beschikbaar stellen van studiebeurzen. Behalve technisch onderwijs kregen de jongens ook godsdienstonderwijs. De meeste jongens hadden bij aankomst geen godsdienst, waren 'heiden'. Van de leerlingen die de school verlieten was ongeveer 80% katholiek geworden. Er was toestemming nodig van de ouders om hen te mogen dopen. De jongens die in Hongkong bleven werden door de parochies goed opgevangen en ingeschakeld bij verschillende activiteiten zoals bijvoorbeeld het Maria Legioen, de verkennerij en zangkoren. De jongens die katholiek geworden terugkeerden naar de dorpen kregen steun van de Bond van Oud-leerlingen. Broeder Arnold werd ook voor een periode van twee jaar uitgeleend aan Vietnam, waar hij een vakschool van zijn congregatie moest helpen inrichten. Hij vertelt hier summier over. Na deze bespreking van zijn werk in het onderwijs, gaat broeder Arnold nog kort in op drie onderwerpen: het parochieleven, de katholieke organisaties en de invloed van het christendom op de school. In Hongkong was een parochie van de Salesianen. De meeste parochies hadden Chinese priesters, de bisschop was een Chinees, Er waren in 1980 ongeveer 250.000 katholieken in Hongkong. Het Maria Legioen was goed georganiseerd en er werd veel gedaan aan armenzorg en ziekenbezoek. Broeder Arnold zag zijn missietaak als een laten zien op de school en op het internaat wat christelijk leven inhoudt. In de praktijk

kwam het technisch onderwijs het meest aan het bod, maar het geven van een voorbeeld van een christelijk leven was voor hem van groot belang. Tot slot geeft broeder Arnold een overzicht van de school anno 1980. Er waren nog 15 salesianen werkzaam, maar een groot percentage van de leraren waren leken, niet allemaal meer katholiek. Zij pasten zich aan het katholieke schoolsysteem aan. Na het interview keerde broeder Arnold weer terug naar Hongkong.

Trefwoorden: Bisdom Hongkong (Xianggang); Salesianen; Onderwijs; Internaat; Parochielevens; Katholieke organisaties; Dopen; Maria Legioen; Vietnam.

G. Kerklaan

KMM 282

* 18 november 1921 / interview: 28 juni 1980, 150 minuten.

Werkgebied: Hongkong (Xianggang) 1949-1952; Macau 1952-1965; Hongkong (Xianggang) 1965-1980.

Functies: onderwijs; pastoraal.

Pater Kerklaan trad in bij de Salesianen van Don Bosco (SDB) studeerde van 1947 tot 1949 op het grootseminarie van zijn congregatie in Shanghai. China was volgens hem in die tijd meer protestants gericht. Godsdienstonderwijs gericht op katholicisme mocht niet gegeven worden. Wel algemene godsdienstleer. Hij kreeg géén voorbereiding op China. Op het seminarie in Shanghai werd Thomistische theologie gedoceerd. Het Italiaans was op dit seminarie de voertaal. Pater Kerklaan geeft eerst een beeld van de politieke omwenteling in China en de gevolgen daarvan voor zijn congregatie. In het noorden van China hebben de missionarissen veel te lijden gehad van de communisten. Hij zelf heeft er geen last van gehad. De kerk bleef bloeien ondanks de onderdrukking. Wij krijgen vervolgens informatie over het ontstaan van de Nationale Kerk in China. Er zijn geen buitenlandse bisschoppen meer. Hun plaatsen zijn ingenomen door Chinezen. Na de politieke omwenteling is het seminarie overgeplaatst naar Hongkong (Xianggang). In het communistische China was geen priesteropleiding meer mogelijk. Wel in Hongkong. Er waren nog ongeveer 10 Chinese studenten. Hij werd in 1947 in Hongkong tot priester gewijd en kreeg daar zijn benoeming tot leraar op een middelbare school van de salesianen. Hij kende geen Chinees, maar de lessen werden in het Engels gegeven. Hij doceerde scheikunde en biologie. Hij werd tevens studieprefect. Vanwege zijn gebrek aan taalkennis bracht dit de nodige moeilijkheden met zich mee. In 1952 werd hij benoemd voor een school in Macau, een Portugese kolonie. Is daar 13 jaar gebleven als docent. In 1965 keerde hij terug naar Hongkong en werd directeur van een middelbare school: het H.K. Tang King Po College gelegen aan de Kennedy Road. Hierna volgt een beschrijving van Hongkong en de bevolking. Daarna krijgen we informatie over het leersysteem, waar zij zich in Hongkong en in Macau aan moesten houden. Wel konden de salesianen hun leerkrachten en hun leerlingen zelf uitkiezen. Ook godsdienstonderwijs was mogelijk. De school werd gesubsidieerd door de regering. De officiële examens werden afgenomen door de regering. Daarnaast waren er nog eigen examens met eigen diploma's. Pater Kerklaan gaat hierna verder in op de wijze van subsidiëring, de financiële voorwaarden voor de leerlingen en het leersysteem. De salesianen hadden als voorschrift te werken onder de arbeidersjeugd. Hij vertelt hoe ze hieraan konden beantwoorden en wat ze er aan deden. Bij de godsdienstlessen gaven ze aan de Chinese filosofie een katholieke uitleg. Het tweede onderwerp in dit interview is de pastoraal. Naast het onderwijs werkte pater Kerklaan parttime in een parochie. Hij vertelt wat zijn pastorale werkzaamheden in hielden: drie missen lezen in het weekend, biechthoren en communie uitdelen. Sociale activiteiten werden vanuit de school georganiseerd voor en door de leerlingen. Andere onderwerpen die pater Kerklaan aansnijdt zijn de oecumene, de instellingen van de regering op het terrein van de

geboortebeperving, de gezondheidszorg en de catechese. Tot slot geeft pater Kerklaan aan wat hij als zijn missionaire taak ziet; 'getuigen van Christus'.

Trefwoorden: Bisdom Hongkong (Xianggang); Bisdom Macau; Salesianen; Seminarie; Priesteropleiding; Communisme; Nationale Kerk; Revolutie; Onderwijs; Pastoraal; Parochielevens; Godsdienstonderwijs; Sacramentele bediening; Arbeiders; Sociaal werk; Filosofie; Oecumene; Geboortebeperving; Gezondheidszorg; Catechese.

INDIA

DIENARESSEN VAN DE H. GEEST

M.H. Simons [kloosternaam: zuster Baptista]

KMM 489

* 9 juli 1918 / interview: 2 juli 1978, 180 minuten.

Werkgebied: India 1953-1979.

Functie: sociaal werk.

Zuster Baptista ging in 1953 naar de missie in India. Zij ging werken in het bisdom Indore, het missiegebied van het Gezelschap van de Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD). Zij was lid van de Missiezusters Dienaressen van de H. Geest (SSp.S) uit Baexem. Zij begint haar interview met te vertellen over haar aankomst in Indore. Alles was anders dan zij had voorgesteld. De missie was in 1934 overgenomen van de paters kapucijnen. De meeste katholieken behoorden tot de laagste kasten of tot de klasselozen. Die waren vaak voor hun dagelijks voedsel afhankelijk geworden van de missie. Vanwege het kastensysteem waren er geen bekeringen onder de Hindoes. Zij had het Mulo-diploma A en diploma's voor typen en steno. In Indore ging zij werken op de huishoudschool en de opleiding voor huishoudster. Elf jaar heeft zij les gegeven. Op verzoek van de bisschop, mgr. F. Simons SVD (1952-1971), werd zij in 1964 vrijgesteld voor sociaal werk. Hierover ontstonden moeilijkheden met de overste. Na een verlofperiode terug in Indore, trad zij uit de communiteit en ging zij met vier meisjes zelfstandig wonen. De bedoeling was dat dit huis zou uitgroeien tot een lekeninstituut, een Social Welfare Centre voor hulp aan de armsten en de zieken. De meisjes die toetraden volgden één jaar postulaat en één jaar noviciaat. Daarna kregen zij een beroepsopleiding. Het lekeninstituut stond juridisch onder de bisschop. De meisjes wilden graag een religieuze congregatie worden. Zuster Baptista had de leiding en kreeg steun van een zuster uit Australië en een broeder uit Nederland. Later ook van haar eigen congregatie. Uitgebreid vertelt zuster Baptista over de financiën van het bisdom en het lekeninstituut. Veel geld kwam uit het buitenland. Zo werd een ziekenhuis in Indore gebouwd met steun van Misereor. Hierna gaat zuster Baptista in op de opleiding van eigenlandse zusters en priesters. Een ander onderwerp is het overheidsbeleid op het terrein van de geboortebepijking en de houding hier tegenover van de kerk. Na dit interview keerde zuster Baptista terug naar Indore.

Trefwoorden: Bisdom Indore; Simons, F.; Kapucijnen; Missionarissen van het Goddelijk Woord; Missiezusters Dienaressen van de H. Geest; Kastensysteem; Bekerings; Hindoes; Sociaal werk; Onderwijs; Social Welfare Centre; Misereor; Ziekenhuis; Financiën; Eigenlandse zusters; Eigenlandse priesters; Leken; Postulaat; Noviciaat; Geboortebepijking.

FRANCISCANEN (OFM)

J. Dijkstra [kloosternaam: pater Oswald]

KMM 846

* 7 augustus 1920 / interview: 17 augustus 1984, 270 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1946-1948; India 1948-1984.

Functie: pastoraal; onderwijs.

De Nederlandse provincie van de Franciscanen (OFM) had op verzoek van Rome in 1934 de missie in Sindh en Baluchistan in Brits-Indië overgenomen van de Spaanse Jezuïeten (SJ). In dit interview geeft pater Oswald Dijkstra een zeer gedetailleerd verslag van de opbouw van de katholieke kerk en van een franciscaanse gemeenschap

in Pakistan en India. Eerst vernemen we de ontstaansgeschiedenis van de franciscaanse missie in deze twee landen. Hij arriveerde in februari 1947 in Brits-Indië waar de franciscanen acht kilometer buiten de stad Karachi tussen 1938 en 1940 een klooster, de Portiuncula Friary, met een studiehuis (grootseminarie) hadden gebouwd. Op 14 augustus 1947 werd Brits-Indië verdeeld in India en Pakistan. Na de politieke scheiding tussen India en Pakistan en volgde in 1948 een deling van het missiegebied van de franciscanen in een Pakistaans en een Indiaas missiegebied. Besloten werd om ook in India met een seminarie te beginnen. In juni 1948 trok pater Oswald met enkele confraters en met de filosofiestudenten vanuit Karachi in Pakistan naar Bangalore in India om daar een nieuw franciscaans klooster, de St. Anthony's Friary, te stichten met daaraan verbonden een noviciaat en de opleiding in de filosofie. In Karachi bleef de theologiestudie achter bestemd voor studenten uit India, Pakistan en Nederland. Zo werd de opleiding gesplitst: theologie in Karachi en noviciaat en filosofie in Bangalore. Na een aantal jaren was dit systeem van een gespreide priesteropleiding in twee landen niet meer mogelijk: het werd steeds moeilijker om studenten uit India naar Pakistan te laten komen vanwege de gespannen politieke situatie tussen beide landen. In 1957 kwam er een volledige priesteropleiding in Pakistan én een volledige priesteropleiding in India. In 1957 werd in Karachi het 'Regional Maior Seminary Christ the King' opgericht bestemd voor studenten uit de diocesen van Oost- en West-Pakistan én tevens bestemd voor de studenten van de franciscanen, de kapucijnen en de dominicanen. De leiding ervan werd toevertrouwd aan de franciscanen. In 1974 namen de bisschoppen de leiding van de franciscanen over. En in Bangalore werd in 1957 op het franciscaans grootseminarie de filosofie aangevuld met de theologie. Pater Oswald was vanaf 1948 docent filosofie en vanaf 1957 docent moraaltheologie aan dit seminarie van de franciscanen in Bangalore. Zijn verblijf daar werd tweemaal onderbroken: van 1949 tot 1952 en van 1955 tot 1958 werkte hij in Palmanar in het aartsbisdom Madras (Chennai) waar de franciscanen in 1949 een derde klooster, de St. Louis' Friary, met een noviciaat gebouwd hadden. Hier kwam later ook de filosofie. De theologie kwam in Bangalore. Naast het lesgeven op het grootseminarie hield pater Oswald zich bezig met het opzetten van een pastorale gezinszorg, the Family Pastoral Service, in het bisdom Bangalore. Verder heeft hij een belangrijke bijdrage geleverd aan de oprichting van de Indiase provincie van de franciscanen, de Province of St. Thomas, die formeel tot stand kwam op 12 maart 1985. Het interview heeft dan ook drie hoofdonderwerpen: de opleiding van priesters aan de franciscaanse grootseminaries in Pakistan en India, zijn werk voor de gezinszorg en de ontstaansgeschiedenis van een franciscaanse Indiase provincie. Pater Oswald begint het interview met te vertellen over zijn opleiding bij de franciscanen en hun missiegebieden in Brazilië, China, Indonesië, Irian Jaya en Brits-Indië. Daarna over Pakistan. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) hadden de franciscanen in 1940 een klooster gesticht in Karachi in Brits-Indië om eigenlandse studenten op te kunnen leiden. Voor de oorlog waren enkele studenten, (onder andere Pascal Lobo, Quentin Dias, John Paes, Frederick Caloco en Anthony Almeida) uit Brits-Indië naar Nederland gekomen voor een opleiding tot franciscaan. Daardoor groeide de wens om te komen tot een eigen grootseminarie in Brits-Indië. Tijdens de oorlog konden er geen franciscanen uit Nederland naar Karachi reizen en geen studenten naar Nederland. Toen het contact hersteld was, werd in 1947 pater Oswald benoemd voor Karachi zonder dat hij wist wat hij er moest gaan doen. Hij hoorde pas in Karachi dat van hem verwacht werd dat hij filosofie zou gaan doceren. Had geen boeken meegenomen. We krijgen de namen te horen van zijn medebroeders in Karachi en van de apostolisch prefect mgr. J.C. van Miltenburg OFM (1942-1966). Het bisdom Karachi werd op 20 mei 1948 opgericht en op 15 juli 1950 verheven tot het aartsbisdom Karachi. In 1958 werd het aartsbisdom Karachi gesplitst in twee bisdommen. Het gereduceerde bisdom

Karachi werd toevertrouwd aan de wereldheren en het nieuwe bisdom Hyderabad aan de Nederlandse franciscanen. Mgr. Van Miltenburg werd nu bisschop van Hyderabad. Van hem krijgen we een profielschets. Vervolgens gaat pater Oswald in op het missiebeleid van de franciscanen. Bij de franciscanen lag de nadruk op het missiewerk. Men wilde daar eigenlandse mensen voor opleiden. Na de deling van Brits-Indië in Pakistan en India in 1947 werd de vraag relevant of er óók een grootseminarie in India opgericht moest worden. De bisschop vond van niet en de Nederlandse provinciaal vond van wel. De stem van provinciaal gaf de doorslag en besloten werd enkele docenten en de filosofiestudenten uit Karachi te laten verhuizen naar Bangalore in Zuid-India. De keuze van Bangalore werd mede bepaald door het feit dat in Zuid-India de meeste roepingen verwacht mochten worden. In Bangalore werd een klooster gesticht met een grootseminarie met de filosofie en met een noviciaat. Mgr. Th. Pothacamury, aartsbisschop van Bangalore (1942-1968), was zeer behulpzaam. Later werd ook de theologie overgeplaatst naar Bangalore. Zo kwam de gehele opleiding in de filosofie en theologie van Indiase studenten in Bangalore terecht. Pater Oswald was daarbij vanaf het begin in 1947 betrokken. Na deze historische inleiding komen een groot aantal onderwerpen uitgebreid aan de orde: de scheiding van Pakistan en India, de geschiedenis van de missie in India, de ontwikkeling van het seminarie, zijn lesprogramma in de filosofie, de dagorde, de diverse lokale talen, de studenten, het hindoeïsme, de islam, de oprichting in 1949 van het noviciaat in Palmaner, de overplaatsing in 1957 van de filosofie van Bangalore naar Palmaner, de invloed van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) op de gemeenschap en de kerk in India, de verschillende parochies die door de franciscanen bediend werden en waar de studenten stages liepen, de pastorale problematiek en het onderwijssysteem in India. Het tweede hoofdonderwerp is de Family Pastoral Service in Bangalore. Pater Oswald was hier “uit eigen betrokkenheid” mee begonnen. We krijgen uitleg over de reden tot het aanvangen van dit werk op het terrein van gezinsvorming en gezinsbegeleiding. Er werd een Family Welfare Centre opgericht voor ‘Family Life Education’ op scholen en colleges, de voorbereiding op het huwelijk en met programma’s inzake Family Planning en Family Counselling. Dit werk breidde zich uit over geheel India. Het derde hoofdonderwerp is de vorming van een eigen franciscaanse provincie in India in 1985. Pater Oswald is vanaf 1948 betrokken geweest bij het opbouwen van een franciscaanse gemeenschap in India. Gekoppeld aan dit derde thema komen nog enkele andere onderwerpen ter sprake zoals de diocesane clerus, de religieuzen, de rol van de katholieke kerk in India, de bisschoppenconferentie, de oecumene, moeder Teresa, de emancipatie van de vrouw en het missionair aspect van de kerk. Tot slot van dit informatieve interview vertelt pater Oswald over de rol van de missionaris. Een missionaris voegt zich bij aankomst in een bepaald bisdom. De Nederlandse franciscanen deden het anders. Zij bouwden in de landen waar zij missioneerden (Brazilië, China, Indonesië, Irian Jaya, Pakistan en India) éérst een franciscaanse gemeenschap op door middel van een eigen seminarie met een opleiding in de filosofie en theologie, daarna pasten zij zich aan in de kerk. De intentie was “onze beste bijdrage aan de lokale kerk is de vorming van een Indiase provincie met eigenlandse leden”. De orde ging zo ‘als orde’ meespreken in de kerk van India. De Nederlandse provincie van de franciscanen had een 15-jaren plan opgesteld om alle missiegemeenschappen van de Nederlandse franciscanen om te vormen tot zelfstandige provincies met eigen financiële middelen. In 1986 was dit omvormingsproces afgesloten en waren alle missiegemeenschappen van de Nederlandse provincie zelfstandige provincies geworden. Vanaf het begin van hun werkzaamheden in een missiegebied hebben de franciscanen daar grootseminaries ingericht voor de opleiding van eigenlandse leden voor de orde. Pater Oswald keerde na dit interview terug naar India.

Trefwoorden: Aartsbisdom Karachi; Aartsbisdom Bangalore; Aartsbisdom Madras (Chennai); Bisdom Hyderabad; Miltenburg, J.C. van; Pothacamury, Th.; Franciscanen; Missiegebied Sindh en Baluchistan; Jezüieten; Portiuncula Friary Karachi; Onafhankelijkheid; St. Anthony's Friary Bangalore; St. Louis' Friary Palmaner; Regional Maior Seminary Christ the King; Kapucijnen; Dominicanen; Lobo, Pascal; Dias, Quentin; Paes, John; Caloco, Frederick; Almeida, Anthony; Onderwijs; Filosofie; Theologie; Hindoeïsme; Islam, Noviciaat; Tweede Vaticaans Concilie; Eigenlandse roepingen; Eigenlandse priesters; Seminarie; Pastoraal; Parochieleven; Family Pastoral Service; Family Welfare Centre; Huwelijk; Family Planning; Franciscaanse provincie St. Thomas; Diocesane clerus; Bisschoppenconferentie, Oecumene; Moeder Teresa; Emancipatie.

C.B.A. van Leeuwen [kloosternaam: pater Alexis]

KMM 743

* 24 februari 1919 / interview: 12 september 1983, 240 minuten.

Werkgebied: India 1953-1976.

Functie: onderwijs; pastoraal.

Pater Alexis (officieel Alexius) van Leeuwen promoveerde in november 1952 tot doctor in de filosofie in Leuven en werd daarna door zijn provinciaal benoemd voor India. Hij vertrok in januari 1953 zonder enige missievoorbereiding. In mei 1948 waren vier franciscanen (OFM) vanuit Karachi in Pakistan naar Bangalore in Zuid-India gegaan. Zij hebben daar in 1948 een klooster, de St. Anthony's Friary, met een franciscaans grootseminarie, het St. Antony's Seminary, gesticht om zo roepingen aan te trekken vanuit het zuiden van India. Pater Alexis werd docent filosofie aan het seminarie en later ook nog councillor en financieel secretaris (econoom) van het bestuur van de Indiase gemeenschap en later zelfstandige provincie van de franciscanen: de St. Thomas Province. In dit zeer uitvoerige interview geeft pater Alexis een goed inzicht in de problematiek van het opleiden van priesters met een andere culturele achtergrond dan de westerse cultuur: de Hindoe-cultuur. Hij heeft de omvorming van een missiekerk tot een zelfstandige Indiase kerk meegemaakt. Priesteropleiding en de opbouw van een franciscaanse provincie vormen zijn hoofdonderwerpen. Hij toont een scherp inzicht in wat er gaande was in de kerk van India, in het land en in de ontwikkeling van de franciscaanse gemeenschap. Van de ene kant was hij als docent erg filosofisch ingesteld en van de andere kant als councillor en econoom zeer praktisch. Pater Alexis begint zijn verhaal met een situatieschets van de kerk en de priesteropleiding toen hij arriveerde. In 1953 was de zielzorg traditioneel en de seminaries nog helemaal westers. Wij krijgen een schets van het seminarie en van de groep franciscanen in Bangalore. Het aantal studenten groeide sterk. Er waren veel roepingen. Het seminarie was traditioneel: gewoon theologie en filosofie. Er had een discussie plaatsgevonden of de priesteropleiding meer geïntegreerd moest worden in de maatschappij. Priesters moesten bijvoorbeeld een BA-grad halen. Daar is niets van terecht gekomen. In Bangalore waren zes seminaries van verschillende orden en congregaties. Er waren wel onderlinge contacten, maar van een gemeenschappelijke syllabus is evenmin iets terecht gekomen. Wel kwam er samenwerking met de redemptoristen. De franciscanen hadden als enig seminarie wel een tweejarige cursus in de Indiase cultuurgeschiedenis. Hierna bespreekt pater Alexis een aantal onderwerpen die met het seminarie verband houden zoals de pastorale vorming tijdens de opleiding, de financiering van studenten en van het seminarie, de steun van de Nederlandse provincie, de dagorde van de studenten, de onderlinge verhoudingen tussen de Nederlandse en de Indiase docenten, zijn lesmateriaal, de Indiase literatuur en het hindoeïsme. Vervolgens gaat pater Alexis in op een aantal onderwerpen buiten het seminarie. Het eerste onderwerp is de rol van de vrouwelijke religieuzen in de opbouw van de kerk in India. Hij onderscheidt congregaties die van buiten komen en

diocesane eigenlandse zustercongregaties die volledig afhankelijk zijn van de bisschop. Deze heeft werkkrachten nodig voor zijn bisdom. De grote buitenlandse zustercongregaties zijn in beweging. Zij kiezen steeds meer voor sociaal werk onder de armen op schooltjes en in melaatsenkampen in plaats van op scholen en in ziekenhuizen voor de elite. Als voorbeelden worden Moeder Teresa en de Franciscanessen Missionarissen van Maria (FMM) genoemd. De franciscanen hadden een noviciaat gesticht in Palmaner in Tamil Nadu. Daar proberen zij de novicen bewust te maken van de noden van de bevolking. Ook bij andere orden en congregaties is men begonnen met het aannemen van Indiase jongens en meisjes. We krijgen enkele voorbeelden hiervan te horen. Ook de kerk zelf is in beweging geraakt. Onder invloed van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) veranderde de kerk van een machtig instituut tot een religieuze gemeenschap. Het werd steeds meer een kerk van en voor de armen. In Bangalore is een Catechetisch Centrum opgericht dat cursussen geeft aan religieuzen. In de gezondheidszorg kwam de nadruk steeds meer op preventieve gezondheidszorg te liggen. Al deze veranderingen in de meningsvorming en in het werk van de kerk en de congregaties worden uitvoerig toegelicht. Het volgende onderwerp is het kastenstelsel, waarvan de positieve en negatieve kenmerken worden besproken. Vervolgens komt pater Alexis terug op de reden waarom hij naar India is gezonden: "Het is van begin af aan opzet geweest om roepingen te wekken om een eigen provincie te stichten". Deze Indiase provincie is er gekomen met Bangalore als hoofdplaats en met verder enkele kleine gemeenschappen. Behalve het docentschap op het seminarie had hij nog twee functies binnen de orde. Hierover vertelt hij tot slot van dit interview. Als econoom had hij inzicht in de financiën van de provincie. De bisdommen en de diocesane priesters kregen een financiële bijdrage van Rome, de reguliere priesters niet. De franciscanen moesten zelf voor hun inkomen zorgen. Als councillor hield hij zich bezig met de persoonlijke problematiek van de franciscanen zoals bijvoorbeeld drank- en celibaatsproblemen. In 1976 keerde pater Alexis terug naar Nederland om zo plaats te maken voor een Indiase confrater die zijn taken overnam.

Trefwoorden: Aartsbisdom Bangalore; Franciscanen; Onderwijs; Pastoraal; Filosofie; Eigenlandse priesters; Seminarie; St. Anthony's Friary Bangalore; St. Antony's Seminary Bangalore; Franciscaanse provincie St. Thomas; Redemptoristen; Hindoeïsme; Moeder Teresa; Zusters Franciscanessen Missionarissen van Maria; Gemeenschap; Catechetisch Centrum; Gezondheidszorg; Noviciaat; Indiase kerk; Indiase provincie; Kastenstelsel; Financiën; Councillor.

Th.M. Mimpfen [kloosternaam: pater Ligorius]

KMM 371

* 23 september 1924 / interview: 6 mei 1980, 270 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1947-1956; India 1956-1980.

Functie: onderwijs; pastoraal.

Pater Ligorius Mimpfen vertrok in mei 1947 naar Pakistan waar hij vier jaar theologie studeerde op het studiehuis (grootseminarie) Portiuncula van de Franciscanen (OFM) in Karachi. Na zijn priesterwijding studeerde hij filosofie in Rome. Van 1954 tot 1956 was hij docent filosofie op het seminarie in Quetta. In 1956 vertrok hij naar India waar de franciscanen in 1948 met een nieuw klooster met een grootseminarie, de St. Anthony's Friary, in Bangalore waren begonnen. Hij doceerde daar filosofie van 1956 tot de dag van het interview in 1980. Tussendoor studeerde hij in Nijmegen in het studiejaar 1966-1967 pastorale psychologie. Zijn hoofdonderwerp is dan ook zijn docentschap in de filosofie aan het seminarie in Bangalore waar hij ook een bibliotheek opbouwde. Daarnaast was hij pastoraal werkzaam. Hij begint zijn interview met een uiteenzetting over de oprichting van het studiehuis Portiuncula in Karachi in 1940. Provinciaal in de jaren dertig was pater Prudentius van Leusden OFM. Vanwege een

tekort aan studenten in Karachi werd in september 1946 besloten om Nederlandse fraters naar Karachi te sturen. Pater Ligorius werd in 1947 door nieuwe provinciaal pater Apollinaris van Leeuwen OFM aangewezen om theologie te gaan studeren in Karachi. Samen met de fraters Zephyrinus de Man, Wilbert Smit, Flavius Haas, Auxilius Blom, Cyriacus de Reuver, Theodulus Zeinstra, Theodardus Huijs en Felix Bos. We horen over de voorbereidingen - hij las een boek over Brits-Indië - de reis per boot, de aankomst, zijn eerste indrukken, het klooster en de boerderij met twee broeders. Het klooster en het studiehuis lagen buiten de stad Karachi. Er waren negen Nederlandse en acht eigenlandse studenten: Goans en Mangalorians. Pater Denis (Dionysius) Boers OFM was van 1946 tot 1956 gardiaan en magister. Alle docenten worden genoemd en het lesprogramma beschreven. De islam kreeg weinig aandacht in het lesrooster. De structuur van het dagelijks leven was westers en het eten lokaal. De pijen kwamen uit Nederland. Van 1941 tot 1943 was pater Alcuinus van Miltenburg OFM gardiaan. Deze werd na het overlijden van pater Salesius Lemmens OFM in 1942 apostolisch prefect van de nieuw gevormde prefectuur van Karachi. We krijgen een profielschets te horen van deze bisschop: "een goede organisator". Hij bleef tot 1958 prefect en later bisschop van Karachi. In dat jaar werd het bisdom gesplitst. Van Miltenburg werd bisschop van Hyderabad en mgr. J.M.A. Cordeiro, een diocesaan priester, werd aartsbisschop van Karachi (1958-1994). Pater Ligorius legt uit wat er allemaal speelde in het bisdom Karachi en wat uiteindelijk Rome deed besluiten het bisdom te splitsen. Na zijn studie in Rome werd hij in 1954 benoemd voor het seminarie in Quetta. Dit seminarie was in 1951 door mgr. Van Miltenburg opgericht als een diocesaan kleinseminarie. In 1954 werd het uitgebreid met een grootseminarie met filosofie en theologie voor de bisdommen Karachi én Lahore. Er waren drie docenten, alle drie franciscanen (Augustine Fernandes, Theodardus Huijs en Ligorius Mimpfen) en 10 tot 12 studenten afkomstig uit traditionele katholieke families. Het was een strenge opvoeding volgens dezelfde ideeën als in Nederland. Na de splitsing van Brits-Indië in 1947 in India en Pakistan, werd in 1948 besloten na een bezoek van de provinciaal, pater Apollinaris van Leeuwen, om ook een franciscaans grootseminarie te beginnen in India. In juni 1948 trok pater Oswald Dijkstra met enkele confraters en filosofiestudenten vanuit Karachi in Pakistan naar Bangalore in India om daar een nieuw franciscaans klooster, de St. Anthony's Friary, te stichten met daaraan verbonden een noviciaat en een seminarie met de filosofie. In Karachi bleef de theologiestudie achter bestemd voor studenten uit India, Pakistan en Nederland. Zo werd de opleiding gesplitst: theologie in Karachi en filosofie en noviciaat in Bangalore. Dit bleef zo tot 1957. Het werd om politieke redenen steeds moeilijker om van India naar Pakistan te reizen en omgekeerd. In dat jaar werd besloten om in India te komen tot een volledige opleiding tot franciscaan in Bangalore. Naast de filosofie kwam nu ook de theologie naar Bangalore. Het franciscaans seminarie in Karachi werd getransformeerd tot een regionaal grootseminarie: 'Regional Maior Seminary Christ the King' bestemd voor studenten uit de diocesen van Oost- en West-Pakistan én tevens bestemd voor de studenten van de franciscanen, de kapucijnen en de dominicanen. De leiding ervan werd toevertrouwd aan de franciscanen. Het seminarie in Quetta werd opgeheven, want de studenten gingen nu naar het grootseminarie in Karachi. Pater Ligorius werd benoemd voor het franciscaans seminarie in Bangalore in India. Het tweede deel van dit interview gaat over India. We krijgen nu een beschrijving te horen van het seminarie in Bangalore, de docenten, de gardiaan, de studenten, het kastenstelsel, de verschillen tussen het seminarie in Karachi en dat in Bangalore, het lesprogramma, de religieuze gemeenschap, de religieuze vorming, de franciscaanse geest en de pastorale vorming. Uitgebreid gaat pater Ligorius in op de invloed van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) op hemzelf, op de gemeenschap en op het seminarie. Er kwam aandacht voor een meer

maatschappijgerichte opleiding. Toch zakte de “roepingenmarkt” in. In 1979 waren er nog maar drie studenten. Pater Ligorius geeft een analyse van de oorzaken. Vanaf 1956 heeft Bangalore circa 30 franciscanen opgeleid. De meesten werden parochiepriester. Hierna volgt een indruk van het pastorale werk in de grote steden en op het platteland van India. We horen over de veranderingen in de opvattingen over en in de aanpak van dit pastorale werk. De katholieke kerk is voor de Hindoe een “vreemd lichaam”. Uitgebreid gaat pater Ligorius in op diverse aspecten van het hindoeïsme in relatie tot het christendom. Hierna passeren nog een aantal onderwerpen de revue zoals de armoede en de kerk, het landbezit van de franciscanen, van andere orden en congregaties en van de bisdommen, de politieke situatie, het St. John’s Medical College in Bangalore, de catechese en het catechismusmateriaal, de diocesane geestelijkheid, de taak van de leek en de protestantse kerken in India. Tot slot gaat hij in op zijn motivatie om dit werk in India te doen. Na dit interview keerde pater Ligorius terug naar India.

Trefwoorden: Aartsbisdom Karachi; Aartsbisdom Lahore; Franciscanen; Miltenburg, J.C. van; Cordeiro, J.M.A.; Lemmens, L.M.; Leusden, J.A.J. van; St. Anthony’s Friary Bangalore; Leeuwen, J.P. van; Portiuncula Friary Karachi; Man, J.P.H. de; Smit, H.L.; Haas, J.T.; Blom, J.J.; Reuver, L. de; Zeinstra, S.M.; Huijs, J.; Bos, C.J.; Onderwijs; Pastoraal; Priesteropleiding; Filosofie; Theologie; Seminarie; Regional Maior Seminary Christ the King; Kapucijnen; Dominicanen; Seminarie Goans; Mangalorians; Boers, J.M.J.A.; Gardiaan; Magister; Tweede Vaticaans Concilie; Islam; Hindoes; Hindoeïsme; Pastoraal; Catechese; Diocesane clerus; Politieke situatie; Leken; Protestantse kerken; St. John’s Medical College Bangalore.

MISSIONARISSEN VAN HET GODDELIJK WOORD (SVD)

H.C.J. van Burgsteden

KMM 85

* 2 november 1919 / interview: 15 oktober 1979, 180 minuten.

Werkgebied: India 1950-1969; Papua Nieuw-Guinea 1970-1975.

Functie: pastoraal; landbouw.

Pater Herman van Burgsteden werkte van 1950 tot 1969 in India en van 1979 tot 1975 in Papua Nieuw-Guinea. De Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD) hadden in 1948 de missie in Orissa aan de oostkant van India overgenomen van de jezuïeten (SJ) die een te groot gebied moesten bedienen. In 1950 werd het missiegebied in Orissa verheven tot het bisdom Sambalpur. Bisschop werd mgr. H. Westermann SVD (1951-1974). Pater Van Burgsteden had gevraagd naar Flores en Timor te mogen gaan. Het werd India. In het begin had hij geen liefde voor India, maar hij ging en bleef uit gehoorzaamheid. Het interview begint met een beschrijving van zijn reis per boot naar Bombay (Mumbai) en vandaar per trein naar Sambalpur. Hij werd benoemd voor de missiestatie in Hannipur in de brousse. We horen een impressie van de missiestatie en de bevolking. Het aantal katholieken in Hannipur bedroeg ongeveer 1600. De plaatselijke taal leerde hij van de kinderen. Daardoor heeft hij geen grammatica en schrijftaal geleerd. De parochie met de hoofdstatie in Hannipur telde 50 buitenstaties die twee maal per jaar bezocht werden. De verste buitenstatie lag 115 km van de hoofdstatie. De parochie was opgedeeld in districten met hoofdcatechisten en met dorpscatechisten. De zondagsvieringen in de dorpen werden geleid door de dorpscatechisten. De hoofdcatechisten bezochten de dorpscatechisten en vormden zo de schakel met de hoofdstatie in Hannipur. Dit systeem was nog opgezet door de jezuïeten. Naast het pastorale werk besteedde pater Van Burgsteden veel tijd aan bouwactiviteiten: een brousse-huis voor zichzelf, een school en een zusterhuis. Het onderwijs was ook hier een middel tot ontwikkeling van de bevolking in de jungle. Op

de hoofdstatie in Hannipur was een school met zeven klassen en met een internaat. Verder waren er dorpscholen met eigenlandse onderwijzers. De missiescholen werden deels gefinancierd door de regering en deels door de missie zelf. De missie had ook een eigen kweekschool voor de opleiding van de dorpsonderwijzers. De onderwijzers waren vaak ook de catechist. De dorpsonderwijzers kwamen eenmaal per maand naar de hoofdstatie voor de afdracht van de collectes en de uitbetaling van hun salaris. Na de hongersnood in 1966 ging hij zich inzetten voor het landbouwonderwijs. Er werd een Agriculture Centre opgezet met behulp van Caritas Zwitserland waar praktisch onderwijs werd gegeven gericht op moderne rijstbouw. Ook de gezondheidszorg werd verbeterd. Eigenlandse zusters trokken naar de dorpen waar zij zich bezig hielden onder andere met de melaatsen. Een belangrijke gebeurtenis was de opstand in 1964 die diepe sporen heeft nagelaten bij pater Van Burgsteden. Hij moest zes maanden op verlof om bij te komen. Andere onderwerpen zijn vervolgens de oecumene en de opleiding van eigenlandse priesters zowel seculiere als reguliere priesters. De SVD begon in Indore met een kleinseminarie en met een grootseminarie in Poena. Er waren al enkele eigenlandse zusters die beleid werden door de Zusters van het H. Kruis uit Luik. Mgr. Westermann maakte er een eigenlandse congregatie van. Deze congregatie telde al spoedig ruim 200 leden. De zusters waren werkzaam in de ziekenverpleging, het onderwijs en de catechese. Door zijn werk na de hongersnood in 1964 maakte hij naast veel vrienden, ook veel vijanden. Hij kreeg in 1969 van de regering bericht dat hij het land moest verlaten. Verschillende paters die uitgewezen werden, gingen daarop naar Papua Nieuw-Guinea. Ook pater Van Burgsteden ging naar dit land. Hij ging werken in het Aartsbisdom Madang. Daar hield hij zich vooral bezig met ontwikkelingswerk op het terrein van de landbouw. In 1975 keerde hij voorgoed terug naar Nederland vanwege gezondheidsredenen.

Trefwoorden: Bisdom Sambalpur; Westermann, H.; Aartsbisdom Madang; Missionarissen van het Goddelijk Woord; Pastoraal; Bouwactiviteiten; Onderwijs; Kweekschool; Catechisten; Eigenlandse priesters; Seminarie; Eigenlandse zusters; Zusters van het H. Kruis; Eigenlandse congregatie; Ontwikkelingswerk; Landbouw; Landbouwonderwijs; Landbouwprojecten; Caritas; Gezondheidszorg; Papua Nieuw-Guinea.

F.M.H. Simons

KMM 488

* 30 juli 1908 / interview: 3 augustus 1978, 300 minuten.

Werkgebied: India 1935-1971.

Functie: pastoraal; onderwijs; bisschop; beleid.

Mgr. Frans Simons vertrok na zijn promotie in 1934 in Rome tot doctor in de theologie in 1935 naar India. In 1932 was de missie van Indore in Centraal India toevertrouwd aan het Gezelschap van de Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD) en in 1935 verheven tot apostolische prefectuur. Pater Simons werkte van 1935 tot en met 1945 in het basispastoraat op verschillende missiestaties (Harda, Itarsi, Mhow en Indra). Van 1945 tot 1948 was hij administrator van de prefectuur. In 1948 werd hij pastoor-deken van Indore. In 1951 werd de apostolische prefect mgr. H. Westermann SVD benoemd tot bisschop van Sambalpur (1951-1974) en werd pater Simons opnieuw aangesteld tot administrator van de prefectuur. Een jaar later in 1952 werd de prefectuur verheven tot het bisdom Indore en werd pater Simons benoemd tot de eerste bisschop van Indore. Het missiegebied had een oppervlakte driemaal zo groot als Nederland met circa zeven miljoen inwoners waarvan 80% het hindoeïsme aanhingen en de rest moslims waren of tot de oerbewoners behoorden zoals de Bhils en Korkoes. In 1952 waren er ongeveer 18.000 katholieken, 34 priesters, 81 zusters en was er een kleinseminarie met 40 studenten. Zoals bijna alle missies van de Sociëteit van het Goddelijk Woord bezat ook de missie in Indore een eigen drukkerij, de Sat-Prachat-drukkerij, dit betekende:

drukkerij voor het 'Verkondigen van de Waarheid'. Deze drukkerij liet veel religieuze boeken verschijnen in de inheemse taal. In dit uitgebreide interview krijgen wij eerst enige informatie te horen over zijn werk als missionaris in het basispastoraat in de periode 1934-1945 en vervolgens heel veel informatie over zijn werk als administrator, pastoor-deken en bisschop van Indore na 1945. Simons begint zijn verhaal met een uiteenzetting van het missiegebied zoals hij dat in 1934 aantrof. Hij leerde eerst Engels en Hindi. De kerkgemeenschap bestond uit Anglo-Indiërs, Goanezen en bekeerlingen uit de kastelozen. De Hindoes werden niet bekeerd. De bekeringsinspanning was dan ook gericht op de oerstammen, de aboriginals, en de kastelozen. Deze mensen leefden aan de rand van het Hindoesyteem. Pater Simons geeft zijn visie op de bekeringsmogelijkheden. In de jaren dertig was er geen geld voor ontwikkelingswerk of voor scholen. De missionarissen hadden zelf geen geld, zij kregen een bescheiden bedrag voor hun levensonderhoud en dat was alles. Pas na de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) kwam de ontwikkelingshulp op gang en werd echt missiewerk mogelijk toen Misereor begon te betalen. Een belangrijk hulpmiddel bij het bekerings- en ontwikkelingswerk was de school. Mgr. Simons heeft zich ingespannen om de scholen te verbeteren zodat de katholieke kinderen samen met de kinderen van de oerstammen, de aboriginals, en de kastelozen middelbaar onderwijs konden volgen op katholieke scholen met internaten. Vanuit de internaten kwamen roepingen tot priesters en religieuzen voort. Een ander onderwerp vormt de financiële toestand van prefectuur en bisdom. Financiële middelen ontbraken en mgr. Simons heeft vanaf 1956 veel bedeltochten gemaakt naar Amerika en Canada. Na 1962 was er geen noodzaak meer voor bedeltochten, omdat donororganisaties (Memisa, Bisschoppelijke Vastenactie en Misereor) medische en sociale projecten van het bisdom gingen financieren. Het volgende onderwerp zijn de pastorale prioriteiten. Dat waren de opleiding tot catechist, priester en religieus. Het keerpunt was het jaar 1953 toen de regering de grenzen sloot voor missionarissen en de kerk geen nieuwe scholen meer mocht openen. Eigenlandse roepingen werden een noodzaak. Er volgden wervingsacties. Mgr. Simons vertelt daarop over de opleiding tot zowel reguliere als seculiere priesters in India en de pogingen om tot een gezamenlijk beleid terzake te komen van de bisschoppen in India. Ook de medische hulp aan de bevolking werd dankzij de bijstand van de donororganisaties sterk verbeterd. In dit kader worden ook de actie 'Eten voor India' op de Nederlandse TV en het programma 'Food for Work' vermeld. Het volgende onderwerp is de overgang van de koloniale regering naar een zelfstandige Indiase regering. De positie van de kerk veranderde onder het nieuwe bewind. Er kwamen anti-kerkelijke maatregelen zoals het voorschrift dat bekeerlingen zich moesten laten registreren. De kerk keerde zich tegen het regeringsbeleid op het terrein van de geboortebeperving. Kort geeft mgr. Simons nog zijn indruk weer van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). In 1971 trad hij af als bisschop van Indore formeel om plaats te maken voor een eigenlandse bisschop omdat de regering dat wenste. Hij kreeg echter na de publicatie in 1968 van zijn boek *'Onfeilbaarheid en het bewijs'* het verzoek uit Rome om vrijwillig af te treden. Mgr. Simons was in Rome uit de gratie geraakt vanwege zijn opvattingen terzake. In zijn boek gaf hij aan tot de overtuiging gekomen te zijn dat het geloof van de kerk in de onfeilbaarheid van de paus onjuist is. Hij ontzegde de paus het recht om onherroepelijke uitspraken te doen. Deze mening stelde hij op zijn jarenlange ervaring als missionaris in India. Hij licht zijn visie toe en vertelt over de reactie van Rome. Na zijn aftreden als bisschop in 1971 keerde hij voorgoed terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Indore; Missionarissen van het Goddelijk Woord; H. Westermann, H.; Bisdom Sambalpur; Sat-Prachat-drukkerij; Pastoraal; Bisschop; Beleid; Aboriginals; Bekeringsinspanning; Hindoes; Moslims; Kastenstelsel; Anglo-Indiërs; Bhils; Korkoes; Onderwijs; Internaat; Catechisten; Eigenlandse priesters; Eigenlandse

zusters; Seminarie; Sociaal werk; Ontwikkelingshulp; Gezondheidszorg; Memisa; Bisschoppelijke Vastenactie; Misereor; Actie 'Eten voor India'; Programma 'Food for Work'; Politieke situatie; Tweede Vaticaans Concilie.

MISSIONARISSEN VAN MILL HILL (MHM)

L.M.A. Coolen

KMM 95

* 16 juli 1909 / interview: 11 februari 1980, 170 minuten.

Werkgebied: India 1934-1968.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Pater Martien Coolen werd op de dag van zijn priesterwijding benoemd voor de missie in het bisdom Nellore in India. Hij kon zelf geen voorkeur voor een bepaald missiegebied aangeven. Dat was in die tijd niet gebruikelijk. Met vijf paters reisde hij per boot naar Madras en per trein naar Nellore. Hij heeft van 1934 tot 1963 in het bisdom Nellore en van 1963 tot 1968 in het bisdom Hyderabad gewerkt. Het bisdom Nellore werd in 1928 afgesplitst van het aartsbisdom Madras (Chennai) en toevertrouwd aan de Missionarissen van Mill Hill (MHM). Bisschop was mgr. W. Bouter MHM (1929-1970). In het aartsbisdom Madras waren sinds 1878 Missionarissen van Mill Hill werkzaam en sinds 1911 Zusters van de Sociëteit van Jezus, Maria Jozef (JMJ). Het bisdom Nellore was driemaal groter dan Nederland en telde in 1934 zes miljoen inwoners waarvan er circa 44.000 katholiek waren. De overige inwoners waren Hindoe of moslim. Er waren 63 priesters, waaronder 33 Nederlandse en 21 Indiase priesters. De overige priesters waren afkomstig uit Ierland, Engeland en Tirol. Verder was er al een klein- en een grootseminarie voor de opleiding van eigenlandse priesters. Pater Martien begint zijn interview met een weergave van zijn eerste indrukken van het bisdom en de bisschop. Mgr. Bouter richtte zijn evangelisatiewerk vooral op de mensen uit de zogenaamde kastelozen, de paria's. De paria's waren landloze landarbeiders die in miserabele hutten leefden ver onder de armoedegrens. Hij vertelt eerst uitgebreid over het kastenstelsel in India: er waren vier hogere klassen en tal van lagere klassen. In het begin hadden de jezuiten vooral gemissionieerd bij de hogere klassen, maar dat had geen resultaten opgeleverd. Voor mensen uit de hogere klassen betekende een bekering tot het christendom een breken met de Hindoe-familie en de maatschappelijke gebruiken die samenhangen met het hindoeïsme. Iets waar zij voor terugdeinsden. Er waren dan ook nauwelijks bekeringen bij de hogere klassen. De meeste bekeerlingen behoorden tot de verdrukke kastelozen: de paria's. Paters en zusters gingen zich inzetten voor de mensen uit deze onderlaag van de maatschappij. Met behulp van onderwijs en gezondheidszorg wilden zij het leven van deze mensen verbeteren en hen eventueel ook bekeren tot het katholicisme. Nadat hij de Telegu-taal geleerd had, werd hij benoemd voor de missiepost in Guntur. We krijgen een beschrijving van zijn dagelijks werk in het basispastoraat. Hij bezocht vanuit de hoofdstatie de buitenposten in de dorpen. Hij bleef soms enkele dagen, soms enkele weken in een dorp. Elk dorp had een hut die fungeerde als kapel en basisschool. De onderwijzer was vaak tevens catechist. Niet altijd. Sommige scholen werden erkend door de regering. Erkende onderwijzers kregen een salaris van het bisdom met een subsidie van de regering. Catechisten kwamen ten laste van het bisdom. Tijdens de huisbezoeken werden ook medicijnen versterkt. Er was een gebrek aan medische zorg in de dorpen. Naast het medische werk, deed hij ook aan sociaal werk in de dorpen zoals putten graven en huisjes bouwen. Na Guntur werd hij in 1938 benoemd tot pastoor van Porumamilla. Hij kreeg twee Indiase priesters als kapelaan. Er waren circa 60 buitenstaties die allemaal geregeld bezocht werden vanuit de hoofdstatie. Vervolgens krijgen wij informatie over de inspanningen van mgr. Bouter om in zijn

bisdom een opleiding voor priesters en een opleiding voor catechisten van de grond te krijgen. In Nellore werd een seminarie ingericht en een catechistenschool. Deze werd later gecombineerd met de opleiding tot onderwijzer. Van de Tweede Wereldoorlog heeft hij niet veel gemerkt. De overgang naar de onafhankelijkheid in 1947 verliep soepel ook wat het bisdom betreft. Hij was in 1947 op verlof in Nederland. Terug in India werd hij benoemd tot overste van het jongensinternaat bij de middelbare school en tot missieoverste. Omdat de missie van Mill Hill ressorteerde onder het bestuur van de Nederlandse provincie (er was nog géén Indiase provincie van Mill Hill) kreeg hij als missieoverste de begeleiding van de Nederlandse missionarissen in het bisdom toevertrouwd. Daarna werd hij directeur van het grootseminarie in Nellore, dat in 1963 werd overgebracht naar Hyderabad. Dit grootseminarie was bedoeld voor meerdere bisdommen. Hij verhuisde mee en bleef nog vijf jaar rector van het regionale grootseminarie in Hyderabad totdat een nieuwe directeur werd benoemd. Op verlof in 1968 in Nederland werd hij ziek en kreeg het advies in Nederland te blijven.

Trefwoorden: Aartsbisdom Madras (Chennai); Bisdom Nellore; Bisdom Guntur; Aartsbisdom Hyderabad; Bouter, W.; Missionarissen van Mill Hill; Zusters van Jezus, Maria, Jozef; Pastoraal; Onderwijs; Bekeringen; Sociaal werk; Kastenstelsel; Jezüieten; Paria's; Telegu-taal; Indiase priesters; Seminarie; Catechisten; Catechistenschool; Internaat; Overste.

J.F. Kuipers

KMM 315

* 28 november 1912 / interview: 19 januari 1981, 210 minuten.

Werkgebied: India 1952-1964.

Functie: onderwijs; pastoraal.

Alhoewel hij graag naar de missie op Noord-Borneo wilde gaan, werd pater James (Jac) Kuipers één uur na zijn priesterwijding in 1939 benoemd tot leraar Latijn aan het St. Jozefstudiehuis in Tilburg. In die tijd had men geen inspraak bij de benoeming: "je toekomst was blanco". In 1941 werd hij prefect van de studenten. Na de oorlog werd hij prefect in het filosoficum in Roosendaal. Pas in 1951 ging zijn wens in vervulling en werd hij, bijna veertig jaar oud, benoemd voor de missie van de Missionarissen van Mill Hill (MHM) in Kashmir in Noord-India. Hij werd in 1952 principal van de St. George's High School in Baramulla bij Srinagar, de hoofdstad van Kashmir in India. Zijn hoofdonderwerp is het onderwijs. Daarnaast krijgen we veel informatie te horen over de geschiedenis van de missie van Mill Hill in Kashmir. De Engelsen hadden het gebied in 1840 veroverd. De kolonisatie van het gebied (Punjab en Kashmir) aan de bovenloop van de Indus is pas goed begonnen na het wegvallen van de katoenaanvoer uit het zuiden van de Verenigde Staten ten gevolge van de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865). De katoenteelt kwam op gang. In 1887 werd de Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan met Rawalpindi als centrum opgericht en toevertrouwd aan de Missionarissen van Mill Hill (MHM), een van oorsprong Engelse missiecongregatie. De zogenaamde Punjab-missie was een missie temidden van een bijna geheel Islamitische bevolking. In 1947 werd Brits-Indië verdeeld in India en Pakistan. Een deel van de prefectuur kwam nu in India te liggen. De Apostolische Prefectuur van Kafiristan en Kashmir werd in 1947 door Rome verheven tot het bisdom Rawalpindi en tot bisschop werd benoemd de Nederlander mgr. N. Hettinga MHM (1947-1973). De Indiase regering ging echter niet akkoord met het feit dat het Indiase deel van Kashmir bij het Pakistaanse bisdom Rawalpindi bleef behoren. Rome volgde daarom in 1952 de politieke deling van Brits-Indië met een kerkelijke deling van het missiegebied. Het Indiase deel van Kashmir werd afgesplitst van het Pakistaanse bisdom Rawalpindi en het Indiase deel van Jammu werd afgesplitst van het Pakistaanse bisdom Lahore. Beide gebieden werden nu in 1952 samengevoegd tot de nieuwe Apostolische Prefectuur van Kashmir en Jammu en toevertrouwd aan de Missionarissen van Mill Hill (MHM) en de

Kapucijnen (OFM^{Cap.}). Deze prefectuur werd in 1986 verheven tot bisdom Jammu-Srinagar. In 1952 bleef mgr. N. Hettinga MHM aan als bisschop van Rawalpindi (1947-1973) en werd pater G. Shanks MHM, een Engelsman, de eerste apostolische prefect van Kashmir en Jammu (1952-1963). Na zijn dood in 1963 werd hij als apostolisch prefect opgevolgd door pater Jan Boerkamp (1963-1978). Pater Kuipers kwam in 1952 te werken in het van Pakistan afgescheiden deel van Kashmir en wel in Baramulla, een districtshoofdstad ongeveer 60 kilometer ten westen van Srinagar. Hij begint na deze lange historische inleiding zijn verhaal met een beschrijving van de nieuwe Apostolische Prefectuur van Kashmir en Jammu. Het Jammu-gedeelte was Hindoe, het Kashmir-gedeelte was moslim en in Baramulla woonde een grote groep sikhs. In de prefectuur werkten naast de kapucijnen en de missionarissen van Mill Hill nog de Franciscanessen Missiezusters van Maria (FMM). Pater Kuipers geeft eerst een schets van de stad Baramulla en het scholencomplex van de missie dat bestond uit een Primary School, een Middle School en een High School. De leerlingen waren moslims (60%), Sikhs (20%) en Hindoes (15%). Slechts 2% van de leerlingen was christen. We worden uitvoerig geïnformeerd over de verschillende bevolkingsgroepen en hun onderlinge betrekkingen. De christenen behoorden tot de laagste kasten. Van 1952 tot 1956 was hij hoofd van de High School. Zijn missionair ideaal was niet het bekeringswerk, maar het bevorderen van het samenleven van de verschillende groepen en het verminderen van hun fanatisme. Hij gaf godsdienstles op de school. De missieschool stond goed aangeschreven, omdat het niveau behoorlijk was en er geen corruptie was. In 1956 werd hij benoemd voor de missiestatie in Jammu. We horen over de grote verschillen tussen Kashmir en Jammu dat vroeger behoorde tot het bisdom Lahore van de Vlaamse kapucijnen. De missiestatie in de stad Jammu werd na de afscheiding in 1952 van het bisdom Lahore bemand door pater Jan Boerkamp. De parochie was groter dan de provincie Utrecht en had naast de hoofdstatie in Jammu nog vier buitenstaties. Pater Kuipers geeft een goed beeld van zijn pastorale werkzaamheden en het sociaal werk via het Maria Legioen. We krijgen profielschetsen te horen van de twee apostolische prefecten Shanks en Boerkamp die hij meegemaakt heeft. In 1952 waren er vier priesters en in 1964 tien priesters werkzaam in de prefectuur. Een keer per jaar kwamen zij bijeen in Srinagar. Pater Kuipers zat alleen in Jammu. Hij vertelt over zijn eenzaamheid: de naaste collega-priester zat 150 kilometer ver. Het aantal katholieken in Jammu was gering en had een cultureel en maatschappelijk laag peil. Hij was voor zijn sociale contacten vooral aangewezen op de militairen (Goans). Hij werd in Jammu als een “vreemde pottenkijker” beschouwd. Zijn brieven werden gecensureerd en hij werd geschaduwd door de veiligheidsdiensten van India. Langzaam verbeterden zijn betrekkingen met de Indiërs. In 1961 keerde hij terug naar de school in Baramulla, waar hij bleef tot 1964. In dat jaar werd hij terug geroepen naar Nederland om missieprocurator te worden in Oosterbeek.

Trefwoorden: Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan; Bisdom Islamabad-Rawalpindi; Aartsbisdom Lahore; Punjab-missie; Apostolische Prefectuur van Kashmir en Jammu; Hettinga, N.; Shanks, G.; Boerkamp, J.; Missionarissen van Mill Hill; Kapucijnen; Zusters Franciscanessen Missionarissen van Maria; Onderwijs; St. George's High School Baramulla; Godsdienstonderwijs; Moslims; Hindoes; Sikhs; Pastoraal; Sociaal werk; Parochielevens; Procurator.

P.N. van der Valk

KMM 541

* 20 oktober 1906 / interview: 7 augustus 1979, 378 minuten.

Werkgebied: India 1931-1976.

Functie: pastoraal; regionaal overste.

Pater Pieter van der Valk heeft van 1931 tot 1976 in India gewerkt in het bisdom Nellore. In de periode 1965 tot 1973 was hij regionaal overste. Zelf was hij liever naar

Afrika gegaan, maar inspraak bij de benoeming was er nog niet. Hij begint zijn interview met te vertellen over zijn opleiding bij Missionarissen van Mill Hill (MHM). Het was de traditionele opleiding tot priester. De missionaire opleiding was gering. Hierna volgt een historische schets van het ontstaan van de missie van Mill Hill in India en van het bisdom Nellore. Sinds 1875 waren de Missionarissen van Mill Hill werkzaam in het Apostolisch Vicariaat van Madras in Zuid-India. Het bisdom Nellore werd in 1928 afgesplitst van het aartsbisdom Madras (Chennai) en toevertrouwd aan Mill Hill. Bisschop was mgr. W. Bouter MHM (1929-1970). Wij krijgen een profielschets van de bisschop. Alleen in Guntur woonde een grote groep katholieken. Er waren weinig bekeringsactiviteiten, alleen onder de paria's in de dorpen. Het missielevens van pater Van der Valk wordt gekenmerkt door zijn drie hoofdfuncties: pastor, missieoverste en leider van landbouwprojecten. Over elke functie met bijbehorende werkzaamheden wordt gedetailleerd verteld met vermelding van een zeer groot aantal personen en families, waardoor het interview een schat aan gegevens herbergt voor toekomstige geschiedschrijvers van het bisdom Nellore. Hij begint met een uiteenzetting over het kastensysteem. Bekeringsactiviteiten waren er niet bij de kaste-Hindoes. Alleen onder de paria's. In India woonden in die tijd ruim 60 miljoen paria's die buiten de normale samenleving waren gesloten. Katholieke paria's waren verdacht. De boeren behielden hun kasten. In de parochies in het bisdom Nellore bestond deze scheiding tussen boeren met grond en paria's zonder grond aanvankelijk ook. De boeren woonden in de dorpen en de paria's daarbuiten in eigen nederzettingen. Later werd deze scheiding ongedaan gemaakt. Pater Van der Valk heeft in de periode 1931-1940 als missionaris op zes verschillende missieposten gewerkt, vaak van korte duur. Vanaf 1940 krijgt hij benoelingen als pastoor voor langere perioden: in Paddamatti (1941-1949), in Badvel (1949-1963) en in Veerapalle (1964-1976). In deze parochies heeft hij onder de paria's, de Madiga's, gewerkt. Maandelijks werden de dorpen, de catechisten en de scholen bezocht. De problemen in de nederzettingen van de paria's waren groot, de hygiëne afwezig en het aantal zieken en ziekten ontelbaar. Vooral de cholera kwam geregeld voor. Via medische hulp probeerde hij deze arme mensen te bereiken. We horen uitgebreid over het dagelijks leven van de boeren en de paria's en de pastorale en sociale inzet van de missionarissen voor hen. In het dorp Badvel, waar hij pastoor was van 1949 tot 1963, begon hij met een ontginningsproject in dat beoogde de paria's te helpen om braakliggende grond te verwerven en deze te zelf bebouwen zodat zij in hun eigen voedsel konden voorzien. Rond Badvel lagen zo'n 25 nederzettingen van paria's. In 1964 werd hij overgeplaatst naar Veerapalle, waar hij opnieuw met een landbouwproject begon. Zijn motivatie was om via ontwikkelingswerk de mensen tot de kerk te brengen. Eerst ontwikkelen en dan verder zien. Andere onderwerpen die besproken worden zijn de scholen in de dorpen, de Indiase priesters, de hulp van Misereor en Miva, zijn taken als missieoverste en de financiering van het missiewerk en de sociale projecten. In 1976 keerde hij zeventig jaar geworden na 45 jaar missiewerk in India terug naar Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Madras (Chennai); Bisdom Nellore; Bouter, W.; Missionarissen van Mill Hill; Pastoraal; Catechisten; Kastensysteem; Bekeringsactiviteiten; Hindoes; Paria's; Gezondheidszorg; Landbouwprojecten; Onderwijs; Indiase priesters; Misereor; Miva; Regionaal overste; Financiën; Ontwikkelingswerk.

NORBERTIJNEN (OPRAEM)

L.F. van Helvert [kloosternaam: pater Lucas]

* 5 mei 1910 / interview: 6 juni 1980, 180 minuten.

Werkgebied: India 1936-1971.

KMM 205

Functie: pastoraal.

Pater Lucas (Frans) van Helvert vertrok in 1936 naar het missiegebied van de Norbertijnen (OPraem.) in India. Van 1923 tot 1929 werkten de Norbertijnen (Opraem.) in het aartsbisdom Madras, waarvan mgr. J. Aelen (MHM) van 1911 tot 1928 aartsbisschop was. In 1929 werd aan de norbertijnen een eigen missiegebied, het Mandla-district, toegewezen met als hoofdstatie Jabalpur. In 1933 werd dit missiegebied verheven tot Apostolische Prefectuur van Jabalpur en in 1954 tot bisdom. Apostolisch Prefect werd mgr. C.I. Dubbelman Opraem. die in 1954 de eerste bisschop van Jabalpur werd (1954-1966). Hij werd in 1966 opgevolgd door mgr. L. D'Souza Opraem. (1966-1977). Toen de missie in het Mandla-district werd aangevat was er niét één katholiek. Ruim dertig jaar later waren er bijna 19.000 katholieken in het bisdom Jabalpur waarvan er 6.000 woonden in het Mandla-district. Na zijn intrede in de Abdij van Berne in 1929 en zijn priesterwijding in 1935 werd pater Van Helvert benoemd voor de missie in India. Daar was hij werkzaam van 1936 tot 1947 als pastor op verschillende missiestaties (Nainpur, Dhanora, Duhania, Balpur en Deori) en vervolgens van 1949 tot 1959 als plebaan (pastoor) van de St. Peter's and St. Paul's kathedraal in Jabalpur. Van 1960 tot 1965 was hij procurator in Amerika. In 1965 werd hij benoemd tot pastoor van de parochie St. Joseph the Worker in Bombay (Mumbai). Hij bleef daar werkzaam tot 1971. Pater Van Helvert begint zijn interview met een uiteenzetting over zijn benoeming voor de missie, zijn reis naar India en zijn eerste indrukken van het land en de bevolking. Vervolgens geeft hij een beschrijving van zijn werkzaamheden in het pastoraat. De taal was het grootste probleem. Hij zag het als een opdracht van Rome om de oorspronkelijke bevolking, de aboriginals, de Gonds en de Baiga's, te gaan bekeren. Er was in het begin nog geen sprake van zielzorg, want er waren nog géén katholieken. De eerste stap was de opleiding van catechisten en het openen van schooltjes in de dorpen. Het was een moeilijke tijd. "Over zich ellendig voelen werd onder de norbertijnen niet gepraat". We krijgen informatie over zijn missieperiode in het Mandla-district. Pater Van Helvert komt daarbij te spreken over een aantal onderwerpen zoals het onderwijs, de prediking, de leken, de liturgie, de plaatselijke godsdiensten, het hindoeïsme, het animisme, de landbouw en de plaatselijke gewoonten. Van elke missiestatie wordt een schets gegeven. Het was pionierswerk. De leefomstandigheden waren zeer zwaar. In 1948 keerde hij voor twee jaar ziek terug naar Nederland. Hij mocht daarna terug naar India, mits hij in een stad ging wonen dichtbij een arts. Hij werd in 1965 pastoor van de kathedraal met 4.000 parochianen: Engelsen, Indiërs en Goans. Bisschop was mgr. C.I. Dubbelman Opraem., van wie hij een profielschets geeft. Dubbelman had het bisdom opgebouwd. Hij verplaatste zijn missionarissen om de twee jaar. De bisschop hield zich strikt aan de regels van Rome. Hij controleerde alles. Onduidelijk was dan ook wie nu de pastoor was van de parochie in Jabalpur met als gevolg de nodige conflicten met de bisschop. Na tien jaar werd hij "weggestuurd" naar Amerika om daar missieprocurator te worden en fondsen te werven voor het bisdom. En apart onderwerp is de ontwikkelingshulp. De missie boekte meer succes op het terrein van de gezondheidszorg dan op het gebied van het onderwijs. Er werd een ziekenhuis in Katra gebouwd met steun van Memisa. Verder kreeg men veel steun van de Miva en van Misereor. Terug uit Amerika heeft hij nog zes jaar kunnen werken als pastoor in Bombay (Mumbai) in de parochie St. Joseph the Worker gelegen in Bandra East, een krottenwijk. Kardinaal mgr. Valerian Gracias, aartsbisschop van Bombay (Mumbai) (1950-1978), had de norbertijnen gevraagd een liturgisch centrum te openen in zijn diocees. Het centrum werd in 1967 gebouwd en kreeg een kerk, een middelbare school en een priorij. De middelbare school, de Cardinal Gracias High School, had al spoedig ruim 2000 leerlingen. Van deze school kwamen roepingen. De norbertijnen namen eigenlandse studenten aan. Tot slot van dit

interview kijkt hij terug op zijn werk voor de kerk in India. Hij heeft het gevoel “niet tevergeefs gewerkt” te hebben. In 1971 keerde hij naar Nederland terug.

Trefwoorden: Aartsbisdom Madras (Chennai); Aelen, J.; Bisdom Jabalpur; Aartsbisdom Bombay (Mumbai); Gracias, V.; Norbertijnen (Opraem.); Abdij van Berne; Dubbelman, C.I.; D'Souza, L.; Pastoraal; Kathedraal; Mandla-district; Aboriginals; Gonds; Baiga's; Pastoraal; Onderwijs; Catechese; Leken; Liturgie; Hindoeïsme; Animisme; Landbouw; Memisa; Miva; Misereor; Gezondheidszorg; Ziekenhuis Krotten; Liturgisch Centrum; Cardinal Gracias High School; Eigenlandse roepingen.

W.H. Ondersteijn [kloosternaam: pater Wilhelmus]

KMM 671

* 11 september 1911 / interview: 14 juni 1982, 180 minuten.

Werkgebied: India 1938-1968.

Functie: pastoraal.

Pater Wilhelmus (Harrie) Ondersteijn werkte van 1933 tot 1968 als missionaris in India. Tijdens zijn hogere studies bij de norbertijnen (Opraem.) in de Abdij van Berne wilde hij al naar India. Zoals zo veel missionarissen was hij afkomstig uit een groot gezin uit Brabant. Hij begint zijn verhaal met te vertellen over zijn ouders, de boerderij, zijn priesteropleiding en zijn voorbereiding op de missie in India. Hij volgde de Medisch-Hygiënische Cursus voor Missionarissen van de Memisa in het St. Franciscus Gasthuis in Rotterdam. Daarna vertrok hij per boot naar Bombay (Mumbai) en per trein naar Jabalpur. Apostolisch Prefect was mgr. C.I. Dubbelman Opraem. die in 1954 de eerste bisschop van Jabalpur werd (1954-1966). Pater Harrie geeft een profielschets van deze bisschop. In de dertig jaar dat hij in het Mandla-district werkzaam was als pastoor-missionaris, kreeg hij diverse staties toegewezen zoals Nainpur, Duhania, Dulloppur, Katni, Dhanwahi, Shampura, Deori, Balpur, Rewa en Sakwah. Overeenkomstig het beleid van de bisschop bleef hij steeds twee jaar op een missiepost, daarna verhuisde hij naar een volgende statie. Dit hield in dat hij na een aantal jaren weer terug keerde op een missiepost waar hij al eerder was geweest. Pater Harrie geeft een indringend beeld van de bevolking in het Mandla-district, de Gonds en de Baiga's, van de pastorale missiemethodiek en van het sociaal werk van de norbertijnen voor deze zeer arme kasteloze mensen op het terrein van onderwijs en gezondheidszorg. Om invloed te krijgen werden overal in de dorpen schooltjes gebouwd. De onderwijzers kwamen uit Ranchi, waar zij op de kweekschool van de jezuïeten waren opgeleid. Deze waren vaak ook de catechisten. Daarnaast waren er ook rondtrekkende catechisten die door de missie betaald werden. De goede schooltjes werden door de regering erkend en de onderwijzers gesubsidieerd. Het pastorale werk hield in de mensen voorbereiden op de sacramenten. De catechisten gaven de mensen daartoe instructies. De christelijke huwelijkssluiting was moeilijk. De kinderen werden al vroeg uitgehuwelijkt. Deze arme klasseloze mensen lieten zich soms bekeren vaak vanwege een genezing of financiële hulp van de missie bij de aankoop van trekossen. De mensen konden geld lenen bij de missie. Hierdoor ontstond een afhankelijkheidssysteem. Zijn speciale zorg betrof de gezondheid van de mensen. Hij noemt een groot aantal ziekten op waaronder de mensen leden. Er was geen gezondheidszorgsysteem in het district. De missie probeerde zo goed als dat mogelijk was, medische hulp te bieden. We maken kennis met zijn behandelmethoden. Veel werk maakte pater Harrie van zijn tuin. Hij tuinierde graag op de missieposten. Pater Harrie heeft zelf met zijn beperkte medische kennis opgedaan op de Memisa-cursus in Rotterdam en veel “gedokterd”. Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) werkte hij als aalmoezenier voor de soldaten die gelegerd waren in kampen. De Schotse troepen werkten samen met Ghurka's. We krijgen een beschrijving van deze kampen en zijn werk daar. Het streven naar onafhankelijkheid van Mahatma Gandhi (1869-

1948) was onbekend in het Mandla-district. Zij merkten daar weinig van. Wat dit interview zo aardig maakt, is het feit dat pater Harrie zoveel aandacht schenkt aan het dagelijkse leven van de mensen: hun eten, hun ziekten, hun gewoonten, hun bittere armoede, hun landbouwpraktijken, hun taal, hun kasten en klasseloosheid. Pater Harrie, zo lijkt het wel, werkte op de eerste plaats voor deze mensen en pas op de tweede plaats voor de kerk. Hij vertelt veel over de mensen en weinig over de kerk. Behalve op één terrein: de kerkmuziek. Hij heeft zangles gegeven. Het interview begint met een Indiaas liedje. In 1968 keerde hij om gezondheidsredenen terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Jabalpur; Dubbelman, C.I.; Norbertijnen; Abdij van Berne; Pastoraal; Mandla-district; Aboriginals; Gonds; Baiga's; Onderwijs; Catechese; Kweekschool; Jezuïeten; Gezondheidszorg; Memisa; Kastenstelsel; Tweede Wereldoorlog; Aalmoezenier; Gandhi, Mahatma; Kerkmuziek.

W.A.A. Paymans [kloosternaam: pater Otto]

KMM 408

* 29 mei 1906 / interview: 13 juni 1978, 180 minuten.

Werkgebied: India 1933-1976.

Functie: pastoraal.

Pater Otto (Wim) Paymans trad in 1926 bij de Norbertijnen (OPraem.) van de Abdij van Berne en vertrok na zijn priesterwijding in 1933 naar het missiegebied van de abdij in India: de Apostolische Prefectuur van Jabalpur. Zijn werkterrein werd het Mandla-district, waar hij zich inzette voor de aboriginals: de Gonds en de Baiga's. Vanaf 1932 werkte hij achtereenvolgens in Shampura, Katni, Nainpur, Sijhora, Kurela en sinds 1943 Junwani, de verst van Jabalpur afgelegen missiestatie. In deze laatste plaats bleef hij bijna 34 jaar. Het interview met pater Paymans is het verhaal van een missiepionier. In 1933 vertrok hij naar India zonder een echte voorbereiding. Heeft ook geen medische cursus van Memisa gevolgd. Had geen idee waaraan hij begon. Het interview begint met een beschrijving van zijn aankomst in Jabalpur in Centraal India. Er stond nog een kerk. De Apostolische Prefectuur van Jabalpur was opgericht om de oorspronkelijke bewoners te bekeren: de zogenaamde aboriginals, met name de Gonds en de Baiga's. De Gonds waren verdreven uit de vruchtbare laagvlakte in het gebied van de grote rivieren in het noorden door de Hindoes en de moslims. Zij wonen nu in de heuvels in Centraal-India en zijn boeren. De Baiga's wonen hoger in de beboste bergen en leven van de jacht en van een soort primitieve landbouw, de roofbouw. Gonds en Baiga's hebben hun eigen cultuur en zijn animisten. Pater Paymans ging werken onder de Gonds. De missie moest er helemaal van de grond worden opgebouwd. Hij slaagde erin in de loop der jaren een aantal missiestaties met een kerk, een school en een medische hulppost van de grond te krijgen. Van elke missiestatie wordt een gedegen beschrijving gegeven. In het Mandla-district waren Zusters Franciscanessen werkzaam. Overste was zuster Augustin. De zusters hadden een weeshuis drie mijlen van Nainpur. We krijgen een profielschets van zuster Augustin die een grote steun was voor pater Paymans. De missiemethode was eerst schooltjes stichten. De catechisten waren vaak ook onderwijzer. De schooltjes waren uiterst primitief opgezet van boomstammetjes en bamboe-matten. Daarnaast werden medische hulpposten ingericht. De missie moest voor lesmateriaal en medicijnen zorgen. Pater Paymans legt uit op welke wijze de missie aan geld kwam, het meeste geld kwam uit Nederland. Een apart onderwerp vormt de protestantse missie die in het Mandla-district op een mislukking was uitgelopen. Lutheranen, anglicanen en methodisten waren de norbertijnen voorgedaan. De fout die zij gemaakt hadden was dat zij geen rekening hielden met de cultuur van de Gonds en de Baiga's, de mensen uit hun stamverband haalden en dwongen buiten de stam te huwen. Dat zette kwaad bloed en had een anti-westerse stemming gekweekt, waar de norbertijnen in het begin veel last

van hadden. De norbertijnen probeerden te leren van de fouten van de protestanten. Zij volgden het systeem van de jezuiten en werden na twee jaar overgeplaatst. Zo werkte pater Paymans van 1933 tot 1943 op vijf verschillende missiestaties. In 1943 werd hij benoemd voor Jawani, een klein dorpje waar hij 34 jaar zou blijven. In Juwani had hij een dubbele functie. Behalve pastoor was hij bestuurder, een soort burgemeester. Hij was gekozen door de dorpsbewoners. We horen wat de functie inhield. Tot slot van dit interview geeft pater Paymans nog een profielschets van de bisschop, mgr. C.I. Dubbelman OPraem. Een heel plechtige man, maar "buitengewoon goed". In 1976 kwam hij voorgoed terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Jabalpur, Dubbelman, C.I.; Norbertijnen; Abdij van Berne; Mandla-district; Pastoraal; Onderwijs; Catechese; Gezondheidszorg; Hindoes; Moslims; Aboriginals; Gonds; Baiga's; Animisme; Lutheranen; Anglicanen; Methodisten; Jezuiten.

M.J.M. van Vijfeijken [kloosternaam: pater Odulphus]

KMM 660

* 25 februari 1916 / interview: 9 maart 1982, 220 minuten.

Werkgebied: India 1946-1950.

Functie: pastoraal; secretaris; beleid.

Pater Odulphus (Marinus) van Vijfeijken verbleef slechts kort in het missiegebied van de Norbertijnen (OPraem.) in het Mandla-district in India. Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) was de verbinding met Nederland verbroken. De missionarissen in India konden niet op verlof gaan en het was onmogelijk om nieuwe missionarissen vanuit de Abdij van Berne naar India te sturen. Na de oorlog kwam er een inhaalslag en in 1946 werd een groep van negen missionarissen uitgezonden waaronder pater Odulphus. Zijn eerste missiestatie was Duhania. In januari 1947 werd hij aangesteld als secretaris van de bisschop, mgr. C.I. Dubbelman OPraem. en als leraar aan de St. Thomas Middle School in Jabalpur. In mei 1948 werd hij benoemd als pastoor in Rewa welke functie hij in 1950 om gezondheidsredenen moest neerleggen. In dit interview geeft pater Odulphus zijn reflectie op deze vier jaar in het missiegebied van de norbertijnen in India en zijn werk als pastoor en als secretaris van de bisschop. Onvoorbereid vertrok hij, wel gekeurd in het St. Franciscus Gasthuis in Rotterdam. Alles viel hem erg tegen. Na aankomst in Jabalpur werden de nieuwe missionarissen onmiddellijk doorgezonden naar de dorpen. We krijgen een uitgebreide beschrijving van de bewoners, de stammen, de Gonds en de Baiga's, de verschillende talen, het animisme, het hindoeïsme, de Brahmanen die ageerden tegen het christendom, tegen de steun en de subsidies van de Engelsen voor het onderwijs en tegen de gezondheidszorg van de missie tot aan de dag van de onafhankelijkheid. Na de dekolonisatie begon de nieuwe regering met een andere opleiding van de onderwijzers, het begin van een schoolstrijd. Pater Odulphus maakte de dekolonisatie in 1947 in Duhania mee. De tegenstellingen tussen de Indiërs en de Gonds en de Baiga's waren groot. De Indiërs beschouwden de aboriginals als tweederangs burgers. We krijgen veel informatie te horen over de politieke situatie, over de onafhankelijkheid, over de Congrespartij van Mahatma Gandhi (1869-1948), over de opdeling van het land in een Hindoe- en een moslimgedeelte en over de houding van de kerk tijdens de dekolonisatieperiode. Na zijn kort verblijf in Duhania werd hij benoemd tot secretaris van de bisschop, hetgeen bepaald geen succes werd. Pater Odulphus geeft een profielschets van deze bisschop die formeel was in zijn optreden, administratief erg goed was, maar niet dicht bij het volk stond. De bisschop was sterk beïnvloed door de jezuiten en volgde hun methode bij het stichten van missiestaties diep in de jungle en het systeem van benoemingen voor twee jaar op een missiepost. De bisschop op zijn beurt had geen hoge dunk van de administratieve vaardigheden van pater Odulphus en plaatste hem dan ook snel over naar Rewa. Hier voelde hij zich duidelijk meer op zijn gemak. Met plezier vertelt hij

over zijn pastorale praktijken, zijn wijze van missioneren en de aanpassing van de liturgie aan de mentaliteit van de bevolking. Een apart onderwerp is het huwelijk dat gesloten moest worden binnen de kaste en de stam. Andere onderwerpen zijn vervolgens nog het onderwijs en de doelstelling daarvan, de medische hulp, het stichten van eigenlandse zustercongregaties, de fondsenwerving in Amerika, de geringe contacten met de protestantse kerkgenootschappen en de op gang komende ontwikkelingshulp. Pater Odulphus voelde zich vaak hopeloos door tegenwerking en door weinig resultaat. De invloed van het christendom was in zijn ogen gering. Het kastenstelsel een nadeel. In 1950 keerde hij om gezondheidsredenen terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdóm Jabalpur, Dubbelman, C.I.; Norbertijnen; Abdij van Berne; Mandla-district; Pastoraal; Onderwijs; Catechese; Gezondheidszorg; Aboriginals; Gonds; Baiga's; Animisme; Huwelijk; Aanpassing; Liturgie; Secretaris; Beleid; Jezüieten; Eigenlandse zustercongregatie; Fondsenwerving; Protestantse kerken; Ontwikkelingshulp; Kastenstelsel.

J.F.A. van Zeeland [kloosternaam: pater Egidius]

KMM 610

* 12 augustus 1927 / interview: 5 juni 1978, 180 minuten.

Werkgebied: India 1952-1966.

Functie: pastoraal.

Pater Egidius (Frans) van Zeeland werd per toeval norbertijn. Zijn opleiding op het kleinseminarie van de Norbertijnen (OPraem.) viel samen met de Tweede Wereldoorlog (1942-1945). Na zijn priesterwijding werd hij eind 1952 benoemd voor de missie in India. Bij de norbertijnen werd men gestuurd "zonder inspraak". Heeft het er zelf in het eerste jaar in de missie moeilijk mee gehad. Heeft in Rotterdam de Medisch-Hygiënische Cursus voor Missionarissen van de Memisa in het St. Franciscus Gasthuis gevolgd. In India werd hij van 1953 tot 1960 assistent op de missiestaties van Kurela en Dullopur en van 1960 tot 1966 kapelaan van de St. Peter's and St. Paul's kathedraal in Jabalpur. Hij kreeg er te maken met de twee leiders van de missie. Op de eerste plaats met de apostolisch prefect mgr. C.I. Dubbelman Opraem., die in 1954 de eerste bisschop van Jabalpur werd (1954-1966) en met de missieoverste van de norbertijnen pater Athanasius (Wim) Van Oosterhout Opraem.. Van beide missionarissen krijgen we een profielschets te horen. Pater Egidius begint zijn verhaal met een weergave van zijn eerste indrukken van het missiegebied in het Mandla-district. Hij was er onvoorbereid heengegaan en kende slechts enkele woorden Hindi. Hij vond het een moeilijk missiegebied ook al omdat er nog geen bekeerlingen waren. Is dan ook van mening dat hij dit nooit meer zo zou doen. Pas na twee jaar vond hij zijn draai in het medisch werk. De bevolking bestond uit twee stammen die kasteloos waren: de Gonds (de boeren) en de Baiga's (de jagers). De Gonds waren in de meerderheid. Het was moeilijk om hun cultuur te doorgronden. De twee stammen trouwden nooit onderling. Na aankomst in december 1952 woonde hij om te acclimatiseren tot september 1953 op het landgoed Mariabagh, dat aangekocht was met de bedoeling daar een klooster te bouwen. Zijn eerste missiepost werd Kurela waar hij twee jaar verbleef tot januari 1955. Hierover vertelt hij echter niets. Daarna werd hij overgeplaatst naar Dullopur in de jungle om daar te blijven tot januari 1960. In 1960 was hij op verlof in Nederland. Terug in India werd hij eind 1960 benoemd tot kapelaan van de kathedraal in Jabalpur. Het interview heeft twee hoofdonderwerpen: het pastorale en medische werk in Dullopur en zijn werk als kapelaan in Jabalpur. Eerst krijgen we informatie over de missiestatie in Dullopur. Het was een heel complex: "een kerkfabriek met een kerk, een school, een internaat en een polikliniek met apotheek". Pastoor was pater Franciscus Xaverius (Jan) van Heertum Opraem.. De Franse Zusters Oblaten van de H. Franciscus van Sales waren werkzaam op het terrein

van de gezondheidszorg en het onderwijs. Zij hadden een eigenlandse afdeling gesticht, de Bagini's. Deze Indiase zusters kwamen uit Kerala in het zuiden, waar veel katholieken woonden. De godsdienst van de Gonds en de Baiga's was een natuurgodsdienst: het animisme. De mensen gingen eerst naar de tovernaar en dan pas naar de missionarissen. Het pastorale werk was gering van omvang. Men bracht een westerse godsdienst en een sterk sacramentele en devotionele kerk. Er was een kerkgebouw, maar weinig kerkbezoek. En er waren catechisten, een soort pastorale werkers, die vaak ook onderwijzers waren. De catechese was gebaseerd op het Evangelie. Een apart onderwerp is de medische hulp van de missie. We krijgen uitgebreid informatie over epidemische ziekten zoals cholera die vaak een gevolg van onhygiënische gewoonten zijn. De missie heeft een ziekenhuis gebouwd in Katra. Architect was pater Alexander (Jan) van Schijndel, die na een medicijnenstudie van 1948 tot 1959, arts werd in het door hem ontworpen ziekenhuis. Na 1960 ging pater Egidius in de stad werken als kapelaan van de kathedraal. Hij voelde zich daar beter thuis. De werkomstandigheden waren daar anders en beter. In de parochie rond de kathedraal woonden Portugezen, Engelsen, Indiërs en Goans. Ook nu volgt een uitgebreide beschrijving van deze hoofdstatie van de norbertijnen. Het was een drukke parochie met grote scholen, met een deelname van lekenorganisaties zoals het Maria Legioen, de St. Vincentiusvereniging en de Credit Union, waar de mensen geld konden lenen. Voertaal was het Engels. De kerk was gericht op sacramentele bediening en devotionele praktijken zoals Sacrament- en Mariaprocessies. De missie was gericht onderwijs met de bedoeling te "indoctrineren". Tot slot van dit interview komt pater Egidius te spreken over de Indianisatie van de orde. Er werden eigenlandse leden aangenomen. De norbertijnen hebben in 1962 een van de Abdij van Berne afhankelijke priorij gebouwd in Jamtara. In 1966 keerde pater Egidius op eigen verzoek terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdóm Jabalpur; Norbertijnen; Abdij van Berne; Dubbelman, C.I.; Overste; Oosterhout, A.W. van; Mandla-district; Aboriginals; Gonds; Baiga's; Pastoraal; Kathedraal; Zusters Oblaten van de H. Franciscus van Sales; Indiase zusters; Bagini's; Sacramentele bediening; Devoties; Processies; Onderwijs; Catechese; Animisme; Memisa; Gezondheidszorg; Ziekenhuis Leken; Maria Legioen; St. Vincentiusvereniging; Credit Unions; Eigenlandse priesters; Priorij Jamtara.

ZUSTERS VAN JEZUS, MARIA, JOZEF (JMJ)

J.M. Gelens [kloosternaam: zuster Theodosia]

KMM 168

* 20 juni 1908 / interview: 11 december 1980, 120 minuten.

Werkgebied: India 1932-1968.

Functie: verpleging.

Zuster Theodosia heeft 36 jaar gewerkt op het terrein van de ziekenverpleging in Guntur, Kurnool, Bangalore en weer in Kurnool in India. In deze plaatsen had de Sociëteit van de Zusters van Jezus, Maria, Jozef (JMJ) een convent en een ziekenhuis. Zij begint het interview met een schets van haar opleiding bij de sociëteit, haar benoeming voor India en haar heenreis per boot en trein naar Guntur. Zij kreeg geen voorbereiding op haar verblijf in India. Haar hoofdonderwerpen zijn haar werk in het ziekenhuis en opleiding van eigenlandse zusters. Uitvoerig vertelt zij daarbij over het kastensysteem, dat doorwerkte in ziekenhuis en sociëteit. Zuster Theodosia heeft bij verschillende klassen gewerkt. In Guntur en Kurnool bij de arme en onderontwikkelde bevolking en in Bangalore bij de hogere klassen. Na aankomst in Guntur besteedde zij veel tijd aan het leren van het Engels en het Telegu, de lokale taal. Voorts kreeg zij de zorg voor de zieke kinderen in het weeshuis van de zusters. In Guntur trof zij een

gemeenschap aan van circa 40 zusters. Verder was er een gemeenschap met eigenlandse zusters die in 1907 gesticht was door mgr. J. Aelen MHM (1902-1928), coadjutor van de aartsbisschop van Madras (Chennai), die hij in 1911 opvolgde als aartsbisschop. In 1930 werd bepaald dat deze eigenlandse zusters zich konden aansluiten bij de sociëteit van JMJ. Zij moesten echter gedurende één jaar het noviciaat opnieuw doen. Het samenleven van Nederlandse zusters met Indiase zusters gaf echter vaak aanleiding tot moeilijkheden. Ook onder de Indiase zusters waren er spanningen vanwege het kastensysteem. Vervolgens geeft zuster Theodosia een schets van haar werk in de ziekenhuizen in Guntur en Kurnool. In Guntur leerde zij dr. Mary Glowry kennen, een arts uit Australië die in 1920 naar Guntur gekomen was en op de dag van haar aankomst ingetreden was in de sociëteit als Sister Mary of the Sacred Heart. Door de komst van dokter Mary Glowry kon de sociëteit in 1923 een eigen katholiek ziekenhuis in Guntur openen: het St. Joseph's Hospital. Zuster Theodosia had het A-diploma voor ziekenverpleging. De bevolking was arm. Het St. Joseph's Hospital in Guntur en het later gestichte St. Theresia Hospital in Kurnool waren vrouwenziekenhuizen met veel Mohammedaanse patiënten. In India mochten mannelijke artsen geen vrouwen behandelen. Aanvankelijk was Rome erop tegen dat de zusters zich bekwaamden tot vroedvrouw. Toen dit verbod werd opgeheven heeft zuster Theodosia alsnog de opleiding tot vroedvrouw gevolgd. Zij vertelt over de risico's bij het thuis bevallen (tetanus) en over de opleiding in het ziekenhuis in Guntur van Indiase meisjes tot vroedvrouw voor assistentie bij bevallingen thuis. Deze meisjes trouwden vaak met de dorpsonderwijzer die tevens catechist was. Dit systeem heeft veel goeds tot stand gebracht in de dorpen. Ook was er in Guntur een kraamopleiding voor niet-katholieke meisjes. In Kurnool was echter geen verpleegsteropleiding. Het ziekenhuis daar stuurde geschikte meisjes naar andere plaatsen voor een opleiding tot verpleegster en kraamzorg. De Tweede Wereldoorlog (1942-1945) had geen invloed op het werk van de zusters. Wel kwam de financiële steun uit Europa stil te liggen. In 1958 verhuisde zuster Theodosia naar Bangalore waar de zusters een klooster hadden: het St. Stanislas Convent. Zij waren daar in 1937 begonnen met een ziekenhuisje voor de armen. Vooral voor bevallingen en een polikliniek. Later werd een deel van dit ziekenhuis uitgebouwd tot een 'up to date' ziekenhuis met specialisten om aan de eisen van de hogere klassen te kunnen voldoen. Dit waren betalende patiënten waardoor het mogelijk bleef ook niet-betalende patiënten te verplegen. Ook over dit ziekenhuis krijgen wij veel informatie. Zij bleef daar 18 jaar. Daarna ging zuster Theodosia naar Kurnool. Het ziekenhuis daar was uitgegroeid tot een groot ziekenhuis. Tot slot van dit informatieve interview kijkt zuster Theodosia terug op 36 jaar werken in India. Bekeringswerk kwam maar weinig voor en het aantal eigenlandse roepingen was gering. Toch waren er bij haar vertrek uit India al meer dan 100 eigenlandse zusters van JMJ. Het streven was erop gericht te zijner tijd het werk over te dragen aan de eigenlandse zusters. India vormt een eigen provincie van de sociëteit en alle bestuurlijke functies waren reeds in 1968 overgedragen. De financiële steun van JMJ-Nederland bleef nodig. In 1968 keerde zuster Theodosia terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdome Guntur; Bisdome Kurnool; Aartsbisdom Bangalore; Aartsbisdom Madras (Chennai); Aelen, J.; Zusters van Jezus, Maria, Jozef; Telegu-taal; Gezondheidszorg; Verpleging; Ziekenhuis; St. Joseph's Hospital Guntur; Glowry, M.; St. Theresia Hospital Kurnool; St. Stanislas Convent Bangalore; Indiase zusters; Eigenlandse zusters; Kastensysteem; Eigenlandse provincie; Overdracht; Financiën.

J.Th. Klaassen [kloosternaam: zuster Ferdinando]

KMM 288

* 22 oktober 1901 / interview: 20 oktober 1978, 135 minuten.

Werkgebied: India 1929-1972.

Functie: verpleging; overste.

Zuster Ferdinando heeft 43 jaar gewerkt in India. Haar standplaatsen waren Guntur en Kurnool. Ingetreden bij de Zusters van Jezus, Maria, Jozef (JMJ) werd zij gevraagd om verpleegster in de missie te worden. Zij behaalde het A-diploma voor ziekenverpleging en het diploma apothekersassistente. In 1929 vertrok zij met veertien zusters, waarvan zeven zusters bestemd waren voor de missie in India en zeven zusters voor de missie in Indonesië. Er was geen voorbereiding op het verblijf in de missie. De zusters werden gezonden, maar niet voorbereid. Na aankomst in Guntur ging zij het eerste jaar mee naar de dorpen om de Telegu-taal te leren. Er was één parochie in de stad met drie priesters en met twintig dorpen in de omgeving die door hen bezocht werden. Het was een Hindoe-gebied. Vervolgens beschrijft zuster Ferdinando het St. Joseph's Hospital in Guntur waar zij als verpleegster ging werken. De zusters mochten in die tijd nog geen opleiding tot kraamverpleegster volgen vanwege de kerkelijke bepalingen. Dit soort werk paste niet bij het religieuze leven. Mgr. J. Aelen MHM, aartsbisschop van Madras (Chennai) (1902-1928), ging naar Rome en kreeg persoonlijk toestemming dat de zusters het diploma kraamverzorging alsnog mochten gaan behalen. Zuster Ferdinando volgde de opleiding tot vroedvrouw in India. Er was in Guntur ook een Gouvernementsziekenhuis dat door het Engelse koloniale bewind bekostigd werd. Het missieziekenhuis werd gefinancierd door de sociëteit van de zusters onder andere uit de opbrengst van de scholen. Na deze toelichting op haar werk in het ziekenhuis en de problemen in de gezondheidszorg met name op het terrein van de moeder- en kindzorg, komen een aantal andere onderwerpen aan de orde zoals de opleiding van eigenlandse zusters, de oprichting van een Indiase provincie van de Sociëteit van de Zusters van Jezus, Maria, Jozef (JMJ), het streven naar onafhankelijkheid, de overbevolking, de vernieuwingen in de liturgie, het onderwijs en haar eigen geestelijk leven. Mgr. Aelen had in 1907 een 'geestelijke vereniging' voor eigenlandse vrouwen gesticht. De vereniging werd opgezet als een diocesane 'vereniging'. De leden legden telkens voor een jaar geloften af. Zij moesten op bevel van Rome gescheiden wonen van de Nederlandse JMJ-zusters. Zij kregen een eigen gebouw en een eigen regel. Vanaf 1930 mochten de eigenlandse leden van de 'vereniging' intreden bij de zusters van JMJ. Een aantal zogenaamde 'Paria-zusters' wilden dat niet en vormden tot 1950 een eigen gemeenschap. Zij waren bang voor hun familie. Het kastensysteem belette dit. Zuster Ferdinando legt uit welke invloed het kastensysteem had op de zusters en de gemeenschappen. In totaal zijn er 79 zusters uit Nederland naar het missiegebied in India vertrokken waarvan er in 1978 nog zeven over waren. Deze zusters waren opgenomen in de Indiase provincie. Het bestuur van de Indiase provincie was in 1978 geheel in handen van Indiase zusters. In totaal waren er in 1978 circa 400 honderd eigenlandse zusters. Zuster Ferdinando heeft het streven naar politieke onafhankelijkheid sinds 1929 onder leiding van Mahatma Gandhi (1869-1948) meegemaakt. Zij vertelt boeiend over haar waarnemingen. De overgang van het koloniale systeem naar de onafhankelijkheid verliep voor de katholieke kerk en de katholieke ziekenhuizen niet geheel rimpelloos. In 1967 wilde men de Nederlandse zusters zelfs het land uitzetten, maar dit werd verhinderd door de bemiddeling van kardinaal mgr. Valerian Gracias, aartsbisschop van Bombay (Mumbai) (1950-1978). Een volgend onderwerp is de geboortebepaling. Per jaar werden circa 13 miljoen kinderen geboren. De armoede was groot. De regering van Indira Nehru Gandhi (1917-1984) propageerde geboortebepaling door sterilisatie. De missie stond afwijzend tegenover sterilisatie, maar propageerde wel anti-conceptie door P.O., de pil en vrijwillige geboortebepaling vaak in strijd met Rome. Ook van de pogingen van de eigenlandse priesters om Hindoe-elementen in de liturgie in te passen, geeft zuster Ferdinando een duidelijk verslag. De mensen wilden het niet. Tot slot vertelt zij nog over de scholen van de zusters: van kleuterschool tot het college konden de meisjes terecht bij de zusters. In 1978 keerde zuster Ferdinando terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Guntur; Bisdom Kurnool; Aartsbisdom Madras (Chennai); Aelen, J.; Aartsbisdom Bombay (Mumbai); Gracias, V.; Zusters van Jezus, Maria, Jozef; Telegu-taal; Gezondheidszorg; Verpleging; Overste; Ziekenhuis; St. Joseph's Hospital Guntur; St. Theresia Hospital Kurnool; Eigenlandse zusters; Indiase zusters; Indiase provincie;; Paria's; Gemeente; Koloniaal systeem; Onafhankelijkheid; Gandhi, Mahatma; Nehru Gandhi, Indira; Geboortebepanking; Eigenlandse priesters; Hindoe-elementen; Liturgie; Onderwijs.

A.W.J. Laarhoven [kloosternaam: zuster Veronice]

KMM 701

* 25 juli 1930 / interview: 8 november 1982, 180 minuten.

Werkgebied: India 1956-1982.

Functie: verpleging.

Zuster Veronice werkte van 1956 tot 1958 in Guntur en van 1958 tot 1982 in Bangalore. Zij vertrok in 1956 via Rome naar India. Zeer gedetailleerd vertelt zij over haar motivatie om in te treden bij de Zusters van Jezus, Maria, Jozef (JM), haar eerste jaren in het klooster en haar opleiding tot verpleegkundige met het A-diploma en tot apothekersassistente. Ook zuster Veronice vermeldt uitdrukkelijk dat zij niet voorbereid was op haar verblijf in de missie. Zij was weliswaar als religieuze opgeleid tot verpleegster, maar kreeg geen kennis mee over de leef- en woonomstandigheden van de plaatselijke bevolking in India. De zusters moesten ter plaatse de lokale Telegu-taal leren en inzicht krijgen in de cultuur en gewoonten van de mensen. Zij beschrijft vervolgens de reis over land van Bombay (Mumbai) via Bangalore naar Guntur. Zij noemt de namen van tal van medezusters die in deze plaatsen haar verwelkomden en verder hielpen. In Guntur ging zij eerst twee jaar werken in het St. Joseph's Hospital. We horen over haar werk in het ziekenhuis en over de bezoeken die zij met medezusters bracht aan de dorpen rond Guntur. De armoede was groot. Hutje voor hutje werden de mensen bezocht. Zij zochten er naar zieke kinderen die gedoopt werden. Deze kinderen gingen bijna allemaal dood. In 1958 werd zij gevraagd voor het ziekenhuis van de sociëteit in Bangalore. In Bangalore bezaten de zusters het St. Stanislas Convent met daarbij een ziekenhuis. Zij waren daar in 1937 begonnen met een ziekenhuisje voor de armen. Vooral voor bevallingen en een polikliniek. Later werd een deel van dit ziekenhuis uitgebouwd tot een gespecialiseerd ziekenhuis om aan de eisen van de hogere klassen te kunnen voldoen. Dit waren betalende patiënten waardoor het mogelijk bleef ook niet-betalende patiënten te behandelen en te verplegen. Ook over dit ziekenhuis en de daar werkzame Indiase zusters en verpleegsters krijgen wij veel informatie. In het ziekenhuis werkten Australische, Nederlandse en Indiase zusters. De onderlinge verhouding was goed. Zuster Veronice geeft een goed beeld van de problemen van dit ziekenhuis met onder andere een doorlopend gebrek aan geld en goederen. Het ziekenhuis richtte zich op gynaecologie en kraamverzorging. Voor andere medische problemen moesten de patiënten naar het Gouvernementsziekenhuis. Zij was naar India gegaan met de verwachting voor de armen te zullen gaan werken, maar kwam in Bangalore op de klasse-afdeling voor beter gesitueerden. Zij koos voor de armen en bezocht de dorpen. Het ziekenhuis leidde ook Indiase meisjes op tot verpleegsters. De meisjes waren niet patiëntgericht, maar geheel op de studie geconcentreerd. Er waren er maar weinig die in het eigen ziekenhuis terecht kwamen. De meeste meisjes gingen naar het buitenland. Hierna geeft zuster Veronice een inzicht in de financiële situatie van het ziekenhuis. In het begin leefden de zusters van het inkomen van het ziekenhuis. Later werd dit anders geregeld. In dit kader bespreekt zij ook de opleiding van eigenlandse zusters. In 1982 telde de Indiase provincie van haar sociëteit 440 Indiase zusters en nog maar 6 Nederlandse zusters. Een ander onderwerp is de aanpassing van de liturgie na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Het invoeren van de landeigen taal vormde

een groot probleem. Elke deelstaat wilde de eigen taal gaan gebruiken. Zij vertelt over experimenten van Indiase priesters die Hindoe-elementen wilden invoeren in de liturgie. Tot slot vertelt zuster Veronice waarom zij graag wilde terug keren naar India: vanwege het contact met de mensen. Na het interview keerde zij in 1982 terug naar India.

Trefwoorden: Aartsbisdom Bangalore; Bisdom Guntur; Zusters van Jezus, Maria, Jozef; Telegu-taal; Gezondheidszorg; Verpleging; Ziekenhuis; St. Joseph's Hospital Guntur; St. Stanislas Convent Bangalore; Eigenlandse zusters; Indiase zusters; Financiën; Indiase priesters; Hindoe-elementen; Aanpassing; Liturgie; Tweede Vaticaans Concilie.

J.M. Martens [kloosternaam: zuster Josephine]

KMM 355

* 23 juli 1922 / interview: 12 maart 1979, 170 minuten.

Werkgebied: India 1951-1962; Tanzania 1962-1973.

Functie: verpleging.

Zuster Josephine heeft na haar opleiding tot verpleegster en vroedvrouw gewerkt in twee wel zeer verschillende missiegebieden van de Sociëteit van Jezus, Maria, Jozef (JMJ) en onder wel zeer verschillende omstandigheden: van 1951 tot 1962 in India en van 1962 tot 1973 in Tanzania. Hierdoor is zij in staat door haar ervaringen in deze twee missiegebieden tot een onderlinge vergelijking ervan te komen. In India kwam zij in een gevestigde provincie van de sociëteit om de Indiase zusters bij te staan. In Tanzania heeft zij gewerkt in het St. Mary's Hospital in Kibara. Haar hoofdonderwerpen zijn gezondheidszorg en de opleiding van eigenlandse zusters. Zij vertrok in 1951 naar India. Er was nauwelijks sprake van een goede voorbereiding of enige inspraak. Per boot naar Bombay (Mumbai) met 64 kisten aan bagage, meest medische apparatuur. Van Bombay 48 uur per trein naar Bangalore en nog eens 24 uur per trein naar haar eerste standplaats Guntur: het St. Joseph's Hospital. Daar leerde zij dr. Mary Glowry kennen, een arts uit Australië die in 1920 naar Guntur gekomen was en op de dag van haar aankomst ingetreden was in de sociëteit als Sister Mary of the Sacred Heart. Door de komst van dokter Mary Glowry kon de sociëteit in 1923 een eigen katholiek ziekenhuis in Guntur openen: het St. Joseph's Hospital. Tot dan toe hadden de Nederlandse zusters de verpleging van de patiënten in het Gouvernements-ziekenhuis in Guntur op zich genomen. In 1958 verhuisde zuster Josephine naar het St. Mary's Hospital in Nellore. Over beide ziekenhuizen van haar sociëteit verschaft zij veel informatie zowel over de verpleging van de patiënten door de Nederlandse zusters als over de opleiding van eigenlands verplegend personeel. Maar haar aandacht gaat vooral uit naar geboorteregeling, een probleem waarmee zij als verloskundige veel te maken kreeg. De staat maakte veel propaganda voor 'family-planning'. Na het vierde kind werd vaak overgegaan tot sterilisatie van man of vrouw, wat weer nieuwe problemen met zich meebracht. De kerk stond afwijzend tegenover de methoden van geboortebeperving. De laatste jaren kwam er enige wijziging in deze instelling. Zuster Josephine was ook betrokken bij de begeleiding van de Indiase zusters binnen haar sociëteit. In Guntur waren twee gemeenschappen: één met circa 30 jonge Indiase zusters onder leiding van een Nederlandse zuster, en één van gemengde samenstelling met circa 30 oudere en jongere Indiase en Nederlandse zusters. Een bijzonder probleem was het kastenstelsel. Aanvankelijk vormden de 'Paria-meisjes' een aparte groep in de gemeenschap en waren zij werkzaam in ondergeschikte functies. Later werden zij volledig in de groep opgenomen en werd veel aandacht besteed aan het bevorderen van de integratie tussen zusters uit verschillende kasten. Na tien jaar ging zij in 1961 op verlof naar Nederland met de bedoeling niet meer terug te keren naar India. Na een half jaar in Nederland vertrok zij naar Tanzania. In 1958 was de Sociëteit van Jezus, Maria, Jozef (JMJ) op verzoek van mgr. J.P.M. Blomjous WP (1946-1965) met twee

nieuwe projecten begonnen in het bisdom Mwanza: een school in Mwanza en een ziekenhuis in Kibara: het St. Mary's Hospital. Zuster Josephine ging werken in het ziekenhuis dat met steun van Misereor gebouwd was. Zij geeft informatie over de medische staf waaronder een zuster van JMJ die arts was en haar eigen werk als vroedvrouw. We horen vooral over haar methode van werken en over plaatselijke gewoonten zoals bijvoorbeeld het gebruik van koemest bij baby's wat vaak naveltetanus veroorzaakte. Aanvankelijk dacht men in de richting van eigenlandse kandidaten voor de sociëteit, doch de resultaten vielen nogal tegen. Men concentreerde zich daarom meer op het steunen van eigenlandse congregaties. Voor het ziekenhuis in Kibara riep men de hulp in van de Daughters of Mary (Mabinti wa Maria of de Kipalapala Sisters), een eigenlandse congregatie van het bisdom Tabora. De Nederlandse zusters hebben in 1973 de leiding van het ziekenhuis overgedragen aan deze Tanzaniaanse zusters. In 1973 keerde zij naar Nederland terug.

Trefwoorden: Bisdom Guntur; Bisdom Kurnool; Bisdom Nellore; Aartsbisdom Mwanza; Bisdom Musoma; Bisdom Tabora; Blomjous, J.P.M.; Zusters van Jezus, Maria, Jozef; Indiase zusters; Gezondheidszorg; Verpleging; Ziekenhuis; St. Joseph's Hospital Guntur; Glowry, M.; St. Mary's Hospital Nellore; Daughters of Mary; Mabinti wa Maria; Kipalapala Sisters; Tanzaniaanse zusters; Geboortebeperving; Eigenlandse congregatie; Eigenlandse zusters; Kastenstelsel; Paria's; St. Mary's Hospital Kibara; Misereor.

M.R. Vredegoor [kloosternaam: zuster Liguorio]

KMM 672

* 8 mei 1905 / interview: 17 april 1982, 120 minuten.

Werkgebied: India 1937-1969.

Functie: sociaal werk; huishoudelijk werk.

Zuster Liguorio vertrok in 1937 naar het missiegebied van de Zusters van Jezus, Maria, Jozef (JMJ) in Zuid-West India waar zij 32 jaar in Bangalore werkzaam was. Zij verrichtte daar sociaal en huishoudelijk werk in het St. Stanislas Convent van de zusters. Zuster Liguorio werkte in de keuken en in de tuin. Zij begint haar interview met een impressie van de stad Bangalore, waar de zusters zich in 1937 gevestigd hadden. Zij begonnen met een klooster met een noviciaat en een dispensary met twee bedden. Om de taal te leren, het Tamil, ging zij mee op huisbezoek in de dorpen rond de stad. In Bangalore werkten al verschillende congregaties zoals de Franse missionarissen van de Société des Missions Etrangères de Paris (MEP), de Missionarissen van Mill Hill, de Jezuiten en de Franse zusters van de Goede Herder (Sisters of the Good Shepherd). We horen over deze missionarissen, hun parochies, hun scholen en hun ziekenhuizen. De bisschoppen, die zij meegemaakt heeft, waren mgr. M.B. Despatures MEP (1922-1942) en mgr. Th. Pothacamury (1942-1968). Van hen krijgen we beknopte profielschetsen. De samenwerking met de bisschoppen was goed evenals met de andere congregaties. Zij geeft hier enkele voorbeelden van. Zij ontmoette dr. Ethel Pitt, een arts die ingetreden was in de sociëteit onder de naam Zuster Veronica van het H. Aanshijn. Zuster Veronica werkte later in het St. Joseph's Hospital van de zusters in Guntur. Het klooster in Bangalore was ook bedoeld om de zusters uit Guntur, Kurnool en Nellore de gelegenheid te geven enige tijd de hitte te ontvluchten en op verhaal te komen. Toen zuster Liguorio met haar werk begon waren er elf zusters waarvan er acht ernstig ziek waren. Veel zusters stierven in die tijd door hitte en ziekte. In de dorpen die bezocht werden, woonden veel paria's. De zusters gaven in de dorpen medische bijstand, geen onderwijs. Het was een ondraaglijke toestand: de mensen woonden op straat, veel wonden, veel ongedierte. Het sterftecijfer was hoog en er was een gebrek aan hygiëne. De zusters kregen in de koloniale tijd steun van de regering en van vooraanstaande personen. In het interview worden steeds de namen genoemd van medezusters met wie zij samengewerkt heeft of die zij gekend

heeft. Daardoor geeft dit interview een goed overzicht van de taken en werkzaamheden van de verschillende zusters. Naast dr. Ethel Pitt was nog een tweede Australische arts ingetreden namelijk dr. Mary Glowry, die de naam van Sister Mary of the Sacred Heart had aangenomen. Ook over haar krijgen we informatie aangereikt. In dit kader vertelt zij over een probleem dat overal min of meer speelde: de verhouding tussen het werk in het ziekenhuis of op de school en de regels thuis in het klooster. Op het werk 'eigen baas' en in het klooster ondergeschikt aan de overste. Van het streven naar onafhankelijkheid had zij niet veel gemerkt. Na het verkrijgen van de onafhankelijkheid van India in 1947 veranderde de relatie tussen kerk en de overheid. De nieuwe regering wilde dat zo spoedig mogelijk alles werd overgedragen aan Indiërs ook op kerkelijk gebied. In 1907 was er al een Indiase een diocesane 'vereniging' van vrouwen opgericht door mgr. J. Aelen MHM, aartsbisschop van Madras (Chennai) (1902-1928) met als doel verpleging en onderwijs. Het waren voornamelijk Paria-meisjes die intraden. In 1930 werd bepaald dat de meer ontwikkelde Indiase vrouwen konden toetreden tot de Sociëteit van de Zusters van Jezus, Maria, Jozef (JMJ). De Indiase zusters werden gelijkgesteld aan de Nederlandse zusters. Gewoontes werden aangepast aan de Indiase mentaliteit. Toch bleven er verschillen bestaan onder de Indiase zusters onderling vanwege het kastensysteem. De zusters van de hogere kasten zagen neer op de zusters uit lagere kasten. Deze verschillen werden langzaam weggevoerd. Terugkijkend op haar missielevens heeft zuster Liguorio de grote groei van het werk van de sociëteit in India meegemaakt met drie grote en twee kleine ziekenhuizen, met een complex van scholen en met Indiase zusters als oversten. In 1969 keerde zij vanwege haar gezondheid terug naar Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Bangalore; Aelen, J.; Despatures, M.B.; Pothacamury, Th.; Zusters van Jezus, Maria, Jozef; Sociaal werk; Huishoudelijk werk; Sociëteit des Missions Etrangères de Paris; Missionarissen van Mill Hill; Jezuiten; Zusters van de Goede Herder; Sisters of the Good Shepherd; Gezondheidszorg; Pitt, E.; Glowry, M.; Paria's; Onafhankelijkheid; Kastensysteem; Indiase zusters; Eigenlandse zusters; Eigenlandse congregatie; Overste.

ZUSTERS VAN LIEFDE, TILBURG

G.G. Nijssen [kloosternaam: zuster Engelmundis]

KMM 853

* 17 december 1922 / interview: 8 september 1984, 180 minuten.

Werkgebied: India 1974-1978.

Functie: onderwijs.

Zuster Engelmundis heeft vier jaar in India gewerkt als docente theologie op het Jeevan Yoti Institute, een trainingscentrum voor zusters, in Hyderabad in de deelstaat Andhra Pradesh. Het instituut verzorgde cursussen voor eigenlandse zusters van lokale orden en congregaties om hen zo een stimulans te geven voor een eigen ontwikkeling op theologisch gebied. In dit leerzame interview vertelt zuster Engelmundis op een zeer persoonlijke en zeer boeiende wijze over haar leven als zuster en als docente in de theologie. Zij geeft een helder overzicht van de post-conciliaire ontwikkelingen binnen de kerk, binnen haar congregatie en binnen haar vakgebied de theologie. Zij begint met te vertellen wat haar bewoog om na de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) in te treden bij de Zusters van Liefde. Zij werd onderwijzeres en werd sterk beïnvloed door het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Zij studeerde in die jaren in Rome. Terug in

Nederland werd zij benoemd voor Grootebroek. Zij gaf les in catechese, filosofie en maatschappijleer aan verpleegsters. Al spoedig werd zij actief binnen en buiten de congregatie. Zij hield zich veel bezig met het actuele thema: 'de taak en de rol van de vrouw binnen de kerk'. In 1970 vroeg men haar voor de Stichting Nederlandse Vrouwelijke Religieuzen (SNVR) en begon zij een studie in de theologie aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen. Zuster Engelmundis sloot in 1974 haar studie af met een scriptie over het thema 'De vrouw in de kerk, de vrouw in de christelijke gemeenschap'. Haar Congregatie van de Zusters van Liefde van Tilburg was werkzaam in Indonesië (1885), Suriname (1894), Zimbabwe (1957) en Brazilië (1962), maar had géén missie in India. De congregatie was begin jaren zestig opgesplitst in provincies en er in Rome was een Generaalat en een missieprocure gevestigd. Zuster Engelmundis kwam eind 1973 vanuit haar functie bij de SNVR in contact met pater Hans Wijngaards MHM die haar vroeg om twee in de theologie en bijbelwetenschappen gekwalificeerde zusters binnen een half jaar voor een vormingsinstituut voor vrouwelijke religieuzen in Zuid-India. Wijngaards was in 1959 priester gewijd, studeerde bijbelwetenschappen in Rome en was sinds 1964 Lecturer aan het St. John's Regional Seminary en Director van het Amruthavani Communication Centre in Hyderabad. Wijngaards had het Jeevan Yoti Institute opgericht. Hij werd als docent op het grootseminarie geconfronteerd met jongens die uit dezelfde gezinnen voortkwamen als veel zusters. Het was zijn bedoeling om meer diepte te geven aan "de christelijke principen, die er nog zo bovenop lagen". Slechts één zuster meldde zich aan namelijk zuster Gabriëlle van de Heuvel van de Zusters van Liefde uit Schijndel. Daarop besloot zuster Engelmundis om zelf mee te gaan. Zuster Gabriëlle had ervaring met missiewerk. Zij was gefrustreerd teruggekeerd uit Zambia. Hierna spitst het verhaal zich toe op haar vierjarig verblijf in India. Eerst zet zij vraagtekens bij de bedoeling van pater Wijngaards met het Jeevan Yoti Institute. Zij vroeg zich af of deze beoogde verdieping van het christelijk geloof niet beter kon uitgaan of kon aansluiten bij het hindoeïsme. In Andhra Pradesh waren juist de kasten bekeerd en niet de outcasts zoals bijvoorbeeld in het Mandla-district. Daarna volgt een beschrijving van haar reis samen met zuster Gabriëlle naar Bombay (Mumbai) en Hyderabad, haar eerste indrukken en haar ontmoeting met een Goa zuster die haar veel leerde van bevolking en taal. Hierna horen we over programma van het Jeevan Yoti Institute. Het instituut stond hoog aangeschreven in India bij de bisschoppen en de congregaties. De zusters kwamen uit heel India en uit Punjab, Assam en Nepal naar dit instituut voor het volgen van de cursussen. Dit gaf grote onderlinge cultuurverschillen. Als twee Europese zusters botsten zuster Gabriëlle en zuster Engelmundis voorts nog al eens met de Indiase zusters vanwege de invloed van het kastenstelsel. Het programma van de cursussen was door pater Wijngaards in elkaar gezet. Er was een korte cursus van drie maanden een grote kadercursus van tien maanden. Dit was cursus met theologisch-bijbelse vorming, intercommunair leven, gebed en contact met de maatschappij. Hij had daar vanuit het grootseminarie ervaring mee. Zuster Engelmundis gaf les, verzamelde boeken en hield een bloementuin bij. Dit alles om de Indiase zusters te motiveren pastoraal en sociaal werk te doen buiten de muren van het klooster. De integratie van het werk van de zusters in het sociaal-maatschappelijk leven is erg moeilijk in India. Het was zuster Engelmundis te doen om een duidelijke formulering van de plaats en de taak van de zusters in de Indiase maatschappij. Zij had daar andere gedachten over dan menig Indiase zuster die de status belangrijker achtte dan het werk onder de outcasts in de slums. Veel van de Indiase zusters kregen later een leidende functie binnen hun congregatie. De grote cursus was dan ook gericht op kadervorming binnen de eigenlandse congregaties. Hierna gaat zuster Engelmundis nog in op enkele onderwerpen zoals moeder Teresa, de eigen plaats van de vrouw in de kerk, de katholieke vrouwenbeweging, de lekenorganisaties, de emancipatie van de vrouw en

de zogenaamde ‘kerkforten’: de ommuurde missiestatie met een kerk, een pastorie, een klooster, een internaat en een polikliniek. Zij ommuurden zich enorm, waardoor het contact met de buitenwereld beperkt was. In 1977 vertrok zuster Gabriëlle en in 1978 Engelmundis. Zij konden hun taken overdragen aan Indiase zusters.

Trefwoorden: Aartsbisdom Hyderabad; Jeevan Yoti Institute; Wijnaards, H.; Zusters van Liefde van Tilburg; Zusters van Liefde van Schijndel; Generaalat; Tweede Vaticaans Concilie; Stichting Nederlandse Vrouwelijke Religieuzen; Bijbel; St. John's Regional Seminary; Amruthavani Communication Centre; Hindoeïsme; Kastenstelsel; Europese zusters; Indiase zusters; Eigenlandse congregatie; Onderwijs; Filosofie; Theologie; Catechese; Bijbel; Kadervorming; Moeder Teresa; Katholieke vrouwenbeweging; Lekenorganisaties; Leken; Overdracht; Emancipatie.

ISRAËL

ASSUMPTIONISTEN (AA)

J. Franken

KMM 160

* 13 september 1917 / interview: 23 juni 1978, 180 minuten.

Werkgebied: Israël 1954-1971.

Functie: onderwijs.

Pater Franken heeft géén missiewerk gedaan. Hij werkte van 1954 tot 1971 in Israël en Transjordanië (de westelijke Jordaanoever) als rondleider van pelgrims naar de Heilige Plaatsen en gaf daarbij uitleg over de situatie van de christenen in beide landen vanuit hun geschiedenis en hun tradities zowel in sociaal als godsdienstig opzicht. Hij begint met te vertellen hoe hij al tijdens zijn studie op het kleinseminarie belangstelling kreeg voor de Oosterse kerken. Op het grootseminarie toonde hij interesse voor Oosterse studies. Zijn voordrachten voor de studieclubs werden gestencild en groeiden in 1948 uit tot het tijdschrift *Het Christelijk Oosten*. In Rome koos hij tijdens zijn studie op het Pontificium Institutum Orientalium Studiorum voor een eigen richting: het Byzantijns recht en de Byzantijns Griekse Kerk. Na zijn studie in Rome keerde hij terug naar Nijmegen en werkte voor het tijdschrift *Het Christelijk Oosten*. Eind 1952 begonnen de ‘Oosterse missen’ in Nederland. Hij werd ‘Oosters diaken’. Pater Franken legt uit waarom men met liturgievieringen volgens de Oosterse ritus begon in Nederland. In 1954 begon hij met het pelgrimswerk. In Jeruzalem werd het klooster Notre Dame de France gebouwd. Hij leerde Hebreeuws. Pater Franken gaat hierna in op de betekenis van een priester-gids voor de pelgrims. Hij geeft een profielschets van de pelgrim, afkomstig uit alle landen van de wereld. Een probleem bij zijn werk was de onderlinge verhouding van de kerken (Armeniërs, Ethiopiërs, Grieks-Orthodoxen, katholieken). Er was een gewoonterecht ontstaan over het bezit en beheer van de Heilige Plaatsen. Het was niet mogelijk om te komen tot een gemeenschappelijk bezit en beheer en tot gezamenlijke dienstverlening. De meeste tegenstand kwam van de Grieks-Orthodoxen. Hij legt uit waarom. We horen ook over de relatie tussen Joden en christenen (“een Jood verliest zijn nationaliteit als hij katholiek wordt”) en zijn persoonlijke ervaringen met Joodse christenen. Een ander onderwerp is de verhouding tot de moslims en hun streven naar een eigen staat en de positie van Jeruzalem. Hij heeft de oorlog van 1967 meegemaakt en vertelt over zijn persoonlijk ervaringen. Tot slot van dit interview gaat pater Franken in op de positie van de christenen in het Midden-Oosten. Zij worden een steeds kleiner wordende minderheid. In 1971 keerde hij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Jeruzalem; Onderwijs; Pontificium Institutum Orientalium Studiorum; Pelgrims; Heilige Plaatsen; Oosterse kerken; Oosterse studies; Tijdschrift *Het Christelijk Oosten*; Armeniërs; Ethiopiërs; Grieks-Orthodoxen; Oosterse ritus; Joden; Moslims; Joodse christenen.

SALESIANEN VAN DON BOSCO (SDB)

P.A. van Alphen

KMM 9

* 11 oktober 1912 / interview: 31 oktober 1978, 257 minuten.

Werkgebied: Israël 1941-1943; Egypte 1943-1947; Israël 1947-1949; Syrië 1949-1954; Israël 1954-1957; Libanon 1955-1963.

Functie: pastoraal; onderwijs; econoom.

Pater Van Alphen heeft filosofie en theologie gestudeerd in Palestina, een mandaatgebied van de Volkenbond onder Brits bestuur, en gewerkt als leraar op scholen van zijn Italiaanse congregatie in Palestina (Israël), Egypte, Syrië en Libanon in de koloniale tijd. Aangezien zijn werkkring telkens anders was, lijkt het goed in deze samenvatting zijn verhaal op de voet te volgen. Na het kleinseminarie trad hij in 1932 in bij de Congregatie van de Salesianen van Don Bosco (SDB). De Salesianen zonden in die tijd hun mensen reeds jong uit naar het buitenland. Hij had graag naar China willen gaan als missionaris. Hij werd echter naar het Midden-Oosten gestuurd. Van Alphen vertrok in 1932 op twintigjarige leeftijd naar Bethlehem in Palestina om daar filosofie te gaan studeren. Hij vertelt over deze studie, maar vooral over de strenge mentaliteit en het strakke levenspatroon 'naar Italiaanse aanpak'. De Salesianen hadden een zogenaamd triënnium, een stageperiode van drie jaar, tussen de filosofie en de theologie. Van Alphen ging voor zijn triënnium van 1934 tot 1937 naar Cairo (Apostolisch Vicariaat van Heliopolis) in Egypte. Daar werd hij surveillant voor circa 90 jongens op een school van zijn congregatie. Aanvankelijk was de school bedoeld voor Italianen, later werden ook eigenlandse leerlingen toegelaten. Hij vertelt over de achtergronden van de studenten, de algemene en de godsdienstige vorming. In 1937 keerde hij terug naar Bethlehem voor zijn studie in de theologie. Hij evalueert de staf, de lessen (de Bijbel had zijn voorkeur) en de begeleiding. Hij leerde er ook Arabisch. In 1941 werd hij priester gewijd te Bethlehem. Na zijn wijding werd hij benoemd tot econoom in Crémisan (Bethlehem). De congregatie, allemaal Italianen, bezat daar een groot bedrijf met onder meer een wijngaard die ruim 5000 hectoliter wijn per jaar opbracht. Hij beschrijft zijn taak en die van de broeders die er werkten. De Italiaanse confraters waren in de eigen gebouwen geïnterneerd. Van 1943 tot 1947 werkte hij weer in Cairo. Hij werd er belast met de godsdienstige opvoeding van de leerlingen van een school van zijn congregatie. Hij evalueert deze taak in het licht van de ideeën van Don Bosco. Later werden ook meisjes aangenomen wat een nieuwe situatie schiep. Voor het priesterschap was er onder de studenten weinig belangstelling. Hij ontmoette hier mgr. A.N.A. van den Bronk SMA (1946-1952) en geeft van hem een korte profielschets. Van 1947 tot 1949 was hij terug in Bethlehem. Er was daar een weeshuis met ambachtsschool voor arme jongens uit Transjordanië; er waren toen circa 110 internen. De jongens bleven vijf jaar, keerden terug naar hun dorp en werden gewaardeerde vaklui; christenen konden overigens alleen werk vinden in de vrije ambachten. Later bleven jongens vaak hangen in de grote steden of emigreerden naar het buitenland. Hij vertelt over de armoedige leefomstandigheden van de christenen, de kloof tussen Arabieren en christenen en de verschillen tussen de jongens in Cairo en Bethlehem. Zijn eigen taak bestond in lesgeven (Engels en muziek) en de begeleiding van de jongens. Pater Van Alphen maakte er de oorlog tussen Arabieren en Joden mee van 1947-48. In 1949 werd hij benoemd voor Syrië, Aleppo (Apostolisch Vicariaat van Aleppo) waar hij bleef tot 1954. Samen met enkele jonge krachten moest hij een nieuwe technische school opzetten. Hij vertelt hoe de school werd gebouwd en over de studenten. Verder horen we over de Franse invloed in die tijd. In 1954 ging hij terug naar Bethlehem en bleef daar tot 1959. In het weeshuis waren grote problemen op het gebied van de discipline. Pater Van Alphen werd teruggeroepen en kreeg 'carte blanche' om orde op zaken te stellen. Hij werd studiefunctieprefect. Hij beschrijft de reeks maatregelen die hij nam ter verbetering van de staf, het studieprogramma, recreatiemogelijkheden en andere reorganisaties. Het resultaat was gunstig; na de vakantie keerden alle jongens terug wat een record was in het 75-jarig bestaan van de school. Het diploma gaf later toegang tot de universiteit. Hij zelf hield er echter een hartkwaal aan over waarvoor hij enkele jaren (1958-1961) naar Nederland ging voor herstel. In 1961 werd hij benoemd tot onderdirecteur van een school in Beirut (Apostolisch Vicariaat van Beirut). De school was bestemd voor ambassadekinderen

en anderen. Libanon was een prettig land om te wonen en te werken. Hij vertelt over de school, over de Franse invloed, de levendige handel, de soms oploeiende spanningen tussen moslims en christenen, contacten met andere godsdiensten zoals de maronieten. In 1963 keerde hij vanwege gezondheidsredenen naar Nederland terug. Hij heeft zich nooit een missionaris gevoeld, maar een leraar zoals hij ook in Nederland had kunnen zijn.

Trefwoorden: Aartsbisdom Jeruzalem; Palestina; Mandaatgebied; Bisdom Bethlehem; Apostolisch Vicariaat van Heliopolis; Apostolisch Vicariaat van Aleppo; Apostolisch Vicariaat van Beirut; Bronk, A.N.A. van den; Pastoraal; Onderwijs; Bijbel; Econoom; Filosofie; Theologie; Weeshuis; Ambachtsschool; Technische school; Internaat; Moslims; Maronieten.

WITTE PATERS (WP)

J.H.M. Stoverink [kloosternaam: broeder Fauste]

KMM 511

* 3 november 1898 / interview: 5 maart 1979, 80 minuten.

Werkgebied: Israël 1932-1950; Algiers 1950-1952.

Functie: boerderij.

Broeder Fauste was een late roeping. In 1928 trad hij 27-jarig oud in bij de Witte Paters (WP) in Esch. Het interview begint met een beschrijving van het klooster St. Charles en de 12 mede-broederpostulanten. Het was een grote overgang van het leven en werken thuis op de boerderij: er was weinig handenarbeid meer, maar veel studie onder andere van de Franse taal en van de catechismus. St. Charles had geen boerderij. Vanuit Esch ging hij naar het Maison Carrée in Carthago in Algiers voor een noviciaat van twee jaar. We horen een beschrijving van zijn noviciaat: de oefeningen en boetedoeningen en de Franse invloed. Daar kreeg hij een missie-idee mee van bezoekende missionarissen. Hij ontving zijn missiebenedoening voor Jeruzalem van de Algemeen Overste. In 1932 vertrok hij via Marseille met de boot naar Palestina, een mandaatgebied van de Volkenbond onder Brits bestuur. De Congregatie van de Witte Paters had daar de zorg voor een klein- en een grootseminarie. De paters bedienden de kerk van St. Anne in Jeruzalem die aan het Franse consulaat behoorde. Er was een boerderij bij. Broeder Fauste werd belast met de zorg voor de boerderij. Er waren zes koeien, altijd op stal, varkens en kippen. De productie was voor eigen gebruik. We horen vervolgens veel informatie over een aantal onderwerpen: de dagindeling, de dagelijkse meditatie, het contact met de moslims, het aanleren van het Arabisch, het contact met 'gewone mensen', de financiën, de Melkitische liturgie, de Heilige Plaatsen, de eetgewoonten. Broeder Fauste heeft weinig gemerkt van de Tweede Wereldoorlog, maar heeft wel de oorlog van 1947-1948 tussen Arabieren en Joden meegemaakt. In de jaren dertig was er volgens hem sprake van een goede verstandhouding tussen Arabieren en Joden. De overname in 1948 van Jeruzalem door de Joden bracht geen veranderingen in het kloosterleven. Hij geeft zijn eigen kijk op de groeiende animositeit tussen de twee bevolkingsgroepen en de immigratie van de Joden. Tot slot geeft broeder Fauste nog enige aanvullende informatie over de verhouding tussen de paters en de broeders en zijn vakanties in Libanon. Het seminarie werd in 1950 naar Rome overgeplaatst. De kerk van St. Anne bleef in handen van de Witte Paters. Hij vertrok in 1950 uit Jeruzalem om in Algiers een zieke broeder te vervangen. Hij ging daar eveneens werken op de boerderij. In 1952 werd het Maison Carrée gesloten en werd het internationale noviciaat naar Rome overgeplaatst. De regering nam alles over: het huis, de boerderij en de wijngaarden. Broeder Fauste keerde in 1952 terug naar Nederland en kreeg een taak op de boerderij van het Philosophicum in Sterksel.

Trefwoorden: Aartsbisdom Jeruzalem; Palestina; Mandaatgebied; Postulaat; Maison Carrée; Noviciaat; Seminarie; Boerderij; Heilige Plaatsen; Melkitische liturgie; Joden; Moslims; Palestina.

JAPAN

FRANCISCANEN (OFM)

W.H.M. Creemers [kloosternaam: Antonius]

KMM 102

* 16 juli 1929 / interview: 26 juli 1980, 210 minuten.

Werkgebied: Japan 1958-1973.

Functie: onderwijs.

Pater Antonius (Wiel) Creemers vertrok in 1958 naar Japan. De Nederlandse Franciscanen (OFM) waren werkzaam in het district Kitami op het eiland Hokkaido. In 1957 werd hij benoemd voor deze missie in Kitami. Het interview begint met een uitleg hoe deze benoeming tot stand kwam. Vervolgens geeft hij zijn eerste indrukken van Japan en van de Hokkaido-missie. Deze missie was door de Duitse franciscanen na de Tweede Wereldoorlog (1939-1940) in 1955 aan de Nederlandse provincie overgedragen. Het eiland Hokkaido was een ontwikkelingsgebied en het proces van christianisatie verliep er moeizaam. Het maakte de missionarissen zwaarmoedig. Er waren in Kitami zes Nederlandse paters franciscanen werkzaam waarvan er vier uit China verdreven waren. Kitami behoort tot het bisdom Sapporo. Na aankomst studeerde hij eerst van 1958 tot 1960 Japanse taal, geschiedenis en cultuur aan het Institute of Japanese Studies, een franciscaans taalinstituut voor missionarissen, in Tokyo. Hij kreeg een taalcursus van Japanse leraren. In 1959 werd hij door zijn overste verzocht om de nieuwe directeur te worden van het instituut, omdat directeur pater Beatus Theunissen van plan was om zich terug te trekken. Om zich goed op deze functie te kunnen voorbereiden studeerde hij van 1960 tot 1963 Japanologie aan de Columbia University in New York. In 1966 promoveerde hij met het proefschrift *Shrine Shinto after World War II*. In 1965 werd hij formeel benoemd tot directeur van het Institute of Japanese Studies in Tokyo als opvolger van pater Beatus Theunissen, een Belgische franciscaan, en niet voor de missie in Kitami op Hokkaido zoals hijzelf graag gewild had. Veel buitenlandse missionarissen studeerden éérs gedurende twee jaar aan dit franciscaans taalinstituut Japanse taal en cultuur alvorens zij naar hun standplaats gingen. Pater Creemers geeft in dit interview veel informatie over het christendom in Japan, de missie, de missionarissen, de diverse orden en congregaties werkzaam in Japan en de gebezigde missiemethoden. De katholieke kerk was zo klein dat zij geen invloed kon hebben. Katholieken en protestanten samen vormden nauwelijks 1% van de bevolking. De godsdienst is het shintoïsme, een “natuurgodsdienst”. We krijgen informatie te horen over deze godsdienst en de plaats daarvan in de Japanse samenleving. Hierna vertelt pater Creemers over het instituut voor Japanse studies, de cursussen, de cursisten (de nieuwe missionarissen) en de houding van de besturen van orden en congregaties ten aanzien van het instituut. De helft van de cursisten haakte af als missionaris. Uitgelegd wordt waarom een zo’n grote uitval plaatsvond. Vervolgens vertelt pater Creemers uitgebreid over de Japanse provincie van de franciscanen. Er waren in zijn tijd ongeveer 200 franciscanen in Japan waarvan de helft buitenlanders. Hierna komen nog enkele onderwerpen aan de orde zoals de Japanse maatschappij, het secularisatieproces na de oorlog en de bezetting van Japan door de Amerikanen. De Amerikanen hebben het christendom sterk gestimuleerd en Japan overspoeld met bijbels en zendelingen. De protestantse invloed nam na de oorlog toe. De invloed van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) op de missionarissen en de katholieke kerk komt ter sprake. Tot slot gaat pater Creemers in op de reden van zijn terugkeer in 1973 naar Nederland. De “verbondenheid met het instituut” leek permanent te worden. Hij was voorstander van het overdragen van

functies aan Japanners. Ook de zijne. Hij had gehoopt op een benoeming voor de Hokkaido-missie maar die bleef uit.

Trefwoorden: Bisdom Sapporo; Hokkaido; Franciscanen; Onderwijs; Institute of Japanese Studies; Theunissen, B.; Shintoïsme; Japanse franciscanen; Tweede Wereldoorlog; Secularisatie; Tweede Vaticaans Concilie; Overdracht.

H.R.M. Horstink [kloosternaam: pater Lucas]

KMM 749

* 21 oktober 1931 / interview: 4 oktober 1983, 225 minuten.

Werkgebied: Japan 1958-1983.

Functie: pastoraal; onderwijs; overste.

Pater Lucas (Harry) Horstink werd na zijn priesterwijding in 1958 benoemd voor het missiegebied Kitami van de Nederlandse Franciscanen (OFM) op het eiland Hokkaido. Kitami behoorde tot het bisdom Sapporo. Hij had zelf zijn belangstelling voor deze missie kenbaar gemaakt. Begin 1959 kwam hij aan in Yokohama. Werde afgehaald door pater Toon van de Sande die overste was in Kitami. Na aankomst ging hij eerst de Japanse taal leren aan het Institute of Japanese Studies in Tokyo. De Franciscanen hadden dit taalinstituut enkele jaren daarvoor opgericht en bestemd voor missionarissen die naar Japan kwamen. Directeur was pater Beatus Theunissen OFM. Pater Horstink vertelt eerst over dit instituut en daarna over het parochiewerk van de Nederlandse franciscanen in het bisdom Sapporo. Bisschop was mgr. B.T. Tomizawa (1952-1987). In Kitami werkten al sinds 1933 Duitse franciscanen. In 1951 moesten de franciscanen China verlaten en om in de buurt te blijven trokken drie Nederlandse franciscanen in 1951 naar Japan. Zij kwamen via Osaka in Kitami terecht. Dit waren Jozef Huls, Toon van de Sande en Toon Mulder. Kitami was een moeilijke missie met slechts een heel klein groepje christenen. We krijgen nu een beschrijving te horen van Kitami, een stad met circa 40.000 inwoners. De franciscanen kochten in 1958 buiten aan de rand van de stad een stuk grond. Zij bouwden daar een 'centraal missiehuis' van waaruit zij de hoofdparochie in Kitami bedienden. Voorts woonden er paters op de buitenstaties in Abashiri, Bihoro, Engaru, Mombetsu en Rubeshibe. Het aantal katholieken was gering. Kitami telde in 1958 ongeveer 100 parochianen en de buitenparochies ieder ongeveer 20 tot 30 parochianen. Later nam het aantal katholieken iets toe. Om meer contact te krijgen met de bevolking begonnen de paters met de bouw van kleuterscholen bij hun kerkjes. In Kitami werd een klooster met meisjesschool gebouwd. Pater Horstink ging in 1960 naar Kitami waar hij in het 'centraal missiehuis' ging wonen. In 1961 kreeg hij de opdracht een kerk met een kleuterschool te bouwen in Rubeshibe. Een jaar later was dit werk gereed en verhuisde hij naar Engaru. Vandaar keerde hij in 1967 terug naar Kitami. Er werd in Kitami een College of Advanced Technology door de overheid gesticht en aan buitenlanders werd gevraagd Engels en Duits te komen geven. Hij nam deze taak op zich, omdat dit hem de gelegenheid bood om met studenten in contact te komen. Hij ging daarvoor zelfs tijdelijk in een studentenhuis wonen. In mei 1970 werd hij overste van de Kitami-missie van de Nederlandse franciscanen. Pater Horstink zette zich in voor de bouw van het bejaardenhuis 'Hikari no sono' waarvan hij in 1971 zelf directeur werd. De bejaarden werden verzorgd door Zusters Redemptoristinnen. Het was het eerste bejaardenhuis in Japan. In 1979 werd een Japanner benoemd tot zijn opvolger als directeur van het bejaardenhuis en werd zo de leiding van het huis overgedragen aan eigenlandse mensen. In 1980 werd de Kitami-missie van de Nederlandse franciscanen officieel overgedragen aan de in 1977 opgerichte Japanse provincie van de franciscanen. Het werk was zwaar, de resultaten zeer beperkt en de eenzaamheid groot. Reden om vijf missionarissen naar Nederland terug te halen. Pater Horstink regelde in zijn functie van missieoverste de overdracht van zijn missiegebied aan de Japanse provincie van de franciscanen en vertrok zelf in 1982 samen met pater Gerard

Salemink naar Osaka waar hij ging werken bij de Duitse franciscanen. Na deze opsomming van functies en standplaatsen gaat pater Horstink op een aantal onderwerpen die samenhangen met de franciscaanse missie en missiemethoden in Kitami. Het parochiewerk was traditioneel. Men maakte veel werk van de zondagsdiensten, bezocht de gezinnen, besprak het evangelie en leerde ze christelijke liederen. Later kwamen er bijbelgroepjes van de catechumenen. Kitami groeide als stad enorm uit. Het aantal katholieken in de stad nam iets toe tot ongeveer 400. De contacten met de ouders liepen via de kleuterscholen die naast de kerken waren gebouwd. Er waren acht katholieke kleuterscholen in het district. Ook kinderen van niet-katholieken bezochten de kleuterscholen. De scholen werden gezien als een hulpmiddel om contacten te leggen. Sommigen zagen de scholen ook als bron van inkomsten voor de kerk. Dankzij deze scholen kwamen er dagelijks veel mensen op de missiepost. De scholen waren sterk missionerend: 80% van de gelovigen had contact gekregen met de kerk via de scholen. De school werd vóór het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) gezien als een opvoedingsmiddel tot het katholieke geloof, daarna niet meer. De Japanse zusters die in het bejaardenhuis 'Hikari no sono' werkten, waren lid van de Redemptoristinnen, een van oorsprong Nederlandse contemplatieve orde met kloosters in Wittem en Velp bij Grave. De paters kregen aanvankelijk een salaris van de kleuterscholen later ook van de parochies. De parochies ontvingen geld via maandelijkse kerkbijdragen van de gelovigen. Vervolgens vertelt pater Horstink over de plaats van het christendom in Japan. Hij geeft een boeiend beeld van de verhouding boeddhisme/shintoïsme en het katholicisme. Hij nam deel aan tempeldiensten van de boeddhisten. De voorouderverering werd door de missionarissen niet af- of goedgekeurd. Het Tweede Vaticaans Concilie drong pas tien jaar later tot Japan door. De Japanse bisschoppenconferentie nam initiatieven voor een dialoog met andere godsdiensten en een opnemen van de voorouderverering in de liturgie, initiatieven die daarna door de kardinaal van Tokyo, mgr. Peter Seiichi Shirayanagi (1970-2000), weer ongedaan werden gemaakt. Andere onderwerpen zijn de secularisatie en de kastenverschillen op het eiland Hokkaido. De bevolking op dit eiland verschilt van de rest van Japan. Met veel betrokkenheid vertelt pater Horstink over het studentencentrum bij de Technische Universiteit en de parochie in Kitami. Een onderwerp apart vormt de opleiding van eigenlandse mensen tot priester. De franciscanen hadden een eigen seminarie voor de opleiding van jongens tot franciscaan. In Japan werkten al vóór de oorlog Canadese en Duitse franciscanen, waar dan na de oorlog de Nederlandse franciscanen bijkwamen. Op dit franciscaans seminarie komen ook jongens die zich willen aansluiten bij andere orden en congregaties. In Tokyo staat een seminarie voor diocesane priesters. Tot slot van dit interview geeft pater Horstink een persoonlijke terugblik op zijn werk en zijn visie op de toekomst van de kerk in Japan. In 1982 verliet hij Kitami en ging naar Osaka een nieuwe werkkring tegemoet.

Trefwoorden: Bisdom Sapporo; Hokkaido; Tomizawa, B.T.; Franciscanen; Institute of Japanese Studies; Theunissen, B.; Huls, J.H.J.; Sande, A.C.V.M. van de; Mulder, A.J.T.; Salemink, G.H.J.; Pastoraal; Centraal missiehuis; Onderwijs; Kleuterscholen; Zusters Redemptoristinnen; Overste; Bejaardenhuis; Boeddhisme; Shintoïsme; College of Advanced Technology; Tweede Vaticaans Concilie; Japanse bisschoppenconferentie; Seiichi Shirayanagi, P.; Voorouderverering; Inculturatie; Secularisatie; Technische Universiteit; Eigenlandse priesters; Seminarie; Japanse franciscanen.

MISSIONARISSEN VAN SCHEUT (CICM)

W. Heijmans

KMM 223

* 12 januari 1937 / interview: 12 juli 1979, 180 minuten.

Werkgebied: Japan 1963-1979.

Functie: pastoraal.

Pater Willy Heijmans vertrok na zijn priesterwijding naar Japan om daar te gaan werken in de pastoraal. De Congregatie van de Missionarissen van Scheut (CICM) had in 1946 op verzoek van mgr. Paul Yoshigoro Taguchi, bisschop van Osaka (1940-1978), het pastorale werk in een deel van zijn bisdom overgenomen. Dit was de prefectuur van Hyogo. Na de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) had het Amerikaanse bezettingsleger Japan opengesteld voor het christendom. Meteen nodigde de katholieke kerk in Japan buitenlandse missionarissen uit om naar Japan te komen. Veel missionarissen, die uit China werden verdreven door de communisten, maakten graag gebruik van deze uitnodiging. Mgr. Taguchi nodigde de scheutisten, die hij tijdens de oorlog had leren kennen in China en op de Filipijnen, uit om in zijn bisdom te komen werken. In 1947 werd een contract gesloten tussen het bisdom Osaka en de Congregatie van de Missionarissen van Scheut. Het contract hield in dat de bisschop de verantwoordelijkheid voor het hele bisdom zou blijven dragen, maar dat een deel van het bisdom zou worden afgedragen aan de Congregatie van de Missionarissen van Scheut voor pastoraal werk. Alle goederen bestemd voor parochies werden onmiddellijk eigendom van het bisdom, maar de congregatie bleef financieel onafhankelijk en kon eigen werken opzetten in het bisdom. De administratie van de parochies in het aan hen toevertrouwde deel van het bisdom werd voor een periode van veertig jaar uitbesteed aan de congregatie. In 1950 sloot de congregatie een gelijksoortig contract af met mgr. A. Akira Ogihara SJ, apostolisch vicaris van Hiroshima (1940-1959). De scheutisten kregen binnen dit bisdom het pastorale werk in de prefecturen Okayama en Tottori toevertrouwd. In 1954 werd tot slot nog het district Sakai ten zuiden van de stad Osaka binnen het bisdom Osaka aan de scheutisten toevertrouwd. Deze contracten hebben gediend als voorbeeld voor vele andere contracten die de buitenlandse orden en congregaties na de oorlog sloten met de bisschoppen van Japan. De eerste jaren na de oorlog werden gekenmerkt door een groei van het missiepersoneel en het oprichten van vele nieuwe parochies in Japan. Ook het aantal katholieken nam toe. In Nibuno werd het 'centraal missiehuis' van de congregatie van Scheut gebouwd. Er ontstond een complex van gebouwen van de paters van Scheut en van de franciscaanse Hospital Sisters uit Amerika die er een ziekenhuis bouwden. In Nibuno kwam ook een eigen taalinstituut tot stand onder leiding van J. Goedertier, bijgestaan door drie Japanse leraren. Na aankomst in Japan ging pater Heijmans naar Nibuno om de taal te leren. Hij bleef daar twee jaar. Vervolgens werd hij drie jaar kapelaan in Himeji en daarna drie jaar assistent en zeven jaar pastoor in Kakogawa. Het interview bestrijkt een periode van twee jaar taalstudie en veertien jaar pastoraal werk. Pater Heijmans begint met te vertellen over zijn eerste indrukken van land en volk. Het shintoïsme was de oorspronkelijke godsdienst. Er waren zeer weinig katholieken. In 1963 waren de meeste parochies gevestigd. De grootste handicap was de taal. Hij had veel moeite in het begin om in contact te komen met jongen mensen. We krijgen informatie te horen over het taalinstituut, de docenten, de cursisten en de leerstof. In het tweede studiejaar ging hij in de weekenden assisteren in de parochies. In Nibuno woonde ook enkele seminaristen. De Congregatie van de Missionarissen van Scheut had op verzoek van mgr. Taguchi in 1953 de leiding op zich genomen van het kleinseminarie voor de opleiding van een eigen diocesane clerus voor het bisdom Osaka. In 1952 werd de missie van de scheutisten in Japan ongevormd tot een eigen Japanse provincie van de Congregatie van de Missionarissen van Scheut. De

scheutisten waren daarna onderling sterk verdeeld over de vraag of zij zelf ook Japanse jongens moesten aannemen en opleiden tot scheutist voor hun Japanse provincie. Pater Hijmans geeft zijn eigen visie op dit vraagstuk. Uiteindelijk zijn de scheutisten toch begonnen met een eigen seminarie. Duidelijk was dat de Japanse diocesane clerus en de buitenlandse missionarissen nog teveel gescheiden werelden waren. Er kwam géén eenheid onder de clerus. Er waren problemen in de contacten tussen de verschillende orden en congregaties en de bisdompriesters. Na de taal cursus ging pater Hijmans werken in parochies van Himeji en Kakogawa. Hij geeft veel informatie over het parochiewerk, de parochianen, de fabrieken, de katoenindustrie en de gezinnen. Het werk op de fabriek gaat voor het gezin. De kerk was erg traditionalistisch, terwijl het hele land in ontwikkeling was. De diocesane opleiding tot priester in het bisdom Osaka was eveneens erg traditioneel en westers georiënteerd. De integratie van oosterse gebruiken in de liturgie gebeurde niet omdat de Japanse priesters te westers waren. Vervolgens geeft pater Hijmans zijn visie op de toekomst van de kerk in Japan. Hij voorziet dat de kerk nog lang buitenlandse priesters nodig heeft. De invloed van de christenen is erg gering. De onderlinge verdeeldheid daarentegen groot. Tal van protestantse kerkgenootschappen zijn eveneens werkzaam in Japan. De bijbel is populair in Japan. Toch slaat het christendom niet echt aan bij de Japanners. Hij legt uit hoe dat komt. Om in contact te komen met de bevolking wordt veel aandacht geschonken aan het onderwijs. De protestanten zijn begonnen met universiteiten. De katholieke kerk gaat dat ook allemaal doen: van kleuterschool tot universiteit. Ook gaat de kerk zich meer inzetten voor de gezondheidszorg. Er zijn katholieke ziekenhuizen over het gehele land. Er zijn veel zusters in Japan die in deze ziekenhuizen, gebouwd door Amerikaanse zusters, werkzaam zijn. Tot slot komen nog twee andere onderwerpen aan de orde: de jeugdbeweging en de opleiding van catechisten. De catechisten zijn verenigd in een landelijke vereniging. Na dit interview keerde pater Hijmans terug naar Japan.

Trefwoorden: Aartsbisdom Osaka; Bisdom Hiroshima; Taguchi, P.Y.; Ogihara, A.A.; Tweede Wereldoorlog; Missionarissen van Scheut; Pastoraal; Contract bisdom-congregatie; Hyogo-missie; Taalinstituut Nibuno; Goedertier, J.; Centraal missiehuis; Hospital Sisters; Shintoïsme; Eigenlandse priesters; Seminarie; Buitenlandse missionarissen; Onderwijs; Gezondheidszorg; Ziekenhuis; Catechese; Catechisten; Protestantse kerken; Bijbel; Leken; Jeugdbeweging; Amerikaanse zusters; Eigenlandse zusters.

H.A.W.Th. Quadvliet

KMM 426

* 5 april 1930 / interview: 19 augustus 1980, 240 minuten.

Werkgebied: Japan 1956-1980.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Pater Harrie Quadvliet was werkzaam in Japan als leraar op een middelbare school en in de pastoraal. Het onderwijs en zijn pastorale werk vormen de twee hoofdonderwerpen van dit interview. Hij had zelf gevraagd om naar Japan te mogen gaan. Hij vertrok na enige voorbereiding in 1956. De Congregatie van de Missionarissen van Scheut (CICM) was sinds 1947 werkzaam in het bisdom Osaka. Zij hadden een contract voor de duur van 40 jaar afgesloten met mgr. Paul Yoshigoro Taguchi (1940-1978) om pastoraal werk te verrichten in zijn bisdom. Het interview begint met een beschrijving van zijn eerste indrukken van de Japanners. Zij komen niet spontaan over en hebben een "eilandmentaliteit". We horen hem vertellen over het shintoïsme, het boeddhisme en over de voorouderverering. Na de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) ontstond een grote toeloop tot de katholieke kerk. Hierna horen wij een profielschets van mgr. Taguchi: "hij was géén vader voor zijn priesters, alleen een financier". Het begin was moeilijk vanwege de taal. Hij ging Japans studeren op het taleninstituut van zijn

congregatie in Nibuno. Daarna werd hij kapelaan in de parochie te Himeji. Hij trof er een kleine parochiegemeenschap aan met traditionele devotiepraktijken: beelden, prentjes, Lourdesgrot, medailles etc. De scheutisten waren onderling verdeeld. Er waren conservatieve en progressieve missionarissen. Pater Harrie licht de diverse standpunten toe. Er was in 1956 maar één Japanse scheutist. De opvatting toen was wél helpen met het opleiden van diocesane priesters, maar géén scheutisten kweken. Daarom werden de kleinseminaries van de bisdommen bediend met als doel een eigenlandse diocesane clerus helpen vormen. Japan was in die tijd het stiefkind van de congregatie. De Algemene Raad stuurde geen Filipijnse scheutisten meer naar Japan. De meeste scheutisten die naar Japan waren gegaan na 1947 kwamen uit België en de Filipijnen. Het probleem was dat er géén goede verstandhouding bestond tussen de Filipijnse en de Belgische scheutisten. Ook strookte het werk in Japan niet geheel met de doelstelling van de Congregatie van de Missionarissen van Scheut. Het doel was de armoede in de wereld helpen bestrijden. Japan was echter geen arm land. Er waren nog te weinig eigenlandse priesters. Daarom zaten de scheutisten er en om in de buurt van China, hun oorspronkelijk missiegebied, te kunnen blijven. Naast het parochiewerk gaf pater Harrie Engelse les op een middelbare school: “om wat te doen te hebben en om wat geld te verdienen”. De parochie was zo klein dat hij weinig te doen had. Het katholieke onderwijs stond op een hoog peil. Er waren katholieke middelbare scholen en er was de Sophia University van de jezuïeten in Tokyo. Het grootste probleem was de christelijke opvoeding te combineren met een goed onderwijs peil. Hierna vertelt pater Harrie over de Zusters Redemptoristinnen uit Velp bij Grave en de conflicten tussen de zusters onderling met name tussen zuster Clement Jozef en zuster Maria Gemma over de doelstelling voor hun werk in Japan. De eerste zuster wilde het contemplatieve karakter van de orde handhaven en de andere zuster meer actief zijn in de maatschappij. Eerst kregen deze zusters veel novicen, daarna liep het aantal terug. Zuster Rosalie (Rie Aarts) werd overste en begon met een bejaardenhuis in Kitami. De zorg in dit huis werd overgedragen aan Japanse zusters. Vervolgens snijdt pater Harrie een groot aantal onderwerpen aan die verband houden met de plaats van de katholieke kerk in Japan. Hij spreekt over de opleiding van priesters, de leken, de veel te kleine parochies, het westerse karakter van de kerk, het ontbreken van een sociaal gevoel bij de Japanners, de jeugdbeweging en de kajotters. Het is in feite “een kerk van pastoors en nonnen”. Er is niets anders dan de H. Mis. Alleen zondags leeft de parochie. In Japan is niets te doen. Kortom: “Japan is een gekke missie”. Hij ervaart dat er in Nederland weinig belangstelling bestaat voor de Japanse missie. Na dit interview keerde pater Quaadvliet terug naar Japan.

Trefwoorden: Aartsbisdom Osaka; Taguchi, P.Y.; Shintoïsme; Boeddhisme; Voorouderverering; Tweede Wereldoorlog; Taalinstituut Nibuno; Pastoraal; Devoties; Onderwijs; Sophia University; Jezuïeten; Zusters Redemptoristinnen; Novicen; Bejaardenhuis; Eigenlandse priesters; Seminarie; Eigenlandse scheutisten; Leken; Jeugdbeweging; Kajotters; Japanse zusters.

J.A. Schreurs

KMM 746

* 26 september 1925 / interview: 21 september 1983, 236 minuten.

Werkgebied: Japan 1958-1983.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Pater Jan Schreurs vertrok in 1958 naar Japan waar de Missionarissen van Scheut (CICM) sinds 1947 pastoraal werkzaam waren in het bisdom Osaka en sinds 1950 in het bisdom Hiroshima. Zijn standplaatsen als pastor waren: Sakai (1959-1960), Kurashiki (1960-1964), Yonago (1965-1966), Toyo'oka (1966-1968), Himeji (1968-1973), Kakogawa (1973-1980) en Nishiwaki (1980-1983). Pater Schreurs had zich voorbereid op missiewerk in China. Omdat de China-missie gesloten werd, mocht hij een andere

bestemming aanvragen. Hij koos voor Japan. De verwachting was dat het christendom na de oorlog aan kracht zou winnen in Japan en dat de katholieke kerk veel nieuwe leden zou gaan winnen. Pater Schreurs begint zijn verhaal met het geven van zijn eerste indrukken van land en bevolking na zijn aankomst in 1958. Hij voelde zich klein en hopeloos als een westerling in een zee van Japanners. Hij begon met het leren van de taal op de taalschool in Nibuno. Twee jaar lang. Pater J. Jennes, sinds 1952 de eerste provinciaal van de Japanse provincie van de Congregatie van de Missionarissen van Scheut, had geleerd van de China-missie. De eerste missionarissen daar kenden géén Chinees en dat wreekte zich later. Het parool was éérs de taal leren vóór al het andere. In 1958 waren de scheutisten werkzaam in de prefecturen Hyogo en Okayama en in het district Sakai. Sommige parochies waren al vóór de oorlog door de jezuiten of door de dominicanen gesticht. Zelf hebben zij tussen 1947 en 1968 elf nieuwe parochies gesticht met buitenposten. Er waren drie missionarissen per parochie. Het aantal parochianen was gering. De missiemethode van de scheutisten hield in dat zij catechismuscursussen organiseerden voor iedereen die belangstelling had: 25 lessen in een half jaar. Daarna konden degenen, die dat wilden, gedoopt worden. In 1959 ging hij naar een parochie in Sakai, een fabrieksstad aan de rand van Osaka. Een soort stagejaar. De missie in Japan was na de opening van het land voor westerlingen in 1854 opgezet door de Société des Missions Etrangères de Paris (MEP). Dit Franse instituut zond vanaf 1857 missionarissen naar Japan. De parochie in Sakai was opgericht door deze Franse missionarissen. Hij gaf er catechismus en godsdienstonderwijs. Weet niet of de mensen hem begrepen. Pater Schreurs geeft vervolgens een uiteenzetting van de Japanse katholieke gemeenschap en de plaats van de katholieken in de maatschappij. Als men katholiek wordt is dat ongewoon. Hij legt dat uit. Een traditie is de voorouderverering. Wij krijgen informatie over het boeddhisme en het kastensysteem dat officieel afgeschaft is, maar in de praktijk nog wel bestaat. De grondregel in Japan is de onderlinge solidariteit. In Japan heeft men uniform te leven, men heeft in alles met anderen te maken. Zo niet, dan hoort men er niet meer bij. Er zijn zo tal van belemmerende factoren om katholiek te worden. Pater Schreurs maakt onderscheid tussen parochianen die al vóór de oorlog gedoopt waren door de Duitse jezuiten en de parochianen die na de oorlog door de scheutisten tot het katholicisme bekeerd waren. De eerste groep vormde een tamelijk traditionele kern in de parochie. Deze traditionele katholieken waren streng in de leer en in hun verplichtingen. Hierna geeft pater Schreurs een beschrijving van de diverse plaatsen waar hij gewerkt heeft, de economische infrastructuur en de mensen die daar woonden en werkten. Na de oorlog had Japan het geloof in zichzelf verloren; het christendom werd toen aangeboden. Met het stijgen van de economie was het weer gedaan met de kerk. Een boeiend onderwerp is de zeer gedetailleerde informatie over de financiering van de parochiegeestelijken. Pater Schreurs legt uit hoe dat geregeld is door het bisdom en hoe de financiële afspraken waren tussen bisdom en congregatie. Nader gaat pater Schreurs in op de invloed van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) op de kerk in Japan. De Japanse taal is ingevoerd in de liturgie. Voor het overige gaat alles langzaam. De 'Japanisatie' van de kerk gaat traag, omdat de kerk traditioneel is. Het werkterrein van de Japanse priesters en de buitenlandse priesters is verschillend. Zij zitten in andere gebieden. Wel is er overleg in de priesterraad van het bisdom. Met name mgr. Paul Yoshigoro Taguchi, bisschop van Osaka (1940-1978), was zeer traditioneel ingesteld. Hij was een conservatieve bisschop waar niet mee te praten viel. Zijn opvolger was mgr. Paul Hisao Yasuda (1978-1997). Van hem krijgen we een profielschets te horen. Er zijn weinig priesterroepingen. Pater Schreurs toont zich geen voorstander van het opleiden van Japanse jongens tot scheutist. Zustercongregaties hebben meer aanwas dan de priestercongregaties. De meeste katholieken zijn immers vrouwen. Ook is het moeilijk leken in te schakelen. Pater Schreurs legt uit waarom dat zo is. Keer op keer

belemmert het traditionele karakter van de Japanse maatschappij veranderingen of aanpassingen in het kerkelijk leven. Tot slot van dit boeiende interview gaat hij in op zijn motivatie om in Japan te blijven werken en geeft hij een terugblik op zijn verblijf in Japan. Hij is milder geworden. In het begin meende hij eigen normen en waarden over te moeten brengen aan de Japanners. Nu ziet hij dat alles niet meer zo absoluut. Heeft meer oog gekregen voor de Japanse cultuur en gewoonten. Na dit interview keerde pater Schreurs terug naar Japan.

Trefwoorden: Aartsbisdom Osaka; Bisdom Hiroshima; Taguchi, P.Y.; Yasuda, P.H.; Jennes, J.; Missionarissen van Scheut; Société des Missions étrangères de Paris; Pastoraal; Catechese; Parochielevens; Voorouderverering; Boeddhisme; Kastenstelsel; Eigenlandse priesters; Eigenlandse zusters; Onderwijs; Seminarie; Tweede Vaticaans Concilie; Priesterraad; Aanpassing; Liturgie; Leken.

H. Werter

KMM 592

* 21 maart 1926 / interview: 20 augustus 1980, 225 minuten.

Werkgebied: Japan 1955-1980.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Pater Hans Werter vertrok in 1955 met de boot naar Japan samen met drie Vlaamse scheutisten. Toen hij na een maand in Kobe aankwam was hij de eerste Nederlandse missionaris die in Japan ging werken. Zijn Congregatie van de Missionarissen van Scheut (CICM) was sinds 1947 in het bisdom Osaka en sinds 1950 in het bisdom Hiroshima werkzaam. Hij was voorbestemd voor de missie in China en had vijf jaar lang Chinees geleerd. Het werd Japan. Hij had geen beeld van de Japanners, ook geen negatief beeld. Over de oorlog werd niet gesproken. Iedere man in Japan onder de vijfenveertig jaar was in dienst geweest, ook de priesters, maar er werd na de oorlog nooit over gesproken. Ook over de interneringskampen werd niet gesproken. Na de oorlog leek in Japan het enthousiasme voor het christendom groot. De keizer was niet langer een god meer en er kwam ruimte voor een andere god en een andere godsdienst. Althans dat was de verwachting. Hij leerde de Japanse taal op de taalschool van de scheutisten in Nibuno. Bleef daar een jaar. Assisteerde in de parochie. De H. Mis was in het Latijn en de lezingen werden door leken gedaan in het Japans. Pater Werter toont zich geïnteresseerd in de missiegeschiedenis. Wij krijgen een overzicht van de belangrijkste data en gebeurtenissen. In 1542 arriveerden jezu  ten vanuit Macao. Er waren circa driehonderdduizend katholieken, toen in 1597 het christendom verboden werd. De Europese priesters moesten het land verlaten. In 1639 werd het land gesloten voor buitenlanders. De contacten bleven beperkt tot enkele Hollandse handelsvestigingen in Nagasaki. De christenen werden vervolgd. In 1853 voer de Amerikaanse admiraal Perry de haven van Yokohama binnen en eiste dat het land zijn havens openstelde voor westerse handelaren. De keizer kwam aan de macht. Japan werd opengesteld voor het westen en werd geïndustrialiseerd. Na de Tweede Wereldoorlog (1942-1945), waaraan Japan deelnam vanaf 1941, werd onder druk van het Amerikaanse bezettingsleger het christendom sterk gepropageerd. Er kwam vrijheid van godsdienst en een scheiding van kerk en staat. De scheutisten waren niet voorbereid op een missie in Japan. Zij waren in 1947 uitgenodigd door de bisschop van Osaka om in zijn diocees te komen werken. Na zijn studiejaar in Nibuno waren zijn standplaatsen Kurashiki (1956-1963), Tsuyama (1863-1975) en Yonago (1975-1980). In Kurashiki stonden katoenfabrieken. De oorsprong van de parochie lag bij de fabrieksmeisjes. Uit het werk voor de arbeidersjeugd zijn veel goede christenen voortgekomen. In Kurashiki concentreerde hij zich op het geven van godsdienstlessen. Pater Werter vertelt over zijn methoden in de catechese. In het begin gebruikte hij een dogmatische catechismus en later een nieuwe catechismus die meer het geloof uitdroeg. Hij zag al spoedig in dat de voorspelling van een christelijk Japan nooit zou

uitkomen. Er kwamen steeds minder leerlingen. Hij merkte dat de mensen het christendom te veeleisend vonden en te veel verplichtingen oplegde. Maar degenen die zich lieten dopen, die namen het geloof en de kerk serieus. Die werden heel actief in het vrijwilligerswerk en het sociale werk. Japan was na de oorlog arm, maar geen ontwikkelingsland. Het enige dat het christendom Japan te bieden heeft, is volgens pater Werter de idee van naastenliefde. Het vergde moed om in Japan anders te zijn dan de anderen en tot een minderheid te gaan behoren. Alleen maar priester zijn was te vaag, dan werd er niet naar je geluisterd. Om zijn taak te kunnen uitvoeren wilde hij een positie met een zekere status hebben. Tijdens zijn verlofperiode behaalde hij in Cambridge zijn certificaat voor leraar Engels. Terug in Japan werd hij na zeven jaar overgeplaatst. Dat was gebruikelijk in de eerste jaren van de missie van Scheut in Japan. De verplaatsingen geschiedde door de provinciaal, die de bisschop over zijn besluiten informeerde. In Tsuyama werd hij benoemd tot onderpastoor, maar hij werd in feite bestemd voor het onderwijs. Na 1963 heeft hij altijd lesgegeven en zijn positie als leraar gebruikt. Hij ging Engelse les geven op middelbare scholen, technische scholen en op verpleegstersopleidingen. Hij kon daarmee in zijn eigen levensonderhoud voorzien. Dat was mooi meegenomen, want de parochies hadden zelden meer dan honderd parochianen, te weinig om een kerk te onderhouden en om een pastoor te betalen. Op de scholen mocht hij geen godsdienstles geven, maar hij kon via zijn lessen wel christelijke ideeën ter sprake brengen. Pater Werter geeft hierna een overzicht van het onderwijs in Japan en de katholieke scholen. Na het vertrek van de pastoor, kreeg hij ook de zorg voor een kleuterschool naast de pastorie gelegen. De kleuterscholen waren opgezet om contact te krijgen met de mensen. Na twaalf jaar werd hij in 1975 opnieuw overgeplaatst nu naar Yonago. De strategie van de scheutisten werd nu: overplaatsen na 10 jaar, omdat het gevaar bestond dat men anders vastroestte op de missiepost. Ook in deze nieuwe parochie ging pater Werter lesgeven. Hierna gaat pater Werter nog kort in op enkele onderwerpen zoals de opleiding tot priester, de vorming van een lekenkader, de communicatiemiddelen van de kerk (boekwinkel, cursussen, radio-uitzendingen, films), de catechisten, de oecumene en de Japanse zustercongregaties. Een onderwerp apart vormt de opvang van de Vietnamese vluchtelingen. Japan was daar niet op voorbereid. De scheutisten bouwden barakken en hielpen de vluchtelingen een nieuw bestaan op te bouwen in Japan. Tot slot kijkt pater Werter terug op vijfentwintig jaar missiewerk in Japan. Weinig groei van het aantal katholieken, maar wel via de scholen veel contact met de mensen en de jongeren en op zoek met hen naar een Japanse vorm van christendom. Na dit interview keerde pater Werter terug naar Japan.

Trefwoorden: Aartsbisdom Osaka; Bisdom Hiroshima; Missionarissen van Scheut; Pastoraal; Parochielevens; Technische school; Onderwijs; Kleuterscholen; Tweede Wereldoorlog; Interneringskamp; Missiegeschiedenis; Jezuiten; Amerikanen; Arbeiders; Catechese; Dopen; Leken; Sociaal werk; Eigenlandse priesters; Oecumene; Japanse zusters.

ZUSTERS REDEMPTORISTINNEN

J.C. Eupen [kloosternaam: zuster Maria Gemma]

KMM 154

* 1 juli 1905 / interview: 14 januari 1978, 180 minuten.

Werkgebied: Japan 1949-1963.

Functie: novicemeesteres.

Zuster Maria Gemma van Eupen vertrok in 1949 met vier medezusters naar Japan. Zij was lid van de Zusters Redemptoristinnen, een contemplatieve orde, die een klooster had in Velp bij Grave. Zij komt in dit interview over als een in het kloosterleven teleurgestelde zuster die met tegenzin het klooster was ingegaan, omdat zij - zoals zij het zelf zegt - "er niet onderuit kon". Haar beschrijving van het dagelijks leven in het klooster vat zij als volgt samen: "je werd geleefd". Haar overste in Velp was zuster Clement Jozef die meeging naar Japan. En met deze zuster kon zij niet overweg. Dit zou haar missieleven in Japan niet veraangename. Zuster Maria Gemma ergerde zich met name aan de conservatieve inslag van deze medezuster en van veel redemptoristen die "in Wittem bekrompen zijn opgeleid". Eind jaren veertig waren er zoveel zusters in het klooster in Velp dat men er over nadacht elders een nieuwe stichting te beginnen. De redemptoristen waren in Japan met een nieuwe missie begonnen en zij vroegen de zusters uit Velp hen te komen helpen. De zusters aanvaardden de uitnodiging en begonnen in Nishi Maizuru in het bisdom Osaka met de bouw van een klooster met kerk. De eerste jaren werden verder aan taalstudie besteed. Het primaire doel van de aanwezigheid van de slotzusters was te bidden voor het werk van de paters redemptoristen. Zuster Maria Gemma werd novicemeesteres en verantwoordelijk voor de begeleiding van de Japanse meisjes die bij de orde wilden intreden. Het interview begint met een beschrijving van haar aankomst in Japan, het huis en de huisraad. Het was zomers vochtig warm en in de winter erg koud in Nishi Maizuru. Het begin was moeilijk. Het geld voor de nieuwbouw kwam van familie en kennissen. Al spoedig ontstond onenigheid met zuster Clement Jozef over de opleiding van de novicen: opleiden tot slotzusters of tot een (slot)zusters die daarnaast óók maatschappelijk actief zouden zijn. Door deze conflictsituatie tussen de beide zusters werd zuster Rosalie (Rie Aarts) tot overste benoemd. Zij kende geen Japans. De toestroom van novicen was aanvankelijk groot, maar verminderde al snel. In 1963 keerde zij "om gezondheidsredenen" terug naar het klooster in Velp. Het kostte haar moeite weer te wennen aan het slotleven na de grote vrijheid die zij in Japan had. De werkelijke reden voor haar terugkeer was dat zij "geen vertrouwen had in zuster Rosalie". Zij heeft er spijt van dat zij ingetreden is in een contemplatieve orde. Toch mag zij terugzien op resultaat: bij haar vertrek waren er 17 Japanse zusters ingetreden.

Trefwoorden: Aartsbisdom Osaka; Zusters Redemptoristinnen; Slotzusters; Redemptoristen; Novicen; Novicemeesteres; Eigenlandse roepingen; Japanse zusters.

LIBANON

ASSUMPTIONISTEN (AA)

A.J. van der Aalst

KMM 1

* 11 december 1921 / interview: 6 juni 1978, 180 minuten.

Werkgebied: Libanon 1952-1958; Israël 1962-1964.

Functie: onderwijs.

Pater Van der Aalst studeerde aan een grootseminarie van zijn congregatie nabij Parijs. Het was een internationaal seminarie waar hij gemotiveerd raakte om zich te verdiepen in de Oosterse kerk. Na zijn priesterwijding in 1949 ging hij tot 1952 studeren aan het Pontificium Institutum Orientalium Studiorum in Rome. In 1952 werd hij benoemd tot docent dogmatiek op het grootseminarie van de Syrisch-katholieke ritus te Charfé (Daroun-Harissa) in Libanon waar leden van zijn congregatie les gaven. Het interview is een academisch college in de Oosterse kerkgeschiedenis. Het eerste deel van het interview is gewijd aan een bespreking van dit seminarie en de opleiding van priesters voor de Syrisch-katholieke kerk. Pater Van der Aalst bespreekt een groot aantal onderwerpen zoals zijn eerste indrukken van het land, het seminarie, de seminaristen, de taal, de religie, de politiek, zijn eigen cursus dogmatiek, de Oosterse spiritualiteit, de Koran, het pastorale perspectief voor de studenten, de islam, zijn relatie met de andere professoren en de criteria voor de aanname van seminaristen. Hij vestigt de aandacht op het verschil in mentaliteit tussen de westerse en oosterse stafleden. Een analytische benadering van zaken acht hij moeilijk voor de oosterse mentaliteit. Hij zag zijn taak daar meer oecumenisch dan missionair. Een volgend onderwerp is de verhouding tussen religie en politiek. Hij geeft daarbij een schets van de geschiedkundige achtergrond en de sociale verhoudingen. Hij constateert een gehechtheid aan de riten. Hierna horen we een profielschets van kardinaal I.G. Tappouni, patriarch van Antiochië (Syrische kerk) (1929-1968). Deze kardinaal had een grote invloed. De andere bisschoppen fungeren meer als vicarissen van de kardinaal dan als bisschoppen van een autonoom diocees. Pater Van der Aalst gaat ook in op de moeilijkheden van de priesters als zij eenmaal in een dorp gaan werken. De bisschoppen hadden het recht om ook gehuwde mannen tot priester te wijden. Er was naijver tussen de gehuwde en de celibatair levende priesters. In 1956 werden er Syrische priesters aan het kleinseminarie verbonden als docenten. De assumptionisten bleven nog twee jaar doceren op het grootseminarie. In 1958 verlieten zij óók het grootseminarie. Pater Van der Aalst geeft aan waarom zij vertrokken zijn. Op de achtergrond speelt de toenemende invloed mee van de Syrische gemeenschap en de Syrische kerk. In 1958 keerde pater Van der Aalst terug naar Nederland. We horen eerst nog een bespiegeling over de toekomst van de kerk in Libanon. Naar zijn mening zal het confessionalisme langzaam verdwijnen en zal de islam zich losweken van de staat. Van 1958 tot 1962 werkte hij in Bergeyk en in Nijmegen onder aan voor het tijdschrift *Het Christelijk Oosten*. In 1962 gaat hij naar Jeruzalem om te werken in het St. Petrus Gallicantu heiligdom ten behoeve van de pelgrims. Hij doet dat om het Midden-Oosten en Israël beter te leren kennen. Hij blijft dat twee jaar doen tot 1964. In 1965 promoveert hij in Rome aan het Pontificium Institutum Orientalium Studiorum tot doctor in de Oosterse theologie en wordt daarna lector in de Oosterse theologie aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Beirut; Onderwijs; Pontificium Institutum Orientalium Studiorum; Oosterse kerken; Oosterse theologie; Oosterse spiritualiteit; Koran; Priesteropleiding; Syrisch-katholiek seminarie; Tappouni, I.G.; Syrisch-

katholieke kerk; Tijdschrift Het Christelijk Oosten; Islam; St. Petrus Gallicantu heiligdom; Pelgrims.

M. Royackers

KMM 452

* 27 maart 1922 / interview: 29 januari 1980, 180 minuten.

Werkgebied: Libanon 1950-1956.

Functie: onderwijs.

Pater Martien Royackers werd na zijn priesterwijding in 1948 benoemd tot docent op het groot- en kleinseminarie van de Syrisch-katholieke ritus te Charfé (Daroun-Harissa) in Libanon waar leden van zijn congregatie les gaven. Hij vervulde deze functie van 1950 tot 1956. Het interview begint met een korte uiteenzetting van het doel van zijn congregatie die in 1845 gesticht was te Nîmes om een katholiek reveil te bewerken in Frankrijk door middel van onderwijs en pers. Hij wilde aanvankelijk naar Jeruzalem waar de congregatie twee huizen bezat gaan, maar gezien de onzekere situatie was het niet opportuun om daar heen te gaan. Zijn overste stimuleerde hem om naar Libanon te gaan. In 1950 vertrok hij zonder verdere voorbereiding. Hij kreeg geen contract van het seminarie. Kost, inwoning en een toelage werden gefinancierd door het Apostolaat der Oosterse Kerken (AOK). Het grootseminarie was in 1948 na de stichting van de staat Israël overgeplaatst van Jeruzalem naar Libanon. We horen een beschrijving van het seminarie en de opleiding tot priester voor de Syrisch-katholieke kerk. Het was een totaal andere wereld. De seminaristen mochten geen Latijnse priesters worden. De opleiding was daardoor enigszins dualistisch. Voor de filosofie en theologie was in 1948 een beroep gedaan op Franse benedictijnen. Daardoor waren de theologieboeken in het Latijn en was de voertaal op het grootseminarie Frans. Voor de liturgische vorming waren echter eigen priesters van de Syrische kerk aanwezig. De benedictijnen behielden de Latijnse ritus. De taak van de benedictijnen werd in 1950 overgenomen door de Nederlandse assumptionisten. In het begin waren er circa 15 grootseminaristen. Toen in 1950 ook het kleinseminarie van Jeruzalem naar Libanon werd overgeplaatst kwamen er zes paters-assumptionisten extra over uit Nederland om les te geven. Klassiek Arabisch was de voertaal op het kleinseminarie. Pater Royackers heeft één jaar op het grootseminarie les gegeven en daarna op het kleinseminarie. Hij gaf er Latijn en Frans. Nu volgt een uitleg over het ontstaan en het functioneren van de Syrisch-katholieke kerk in Libanon. Zij is geünieerd met Rome. De christenen wonen verspreid over het land. Er zijn twee soorten priesters: gehuwde en ongehuwde priesters. De studenten maakten op het grootseminarie hun keuze. We horen gedetailleerd hoe de priesters functioneerden in de steden en in de dorpen en op welke wijze ze betaald werden. We krijgen een uiteenzetting te horen over de hiërarchie. De president van de beide seminaries was een priester van de Syrische ritus en ressorteerde onder de bisschop van Beirut en deze weer onder de patriarch. De patriarchen van de verschillende katholieke ritussen (Syrische ritus, Melkitische ritus, Maronitische ritus) woonden in Beirut, waardoor de stad ook wel het tweede Rome werd genoemd. Er zijn pogingen gedaan te komen tot een interritueel seminarie. Dit is niet gelukt. Elke ritus behield zijn eigen opleiding. Vervolgens gaat pater Royackers in op de verhouding tussen christenen en moslims. Over dit onderwerp heeft hij verschillende artikelen gepubliceerd in het tijdschrift *Het Christelijk Oosten*. Pater Royackers zag zijn werk op het seminarie niet in strikte zin als missiewerk, maar meer als een getuigenis van het christelijk geloof temidden van de Arabische islam. Hun werk viel niet onder de Congregatio de Propaganda Fide, maar onder de Congregatie van de Oosterse kerken. Het hoofddoel van de aanwezigheid van de assumptionisten in Libanon was het in stand houden van de katholieke kerk, géén expansie. Het contact van de paters met moslims was echter gering. Er waren beperkte mogelijkheden. Terug op vakantie in Nederland in 1956 werd besloten dat hij niet zou terug gaan naar

Libanon, maar hier zou blijven. De reden was dat het aantal seminaristen terugliep. De assumptionisten hebben daarom in 1956 hun taak op het kleinseminarie en in 1958 op het grootseminarie beëindigd.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Beirut; Apostolaat der Oosterse Kerken (AOK); Onderwijs; Priesteropleiding; Filosofie; Theologie; Syrisch-katholiek seminarie; Syrisch-katholieke kerk; Syrische ritus; Melkitische ritus; Maronitische ritus; Tijdschrift Het Christelijk Oosten; Congregatie van de Oosterse kerken; Moslims; Islam.

MALEISIË

MISSIONARISSEN VAN MILL HILL (MHM)

A.C.M. Braak

KMM 653

* 20 april 1943 / interview: 12 december 1981, 180 minuten.

Werkgebied: Maleisië 1969-1980.

Functie: pastoraal.

Pater Ad Braak heeft elf jaar als pastor in Sarawak gewerkt. Het interview begint met een interessante uiteenzetting over de aard van de Congregatie van de Missionarissen van Mill Hill: “Mill Hill is een stel rare mensen bij elkaar. Een hoop individuen die als sociëteit naar de missie gaan, maar in de missie weer los staan van de sociëteit”. In 1969 werd hij benoemd voor Sarawak, een van de 13 deelstaten van het huidige Maleisië. Had zich niet voorbereid. De ontvangst was goed. Kreeg van de bisschop, mgr. C. Reiterer MHM (1968-1975), de plaats aangewezen waar hij naar toe moest. De bisschop, de oversten en de andere missionarissen waren allemaal “hartstikke goeie mensen”. Hij kwam bij oudere missionarissen terecht: “wat conservatief”. In zijn eerste parochie woonden land-Dajaks. Zij spraken een taal die alleen maar in die plaats gebruikt kon worden. Er zat al 20 jaar een pater die zeer goed deze taal sprak en bijbels en gebedenboeken in deze taal vertaalde. Daar was hij goed in, maar hij was minder in sociale contacten en had de pest aan jongeren. Pater Braak vertelt over de parochie, zijn taak, de bevolking en de catechist die de hele parochie aan de gang hield als catechist-gebedsleider. Zijn eigen taak was vrij traditioneel. Hij vertelt hoe er op de scholen catechismus werd gegeven. De taal was regelmatig een struikelblok. De jeugdbeweging was moeilijk van de grond te krijgen. Na drie jaar ging hij bij de Ibans, de rivier-Dajaks, werken. Hij leerde hun taal. Hij had vijf parochies met dezelfde taal. Die bezocht hij met de boot. De gezondheidszorg en de landbouw waren door zijn voorgangers al goed opgezet. Hoefde hierin niets nieuws te beginnen. Vervolgens vertelt hij over de eigen gewoonten en gebruiken en gaat hij in op het huwelijk bij de Ibans. Er waren verschillende godsdiensten: de islam was erg rasgebonden. Maleiers waren overwegend moslim, de Chinezen waren boeddhist. Verder waren er nog wat Methodisten. Het grootste gedeelte was katholiek. Op school mocht alleen islam onderwezen worden, óók op de katholieke scholen. Naast lagere scholen waren er vervolgscholen. Het onderwijs was in handen van Ierse Broeders van de Christelijke Scholen. De zusters hadden meisjesscholen. Langzaam gingen de scholen over in handen van leken. Nieuwe scholen werden regeringsscholen. Na het Tweede Vaticaanse Concilie (1962-1965) zijn ze begonnen met de vertaling van de liturgie in het Iban. De “omlijsting” werd aangepast. De Iban is een landbouwvolk gericht op rijstcultuur. Door het jaar heen zijn er ceremoniën die werden opgenomen in de liturgie. Geeft verder voorbeelden van de adat en de begrafenis cultuur. Mgr. C. Reiterer MHM was een Tiroler: “een goede man”. Het was voor hem moeilijk een werkverdeling te maken, want iedereen die na 1963 het land binnenkwam, mocht er maar 10 jaar blijven vanwege de nieuwe immigratiepolitiek van de regering. Hijzelf is na 10 jaar het land uitgezet. Er was een kleinseminarie voor het bisdom Kuching en een grootseminarie voor geheel Maleisië. Hij gaat hierna in op de problematiek van de eigenlandse priesters. Er waren meer Chinese priesters dan eigenlandse priesters. Hij vertelt daarna over de vorming van de catechisten-gebedsleiders en hoe deze functioneren. De hoofdcatechist is vrijgesteld en krijgt een salaris. De catechisten op de buitenstaties werken op vrijwillige basis. Veel aandacht wordt nu gegeven aan de vorming van een eigenlands kader, meer een gevolg van het feit dat buitenlandse missionarissen na 10

jaar weer moeten vertrekken dan een gevolg van het Tweede Vaticaans Concilie. Hij stond ook anders tegenover de inschakeling van leken dan de bisschop: "hij zat 1000 km. verder, ik zat hier en moest handelen vanuit de situatie hier". Hij vindt dan ook dat men in principe een goede catechist tot priester zou moeten kunnen wijden. Een apart onderwerp is de politieke situatie: de weg naar onafhankelijkheid en de vorming van de federatie Maleisië. De regering is islamitisch. Hij gaat in op de gevolgen hiervan voor de kerk. De veranderingen in de kerk en in de maatschappij leidden ook tot andere inzichten onder de clerus. Dat leidde tot conflicten tussen jong en oud, tussen priester en bisschop. Tot slot geeft pater Braak zijn mening over de toekomst van de kerk in Maleisië. Hij verliet het land in 1980 en werd lid van het Promotie Team van Mill Hill.
Trefwoorden: Aartsbisdom Kuching; Reiterer, C.; Missionarissen van Mill Hill; Dajaks; Ibans; Pastoraal; Traditionele gebruiken; Huwelijk; Catechisten; Islam; Moslims; Boeddhisme; Methodisten; Eigenlandse priesters; Seminarie; Tweede Vaticaans Concilie; Liturgie; Landbouw; Adat; Leken; Politieke situatie; Promotie Team Mill Hill.

J. Buis

KMM 82

* 19 juni 1902 / interview: 31 oktober 1978, 257 minuten.

Werkgebied: Maleisië 1927-1973.

Functie: pastoraal; bisschop; beleid.

Pater Jacob Buis vertrok twee maanden na zijn priesterwijding in 1927 naar Sarawak op Borneo. In 1857 was op Borneo de Apostolische Prefectuur van Labuan en Brits Noord-Borneo (Sabah) opgericht. Het missiegebied omvatte Brits Noord-Borneo (Sabah), Labuan, Brunei en Sarawak. In 1881 werd deze prefectuur aan de Congregatie van de Missionarissen van Mill Hill (MHM) toevertrouwd. In 1927 werd de prefectuur gesplitst in de Apostolische Prefectuur van Sarawak en in de Apostolische Prefectuur van Jesselton (nu Kota Kinabalu, Sabah). Pater Buis bleef van 1927 tot 1947 in Sarawak waarvan drie-en-half jaar in een jappenkamp tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945). In 1947 werd hij benoemd tot apostolisch prefect van Jesselton. In 1952 werden de beide prefecturen verheven tot apostolische vicariaten en werd hij bevorderd tot apostolisch vicaris van Jesselton. In 1972 ging hij met emeritaat. Het interview bestaat uit twee delen. In het eerste deel vertelt mgr. Buis over zijn werk als missionaris in Sarawak (1927-1947) en in het tweede deel over zijn werk als prefect en vicaris in Kota Kinabalu (1947-1972). We krijgen ter inleiding eerst de geschiedenis van het missiegebied te horen. Noord-Borneo bestond bij zijn aankomst in 1927 uit twee delen: Sarawak en Sabah. Sarawak was een onafhankelijk sultanaat en Sabah was sinds 1881 een Engels protectoraat. Na de Tweede Wereldoorlog werden beide gebieden een deel van Maleisië. Mgr. Buis heeft in deze beide gebieden van Noord-Borneo gewerkt. Zijn benoeming in 1927 bracht hem bij de Dajaks in Sarawak. Hij werkte als pastor op de missieposten in Kuching en Kanowit. Het werk was nog gericht op bekering. Een reden om zich te bekeren was genezing na een ziekte. Hij verdiepte zich in de taal en de cultuur van de Dajaks, in die tijd nog koppensnellers. Hij leerde de taal door onder de mensen in het binnenland te gaan leven. Hij at daar wat de mensen aten. Na enkele maanden keerde hij terug naar Kanowit waar hij nu in staat was in de plaatselijke taal te preken. We krijgen informatie over de bevolking, hun gebruiken en gewoonten en de traditionele pastorale praktijk. Er waren schooltjes, maar die floreerden niet goed. De kinderen leerden niet zo graag. De verhouding met de Radja van Sarawak was goed. Het verblijf in het jappenkamp 'Batu Lintang' in Kuching maakte een eind aan het eerste gedeelte van zijn missionarisleven. Tijdens de oorlog werden mgr. A. Wachter, de apostolische prefect van Labuan en Brits Noord-Borneo (Sabah), en acht missionarissen van Mill Hill, allen afkomstig uit Tirol, vermoord door de Japanners. In 1947 verliet pater Buis Sarawak en verhuisde hij naar Jesselton

in Sabah waar hij benoemd was tot apostolisch prefect. In Sabah kwam hij in een andere politieke situatie en onder een andere bevolking terecht. In Sabah wonen Kadazans, Muruts, Idahan en Chinezen. De verhouding met de overheid was anders dan met de overheid in Sarawak. De Engelse koloniale regering stond anders tegenover de katholieke missie: harder. Mgr. Buis geeft hiervan enkele voorbeelden. In dit tweede deel komen vooral onderwerpen aan de orde van beleidsmatige aard. In 1948 werd Maleisië onafhankelijk van Engeland en in 1963 werd Sabah bij Maleisië gevoegd. Hierdoor veranderde de situatie drastisch. Meer dan 30 missionarissen werden door de Maleisische regering het land uitgezet. Er bleven er nog 20 achter. Het gevaar bestond dat het werk niet meer voortgezet kon worden, want er werden geen buitenlandse missionarissen meer toegelaten. Het beleid werd na het vertrek van de Engelse koloniale regering en het verkrijgen van de onafhankelijkheid door het samengaan met Maleisië in 1963 geheel gericht op de opbouw van een plaatselijke eigenlandse kerk. Mgr. Buis en de Congregatie van de Missionarissen van Mill Hill richtten zich daarbij op de opleiding van een diocesane clerus en niet op de werving van eigenlandse leden voor Mill Hill. Er kwam een diocesaan seminarie. Ook de Congregatie van de Franciscanessen Missionarissen van de H. Jozef van Mill Hill (FMSJ) wilde geen eigenlandse zusters opnemen, maar wel een eigenlandse zustercongregatie, The Little Sisters of St. Francis of Sarawak, de zogenaamde 'De Blauwe Zusters', begeleiden. Deze diocesane zustercongregatie werkte in de catechese en op de scholen. Dit beleid gericht op de opbouw van een eigenlandse kerk had resultaat. In 1972 bij het vertrek van mgr. Buis waren er al 13 eigenlandse priesters, 15 eigenlandse zusters karmelietessen en 60 Blauwe Zusters. Mgr. Buis heeft het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) bijgewoond. Hij vertelt over zijn eigen bescheiden bijdrage aan dit concilie. Zijn verhouding met Rome is altijd goed geweest. Tot slot van dit interview geeft mgr. Buis nog een indruk van de wijze waarop het pastorale en sociale werk van de kerk van Noord-Borneo gefinancierd werd met misstipendia en met de opbrengsten van de collectes. Hoe gering deze bijdragen ook waren, het was belangrijk dat de mensen hun eigen kerk leerden financieren. In 1973 keerde mgr. Buis terug naar Nederland.

Trefwoorden: Apostolische Prefectuur van Labuan en Brits Noord-Borneo (Sabah); Apostolische Prefectuur van Jesselton; Aartsbisdom Kuching; Bisdom Kota Kinabalu; Wachter, A.; Missionarissen van Mill Hill; Pastoraal; Bisschop; Beleid; Dajaks; Jappenkamp; Internering; Tweede Wereldoorlog; Eigenlandse kerk; Eigenlandse priesters; Eigenlandse zusters; Zusters Franciscanessen Missionarissen van de H. Jozef van Mill Hill; Little Sisters of St. Francis of Sarawak; Blauwe Zusters; Catechese; Onderwijs; Tweede Vaticaans Concilie; Financiën.

H.A.J.G. van Erp

KMM 151

* 3 juni 1911 / interview: 30 januari 1980, 240 minuten.

Werkgebied: Maleisië 1936-1976.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Pater Harrie van Erp vertrok na zijn priesterwijding in 1936 naar Sarawak op Noord-Borneo. Hij kreeg geen voorbereiding op het missiewerk daar. Het interview bestrijkt twee perioden uit zijn missielevens: vóór de Tweede Wereldoorlog werkte hij van 1936 tot 1940 bij de Dajaks in Kanowit en in 1940 werd hij benoemd voor Kuching, de hoofdstatie van de missie. Hij begint zijn interview met te vertellen over de Congregatie van de Missionarissen van Mill Hill (MHM). Drie broers van hem traden eveneens in bij deze congregatie. Het missiegebied van Sarawak was in 1881 toevertrouwd aan de congregatie van Mill Hill. We krijgen een beschrijving te horen van het sultanaat Sarawak, het onafhankelijke staatje Brunei, de Dajaks en diverse andere stammen, de missieposten en een profielschets van pater Felix Westerwoudt

(1861-1898): “De apostel der Singhi-Dajaks” zoals hij in die tijd genoemd werd. Pater Westerwoudt was een van de eerste Nederlandse missionarissen in Noord-Borneo. Hij werkte er slechts 12 jaar van 1885 tot zijn dood in 1898. Vervolgens horen we over het dagelijks leven van de Dajaks. Het was slecht gesteld met de hygiëne en de gezondheid van deze mensen. Hun leven werd beheerst door angst voor geesten. Hun traditionele godsdienst was het animisme. Hij zag het als een onderdeel van zijn missiewerk om de mensen te bevrijden van deze angsten. Tijdens zijn eerste jaren in de missie werkte hij in Kanowit, het land van de Ibans. Hij leerde er de taal van de Ibans. Tot in de zeventiger jaren zou hij radio-uitzendingen verzorgen in het Iban. Uitvoerig wordt verteld over de missiepost en de school in Kanowit, het internaat, de zusters, de catechese en de scholieren. Na de schooltijd wilden veel kinderen niet terug naar hun stam. Er ontstond een vervreemding van de jeugd van hun stam en er kwam een jeugdapostolaat op gang. Pater Van Erp geeft vervolgens een profielschets van mgr. A. Wachter MHM, apostolisch prefect van Labuan en Brits Noord-Borneo (Sabah). Het tweede deel van het interview gaat over de periode na de Tweede Wereldoorlog (1942-1945). De Japanners hadden in 1941 geheel Borneo bezet. Hij werd met zijn collega-missionarissen geïnterneerd in het jappenkamp ‘Batu Lintang’ in Kuching. Tijdens de oorlog werden mgr. A. Wachter en acht missionarissen van Mill Hill vermoord door de Japanners. In het jappenkamp ‘Batu Lintang’ zaten naast missionarissen van Mill Hill ook paters kapucijnen en zusters Franciscanessen uit Etten, die op het Nederlandse deel van Borneo werkzaam waren. We horen over het leven in het kamp en over de geïnterneerde missionarissen waaronder mgr. H.J. van Valenberg OFMCap., sinds 1935 apostolisch vicaris van Pontianak. Na de bevrijding uit het kamp keerde pater Van Erp terug naar zijn missiestatie in Kuching. In 1947 werd pater J. Buis MHM (1947-1970) benoemd tot apostolisch prefect van Jesselton (voorheen Labuan en Brits Noord-Borneo) en twee jaar later in 1949 werd pater J.A.M. Vos MHM benoemd tot apostolisch prefect van Kuching. Beide prefecten waren studiegenoten, allebei geboren in 1902, in 1927 samen tot priester gewijd en samen vertrokken naar de missie in Noord-Borneo. Zij werden in 1952 bevorderd tot apostolisch vicaris en tot bisschop gewijd. Van beide bisschoppen geeft pater Van Erp een profielschets. Onder hun bestuur werden de vicariaten en latere bisdommen verder uitgebouwd en werd veel aandacht geschonken aan de opleiding van eigenlandse priesters, zusters en catechisten. Zo kwamen er in 1949 met financiële steun van de Congregatio de Propaganda Fide een diocesaan seminarie en een catechistenschool in Kuching. Tijdens zijn opleiding nam de aanstaande catechist zijn hele gezin mee. De catechist kreeg eigen bevoegdheden. Hij gaf godsdienstonderwijs, preekte tijdens de zondagsdiensten en hij kreeg een salaris uit de kerkbijdragen. Mgr. Vos had volgens hem geen bisschop moeten worden. Hij was meer een “schoolvos” dan een herder. Vos was een goede schoolopziener. Na de oorlog stond het gehele gebied van de Dajaks open voor de katholieke missie. Mgr. Vos heeft veel gedaan voor het onderwijs en heeft 12 schooltjes gebouwd. Er kwam een subsidie van de overheid en er kwamen goede leerkrachten. Beknopt komt nog even het sociaal werk voor ouden van dagen en blinden ter sprake. Hiervoor kreeg hij steun van Cebemo. In Sarawak woonde ook een grote groep Chinezen. Onder hen waren veel katholieken. Als opvolger van mgr. Buis werd in 1970 mgr. Peter Chung Hoan Ting tot apostolisch vicaris van Jesselton (Sabah) benoemd. Hij was een Chinees. Pater Van Erp vertelt in dit kader over de verhouding tussen de Chinezen en de plaatselijke bevolking: de Dajaks in het binnenland en de islamitische Maleiers in de kuststreken. De houding van de Dajaks tegenover de missie was na de oorlog goed te noemen. De moslims daarentegen waren bijzonder fanatiek en wilden de missionarissen het land uitdrijven. Vervolgens geeft pater Van Erp informatie over de regering en het bestuursstelsel met local districts. Hierna bespreekt pater Van Erp op verschillende onderwerpen uit zijn pastorale werk

zoals de liturgie, de participatie van leken, het Maria Legioen, zijn persoonlijk geestelijk leven en de financiering van zijn parochiewerk. Pater Van Erp heeft in 1968 een nieuwe kathedraal in de vorm van een tent met ruim 1000 zitplaatsen gebouwd in Kuching. Tot slot vertelt hij over komst van contemplatieve zusters, karmelietessen uit Spanje, die eigenlandse zusters aannamen. In 1949 waren er al 20 eigenlandse zusters, daarna is er een eigenlandse afdeling van de karmelietessen afgesplitst. In 1976 keerde hij na 40 jaar missiewerk terug naar Nederland.

Trefwoorden: Apostolische Prefectuur van Labuan en Brits Noord-Borneo (Sabah); Apostolische Prefectuur van Jesselton; Aartsbisdom Kuching; Bisdom Kota Kinabalu; Missionarissen van Mill Hill; Wachter, A.; Buis, J.; Vos, J.A.M.; Chung Hoan Ting, P.; Westerwoudt, F.; Pastoraal; Traditionele godsdienst; Onderwijs; Tweede Wereldoorlog; Jappenkamp; Internering; Kapucijnen; Zusters Franciscanessen van Etten; Valenberg, H.J. van; Dajaks; Ibans; Chinezen; Eigenlandse priesters; Seminarie; Congregatio de Propaganda Fide; Catechisten; Catechistenschool; Islam; Parochielevens; Sociaal werk; Cebemo; Financiën; Liturgie; Leken; Maria Legioen; Politieke situatie; Kathedraal; Zusters Karmelietessen; Eigenlandse zusters.

W.A. Smit

KMM 753

* 15 juli 1913 / interview: 17 oktober 1983, 162 minuten.

Werkgebied: Maleisië 1939-1974.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Pater Smit vertrok in 1939 naar Brits Noord-Borneo. Hij had niet zelf gekozen voor dit missiegebied van zijn Congregatie van de Missionarissen van Mill Hill (MHM). Een uur na zijn priesterwijding werd hem medegegeeld waar hij naar toe zou gaan. Zo ging dat vroeger. Dit interview geeft een goed overzicht van de werkzaamheden van een missionaris als pastor en onderwijzer in de pre-conciliaire tijd. Na aankomst op de hoofdstatie werd hij door mgr. A. Wachter, de apostolisch prefect van Noord-Borneo en Labuan, benoemd voor de missiestatie in Penampang. Pater Smit begint zijn verhaal met een beschouwing over het begin van zijn missieperiode. De opvang was goed. Er waren ongeveer 25 missionarissen. Het was de bedoeling dat hij de schooltjes zou gaan overnemen. Door de scholen kregen ze wat meer invloed. Langzaam werd zo een elite opgebouwd. Hij leerde de plaatselijk taal. We krijgen een indruk van de hoofdstatie Penampang met vijf tot zes buitenstaties. Door de week stond hij voor de klas en op zaterdag vertrok hij naar een buitenstatie waar hij verbleef tot en met zondag. In 1939 waren er al catechisten. Die wisten nog weinig. Er was geen opleiding voor hen. De pastorale methodieken waren nog traditioneel. Alles in het Latijn, epistel en evangelie in de plaatselijk taal. Voor de financiën steunde men nog voor een groot deel op de Congregatio de Propaganda Fide. Voor het schoolwerk kregen zij een toelage van de regering. Verder waren er misintenties die zij ook uit Europa kregen. De bevolking bestond uit twee groepen: inlanders en Chinezen. Dit waren ook twee taalgroepen. Hij was aangesteld voor de inlanders. Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) kwamen de Japanners. De missionarissen werden geïnterneerd in het jappenkamp 'Batu Lintang' in Kuching. Hij heeft daar drie-en-half jaar vastgezeten. Pater Smit geeft een aangrijpende beschrijving van het dagelijks leven in het kamp, de bewakers, de officieren, het werk dat zij moesten verrichten en de behandeling die zij kregen. Zij leden honger en de sterfte onder de missionarissen was groot. Hij vertelt wat hen op de been hield. Mgr. H.J. van Valenberg OFMCap., apostolisch vicaris was van Pontianak, was de leider van de groep missionarissen en een grote steun voor hen. Samengevat: "De hele internering was een verschrikkelijke vernedering". Hij vertelt hierna over de bevrijding uit het kamp en over de houding van de bevolking. Van de 25 missionarissen uit zijn missiegebied waren er nog 15 over. Na de oorlog hervatte hij zijn werkzaamheden als pastor en onderwijzer op verschillende plaatsen: in Limbahau

(1945-1947), in Toboh (1948-1949), op het eiland Labuan (1949-1956), in Penampang (1956-1968) en tot slot in Dontozidon (1968-1974). Hij had niet nagedacht over wat de prioriteiten waren na de oorlog: “Je ging gewoon door met je werk”. Na een jaar kreeg hij assistentie van een nieuwe missionaris en kon hij op verlof gaan. Terug in zijn missiegebied hervatte hij zijn werkzaamheden. Vervolgens snijdt pater Smit verschillende onderwerpen aan zoals de islam, de eigenlandse bevolking, de weeskinderen, het onderwijs en de participatie van leken. Onder het Britse gezag wisten we een ding zeker: “blijf met je vingers van de islam” af. Hij zelf had zijn handen vol aan de “heidenen” zoals de inlanders nog genoemd werden. We krijgen informatie over hun traditionele godsdienst, het animisme, over hun angsten, hun gewoonten en gebruiken. De overgang naar de katholieke kerk was moeilijk voor hen, omdat zij veel moesten loslaten. De vaag was: “wat laat je los, waaraan blijf je vasthouden, wat krijgen ze ervoor in de plaats?”. Na de oorlog waren er veel weeskinderen. Hij kreeg de zorg voor de jongens op Labuan. Het onderwijs was helemaal gebaseerd op Engelse basis. Zelf heeft hij catechismus gegeven. In het begin kregen ze geen salaris. Later ging de regering salarissen betalen. Terug in Penampang werden de eerste stappen gezet bij het actief inschakelen van leken in het parochiewerk. Het Maria Legioen werd opgericht. Na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) kwamen de veranderingen op gang: het gebruik van de eigen taal en het omdraaien van het altaar. De bisschop mgr. J. Buis MHM had er moeite mee. Toen is het eigenlijk stil blijven staan. Het verkrijgen van de onafhankelijkheid in 1963 en het opgaan van Sabah in de staat Maleisië had veel ernstiger gevolgen voor de kerk. Vooral de godsdienstvrijheid kwam in gedrang. De islam kreeg het hef in handen. Er kwam een nieuwe immigratiewet. Wanneer een verblijfsvergunning was afgelopen kregen ze geen nieuwe. Veel missionarissen hebben het land moeten verlaten of werden op het vliegtuig gezet. Deze ontwikkelingen spoorde de kerk aan om de opleiding van eigenlandse priesters en zusters te stimuleren. Pater Smit vertelt over de problemen die dit met zich meebracht. De laatste jaren van zijn verblijf werd beheerst door de strijd tussen regering en kerk over bijna alles: over het onderwijs, over het gebruik van de taal, het Maleisisch (Bahasa Malaysia) in plaats van Engels of Chinees, over de verblijfsvergunningen etc. Zelf keerde hij in 1974 terug naar Nederland. Hij kon niet meer terug omdat zijn visum verlopen was.

Trefwoorden: Apostolische Prefectuur van Labuan en Brits Noord-Borneo (Sabah); Bisdom Kota Kinabalu; Wachter, A.; Buis, J.; Missionarissen van Mill Hill; Pastoraal; Traditionele godsdienst; Onderwijs; Catechese; Financiën; Congregatio de Propaganda Fide; Tweede Wereldoorlog; Jappenkamp; Internering; Valenberg, H.J. van; Islam; Weeskinderen; Leken; Maria Legioen; Tweede Vaticaans Concilie; Eigenlandse priesters; Eigenlandse zusters; Politieke situatie; Godsdienstvrijheid.

J.A.Q.M. Swagemakers

KMM 821

* 1 februari 1935 / interview: 18 mei 1984, 345 minuten.

Werkgebied: Maleisië 1963-1967; Kenya 1977-1980.

Functie: pastoraal.

Dit interview met pater Jan Swagemakers beschrijft een zeer gevarieerd leven: 1961-1963 studie kerkelijk recht in Rome; 1963-1967 missionaris in Sarawak; 1967-1968 vervolgstudie moraaltheologie in Rome; 1968-1976 docent aan het Missionary College in Mill Hill; 1977-1980 docent aan het grootseminarie in Mabanga in Kenya. In dit abstract worden alleen de twee missieperiodes samengevat. Wel is het relevant te vermelden dat hij in Rome was toen het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) begon en dat hij daar kennis maakte met ideeën en coryfeeën van de nieuwe theologie. In 1963 vertrok hij naar Sarawak. Maleisië was in 1948 onafhankelijk van Groot-Brittannië geworden. In 1963 werd Sarawak toegevoegd bij Maleisië. De invloed van de

islam was erg groot maar er was formeel vrijheid van godsdienst. Hij kwam te werken bij de Dajaks. Hij beschrijft zijn missiepost Kanowit in het bisdom Kuching. Bisschop was mgr. J.A.M. Vos (1949-1968). Het kerkelijk werk speelde zich vooral af in parochies, scholen, ziekenhuizen en jeugdwerk. Daarnaast was de missie al vroeg bezig met ontwikkelingswerk in landbouw en veeteelt. Kanowit was een bestuurscentrum met scholen en een ziekenhuis. Als jongste pastor moest hij vaak op reis naar het binnenland. Deze vorm van pastoraat vormt het voornaamste onderwerp van het eerste deel van dit interview. Hij vertelt hoe zo'n missiereis in zijn werk ging: per boot de rivier op samen met een catechist. Na aankomst biechthoren, dopen, trouwen, H. Mis en vooral lange gesprekken met de mensen. Dan worden enkele punten afzonderlijk belicht: de volkstaal in de liturgie en de mogelijkheid om inheemse gewoonten en gebruiken en de adat binnen de geloofsbeleving te brengen. Van het traditionele geloof vermeldt hij enkele punten: het geloof in vogels als dragers van wijsheid, het geloof in dromen, het opleggen van vervloekingen, de traditionele structuur van het huwelijk en de rituelen bij ziekte en dood. Vervolgens wordt ook de taak van de catechisten toegelicht. De opleiding van eigenlandse priesters kwam moeilijk van de grond; het celibaat was een probleem omdat trouwen en kinderen krijgen zo belangrijk was. In 1967 werd hij gevraagd om les te gaan geven in Londen op het Missionary College van Mill Hill. Ter voorbereiding daarop ging hij een jaar naar Rome om moraaltheologie te studeren. Op het Mill Hill Missionary College (1968-1976) werd veel aandacht geschonken aan het belang van een lokale kerk met respect voor de eigen cultuur. Hij gaf in Londen tevens cursussen voor de Voluntary Missionary Movement, een lekenbeweging die zich in dienst stelde van de missie. In 1977 kreeg hij het verzoek om naar Kenya te gaan. Uitvoerig vertelt hij hoe een crisissituatie op het grootseminarie van Langata in het aartsbisdom Nairobi aanleiding was om elders een nieuwe opleiding voor de eerste twee jaar te beginnen. Enige tijd voor zijn aankomst in 1977 was daartoe in Mabanga in het bisdom Kisumu een landelijk Philosophicum opgericht. Van deze opleiding bespreekt hij een aantal aspecten, met name de lessen en hun relatie tot het denken en leven van Afrikaanse jongeren, de criteria voor toelating en wegzending en de zeggenschap van de bisschoppen daarin, het streven naar Afrikanisering en inculturatie en de grenzen die daar van bovenaf aan gesteld werden (niet alles mocht; Rome was een belangrijke norm) en de spirituele vorming van de studenten. In 1980 keerde hij naar Nederland terug in verband met een nieuwe functie in Roosendaal.

Trefwoorden: Bisdom Kuching; Aartsbisdom Nairobi; Bisdom Kisumu; Vos, J.A.M.; Dajaks; Pastoraal; Catechese; Catechisten; Onderwijs; Ziekenhuis; Jeugdwerk; Sociaal werk; Missiereizen; Tweede Vaticaans Concilie; Islam; Liturgie; Eigenlandse priesters; Celibaat; Mill Hill Missionary College; Voluntary Missionary Movement; Leken; Priesteropleiding; Seminarie; Inculturatie; Adat; Spirituele vorming.

J. van Velzen

KMM 705

* 16 augustus 1934 / interview: 13 januari 1983, 270 minuten.

Werkgebied: Maleisië 1961-1979.

Functie: pastoraal; onderwijs; overste.

Pas na de priesterwijding kreeg men bij de Congregatie van de Missionarissen van Mill Hill (MHM) te horen voor welk missiegebied men bestemd was. Pater Van Velzen werd in 1961 benoemd voor het Apostolisch Vicariaat van Kota Kinabula in Brits Noord-Borneo. Hij vertrok zonder veel voorbereiding met de boot. Hij begint zijn verhaal met te vertellen over zijn eerste indrukken van het land en het vicariaat. Apostolisch vicaris was mgr. J. Buis MHM (1947-1970) en er waren 47 Mill Hill missionarissen werkzaam op 20 hoofdstaties met diverse buitenstaties. Op elke hoofdstatie waren twee of drie missionarissen. Over mgr. Buis laat hij zich in zijn profielschets positief uit: “rustig,

zelfverzekerd, vriendelijk, maar wel de baas". Na aankomst ging hij eerst negen maanden naar Bundu Tuhan en daarna drie maanden naar Tenom om de taal te leren door les te geven op de lagere school. Zijn parochies waren vervolgens Limbahau (1963-1967), Telupid (1967-1968), Bundu Tuhan (1968-1975) en Penampang (1976-1979). Hij heeft nog net twee jaar meegemaakt van de koloniale tijd. In 1963 werd Sabah een deel van de federatie Maleisië. In de eerste jaren was hij werkzaam in het onderwijs. Alles was in het Engels. Er waren missiescholen en regeringsscholen. De regering ging ook het salaris van de leerkrachten op de missiescholen betalen en kreeg zo meer invloed. De missiescholen werden zo ook een bron van inkomsten. Vervolgens komen enkel onderwerpen aan de orde uit de pastoraal. Er was geen bepaald systeem. Je bepaalde zelf welke lijn je erin aanbracht. Het Legioen van Maria was sterk aanwezig. Er waren catechisten, meer in plaatsen met inlanders dan in plaatsen met Chinezen. Het onderhoud van de priesters werd betaald uit de collectes. Het Tweede Vaticaanse Concilie (1962-1965) zelf maakte niet veel indruk. Wist er te weinig van. Veranderingen kwamen pas later. In 1970 werd mgr. Buis opgevolgd door mgr. Peter Chung Hoan Ting die in 1976 mgr. Carlos Reiterer MHM opvolgde als aartsbisschop van Kuching. Mgr. Chung werd opgevolgd door mgr. Simon Fung "een eenvoudige jongen uit het binnenland". De opbouw van het bisdom werd voortgezet met de inschakeling van leken en de vorming van parochieraden. In 1971 werden veel buitenlandse missionarissen uitgewezen. Er kwam een nieuwe immigratiewet: verblijfsvergunningen werden na 10 jaar niet meer verlengd. Er ontstond een tekort aan priesters. In Sabah was een diocesaan kleinseminarie. In Pinang stond het grootseminarie. Er waren eigenlandse roepingen maar velen vielen af. Het celibaat was een struikelblok. Ook werd de opleiding tot catechist verbeterd. Er kwam een trainingscentrum voor catechisten. Pater Van Velzen betreurt het dat er weinig is gedaan aan de integratie van inheemse gebruiken en gewoonten in de liturgie. Door het lesgeven op de scholen konden de paters Missionarissen van Mill Hill zich aardig bedruipen. Sabah was niet echt arm. De zusters hadden een kliniek. Missionarissen die de buitenstaties bezochten namen een medicijnenkoffertje mee. Het verkrijgen van onafhankelijkheid en het opgaan in de federatie met Maleisië bracht grote veranderingen met zich mee. Veel mensen waren er tegen. De Maleiers waren moslims en drukten een groot stempel op de federale regering. In het begin veranderde er voor de missionarissen nog niets. Wel in het onderwijs. Godsdienstonderwijs mocht niet langer meer gegeven worden op de scholen, alleen de islam. Als er meer dan 15 moslim-kinderen op een school zaten, dan moest er een moslim-onderwijzer komen. Met de komst van de nieuwe regels voor het verblijf van buitenlanders in Maleisië moesten veel missionarissen in 1971 het land verlaten. Deden ze dat niet dan werden ze opgepakt, in de gevangenis gestopt en het land uitgewezen. Pater Van Velzen is clandestien gebleven tot 1979. Toen hij vertrok waren er nog maar zeven Mill Hillers over. In 1967 werd hij benoemd voor Telupid aan de oostkust. Het was een nieuwe missiestatie. Hij is er een jaar gebleven. De meeste mensen daar geloofden nog in geesten. Hij bracht een christendom van bevrijding van angsten en van liefde. Zijn volgende statie was Bundu Tuhan waar hij tot 1975 bleef. Het was een grote kampong en samen met twee broeders werd begonnen met een landbouwproject dat een groot succes werd. Het beoogde de mensen minder afhankelijk te maken van importen door eigen landbouwproducten te verbouwen. De regering durfde hen aanvankelijk niet weg te halen. Is uiteindelijk toch gebeurd. In 1976 keerde hij terug naar Penampang. Hij werd gekozen eerst tot assistent van de Society Superior en later tot Superior (missieoverste). Hij vertelt wat zijn taken als missieoverste waren. Hij was tevens pastoor en lid van de raad van de bisschop. De buitenlandse missionarissen van Mill Hill vormden een steeds kleiner wordende groep. De bisschop was een inlander en er kwamen meer en meer Chinese en eigenlandse priesters. De verstandhouding met de

lokale clerus was goed. Tot slot van het interview gaat hij nog in op een aantal onderwerpen zoals de opleiding van eigenlandse priesters en van eigenlandse zusters, het celibaat, de anti-koloniale houding van de eigenlandse priesters, de invloed van de islam, de politieke situatie, de geboortebeperving, de bijbelgroepen, de charismatische beweging en de positie van de vrouw. Hij is na 1971 clandestien gebleven omdat de mensen vroegen om te blijven. Heeft zich na uitwijzing in 1971 niet opgejaagd gevoeld. Kon echter niet goed plannen, omdat hij niet wist wanneer hij opgepakt zou worden. Hij heeft er 18 mooie jaren gehad: “Mill Hill heeft veel geloof en bevrijding kunnen brengen. Veel mensen hebben hun baan en hun educatie te danken aan de missie”. In 1979 keerde hij terug naar Nederland. Na een cursus in Londen en Amerika werd hij lid van het Promotie Team van Mill Hill.

Trefwoorden: Bisdome Kinabalu; Aartsbisdome Kuching; Buis, J.; Chung Hoan Ting, P.; Reiterer, C.; Fung, S.; Missionarissen van Mill Hill; Pastoraal; Onderwijs; Overste; Parochieleden; Legioenen van Maria; Catechisten; Tweede Vaticaanse Concilie; Leken; Parochieraad; Financiën; Godsdienstonderwijs; Islam; Moslims; Eigenlandse roepingen; Seminarie; Eigenlandse priesters; Eigenlandse zusters; Celibaat; Politieke situatie; Geboortebeperving; Bijbel; Charismatische beweging; Sociaal werk; Landbouwprojecten; Overste; Promotie Team Mill Hill.

NIEUW-CALEDONIË

MARISTEN (SM)

Th. Koster

KMM 305

* 14 januari 1933 / interview: 19 juni 1980, 210 minuten.

Werkgebied: Nieuw-Caledonië 1961-1980.

Functie: pastoraal; regionaal overste; beleid.

Pater Theo Koster vertrok 28 jaar oud in 1961 naar het eiland Nieuw-Caledonië ten oosten van Australië. Het eiland is een kolonie van Frankrijk. De gespannen politieke situatie op het eiland loopt als een rode draad door dit interview. Na zijn benoeming voor Nieuw-Caledonië ging hij eerst enkele maanden naar Frankrijk om de taal te leren. In het eerste deel van dit interview geeft pater Koster een schets van de situatie van de katholieke kerk op het eiland. Er zijn ongeveer 110.000 katholieken. Het Apostolisch Vicariaat van Nieuw-Caledonië werd opgericht in 1847 en toevertrouwd aan de Congregatie van de Paters Maristen (SM). Het vicariaat werd 1966 verheven tot aartsbisdom Nouméa met als suffragaanbisdommen Port-Vila en Wallis et Futuna. Na aankomst in de hoofdstad Nouméa werd hij ontvangen door de hulpbisschop mgr. P. Martin SM (1956-1972). Hij geeft een profielschets van deze bisschop die in 1966 aartsbisschop werd. Er waren vier parochies in Nouméa: een "bijna blanke stad". Hij werd benoemd in een van deze stadparochies. Hierna volgt een beschrijving van zijn werk als pastor in deze parochie. De maristen gaven onder andere godsdienstonderwijs op de katholieke scholen en gebruikten daarbij de Franse Nationale Catechismus. In 1972 kwamen de maristen in conflict met de nieuwe aartsbisschop mgr. E. Klein MSC (1972-1981). Deze was lid van de Congregatie van de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC). De spanningen liepen hoog op met deze Franse bisschop waarvan we een profielschets horen. Er ontstond vanuit de Franse gemeenschap een hetze tegen de eigenlandse en de hen steunende buitenlandse missionarissen. Het gevolg van de crises was dat 18 buitenlandse niet-Franse priesters weggingen en dat er van de 12 eigenlandse priesters er nog vier overbleven. Pater Koster is nauw betrokken geweest bij het conflict als regionaal overste van zijn congregatie. Hij vervulde deze functie van 1971 tot 1979. Hij schets een beeld van de problemen die er waren tussen de bisschop en de buitenlandse missionarissen en de eigenlandse priesters. Als regionaal overste had hij een vetorecht bij het benoemingsbeleid van de bisschop. Het verloop onder de missionarissen was groot. De bisschop was een Fransman en stond een katholieke kerk naar Frans model voor ogen. Alles was in het Frans en in een Franse geest: de preken, de catechese en de correspondentie. Het conflict had ook gevolgen voor het diocesaan kleinseminarie: 22 eigenlandse studenten vertrokken. Het gevolg was dat de opleiding van eigenlandse priesters in gevaar kwam. Pater Koster geeft een boeiend verslag van deze zeer ernstige crises in het aartsbisdom Nouméa. De politieke tegenstellingen tussen de Fransen en de plaatselijke bevolking, die naar onafhankelijkheid streefde, vertaalde zich ook in kerkelijke tegenstellingen tussen de Franse clerus enerzijds en de eigenlandse priesters, seminaristen en de buitenlandse niet-Franse missionarissen anderzijds. In 1979 werd een hulpbisschop aangesteld, mgr. M.M.B. Calvet SM (die in 1981 mgr. Klein opvolgde als aartsbisschop). Met zijn komst namen de spanningen in het aartsbisdom wat af. Vervolgens snijdt pater Koster een groot aantal onderwerpen aan die een voor een uitvoerig besproken worden zoals de vernieuwingen in de kerk, de verhouding kerk en staat, de kloof tussen de arme inheemse Melanesische bevolking en de rijke blanke Franse koloniale bovenlaag en het onderwijssysteem. Hierna wordt het streven naar onafhankelijkheid besproken. De plaatselijke bevolking had vroeger

zelfbestuur die hen is afgenomen door de Fransen, die uit zijn op grondstoffen zoals tin, nikkel en olie. Het verzet tegen de Fransen nam sterk toe in de jaren zeventig. Pater Koster die zelf partij trok voor de arme inheemse bevolking, vertelt over de positie van de officiële kerk in dit politieke conflict. De kerkstructuren staan volgens hem een eigen positie kiezen in de weg. De Franse priesters durven niet te kiezen voor de onafhankelijkheid. Er waren linkse en rechtse partijen in de kerk. Tegen deze achtergrond van politieke en kerkelijke tegenstellingen hebben de maristen een dorp voor de armen gebouwd: Saint Louis, een kunstmatig dorp met 750 mensen met een eigen taal. Het hele dorp is katholiek. Pater Koster geeft een schets van het dagelijks leven, de familiestructuren, de ritens, de catechese en de catechisten, een modelboerderij en het missiewinkeltje. Een ander onderwerp is de inzet van de missiezusters van Cluny (Les Soeurs de Saint-Joseph de Cluny) in het onderwijs. Zij hebben een eigenlandse zustercongregatie gesticht met een generale overste en 120 leden die vooral sociaal werk doen in de dorpen en in de steden. Tot slot van dit interview gaat pater Koster in op de rol van de catechisten in de dorpen bij het streven naar onafhankelijkheid. Zij zijn daar bijna allemaal bij betrokken. Hij verwacht met het oog op de toekomst van de kerk veel van deze mensen. Pater Koster keert na dit interview weer terug naar Nieuw-Caledonië.

Trefwoorden: Aartsbisdom Nouméa; Martin, P.; Klein, E.; Calvet, M.M.B.; Maristen; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Pastoraal; Godsdienstonderwijs; Catechismus; Onderwijs; Regionaal overste; Beleid; Priestertekort; Seminarie; Eigenlandse priesters; Buitenlandse missionarissen; Armoede; Rijken; Onafhankelijkheid; Kerkstructuren; Zusters van Cluny; Eigenlandse zustercongregatie; Sociaal werk.

NIEUW-ZEELAND

ASSUMPTIONISTEN (AA)

A. Eidhof

KMM 143

* 7 april 1933 / interview: 7 januari 1980, 90 minuten.

Werkgebied: Nieuw-Zeeland 1965-1980.

Functie: onderwijs.

Pater Eidhof kreeg twee weken na zijn priesterwijding in 1963 zonder overleg een benoeming voor Nieuw-Zeeland om daar les te gaan geven op het Bishop Viard College, een middelbare school in de parochie Porirua in Wellington dat genoemd is naar de eerste bisschop van het bisdom Wellington: mgr. Ph.J. Viard SM (1848-1872). Hij was er in het begin niet enthousiast over. Vond het een sprong in het duister. Hij ging eerst een jaar naar Engeland om de taal te leren. Pater Eidhof vertelt over zijn aankomst in Nieuw-Zeeland en de ontvangst door de overste, een sturse man die niet goed met mensen kon omgaan. De sfeer was bedrukt en de eerste jaren waren moeilijk. Porirua is arm en kan volgens hem zeker een 'missiegebied' genoemd worden. Er wonen veel mensen van de eilanden. De kerk heeft er eigen scholen die niet gesubsidieerd worden door de staat. Na zijn aankomst in 1965 is pater Eidhof handelswetenschappen gaan studeren op de universiteit. Vanaf 1970 is hij les gaan geven op het college. Zijn ideaal is zich inzetten voor jonge mensen en de vorming van de jeugd. Naast het lesgeven doet hij ook aan sociaal werk. Dit zijn de twee hoofdonderwerpen van dit interview. Ter inleiding krijgen we eerst informatie over de assumptionisten in Nieuw-Zeeland. In 1952 waren zij gevraagd door de kardinaal mgr. Th. O'Shea SM (1935-1954) voor het pastoraat onder de emigranten. Zes paters zijn daarop naar Nieuw-Zeeland gegaan. In 1968 werden zij door kardinaal Peter Th. McKeefry (1954-1973) gevraagd om les te gaan geven op het college dat door hem gesticht was als een zogenaamd 'dubbel' college: de assumptionisten gaven les aan de jongens en de Brigidine Sisters, de Australische tak van een Ierse congregatie, aan de meisjes. In 1975 werd het "the only co-educational Catholic Secondary school in the Wellington region". Er was geen internaat, wel een huiswerkklas en er waren sportclubs. Hierna volgt een uiteenzetting van het schoolsysteem in Nieuw-Zeeland. Tot 16 jaar is men verplicht om naar een school te gaan. Bij het tweede onderwerp, het sociaal werk, horen we informatie over de samenstelling van de bevolking – de emigranten (onder andere Nederlanders, de oorspronkelijke bevolking en de eilanders (import uit Oceanië) – en de problemen die dit oplevert. De drie groepen leven naast elkaar. Laten elkaar links liggen. Behalve lesgeven op het college, verricht pater Eidhof pastoraal werk in een ziekenhuis en in een psychiatrische inrichting en in het weekend assisteert hij in een parochie. Na schooltijd gaat hij op huisbezoek en komt daardoor in aanraking met de mensen en de jongeren. Van de eigenlandse bevolking gaat slechts een kleine groep door met een studie na het 16de jaar. De meeste jongeren gaan daarna werken. Tot slot nog enige informatie over het godsdienstonderwijs op het college. Er is een pater speciaal belast met het godsdienstonderwijs, dat een hoge prioriteit heeft op het college. Na dit interview keerde pater Eidhof weer terug naar Nieuw-Zeeland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Wellington; Viard, Ph.J.; Bishop Viard College; Onderwijs; Brigidine Sisters; Co-educatie; Pastoraal; Sociaal werk; Jeugdwerk; Catechese.

PAKISTAN

BROEDERS VAN MAASTRICHT (FIC)

J.J.J. Hetem [kloosternaam: broeder John]

KMM 213

* 17 juni 1931 / interview: 9 oktober 1980, 202 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1964-1980.

Functie: onderwijs; regionaal overste; beleid.

Broeder John wilde al vroeg broeder-onderwijzer worden en trad daarom in bij de Broeders van Maastricht (FIC). Hij was onderwijzer van 1952 tot 1961 in Maastricht en van 1961 tot 1963 op het Juvenaat in Zevenaar. In 1963 werd hij gevraagd voor Pakistan. Hij ging drie maanden naar Engeland om Engels te leren en vertrok in 1964 naar het bisdom Lahore. Het missiegebied van Lahore was toevertrouwd aan de Vlaamse kapucijnen (OFMCap.). Deze hadden veel scholen opgericht waarvoor de hulp van de broeders werd gevraagd. De drie hoofdonderwerpen van broeder John zijn het schoolsysteem, de catechese en zijn congregatie. Hij begint zijn verhaal met een overzicht van de kerk in Pakistan. Bij zijn aankomst in 1964 waren er zes bisdommen in Pakistan: vier in het noorden en twee in het zuiden. Er waren twee kleinseminaries: één in Lahore bestemd voor de vier bisdommen in het noorden en één in Karachi bestemd voor de twee bisdommen in het zuiden. En er was één grootseminarie, het Regional Major Seminary Christ the King, bestemd voor de bisdommen in Karachi. In Pakistan zaten in het noorden de Missionarissen van Mill Hill (MHM) in Islamabad-Rawalpindi, de kapucijnen (OFMCap.) in Lahore, de dominicanen (OP) in Multan en Faisalabad en in het zuiden de franciscanen (OFM) in Karachi. In 1953 werd de bisschoppelijke hiërarchie in Pakistan ingevoerd en werden deze missiegebieden (apostolische prefecturen en vicariaten) van de buitenlandse missionarissen verheven tot zelfstandige bisdommen. De kerk had eigen scholen. In Lahore stond een katholieke Engelstalige High School bestemd voor kinderen van rijke Pakistani. Via deze school kwamen contacten tot stand met moslims en bestuursambtenaren. Verder waren er de Urdu-basisschooltjes voor de arme mensen, de paria's, die de 'sweepers' op een hoger niveau moesten brengen. In 1973 werden in het kader van het 'islamitisch socialisme' van de regering van Ali Bhutto (1971-1977) alle Urdu-scholen van de kerk genationaliseerd. Alleen de Engelse High Schools werden niet genationaliseerd. Na deze nationalisering van de scholen startte de kerk met zogenaamde 'sloppenschooltjes'. Een groot probleem bij het onderwijs was de taal. Het Urdu, de officiële taal van Pakistan, was zeer moeilijk om te leren. Broer John vertelt van zijn pogingen om deze taal te leren. In 1967 werd hij benoemd tot directeur (principal) van een nieuw complex van scholen in Gujranwala. Hij gaf daar geen les meer, maar verrichtte administratieve taken en begeleidde de onderwijzers. Deze koerswijziging van lesgeven naar begeleiding van de onderwijzers was tot stand gekomen in samenspraak met de priester-missionarissen en het hoofbestuur van zijn congregatie in Maastricht. Door dit werk kreeg hij veel contacten met de ouders van de leerlingen en met de ambtenaren. Van 1969 tot 1979 was broeder John regionaal overste van zijn congregatie in Pakistan. We krijgen te horen wat deze functie inhield: een persoonlijke begeleiding van zijn medebroeders. Het volgende onderwerp dat uitgebreid besproken wordt is de catechese. In 1964 werd nog het oude systeem op de scholen gehanteerd: de catechismus van buiten leren. De vernieuwing kwam op gang door een vertaling van de Nederlandse catechesemethode die aangepast werd aan de Pakistaanse omstandigheden. Verder werd er een landelijke Catechetische Commissie ingesteld die een nieuwe catecheseleergang heeft geschreven voor geheel Pakistan en er kwam in

Multan een Pastoraal Catechetisch Instituut (Pastoral Institute) dat een tweemaandelijks catechese cursus voor onderwijzers opzette. Broeder John geeft nadere uitleg over de uitgangspunten voor deze leergang. Op de genationaliseerde Urdu-scholen was geen plaats meer voor de broeders. Zij gingen zich nu volledig inzetten voor het catechese-onderwijs. Bij de wet was vastgelegd dat de christenen op de genationaliseerde Urdu-scholen catechismusles mochten blijven krijgen, echter zonder bezoldiging van de catechesedocenten door de overheid. Het Pastoraal Catechetisch Instituut te Multan organiseerde voorts cursussen op spiritueel en pastoraal vlak voor de priesters, religieuzen en leken. Tot slot legt broeder John uit waarom de Congregatie van de Broeders van Maastricht (FIC) geen eigenlandse leden heeft aangenomen en gaat hij in op de omstandigheden die dat veroorzaakt hebben. Na dit interview keerde broeder John terug naar Pakistan.

Trefwoorden: Aartsbisdom Lahore; Broeders van Maastricht; Bisschoppelijke hiërarchie; Priesteropleiding; Seminarie; Regional Major Seminary Christ the King; Missionarissen van Mill Hill; Punjab-missie; Kapucijnen; Franciscanen; Onderwijs; Urdu-scholen; Bhutto, Ali; Nationalisatie; Moslims; Sweepers; Islamitisch socialisme; Regionaal overste; Beleid; Eigenlandse broeders; Catechese; Catechetische Commissie; Pastoraal Catechetisch Instituut; Pastoral Institute Multan; Leken.

FRANCISCANEN (OFM)

J.J. Blom [kloosternaam: pater Auxilius]

KMM 734

* 18 maart 1925 / interview: 22 juni 1983, 240 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1953-1983.

Functie: pastoraal; gardiaan.

Pater Auxilius Blom was in Pakistan werkzaam in verschillende missiestaties (parochies) van de Franciscanen (OFM). Jan Blom doorliep van 1939 tot en met 1945 het kleinseminarie in Megen, trad in augustus 1945 in en begon na zijn noviciaat met de studie filosofie in Venray. Zijn magister vroeg hem in 1946 voor zijn verdere opleiding naar het studiehuis in Karachi in Pakistan te gaan. De Nederlandse Provincie van de Franciscanen had in 1934 op verzoek van Rome het missiegebied in Sindh en Baluchistan in het toenmalige Brits-Indië overgenomen van de Spaanse Jezuïeten (SJ). De franciscanen wilden zo spoedig mogelijk eigenlandse mensen opleiden tot franciscaan om zo als orde dienstbaar te kunnen zijn aan de opbouw van de kerk in Brits-Indië. Zij bouwden een klooster met een studiehuis (grootseminarie) in Karachi. Dit complex, de Portiuncula Friary, kwam in 1940 gereed. Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) waren de contacten tussen Nederland en Karachi verbroken. Na de oorlog waren er geen novicen. Het studiehuis werd daarom bestemd voor studenten uit zowel Brits-Indië als ook uit Nederland. In 1947 arriveerde een nieuwe staf en een nieuwe groep van acht fraters vanuit Nederland in Karachi. Pater Auxilius arriveerde op 14 april 1947 in Karachi. Hij begint zijn interview met een beschrijving van het studiehuis in Karachi, van de docenten, van de medestudenten, van de overste pater Denis (Dionysius) Boers OFM, de staf, de Urdu-taal, de islam en de dagorde. In de vakanties ging men naar een missiestatie om ervaring op te doen. Alles was net zo geregeld als in Nederland. Na zijn priesterwijding in 1951 is hij eerst op verlof in Nederland geweest. Terug in Pakistan werd hij in 1953 benoemd voor de parochie in Nawabshah. Daar bleef hij twee jaar. De statie was klassiek van opzet met een hoofdstatie met twee paters, met bijstaties in de dorpen, een kapel, een ziekenhuisje en een school met internaat. Pater Auxilius geeft een zeer gedetailleerde beschrijving van deze missiestatie, de bevolking, het kastenstelsel, de behuizing, de pastorale werkzaamheden en de catechese. Met de fiets bezocht hij geregeld de dorpen.

De catechisten woonden op de hoofdstatie en werden betaald door het bisdom. We krijgen een indruk van hun taken en werkzaamheden. Het probleem was dat de christenen aan de onderkant van de maatschappij zaten. Hadden geen eigenwaarde. De invloed van de islam was groot. De school was belangrijk om de mensen vooruit te helpen en een gevoel van eigenwaarde te geven. De eerste christenen kwamen uit de laagste stand en zijn opgeklommen dankzij de school. In 1973 werden de scholen generationaliseerd. De bisschoppen hadden dat niet voorzien. In 1955 ging pater Auxilius naar Quetta, een garnizoensplaats. Ook van deze missiestatie krijgen we een uitgebreid overzicht. Pater Auxilius deed hier hetzelfde werk als in zijn vorige parochie. Veel dorpen bezoeken. In Quetta was er een vervelende relatie met de protestanten. We horen over de achtergronden van de spanningen tussen beide kerkgenootschappen. In 1958 werd pater Auxilius benoemd voor Karachi waar hij vier jaar zou blijven. Bisschop van Karachi was mgr. J.C. van Miltenburg OFM (1942-1966). Van hem horen we een profielschets: "Hard voor zichzelf en voor anderen. Weinig overleg en dialoog". Vervolgens was pater Auxilius werkzaam in Jati van 1963 tot 1967. De franciscanen gingen in 1967 ook werken in het bisdom Lahore. Zij openden daar een 'junioraat' voor aspiranten. Pater Auxilius werd nu benoemd voor een parochie in Shekhupura in het bisdom Lahore van 1967 tot 1971 en daarna voor een parochie in de stad Lahore van 1971 tot 1979. Uitgebreid vertelt pater Blom wat zijn werkzaamheden waren in deze standplaatsen. Als parochiepriester in Shekhupura en in Lahore werkte hij hoofdzakelijk sacramenteel. Verder was hij druk met de scholen en met administratief werk. Behalve over zijn dagelijks werk in de parochies krijgen we informatie aangereikt over enkele andere onderwerpen zoals het priesterberaad in de bisdommen en de slechte relatie tussen de parochiepriesters en mgr. F.A. Raeymaeckers OFM Cap., bisschop van Lahore (1967-1975), de uitwerking van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965), de huwelijksproblematiek, de seminarieopleiding, de status van het ambt, de catechese, de cursussen voor catechisten, de samenwerking met de kapucijnen en de moeilijkheden in 1974 op het grootseminarie in Karachi. In 1957 was in Karachi het 'Regional Maior Seminary Christ the King' opgericht bestemd voor studenten uit de diocesen van Oost- en West-Pakistan van Pakistan én tevens bestemd voor de studenten van de franciscanen, de kapucijnen en de dominicanen. De leiding ervan was in 1957 toevertrouwd aan de franciscanen. In 1974 namen de bisschoppen de leiding over. Er waren verschillen in opvatting tussen de docenten en de bisschoppen over een groot aantal zaken zoals de moraal, het huwelijk, de theologie, de bijbel en vooral over de dogma's. Op de achtergrond van het conflict op het grootseminarie speelde ook mee de relatie tussen de buitenlandse missionarissen en de Pakistaanse clerus. In 1979 keerde hij terug naar Karachi waar hij werkte als gardiaan en begeleider van de studenten. Na dit interview keerde hij terug naar Pakistan.

Trefwoorden: Aartsbisdom Karachi; Aartsbisdom Lahore; Miltenburg, J.C. van; Raeymaeckers, F.A.; Missiegebied Sindh en Baluchistan; Jezuïeten; Franciscanen; Kapucijnen; Dominicanen; Portiuncula Friary Karachi; Boers, J.M.J.A.; Urdu-taal; Pastoraal; Parochielevens; Kastenstelsel; Onderwijs; Sacramentele bediening; Priesteropleiding; Seminarie; Regional Maior Seminary Christ the King; Protestanten; Islam; Tweede Vaticaans Concilie; Huwelijk; Bijbel; Catechese, Kapucijnen; Dominicanen; Buitenlandse missionarissen; Eigenlandse priesters; Gardiaan.

A.P. Hasenack [kloosternaam: broeder Servus]

KMM 197

* 5 november 1934 / interview: 2 augustus 1979, 180 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1966-1979.

Functie: landbouw.

Broeder Luke (Servus) Hasenack had de Hogere Landbouwschool gevolgd en trad in bij de Franciscanen (OFM). Hij geeft in dit interview een goed beeld van zijn werk in Pakistan. De diverse onderwerpen worden breed uitgesproken. Hij vindt er geen doekjes om en alles wordt bij zijn naam genoemd. Hij vangt aan met te vertellen waarom hij broeder werd. In het klooster bestond een groot verschil tussen de paters en de broeders. Hij wilde graag naar de missie en koos voor de landbouw als middel tot bestrijding van de armoede. De religieuze motivatie kwam op de tweede plaats. Hij vond de opleiding tot broeder in het klooster niet goed, maar bleef om naar Pakistan te kunnen gaan. In Alverna wist hij niets af van Pakistan. In 1966 vertrok hij met de boot naar Karachi en vandaar met de trein door naar Padri-jo-Goth nabij Sanghar in de provincie Sindh. Zijn eerste ervaringen waren “heel raar”. Hij wilde de omgeving verkennen en zo de taal leren. De paters hadden een motorfiets, maar hij kreeg die niet. De Urdu-taal was moeilijk te leren. Hij legt omstandig uit waarom. We krijgen vervolgens een beschrijving van de missiestatie Padri-jo-Goth. De franciscanen hadden daar in 1939 land gekocht en een boerderij gebouwd. Broeder Humilis Reijn had de leiding op de boerderij. In Padri-jo-Goth hing alles af van de kerk. De kerk was er een “verzorgingskerk” met een school, een ziekenhuisje en een boerderij met 500 acres land. Hij had een hekel aan het woord ‘missionaris’ en wilde geen “sacramentsboer” worden. In Padri-jo-Goth stond een boerderij die winst moest maken voor de kerk. De broeders moesten de opbrengst van de boerderij afdragen aan mgr. J.C. van Miltenburg OFM (1942-1966), bisschop van Karachi en vanaf 1958 bisschop van Hyderabad. Broeder Luke volgde in 1967 broeder Humilis op als manager van de boerderij. We krijgen een gedetailleerde beschrijving van de boerderij, het land, de gewassen en het vee te horen. Er waren ongeveer 30 knechten, de armste en ongelukkigste mensen: “christenen van een laag allooi”. Broeder Luke heeft in 1968 dit systeem veranderd, omdat de missie in zijn ogen op deze manier leefde “van het zweet van de armen”. Hij weigerde om alleen maar geld te verdienen voor de missie. Hij wilde de boerderij overdoen aan de plaatselijke bevolking. Hij vertelt welke veranderingen hij na 1968 aanbracht in de organisatiestructuur van de boerderij en hoe hij voor de knechten een landbouwcoöperatie oprichtte. De missie kocht er 2000 acres land bij. De knechten werden nu boeren en kregen een eigen stuk grond in leen van de missie en konden zo zelf tarwe gaan verbouwen. Via de coöperatie werd kunstmest ingekocht en werd de tarwe verkocht. Het werd een groot landbouwbedrijf. Dit landbouwproject werd gesteund door de regering en door het Oxford Committee for Famine Relief (OXFAM). De fout die hij maakte was dat hijzelf te snel geld leende aan de mensen en zo het project te veel afhankelijk maakte van de kerk. Het ging allemaal zeer moeizaam. Er was verzet van de grootgrondbezitters. De voormalige knechten moesten leren samenwerken. Ze waren zeer individualistisch bezig. Broeder Luke geeft zijn visie op zijn eigen functioneren als leider van dit landbouwproject. Naast de landbouw zette hij zich in voor de opvang van de jongeren na schooltijd. Hij begon met een voetbalclub en een studieclub van de bijbel. Een groot probleem was de seksualiteitsbeleving van de jongeren. Liefde is seks. Er waren veel geslachtsziekten. Voorlichting geven was moeilijk, het maakte hem verdacht. Een onderwerp apart is de gezondheidszorg in de regio. De kindersterfte is hoog en er zijn veel epidemische ziekten. De Zusters van Malta hadden een kliniek. De zusters hebben “rare opvattingen over het dopen, doen het stiekem”. Ook kwamen er in 1979 artsen uit Nijmegen helpen in de kliniek. In hetzelfde jaar begon hij met een viskwekerij. De boerderij van broeder Luke lag in het bisdom Hyderabad. Bisschop was mgr. B.P. Paul OFM (1967-1990). Van hem horen we een profielschets. Er was een goede verstandhouding tussen de bisschop en de franciscanen. Er werd in 1967 een contract opgesteld waarin bepaald werd dat de franciscanen zich na 15 jaar financieel zouden terugtrekken uit het bisdom. Tot slot van dit interview kijkt broeder Luke terug op zijn werk. De andere franciscanen zijn

met pastoraal of priesteropleiding bezig, hijzelf met landbouw. Ziet zichzelf als meer als een ontwikkelingswerker. Vraagt zich af hoe het verder moet als hij er mee ophoudt. In 1966 kreeg hij de leiding over een boerderij die voor de financiën van de missie moest zorgen. Hij heeft dit project losgemaakt naar de mensen toe. Dit heeft een positieve invloed gehad. Hij werkt nu in 1979 twee dagen in de week in Padri-jo-Goth en twee dagen in Hyderabad om de charitas te reorganiseren. Na dit interview keerde broeder Luke terug naar Pakistan.

Trefwoorden: Aartsbisdom Karachi; Aartsbisdom Hyderabad; Miltenburg, J.C. van; Paul, B.P.; Contract bisdom-orde; Reijn, J.; Boerderij Padri-jo-Goth; Landbouw; Landbouwcoöperatie; Oxford Committee for Famine Relief ; Gezondheidszorg; Bijbel; Seksualiteit; Zusters van Malta; Dopen; Grootgrondbezitters; Jeugdwerk; Ontwikkelingswerk; Caritas.

J. Huijs [kloosternaam: pater Theodardus]

KMM 744

* 1 augustus 1925 / interview: 16 september 1983, 197 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1947-1963.

Functie: onderwijs.

Pater Theodardus Huijs trad in 1944 in de orde van de Franciscanen (OFM). Hij behoorde tot de groep van acht fraters die in 1947 naar Pakistan vertrokken - als experiment om het fraterdom daar te versterken - nadat de verbindingen tussen Brits-Indië en Nederland hersteld waren. De franciscanen hadden in Karachi het klooster Portiuncula met een studiehuis. Daar studeerde hij gedurende vier jaar theologie en werd in 1951 in Karachi priester gewijd. Van 1952 tot 1956 studeerde hij filosofie in Leuven en Rome. In september 1956 werd hij lector in de filosofie aan het seminarie in Quetta en in 1958 professor in de filosofie aan het 'Regional Maior Seminary Christ the King' in Karachi. Het hoofdonderwerp in dit interview is de priesteropleiding in Pakistan. Pater Theodardus begint zijn verhaal met een beschrijving van de reis naar Pakistan en het klooster Portiuncula in Karachi. Gardiaan was pater Denis (Dionysius) Boers OFM die van 1933 tot 1945 in Noorwegen werkzaam geweest was. Hij werd in 1946 naar Pakistan geroepen om gardiaan en magister van de fraters en de broeders te worden. We vernemen de namen van de medestudenten, het studieprogramma en de dagindeling. De studie was niet anders of slechter dan in Nederland. Er waren Latijnse tekstboeken en het onderwijs was in het Engels. Pater Theodardus leerde Engels van zijn Pakistaanse klasgenoten. Hij vertelt over de betrekkelijk geïsoleerde ligging van het klooster (acht kilometer buiten de stad), de relatie met de Pakistanen, de zomervakanties, zijn problemen met de Urdu-taal en de islamologie als studievak. In totaal zijn er 16 of 17 Nederlandse fraters naar Karachi gezonden. Veel problemen heeft hij er niet gehad, alleen dat er geen inspraak was. Apostolisch prefect van Karachi was mgr. J.C. van Miltenburg OFM (1942-1966). Het bisdom Karachi werd op 20 mei 1948 opgericht en op 15 juli 1950 verheven tot het aartsbisdom Karachi. We horen een profielschets van deze bisschop. Hij was "een beetje uit de hoogte". Zijn prioriteit lag bij de oprichting van scholen en van een ziekenhuis. Een bewuste dienstverlening om zo contact te krijgen met de moslims. Hij regelde van bovenaf, echte problemen werden niet aangesneden. Hij was betrokken bij de oprichting in 1954 in Maarn van de Unie van St. Theresia, een groep vrouwelijke leken die uitgezonden wilden worden als verpleegsters en onderwijzeressen naar het aartsbisdom Karachi. In 1958 werd mgr. J.M.A. Cordeiro tot aartsbisschop van Karachi (1958-1994) benoemd en werd mgr. Van Miltenburg bisschop van Hyderabad. Die dat als een degradatie beschouwde. Ook van mgr. Cordeiro krijgen we een profielschets. Na zijn priesterwijding moest pater Huijs gaan studeren in Leuven en in Rome. In 1956 keerde hij terug naar Pakistan en werd docent filosofie in Quetta waar de franciscanen een kleinseminarie hadden gebouwd. De filosofie was in 1956 van Karachi overgeplaatst

naar Quetta. Pater Huijs geeft een beeld van de stad en het seminarie (zeven kilometer buiten de stad Quetta). De studenten waren Punjabi's en Goans. Het criterium voor aanname lag meer bij karakter dan bij begaafdheid. Het celibaat vormde een groot probleem. Zijn volgende benoeming was voor het nieuwe regionale grootseminarie in Karachi dat op de plaats kwam van het oude seminarie van de franciscanen. In 1957 was het 'Regional Maior Seminary Christ the King' opgericht bestemd voor studenten uit de diocesen van Oost- en West-Pakistan én tevens bestemd voor de studenten van de franciscanen, de kapucijnen en de dominicanen. De leiding ervan werd toevertrouwd aan de franciscanen. Hij was daar lector in de filosofie van 1958 tot 1963. In deze tijd ontstonden conflicten tussen de docenten: tussen de franciscanen onderling en met de seculiere docenten. De tweespalt in de staf betrof de wijze waarop de rector benoemd was door de pater provinciaal in Nederland buiten de docenten om. In 1961 werd hij benoemd door het kapittel tot magister clericorum. Hij vertelt over de docenten, de studenten (een zeer internationaal gezelschap), over de syllabus en over de stages in de parochies tijdens de vakanties. Verder schets hij een beeld van de kerkvisie van de staf van het grootseminarie. Hij denkt dat die te progressief was voor het gros van de diocesane clerus en de eigenlandse zusters. Hierna snijdt pater Huijs nog enkele andere onderwerpen aan zoals het Institute for Religious and Social Studies voor de dialoog met de islam en andere kerkgenootschappen waarbij pater Arnulf Camps, docent missiologie en islamologie aan het regionaal grootseminarie, betrokken was. Tijdens zijn verlof in 1963 in Nederland werd hij benoemd tot missiesecretaris als opvolger van pater Arnulf Camps die al eerder naar Nederland was teruggekeerd.

Trefwoorden: Aartsbisdom Karachi; Bisdom Hyderabad; Miltenburg, J.C. van; Cordeiro, J.M.A.; Franciscanen; Kapucijnen; Dominicanen; Portiuncula Friary Karachi; Boers, J.M.J.A.; Gardiaan; Magister; Camps, A.; Missiologie; Islamologie; Onderwijs; Priesteropleiding; Filosofie; Seminarie; Kleinseminarie Quetta; Celibaat; Regional Maior Seminary Christ the King; Kapucijnen; Dominicanen; Punjabi's; Goans; Moslims; Unie van St. Theresia; Celibaat; Diocesane priesters; Eigenlandse zusters; Institute for Religious and Social Studies; Islam; Missiesecretaris.

A.Th. Jacobs [kloosternaam: pater Alexander]

KMM 251

* 27 december 1917 / interview: 18 september 1980, 240 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1946-1980.

Functie: pastoraal.

Pater Alexander Jacobs vertrok in 1946 naar het missiegebied van de Nederlandse Franciscanen (OFM) in Pakistan, het toenmalige Brits-Indië. Hij begon als pastor in het bisdom Karachi. Apostolisch Prefect was sinds 1942 mgr. J.C. van Miltenburg OFM. De prefectuur werd in 1948 verheven tot bisdom en mgr. Van Miltenburg werd de eerste bisschop van Karachi. In 1958 werd het bisdom Karachi gesplitst in het aartsbisdom Karachi en het bisdom Hyderabad. Het gereduceerde bisdom Karachi werd toevertrouwd aan de wereldheren en het nieuwe bisdom Hyderabad aan de franciscanen. Aartsbisschop van Karachi werd mgr. J.M.A. Cordeiro (1958-1994) en Van Miltenburg werd nu bisschop van Hyderabad. In 1967 werd hij opgevolgd door mgr. B.P. Paul OFM (1967-1990). Van al deze kerkelijke ontwikkelingen wordt ons verslag gedaan en we krijgen van de bisschoppen een profielschets te horen. Pater Jacobs was achtereenvolgens werkzaam van 1946-1948 in Sukkur, van 1948-1960 in Padri-jo-Goth nabij Sanghar, van 1960-1965 in Quetta en van 1965 tot 1980 in Nawabshah in het bisdom Hyderabad. In 1980 werd hij opnieuw benoemd voor Sukkur. Pater Jacobs begint zijn verhaal met een schets van zijn opleiding bij de franciscanen in Nederland. De missionaire vorming was nogal oppervlakkig. Provinciaal was pater Prudentius van Leusden OFM. Tijdens zijn opleiding in de jaren dertig waren er enkele studenten (onder andere Pascal Lobo, Quentin Dias, John Paes,

Frederick Caloco en Anthony Almeida) uit Brits-Indië in Nederland gaan studeren. In 1938 besloot de provinciaal om een eigen opleidingsinstituut in Karachi te openen. Dit werd het klooster Portiuncula met een grootseminarie voor filosofie en theologie dat in 1940 ingewijd werd. Pater Jacobs werd tot priester gewijd in 1943, maar moest vanwege de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) tot 1946 wachten voordat hij naar Karachi kon vertrekken. Pater Jacobs geeft vervolgens een beeld van zijn eerste indrukken na aankomst in Karachi. Hij bleef daar drie maanden om de taal te leren. Hij noemt alle daar wonende franciscanen bij naam en vertelt over het opleidingsinstituut, de bevolking, de Punjabi's en de St. Anthony's parochie van de franciscanen in Karachi. Zijn eerste missiestatie werd Sukkur. Het was nog in de koloniale tijd en hij ondervond moeilijkheden met de Britse politie. Hij maakte er de onafhankelijkheid mee in 1947 en het vertrek van veel Hindoes. Het pastorale werk werd ondersteund door catechisten. In de begintijd bestond de catechese uit het van buiten leren van de catechismus. Er was geen overleg tussen de missionarissen over de methode van catechese. Dat veranderde pas in 1966. De oude catechismus werd veranderd en er kwamen drie groepen van missionarissen die geregeld bijeenkwamen voor overleg over pastoraat en catechese. Pater Jacobs had zo zijn eigen opvattingen over de rol van de pastor in het licht van de pastorale problemen. Hij vertelt uitgebreid over de problemen van de mensen. Huwelijksvetes, landbouwzaken en seksuele betrekkingen bijvoorbeeld veroorzaakten vaak ruzies. Er deden de nodige verhalen de ronde over pater Jacobs die volgens deze verhalen niet schuwde om soms "voor rechter te spelen en een pak slaag te geven". Onderscheid was er ook tussen een parochie in de stad en een parochie in een dorp. In de stad waren de mensen meer zelfstandig en in een dorp waren zij meer afhankelijk van de missie zoals in Padri-jo-Goth waar hij werkzaam was van 1948 tot 1960. Over deze missiestatie krijgen we zeer veel informatie te horen: over de opzet van deze "katholieke landbouwkolonie", de paters en broeders die er werkten en de mensen die er woonden. Vervolgens was hij pastor in Quetta van 1960 tot 1965. Daarna werd hij benoemd voor Nawabshah. Na 25 jaar werken in de regio kreeg hij het gevoel geen resultaat bereikt te hebben. Hij besloot om een 'settlement', een christelijk dorp, te stichten. Hij begon in 1971 in een tent, kocht grond en bouwde huisjes. Hij kreeg steun voor dit project op het terrein van landaankoop en landbouw van Misereor en Bisschoppelijke Vastenactie. Hij werd een expert in landzaken. Achteraf beseftte hij dat hij de mensen "teveel" geholpen had. Zij waren door middel van een lening mede-eigenaar van de grond geworden, maar waren daardoor financieel van de missie afhankelijk geworden. In het dorp richtte hij een schooltje in met vier klassen voor een degelijke katholieke opvoeding. De bisschop betaalde het salaris van de onderwijzer. In 1972 werden alle particuliere scholen genationaliseerd. Hij maakte drie grote overstromingen van de Indus mee in 1973, in 1976 en in 1978. Alle dorpen werden verwoest. Andere onderwerpen die pater Jacobs aansnijdt zijn de invloed van de islam na de onafhankelijkheid, de opleiding van eigenlandse zusters en priesters en de opbouw van de lokale kerk. We horen over spanningen tussen de eigenlandse diocesane clerus en de buitenlandse missionarissen. De missionarissen waren grote "individualisten" en moeilijk in een gecentraliseerde diocesane organisatie in te passen. Pakistan was een "heel moeilijke missie". Veel confraters zijn dan ook weer vertrokken. De franciscanen waren in 1940 in Karachi begonnen met een eigen opleiding tot franciscaan. Dit werd in 1957 omgezet in een regionaal grootseminarie onder leiding van de franciscanen voor de bisdommen Karachi, Hyderabad en Lahore en voor de franciscanen, de dominicanen en de kapucijnen: het Regional Maior Seminary Christ the King. De franciscaanse stafleden zijn er uitgerangeerd. We krijgen informatie over dit conflict tussen de franciscaanse docenten enerzijds en de nuntius en de bisschoppen anderzijds. Een volgend onderwerp is de overbevolking, de bevolkingsexplosie en de geboortebeperving. Pater

Jacobs gaat vervolgens in op het 'islamitisch socialisme' van de regering van Ali Bhutto (1971-1977). De katholieke kerk in Pakistan is "een enorm kleine groep" en vormt geen bedreiging voor de moslims. Tot slot van dit boeiende interview met een zeer bewogen en gemotiveerde missionaris, geeft pater Jacobs nog een indruk van zijn taak als 'diocesan councillor', bisschoppelijk adviseur, een functie die hij van 1959 tot 1966 vervulde in het nieuwe bisdom Hyderabad. Mgr. J.C. van Miltenburg OFM, de eerste bisschop van Hyderabad (1958-1966), werd in 1967 opgevolgd door mgr. B.P. Paul OFM (1967-1990). Hij geeft tot slot nog eens uitgebreid zijn mening over deze beide bisschoppen. Na dit interview keerde pater Jacobs terug naar Pakistan.

Trefwoorden: Aartsbisdom Karachi; Bisdom Hyderabad; Miltenburg, J.C. van; Paul, B.P.; Cordeiro, J.M.A.; Franciscanen; Lobo, Pascal; Dias, Quentin; Paes, John; Caloco, Frederick; Almeida, Anthony; Leusden, J.A.J. van; Portiuncula Friary Karachi; Pastoraal; Parochieleven; Onderwijs; Priesteropleiding; Seminarie; Regional Maior Seminary Christ the King; Dominicanen; Kapucijnen; Islam; Hindoes; Moslims; Punjabi's; Huwelijk; Catechese, Diocesane clerus; Islam; Onafhankelijkheid; Buitenlandse missionarissen; Eigenlandse zusters; Boerderij Padri-jo-Goth; Landbouwprojecten; Ontwikkelingshulp; Misereor; Bisschoppelijke Vastenactie; Geboortebeperving; Politieke situatie; Islamitisch socialisme; Bhutto, Ali; Bisschoppelijk adviseur.

J.M.P.A. van Liebergen [kloosternaam: pater Aquino]

KMM 340

* 16 februari 1909 / interview: 12 mei 1980, 145 minuten.

Werkgebied: India 1935-1976.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Pater Aquino van Liebergen was vanaf het begin bij het missiewerk van de Franciscanen (OFM) in Brits-Indië betrokken. In 1934 hadden de franciscanen het missiegebied in Sindh en Baluchistan overgenomen van de Spaanse Jezuiten (SJ). Dit missiegebied ressorteerde toen nog onder het aartsbisdom Bombay (Mumbai). Pater Aquino vertrok in mei 1935 samen met pater Salesius Lemmens OFM en pater Petronius Voestermans OFM naar Karachi in Brits-Indië omdat daar mensen nodig waren. Het missiewerk onder de plaatselijke bevolking in Karachi moest nog beginnen. De jezuïeten hadden zich voornamelijk bezig gehouden met de zielzorg onder de Engelse militairen en de Goans (katholieke immigranten uit Goa). Met de komst van de franciscanen is er een nieuw wind gaan waaien. Hij is daar 41 jaar gebleven als onderwijzer op Engelstalige scholen in combinatie met pastoraal werk in de latere bisdommen Karachi en Hyderabad. Hij heeft de koloniale tijd, de overgang naar de onafhankelijkheid en de opdeling van Brits-Indië in een Indiaas deel en in Pakistaans deel meegemaakt. Zijn hoofdonderwerp is dan ook zijn werk als onderwijzer. Hij begint zijn terugblik op deze 41 jaar met een opsomming van al zijn standplaatsen. Hij begon als leraar Latijn op de St. Patrick's High School in Karachi en als pastoor in de nieuwe St. Anthony's parochie, een 'spoorwegparochie' in Karachi. Hij is daar begonnen met een kliniek samen met de echtgenote van een onderwijzer. Hij bleef daar tot 1942. Daarna werd hij benoemd tot parochiepriester voor Quetta en Kotri bij Hyderabad. Na verlof in 1947 in Nederland werd hij opnieuw benoemd tot parochiepriester in Quetta en tot hoofd van de St. Francis Grammar School. Het was een moeilijke tijd vanwege de strijd om onafhankelijkheid. In 1952 volgde een benoeming tot hoofd van de St. Patrick's High School in Mauripur. In 1958 begon hij aan zijn derde periode in Quetta tot 1963. In dat jaar werd hij de eerste gardiaan (overste) van het net aangekochte Franciscan House in Karachi. Dit huis werd de missieprocurator van de franciscanen. Hij was er tweemaal overste en missieprocurator: van 1963 tot 1965 en van 1969 tot 1976. Van 1965 tot 1969 was hij hoofd van de St. Anthony's School in Karachi. Pater Salesius Lemmens werd in 1935 Superior

Ecclesiasticus, dit is een door Rome benoemde bestuurder van een missiegebied dat aan een orde of congregatie is toevertrouwd. Hij verdronk in 1942. Hij werd opgevolgd als apostolisch prefect door mgr. J.C. van Miltenburg OFM (1942-1966). De St. Patrick's High School in Karachi was opgezet door de jezuïeten. Mgr. Lemmens besloot dat de school door het bisdom overgenomen zou worden. We krijgen een profielschets van mgr. Lemmens: "hij was een charismatisch man". Lemmens zette de werkzaamheden onder de Engelse militairen en de immigranten uit Goa voort. Pater Aquino gaf hoofdzakelijk les in Engelssprekende parochies en scholen. Hij kreeg daardoor ook contact met Hindoes en moslims. Hij had geen onderwijsopleiding gehad in Nederland en moest het al doende leren en zelf inhoud geven aan zijn functie van hoofd van een school. Mgr. Lemmens had een eigenlandse zustercongregatie, de Franciscan Missionaries of Christ the King (FMCK), ook wel de Sari-sisters genoemd, opgericht die begeleid werden door twee Nederlandse zusters van de congregatie van de Franciscanessen Missiezusters van Maria (FMM) namelijk zuster Gertrude Lemmens, een zus van pater Salesius Lemmens, en zuster An van Reijn. Deze FMCK-zusters waren bestemd voor onderwijs en ziekenverpleging. Zijn opvolger als bestuurder van het missiegebied, mgr. Van Miltenburg, stichtte in 1954 in Maarn de Unie van St. Theresia, een groep vrouwelijke leken die als verpleegsters en onderwijzeressen in Karachi wilden komen werken. Dit initiatief heeft geen stand gehouden. Het medisch werk in Karachi is overgenomen door de Medische Missiezusters (MMZ). In 1972 werd het onderwijs genationaliseerd. We krijgen informatie over het onderwijsbeleid van de regering van Ali Bhutto (1971-1977) met alle gevolgen voor de katholieke scholen. Hierna komt pater Aquino te spreken over de relatie tussen moslims en Hindoes en het verschil tussen West- en Oost-Pakistan. Tot slot vertelt hij nog over de priesteropleiding. Vóór 1934 gingen studenten naar het seminarie van de jezuïeten in Ceylon (Sri Lanka). De franciscanen begonnen met een eigen studiehuis (een grootseminarie) in Karachi. Het studiehuis Portiuncula kwam in 1940 gereed. Deze opleiding werd in 1957 verbreed tot een regionaal grootseminarie, het Regional Maior Seminary Christ the King, dat openstond voor studenten van de bisdommen in Oost- en West-Pakistan en voor de franciscanen, de dominicanen en de kapucijnen. De Pakistaanse priesters kwamen uit de onderste lagen van de bevolking. De Nederlandse priesters leefden met Goans samen die verwesterd waren. In 1976 werd pater Aquino ziek en keerde hij naar Nederland terug.

Trefwoorden: Aartsbisdom Karachi; Bisdom Hyderabad; Aartsbisdom Bombay (Mumbai); Missiegebied Sindh en Baluchistan; Franciscanen; Jezuiten; Lemmens, L.M.; Voestermans, M.A.H.; Superior Ecclesiasticus; Pastoraal; Onderwijs; St. Patrick's High School Karachi; St. Francis Grammar School Quetta; St. Patrick's High School Mauripur; Franciscan House Karachi; Missieprocurer; Gardiaan; Eigenlandse zusters; Zusters Franciscanessen Missionarissen van Maria; Franciscan Missionaries of Christ the King; Lemmens, G.; Reijn, A. van; Koloniale tijd; Onafhankelijkheid; Moslims; Hindoes; Unie van St. Theresia; Medische Missiezusters; Bhutto, Ali; Eigenlandse priesters; Priesteropleiding; Seminarie; Regional Maior Seminary Christ the King; Dominicanen; Kapucijnen.

F.J. Pöttgens [kloosternaam: pater Modestinus]

KMM 738

* 8 april 1902 / interview: 16 augustus 1983, 274 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1973-1980.

Functie: pastoraal; onderwijs; overste.

Pater Modestinus Pöttgens is een van de pioniers van de missie van de Franciscanen (OFM) in Brits-Indië. Hij was na zijn wijding van 1933 tot 1937 leraar aan het St. Bernardinus College in Heerlen. In 1937 werd hij benoemd voor Karachi. Hij bleef er 43 jaar. Hij was werkzaam in het onderwijs en in de pastoraal en was tien jaar Superior

Regularis (overste). Pater Salesius Lemmens OFM, overste van de missie in Karachi, had aan de provinciaal in Nederland gevraagd of pater Modestinus over kon komen ten behoeve van het onderwijs. Hij reisde met de boot. Na aankomst werd hij benoemd tot directeur van de St. Patrick's High School in Karachi. De franciscanen hadden in 1934 deze school en de St. Patrick's Parish overgenomen van de Spaanse Jezuïeten (SJ). We horen over de gebouwen van kerk en school. De St. Patrick's High School was na 1934 herbouwd onder leiding van pater Achilleus Meersman OFM, die de eerste franciscaanse principal werd. De school had een goede naam en werd hoofdzakelijk bezocht door kinderen van (rijke) Goans. Pater Modestinus gaf zelf godsdienstles in het Engels dat hij op de boot geleerd had. Verschillende van zijn leerlingen zijn naar het seminarie gegaan onder andere de latere kardinaal Valerian Gracias, aartsbisschop van Bombay (Mumbai) (1950-1978). Na het plotselinge overlijden in 1942 van pater Salesius Lemmens OFM, die in 1935 Superior Ecclesiasticus (een door Rome benoemde bestuurder van een missiegebied dat aan een orde of congregatie is toevertrouwd) van het missiegebied Sindh en Baluchistan geworden was, werd pater Alcuinus van Miltenburg OFM apostolisch prefect en later bisschop van Karachi (1942-1966). Deze werd tegen zijn zin in 1958 overgeplaatst naar Hyderabad, een bisdom dat toevertrouwd werd aan de franciscanen. In Karachi werd in 1958 een diocesaan priester benoemd tot bisschop: mgr. J.M.A. Cordeiro (1958-1994). Overste Alcuin van Miltenburg was "stug en bazig", maar hij kon het wel goed met hem vinden. Van beide bisschoppen horen we een profielschets. De onafhankelijkheid kwam in 1947 en tal van Hindoes sloegen op de vlucht. Voor 1947 waren er 350 Hindoes en 50 moslims op school. Daarna bijna alleen nog maar moslims. De school was een middel om in contact te komen met de bevolking van Karachi. In 1937 werd begonnen met een nieuwe parochie: de Christ the King Parish. Naast zijn pastoraal werk in de St. Patrick's Parish werd hij tevens assistent in de nieuwe parochie. Hij woonde in de jaren dertig in het klooster Portiuncula net buiten Karachi. Het was de bedoeling dat bij dit klooster een opleiding zou komen voor kandidaten voor de orde. Hiervoor werd een stuk land gekocht waarop een studiehuis werd gebouwd. We worden geïnformeerd over de ontwikkeling van dit franciscaans studiehuis tot een regionaal grootseminarie 'Christ the King' in 1957. De inkomsten uit de St. Patrick's High School waren bestemd voor Portiuncula. Van 1945 tot 1955 was pater Modestinus Superior Regularis, de missieoverste van de franciscanen in Brits-Indië. Hij had de zorg voor de aanwezige paters en onderhield het contact met de bisschop. Bij ziekte en tijdens vakanties ging hij de paters vervangen in de parochies in de stad of op de missiestaties in het binnenland. Hij deed daarmee zijn eerste ervaringen met het missiewerk op. Hij zag de tegenstellingen tussen arm en rijk en de grote armoede van de mensen. In het bisdom werkten ook zusters onder andere in een kliniek in Nawabshah, de missiestatie van pater Felix Jansen OFM die in 1966 verongelukte. Mgr. Van Miltenburg had een eigenlandse zustercongregatie opgericht. Hij vertelt hierover. In deze tien jaar dat hij missieoverste was, was hij tevens diocesaan inspecteur van de katholieke scholen. Inspectie van de methode van onderwijs. Ook na de onafhankelijkheid waren de meeste leraren katholiek. Na 1947 kwam er een proces van islamisering van het onderwijs in Pakistan op gang. Pater Modestinus was vanaf 1946 ook novicemeester. Hij kreeg na de scheiding van India en Pakistan in 1947 de raad om naar Zuid-India te gaan als men roepingen wilde hebben. De franciscanen begonnen met een klooster in 1948 in Bangalore, waar een "bloeiend katholiek leven" was, met een noviciaat en de opleiding in de filosofie. In 1955 trad een nieuwe fase aan. Pater Modestinus werd 'Parishpriest' (pastoor) in de St. Patrick's Cathedral. Hij bleef tot de dag van het interview verbonden aan de kathedraal. Het pastorale werk was traditioneel en sacramenteel van aard. We horen over het pastorale team, de liturgie, de catechese op de scholen, over zijn preken en over de voorbereiding op de Eerste H. Communie.

Informatie wordt gegeven over de gezondheidstoestand van de bevolking en de stichting van een katholiek ziekenhuis in Karachi: het Holy Family Hospital van de Medisch Missiezusters (MMZ). Er was een bloeiend verenigingsleven met het Legioen van Maria in de parochie en een hockeyclub op school. Pater Modestinus snijdt hierna nog enkele onderwerpen aan zoals het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965), dat niet veel indruk op hem maakte, de politieke situatie na de onafhankelijkheid van Pakistan in 1947 en de nationalisatie in 1973 van scholen die van de kerk waren. Na deze nationalisatie werd het moeilijker om invloed uit te oefenen op de scholen. De paters bleven godsdienstles geven op de scholen, maar het werd steeds moeilijker. De islamisering zette door omdat de Hindoes verdwenen waren. In 1966 trad hij af als pastoor van de kathedraal. Zijn functie werd overgenomen door een priester uit Goa. Hij bleef assistent in de kathedraal. De eigenlandse priesters waren erg strikt in hun opvattingen en sterk op Rome georiënteerd. Ze zijn niet creatief en op zoek naar iets nieuws: “zo was het, zo is het en zo zal het blijven”. De meeste eigenlandse geestelijken komen uit Goa en zijn erg behoudend. Pater Modestinus eindigt zijn verhaal met een beschouwing over de rol van de buitenlandse missionarissen naast de eigenlandse priesters. Die zijn niet zo “missie-minded”. In 1978 keerde hij om gezondheidsredenen terug naar Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Karachi; Miltenburg, J.C. van; Cordeiro, J.M.A.; Franciscanen; Missiegebied Sindh en Baluchistan; Jezuïeten; Portiuncula Friary Karachi; Lemmens, S.; Onderwijs; St. Patrick's High School Karachi; Meersman, A.; Gracias, V.; Pastoraal; Parochieleven; St. Patrick's Parish Karachi; Traditionele kerk; Sacramentele bediening; Pastoraal team; Liturgie; Catechese; Regionaal overste; Jansen, F.; Priesteropleiding; Seminarie; Regional Maior Seminary Christ the King; Noviciaat; Novicemeester; Islam; Hindoes; Politieke situatie; Onafhankelijkheid; Legioen van Maria; Holy Family Hospital Karachi; Medische Missiezusters; Nationalisatie; Tweede Vaticaans Concilie; Buitenlandse missionarissen; Eigenlandse priesters; Goans;

J. Reijn [kloosternaam: broeder Humilis]

KMM 434

* 22 mei 1897 / interview: 29 maart 1979, 150 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1937-1975.

Functie: landbouw.

Broeder Humilis Reijn trad in 1921 in bij de Franciscanen (OFM) en werd in 1937 uitgezonden naar Karachi in het toenmalige Brits-Indië. De franciscanen hadden in 1934 een grote parochie in Karachi overgenomen van de Spaanse Jezuïeten (SJ). In 1937 hadden zij een boerderij gekocht van mr. Francis Paul D'Souza net buiten de stad. Zij bouwden daar een klooster en een studiehuis. Broeder Humilis kreeg de leiding over de boerderij. In dit interview staan zijn agrarische werkzaamheden centraal. We krijgen een beschrijving van de boerderij en zijn taak als manager. Hij begon met een plan te maken voor een nieuwe opzet van de boerderij. Hij zette een veestapel op. De melk werd verkocht aan de hotels in Karachi. De grond was droog (woestijnland), maar na bewerking goed en vruchtbaar. De bevloeiing geschiedde met welwater. De rivier stond meestal droog. Er kwam een “katholieke varkensfokkerij” en een groentekwekerij. Broeder Humilis leidde een zwaar leven op deze boerderij. In 1939 werd met een tweede boerderij begonnen in de missiestatie Padri-jo-Goth bij de stad Sanghar. Pater Tobias Bastiaansen had daar land gekocht om er met een missiestatie te beginnen. Ook daar zette broeder Humilis een boerderij op. Ook van deze boerderij krijgen we een uitgebreid overzicht met een situatieschets van de omgeving en de mensen. De missie wilde katholieke families op de boerderij laten werken. Het was de bedoeling om hen zo bijeen te brengen in een “katholieke nederzetting”. Broeder Humilis motiveert het besluit om op deze wijze een katholiek

dorp te stichten. De missiestatie Padri-jo-Goth begon in 1939 met vier gezinnen. Voor hen werden huiskamers gebouwd. Het land was droog met struiken die eerst gerooid moesten worden. De regering had een irrigatiesysteem opgezet in de provincie Sindh met water van de rivier de Indus. De boerderij profiteerde van dit systeem. De kosten waren echter hoog. Het dorp Padri-jo-Goth breidde zich uit met een kerk, een missiehuis, een school en een steenbakkerij. Later kwamen er nog de Zusters van Malta voor de medische verzorging. Het landbouwproject werd een gemengd bedrijf: verbouw van tarwe en katoen en het fokken van werkossen, koeien en kippen. Zo groeide er een katholieke enclave in een moslim-omgeving. De bedoeling was dat de boerderij winst maakte voor de missie. De winst uit de verkoop van de producten zoals de melk moest afgedragen worden aan de bisschop. Broeder Humilis gaf alleen wat hem gevraagd werd en de rest spaarde hij op. Een broeder telde in die tijd niet mee. Er werd niet met hem gepraat. Er kwam een opstand van de Hur, een plaatselijke stam. De jaren tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) waren een "rottijd". Veel onrust en diefstal van vee. Broeder Humilis heeft de overgang van de koloniale tijd naar de onafhankelijkheid meegemaakt. De Hindoes werden verdreven. Er waren veel vluchtelingen. Na de onafhankelijkheid zette hij zijn werk in Padri-jo-Goth voort. Hij breidde het project verder uit en heeft zelfs een landbouwschool gepland. Is er niet van gekomen. Kort worden nog de politieke ontwikkelingen besproken. In 1966 vroeg hij aan de provincie om een opvolger. Broeder Loek Hasenack volgde in 1967 broeder Humilis op als manager van de boerderij. Hijzelf concentreerde zich op de bouw van huizen. In 1975 keerde hij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Aartsbisdom Karachi; Franciscanen; Jezuiten; D'Souza, F.P.; Bastiaansen, T.; Boerderij Padri-jo-Goth; Landbouw; Landbouwprojecten; Katholieke enclave; Hasenack, A.; Koloniale tijd; Tweede Wereldoorlog; Onafhankelijkheid; Politieke situatie; Hindoes; Gezondheidszorg; Zusters van Malta.

H.L. Smit [kloosternaam: pater Wilbert]

KMM 497

* 1 maart 1923 / interview: 27 mei 1980, 300 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1947-1950; India 1952-1968; Pakistan 1968-1980.

Functie: pastoraal; sociaal werk.

Pater Wilbert Smit behoorde tot de groep van acht fraters die in 1947 theologie gingen studeren in het studiehuis (grootseminarie) Portiuncula van de Franciscanen (OFM) in Karachi in het toenmalige Brits-Indië. In 1949 werd hij er priester gewijd. Hij werkte vervolgens in twee parochies tot 1952. In dat jaar werd hij benoemd voor Cochin (Kochi) in Zuid-India. Toen in 1968 zijn visum verlopen was en hij geen nieuw visum voor India kreeg is hij teruggegaan naar Pakistan. Vanaf 1968 werkte hij in de stad Lahore. Over elke periode wordt uitvoerig verteld. Zijn hoofdonderwerpen zijn het parochiewerk in Padri-jo-Goth en Karachi, de opvang en begeleiding van straatjongens in Cochin en de begeleiding van studenten die zich aanmeld hadden voor een franciscaanse vóóropleiding in Lahore. Het interview begint met zijn benoeming door provinciaal pater Apollinaris van Leeuwen OFM in 1947 voor de theologieopleiding in Karachi. Pater Wilbert vertelt over de voorbereiding, de reis, het klooster Portiuncula, de docenten, de fraters, het leren van het Engels en de Urdu-taal, de islam en de onafhankelijkheid in 1947 van India en Pakistan. Na zijn priesterwijding kreeg hij een benoeming voor Padri-jo-Goth nabij Sanghar in de provincie Sindh. Het was een 'katholieke' landbouwkolonie gesticht door pater Alexander Jacobs OFM. We krijgen een profielschets van pater Jacobs en vervolgens een beschrijving van het dorp Padri-jo-Goth. Het was een kolonie van en voor christenen uit de Punjab op zoek naar werk. Zij konden land kopen voor weinig geld. Dit landbouwproject vormde een onderdeel van de "missionaire politiek". De gemeenschap leerde zo betere vormen van landbouw kennen. Het was een soort coöperatie onder leiding van broeder Humilis Reijn. Na vier

maanden werd hij kapelaan in de St. Patrick's Parish in Karachi. Het was pastoraal werk in een traditionele parochie: 90% van de parochianen waren Goans. Ook van deze parochie en van het pastorale werk daar krijgen we een goed beeld. In 1952 werd hij op verlof zijnde in Nederland benoemd voor Cochin in Kerala in Zuid-India. In Kerala was de Syro-Malabar Church (Syrisch-Malabaarse Kerk) gevestigd en de meeste bisschoppen, priesters en religieuzen waren inheems. Er waren Nederlandse en Indiase franciscanen werkzaam in Cochin. Het was de bedoeling dat hij zich ging bezig houden met catechese, retraites en volksmissies. Het werd vooral jeugdwerk. Pater Wilbert begon met de stichting van een Boys Town, een jongensstad in het klein, voor de opvang van 'slum-jongens'. Hij huurde een huisje en begon vandaaruit aan zijn sociaal werk onder de jongens uit de achterbuurten. Het werk richtte zich op scholing en werkverschaffing van jongens die anders buiten de boot zouden vallen. Uitvoerig worden de problematiek van de jongens, het clubhuis, de steun van de bisschop mgr. Alexander (1952-1975) en de fondswervingsacties in Nederland besproken. Later is er een technisch schooltje aan toegevoegd. Na deze toelichting op zijn jeugdwerk komt pater Wilbert te spreken over enkele andere onderwerpen zoals de politieke situatie in India, de oecumene en de invloed van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). In 1955 kreeg de deelstaat Kerala een communistische regering. Zelf heeft hij nooit aan politiek gedaan: "als missionaris wordt je nooit een integraal deel van de bevolking". Er waren weinig protestanten in Kerala. Wel Getuigen van Jehova. De geestelijkheid was niet voorbereid op het Tweede Vaticaans Concilie. Voor pater Wilbert was het concilie een keerpunt in zijn leven. Voor zijn persoonlijke ontwikkeling en vandaaruit voor de ontwikkeling van zijn werk is het concilie van enorm belang geweest. Pater Wilbert legt uit welke theologen en welke conciliedocumenten een grote indruk op hem hebben gemaakt. In 1968 keerde hij terug naar Pakistan. Hij ging er werken in de stad Lahore, waar de franciscanen na overleg met mgr. M.R. Buyse OFMCap., bisschop van Lahore (1947-1967), een studiehuis wilden gaan bouwen voor eigenlandse kandidaten voor de orde. Hij ging daar wonen in een gehuurd huis samen met de paters Jan Bouwens, Bouke Dooper en Ruud Lohman. Al spoedig werd de nieuwe vestiging van de franciscanen gewantrouwd door de kapucijnen en de diocesane clerus. Zij waren te progressief in alles: in hun levenswijze, in hun theologie, in hun gebedsleven en in hun pastorale aanpak. Het was en bleef een groep buitenlanders en buitenstaanders. Het gerucht ging dat zij gekomen waren om het bisdom over te nemen en kandidaten te werven voor hun orde. Het eerste klopte niet, het laatste wel. In 1970 was het studiehuis gereed en kreeg de naam 'Dar-ul-Naim'. Het werd ingewijd door mgr. F.A. Raeymaeckers OFMCap., de nieuwe bisschop van Lahore (1967-1975). De nadruk lag op de vorming van een franciscaanse gemeenschap van paters en fraters en niet zozeer op de opleiding van priesters voor het bisdom Lahore. Praeses (gardiaan) werd pater Cyprian Dias. In 1972 ontstond een conflict over de koers van het studiehuis. Uitvoerig worden we geïnformeerd over dit conflict en de oplossing die bewerkstelligd werd. De Nederlandse paters werd geadviseerd te vertrekken en praeses werd nu pater Tony Gonsalves. Pater Wilbert vertrok naar de St. Anthony's Parish in Lahore. In deze parochie werd pater Wilbert betrokken bij de catechese. Vernieuwing van het catechismusonderwijs was dringend nodig. Zeer indringend vertelt hij daarna over de islam en de relatie tussen islam en christendom. Tot slot wordt de vorming van een eigen franciscaanse broederschap in Pakistan besproken. Vroeger waren het Goans die toetraden, nu vooral Punjabi's. Pater Wilbert eindigt zijn relaas met een beschouwing over de toekomst van de orde in Pakistan, zijn eigen motivatie om daar te blijven werken en de groei van de kerk in Pakistan. Na dit interview keerde pater Wilbert terug naar Pakistan.

Trefwoorden: Aartsbisdom Karachi; Aartsbisdom Lahore; Bisdom Cochin; Buyse, M.R.; Raeymaeckers, F.A.; Edezath, A.; Franciscanen; Portiuncula Friary Karachi;

Leeuwen, J.P. van; Onafhankelijkheid; Pastoraal; Sociaal werk; Goans; Urdu-taal; Islam; Onafhankelijkheid; Reijn, J.; Landbouwprojecten; Jacobs, A.; Boerderij Padrijo-Goth; Landbouwcoöperatie; Indiase zusters; Syrisch-Malabaarse Kerk; Sociaal werk; Jeugdwerk; Politieke situatie; Oecumene; Tweede Vaticaans Concilie; Catechese; Islam; Punjabi's; Bouwens, J.; Dooper, B.; Lohman, R.; Studiehuis Dar-ul-Naim Lahore; Dias, Cyprian; Gonsalves, T.; Eigenlandse roepingen; Gemeente.

A.A. Tummers [kloosternaam: pater Deodatus]

KMM 739

* 10 maart 1918 / interview: 17 augustus 1983, 340 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1949-1983.

Functie: onderwijs; pastoraal.

Pater Deodatus Tummers heeft geheel zijn werkzame leven besteed aan de missie van de Franciscanen (OFM) in Karachi in Pakistan. Na zijn promotie in 1949 in Rome, werd hij benoemd tot docent kerkelijk recht aan het franciscaans studiehuis verbonden aan de Portiuncula Friary in Karachi. Dit franciscaans seminarie werd in 1957 omgevormd tot een 'Regional Maior Seminary Christ the King' dat bestemd werd voor studenten uit de diocesen van Oost- en West-Pakistan én tevens voor studenten van de franciscanen, de kapucijnen en de dominicanen. Ook na 1957 bleef hij docent kerkelijk recht aan dit regionaal seminarie. In dit interview staat een thema centraal: de opleiding van eigenlandse franciscanen en diocesane priesters op het grootseminarie in Karachi. Pater Deodatus begint zijn verhaal met te vertellen op welke wijze hij in Karachi terecht gekomen is. Voor de wijding moest men bij de provinciaal komen. "Dan werd verteld wat men met je van plan was". Hij vroeg zelf of hij naar China mocht gaan. Mgr. Constans Kramer OFM, bisschop van Luanfu (1946-1953), had gevraagd om iemand die kerkelijk recht had gestudeerd. Daarom werd hij naar Rome gestuurd. We horen over de studie in Rome. Na zijn promotie, hoorde hij van de provinciaal pater Apollinaris van Leeuwen OFM dat er geen mogelijkheid meer was om naar China te gaan. Hij werd nu benoemd voor Pakistan. Via Engeland om de Engelse taal te leren, reisde hij per boot naar Karachi waar hij ontvangen werd door mgr. J.C. van Miltenburg OFM, bisschop van Karachi (1942-1966). Met de bisschop ging hij naar het klooster Portiuncula net buiten de stad. We krijgen een beschrijving te horen van de gebouwen en de boerderij. Hij was als docent benoemd voor het seminarie. Er waren in 1950 zowel eigenlandse als Nederlandse studenten. De eigenlandse studenten waren afkomstig uit Goa. De mensen uit Goa waren erg verwesterd. Ze hadden niet veel moeite om de Europese mentaliteit te begrijpen. Voor de Nederlanders was de aanpassing soms moeilijker ook al vanwege het klimaat. De lesmethode was hetzelfde als in Nederland. Hierna volgt een boeiende uiteenzetting over de problemen met kerkelijk recht in de praktijk van Pakistan. De voornaamste problemen waren meestal huwelijksproblemen en problemen over de vorm van het trouwen. De kwestie was hoe ver kun je gaan in het accepteren en aanmoedigen van huwelijksgebruiken die de mensen al hadden en hoe die traditionele gebruiken inbouwen in de katholieke ritus. Een ander probleem was de bloedverwantschap bij huwelijken. Bij de Punjabi's kwam dit geregeld voor. Het houdt eigendom binnen de familie. Hij vergelijkt de verhouding tussen familieleden in Nederland en die in Pakistan. De familieband is heel sterk. Na deze uiteenzetting over zijn vakgebied, vertelt pater Deodatus over de criteria voor toelating van de seminaristen. Portiuncula was sinds 1940 een franciscaans seminarie met de bedoeling om de franciscaanse geschiedenis en spiritualiteit door te geven aan eigenlandse mensen. De meeste jongens van Pakistan kwamen om priester te worden "dan ben je wat". Maar om franciscaan te worden "dat is wat anders". De selectie was tamelijk strikt. Punjabi-jongens waren nooit alleen geweest. Dat gaf soms problemen. Elke jongen begon op het noviciaat. Pas daarna werd bekeken of iemand broeder of priester kon worden. Na het noviciaat volgde de studie in de theologie. In Portiuncula

volgde nog een vijfde jaar met “veel praktische dingen”. Er lag tijdens de studie veel nadruk op het leren van de pastorale theologie en op de missiologie van pater Arnulf Camps OFM: “een waardevolle vent, hij kon contacten leggen met moslims”. Maar voegt hij toe: “de mohammedanen zitten niet op ons te wachten”. In 1958 werd het franciscaans seminarie omgevormd tot het regionaal seminarie Christ the King. Pater Deodatus legt uit waarom dit regionaal grootseminarie niet in Lahore maar in Karachi is gevestigd. Vanaf 1958 verzorgde het nieuwe grootseminarie de opleiding van zowel diocesane als reguliere priesters. De gehele staf van het franciscaanse seminarie ging mee over naar het nieuwe seminarie. Er kwam nieuwbouw op het terrein van de franciscanen. Pater Deodatus bleef wonen in het klooster Portiuncula en gaf les op het Christ the King Seminary. Ook van dit seminarie krijgen we een uitgebreide beschrijving. Er ontstonden in 1973 moeilijkheden met mgr. J.M.A. Cordeiro, aartsbisschop van Karachi (1958-1994). De achtergronden van het conflict tussen twee franciscaanse docenten, waaronder pater Anselmus Moons OFM, en de bisschop worden uitvoerig belicht. De kern van de zaak was dat deze franciscaanse docenten in veel zaken andere opvattingen huldigden dan de bisschop. Pater Deodatus noemt enkele publicaties onder andere van pater Bernhard Nachbar OFM die in Rome terecht gekomen waren en waarover “veel te doen was”. De kritiek kwam van de nuntius in Pakistan. Er volgden vergaderingen van de bisschoppen onderling en van de bisschoppen met de staf van het seminarie. “Het seminarie moest volgens de bisschoppen zo snel mogelijk “gepakistaniseerd” worden. Het conflict werd volgens pater Deodatus nooit echt uitgepraat: “het is nooit tot een echte dialoog gekomen”. De reactie van de studenten was positief. Zij hadden vertrouwen in de docenten. In 1974 namen de bisschoppen de leiding van het grootseminarie over van de franciscanen en benoemden een diocesaan priester tot rector. Pater Moons kreeg een brief dat hij als docent bedankt werd en pater Deodatus werd gevraagd om weer te komen doceren. Hij wilde echter solidair blijven met pater Moons en schreef dat aan de bisschop. Hij kreeg nooit een antwoord. Hij verliet het seminarie en werd in 1974 lid van het pastoraal hulpteam. De bedoeling van dit hulpteam wordt belicht. Hij gaat cursussen geven voor zusters en leken als inleiding op pastoraal werk. Het was echter niet gemakkelijk om andere personen dan priesters te werk gesteld te krijgen in de pastoraal. Vervolgens bespreekt pater Deodatus een groot aantal onderwerpen. Hij begint met de inzet op het terrein van de pastoraal voor vrouwen, kinderen en gehandicapten van de vrouwelijke religieuzen (Zusters Franciscanessen Missionarissen van Maria (FMM) en Franciscan Missionaries of Christ the King (FMCK), die na de nationalisatie van de scholen op zoek gingen naar ander werk. Vervolgens horen we over het jeugdwerk, het clansysteem (Sindhi's en Punjabi's), de islam (in de parochie ga je weinig om met moslims), de politieke situatie en de toenemende invloed van de islam (de islam is het enige wat het land bij elkaar houdt), de samenwerking met de protestanten en de catechese. De franciscanen hadden een speciale methode van missioneren ontwikkeld: de boerderijdorpen. De opzet was tweeledig: een christelijke gemeenschap vormen en een groep christenen een behoorlijk bestaan verzekeren. Iedereen kreeg een eigen stuk land en de missie ook. Een andere vorm is de ‘tribal mission’ in de tribal areas (stamgebieden). Pater Aquino van Liebergen OFM is er mee begonnen. Hierna gaat pater Deodatus in op het verschil van visie op kerk en missie dat hij constateerde bij zijn aankomst en die nog steeds bestaat. Vroeger trok de missionaris er veel meer op uit om de protestanten voor te zijn. Sinds het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) is dat veranderd. Nu zijn er christengemeenschappen en is de missionaire inspanning meer gericht op een intensiveren van het bestaande. Tot slot van dit leerzame interview gaat pater Deodatus in op de veranderingen binnen de franciscaanse groep na de invoering van de bisschoppelijke hiërarchie in 1953. Pakistan werd verdeeld in bisdommen die voorheen als vicariaten toevertrouwd waren aan de paters. In 1953

ontstond een andere situatie. De bisschop werd verantwoordelijk en de paters gingen zich inzetten voor het bisdom. De franciscaanse orde stond vanaf het begin open voor Pakistani. Er kwam een Pakistaanse novicemeester om de orde een Pakistaans gezicht te geven. Hij gaat in op wat de veranderingen en vernieuwingen inhielden. Hij geeft zijn mening op welke wijze het beste het franciscaans ideaal doorgegeven kan worden aan jonge Pakistaanse novicen. De franciscanen zaten op een gegeven moment alleen met mannen die na de oorlog gekomen waren. De link met de ouderen was weg. Hij eindigt met een beschouwing over de aanwezigheid van de franciscanen in Pakistan en zijn eigen motivatie om daar te werken: "Er wordt veel geschreven over een veranderde methode van missie, maar we moeten ons vrijwaren dat we geen minderwaardigheidscomplex krijgen over wat we gedaan hebben. Wij dachten dat het zo moest en dat er nu iets is, danken wij aan de mensen van het eerste uur". Pater Deodatus is dankbaar dat hij in Pakistan mag werken en keerde na dit interview terug naar Karachi.

Trefwoorden: Aartsbisdom Karachi; Bisdom Luanfu (Lu'an); Miltenburg, J.C. van; Cordeiro, J.M.A.; Franciscanen; Portiuncula Friary Karachi; Eigenlandse priesters; Seminarie; Regional Maior Seminary Christ the King; Kapucijnen; Dominicanen; Onderwijs; Kerkelijk recht; Kramer, F.G.; Leeuwen, J.P. van; Goans; Huwelijk; Punjabi's; Sindhi's; Pastoraal; Pastorale theologie; Missiologie; Camps, A.; Missiemethode; Boerderij; Moslims; Islam; Moons, A.; Nachbar, B.; Pastoraal; Zusters Franciscanessen Missionarissen van Maria; Franciscan Missionaries of Christ the King; Nationalisatie; Jeugdwerk; Kastenstelsel; Politieke situatie; Protestanten; Catechese; Tribal mission; Liebergen, A. van; Tweede Vaticaans Concilie; Bisschoppelijke hiërarchie; Novicen; Novicemeester; Pakistaanse franciscanen.

MEDISCHE MISSIEZUSTERS (MMZ)

J.M. Schopmeijer [kloosternaam: zuster Miriam]

KMM 480

* 23 maart 1917 / Interview: 2 juni 1980, 210 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1948-1952; Indonesië 1952-1958; Zuid-Afrika 1959-1965; Pakistan 1968-1979.

Functie: verpleging; vroedvrouw; onderwijs.

Zuster Miriam heeft in verschillende landen in de gezondheidszorg gewerkt: in Pakistan, in Indonesië en in Zuid-Afrika. Zij had een opleiding gevolgd tot verpleegkundige en vroedvrouw. Zij wilde als leek naar de missie, maar dat kon toen nog niet. Daarom trad zij in bij de Medische Missiezusters (MMZ). De zusters hadden een band met de Congregatie van de Missionarissen van Mill Hill (MHM). Zuster Miriam vertelt ter inleiding een en ander over de ontstaansgeschiedenis van haar congregatie. De Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan (de zogenaamde Punjab-missie) werd in 1887 toevertrouwd aan de Missionarissen van Mill Hill. In 1900 werd een Nederlander benoemd tot apostolisch prefect: mgr. D. Wagenaar MHM (1900-1915). Deze liet een ziekenhuis in Rawalpindi bouwen speciaal voor moslimvrouwen met financiële steun uit Londen. Het St. Catherine's Hospital werd in 1908 geopend. Van 1921 tot 1925 werkte Anna Dengel als enige arts in dit ziekenhuis. Zij richtte in 1925 in Amerika de Society of Catholic Medical Missionaries op: een sociëteit van vrouwelijke artsen, vroedvrouwen en verpleegkundigen die zich ging inzetten voor de bestrijding van de medische nood in de missielanden met name op het terrein van moeder- en kindzorg, verloskunde en kraamzorg. Enkele Nederlandse vrouwelijke artsen voegden zich bij het gezelschap in Amerika. In 1938 richtten twee Nederlandse leden, zuster Eleonora Lippits en zuster Agatha Ypma, een klooster in bij Heerlen in Imstenrade. Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) was het contact

met Amerika verbroken. Tijdens en na de oorlog groeide de gemeenschap in Imstenrade. Een tweede huis werd in 1946 ingericht in Utrecht waar de zusters aan de universiteit een opleiding tot arts konden volgen. In 1947 werd de Nederlandse afdeling een zelfstandige pro-provincie en vertrokken de eerste vijf Nederlandse zusters naar Celebes (Sulawesi) in Indonesië. In 1947 werd Brits-Indië verdeeld in Pakistan en in India. Beide landen werden onafhankelijk. De kerk volgde, voerde de bisschoppelijke hiërarchie in en verhieft de apostolische prefecturen en vicariaten van de missionarissen tot bisdom. De Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafirstan werd in 1947 verheven tot het bisdom Rawalpindi en tot eerste bisschop werd een Nederlander benoemd: mgr. N. Hettinga MHM (1947-1973). Ook de Apostolische Prefectuur van Karachi van de Nederlandse provincie van de Franciscanen (OFM), werd in 1948 verheven tot bisdom. Bisschop werd mgr. J.C. van Miltenburg OFM (1942-1958). In 1948 werd zuster Miriam uitgezonden naar Karachi. Het hoofdonderwerp van dit interview is de gezondheidszorg. Eerst krijgen we informatie over het St. Catherine's Hospital in Rawalpindi. Dit ziekenhuis was niet geschikt en in 1927 werd een nieuw ziekenhuis geopend in Rawalpindi: het Holy Family Hospital. Van Miltenburg wilde ook een katholiek ziekenhuis voor uitsluitend katholieken in zijn bisdom Karachi. De zusters daarentegen wilden iedereen helpen en zich niet beperken tot alleen katholieken. De zusters kregen hun zin. Ook in Karachi werd in 1948 door de zusters een katholiek ziekenhuis geopend eveneens met de naam Holy Family Hospital. Zuster Miriam heeft na aankomst in Pakistan eerst anderhalf jaar gewerkt in Karachi. We krijgen een beschrijving van dit ziekenhuis in opbouw te horen. Het ziekenhuis was in feite een groot Hindoe-huis en er waren twee Amerikaanse medische missiezusters. Vervolgens ging zij naar het ziekenhuis in Rawalpindi om te assisteren in de operatiekamer. In dit ziekenhuis kreeg zij te maken met een discussie rond de geboortebeperving. De zusters wilden daar niet aan. Sterilisaties werden alleen uitgevoerd op medische gronden. Men deed geen abortussen. En voorbehoedmiddelen werden niet verstrekt. Wel gaven de zusters voorlichting op het gebied van de huwelijksmoraal en propageerden zij de Billingsmethode. Tot 1952 waren er in het Holy Family Hospital te Rawalpindi géén Pakistaanse verpleegsters. Daarom begon men in dat jaar met een verpleegstersopleiding. De regering verzocht de zusters om ook verpleegsters voor het leger op te leiden. Dat deden ze. De opleidingen tot verpleegster en vroedvrouw werden dan ook volledig erkend door de regering. In 1952 ging zuster Miriam terug naar Nederland. Van 1952 tot 1958 heeft zuster Miriam in het Holy Family Hospital in Solo in Indonesië in een kraamkliniek gewerkt als vroedvrouw. Zij vertelt daar maar kort over. Vanwege haar gezondheid kwam zij in 1958 terug naar Nederland. Van 1959 tot 1965 werkte zij in Zuid-Afrika, in het Ernest Oppenheimer Hospital in Welkom. Zuster Miriam vond het niet zo prettig werken daar, omdat ze te weinig contact had met de bevolking. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) had invloed op de congregatie en op het medisch werk. Het was niet langer meer "zuiver medisch werk", maar het ging nu om een genezing van de "hele persoon". Ook de sociale problemen van de mensen kregen na het concilie meer aandacht en de zusters gingen de dorpen in. Zuster Miriam geeft haar kijk op deze "omzwaai" na het concilie. In 1968 keerde zij terug naar het ziekenhuis in Rawalpindi in Pakistan, waar na zestien jaar afwezigheid veel was veranderd. Het ziekenhuis was uitgebreid. De artsen, op twee medische missiezusters na, waren allen Pakistani. In 1970 begonnen de moeilijkheden als gevolg van de oorlog om Bangladesh en de oproep van de vakbonden tot stakingen. De politieke situatie werd hoe langer hoe slechter. Veel zusters verlieten Pakistan. Het ziekenhuis in Rawalpindi werd in 1973 door het bisdom overgenomen van de zusters. Zuster Miriam ging in 1971 vanuit Rawalpindi weer terug naar het katholieke ziekenhuis in Karachi. Het was nu een zeer goed modern

ingericht ziekenhuis. De zusters hebben zich langzamerhand uit de leiding van dit ziekenhuis teruggetrokken. In 1979 keerde zuster Miriam terug naar Nederland.

Trefwoorden: Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan; Bisdom Islamabad-Rawalpindi; Aartsbisdom Karachi; Aartsbisdom Lahore; Missiegebied Sindh en Baluchistan; Punjab-missie; Wagenaar, D.; Kapucijnen; Missionarissen van Mill Hill (MHM); St. Catherine's Hospital Rawalpindi; Holy Family Hospital Rawalpindi; Holy Family Hospital Karachi; Holy Family Hospital Solo; Zuid-Afrika; Ernest Oppenheimer Hospital Welkom; Dengel, A.; Society of Catholic Medical Missionaries; Medische Missiezusters; Gezondheidszorg; Verpleging; Abortus; Geboortebeperving; Billings-methode; Onderwijs.

A.M. de Vreede [kloosternaam: zuster Anne Maria]

KMM 576

* 20 december 1927 / interview: 6 juni 1980, 218 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1957-1959; Burma (Myanmar) 1959-1962.

Functie: verpleging.

Zuster Anne Maria heeft twee jaar in Pakistan en drie jaar in Burma (Myanmar) gewerkt. Zij was verpleegkundige en vroedvrouw. In 1952 trad zij in bij de Medische Missiezusters (MMZ) in Imstenrade bij Heerlen. Zij begint haar verhaal met een beschrijving van het klooster en zijn inwoners: het bestuur, de postulanten en novicen. Tussen 1952 en 1957 werkte zij als verpleegkundige in de ziekenhuizen van Heerlen en Maastricht en behaalde zij haar kraamaantekening. In 1957 werd zij benoemd voor Pakistan als een voorbereiding op Burma. De medische missiezusters in Imstenrade waren in 1957 gevraagd door mgr. V. Bazin MEP, aartsbisschop van Rangoon (1955-1971), te komen helpen bij de bouw van een katholiek ziekenhuis in Rangoon (Yongan). Deze bisschop, een Fransman, wilde een eigen katholiek ziekenhuis voor zijn priesters, de zusters en voor de kleine katholieke gemeenschap in Burma. De medische missiezusters gingen op zijn verzoek in. In dit interview vertelt zuster Anne Maria niet alleen over haar werk in de ziekenhuizen in Rawalpindi en Rangoon (Yongan), maar ook over allerlei ontwikkelingen binnen haar congregatie. Zij geeft eerst een indruk van haar werk in Pakistan waar de medische missiezusters in twee ziekenhuizen werkzaam waren: in het Holy Family Hospital in Rawalpindi en in het Holy Family Hospital in Karachi. Het begin was erg moeilijk. In Rawalpindi waren Amerikaanse zusters. De Nederlandse zusters mochten geen Nederlands spreken. Het ziekenhuis had 200 bedden. Er was een Amerikaans systeem en er heerste een Amerikaanse mentaliteit. Daar gemerkt dat er wat wantrouwen was tussen de Nederlandse en de Amerikaanse zusters. In 1958 werd de Amerikaanse gemeenschap eveneens een pro-provincie en werd het Generaalat naar Rome overgeplaatst. In Rawalpindi was niets bekend over de mogelijke bouw van een nieuw ziekenhuis in Rangoon. De contacten tussen bisschop Bazin en de medische missiezusters liepen aanvankelijk via pater Piet de Vreede (MHM), een broer van zuster Anne Maria, die hem doorverwezen had naar Imstenrade. We krijgen vervolgens informatie over de ontstaansgeschiedenis van het ziekenhuis in de wijk Okkalapa in Rangoon. De Nederlandse pro-provincie nam het voortouw bij de bouw en inrichting ervan. Ook dit ziekenhuis kreeg - zoals alle ziekenhuizen van de medische missiezusters - de naam 'Holy Family Hospital'. In de periode 1959-1961 kwam het ziekenhuis met circa 100 bedden tot stand met steun van de regering en van buitenlandse donororganisaties. Imstenrade benoemde vijf Nederlandse zusters, waaronder zuster Anne Maria, voor dit ziekenhuis. Zij reisde in mei 1959 vanuit Pakistan naar Burma. Het ziekenhuis werd officieel geopend op 1 mei 1961. Zuster Anne Maria geeft vervolgens een beschrijving van haar aankomst in Rangoon, de eerste indrukken van land en stad, de hartelijke ontvangst door de Sisters of the Good Shepherd (Zusters van de Goede Herder), de wijk Okkalapa waar veel Indiërs woonden, het ziekenhuis, de polikliniek en de

kraamafdeling. Al snel werd begonnen met een opleiding tot vroedvrouw voor eigenlandse verpleegkundigen zodat die naar de mensen thuis konden gaan. De zusters mochten dat niet. Zij werkten in het ziekenhuis. Toen het ziekenhuis gereed was, werd de medische staf aangevuld met een arts, een apothekersassistente en een analyste, allen medische missiezusters. Zuster Anne Maria heeft na de opening zelf slechts één jaar in het ziekenhuis kunnen werken. Voldoende om ons te kunnen informeren over een zaken zoals de financiën: er waren betalende en niet-betalende patiënten. Er kwamen veel vluchtelingen en ontheemden naar ziekenhuis en kraamkliniek. De kindersterfte was groot, de hygiëne slecht en de voeding eenzijdig. De zusters deden aan gezondheidszorg en niet aan bekeren: “alleen als ze er zelf naar vroegen”. Over geboortebeperving werd nog niet zo gesproken. Zuster Anne Maria geeft haar mening over dit vraagstuk. Het grootste probleem was volgens haar “hoe kinderen in leven houden”. Na één jaar werd bij haar TBC ontdekt. Zij werd teruggeroepen naar Nederland. Een andere zuster reisde op haar retourticket naar Ragoon om haar werk in het ziekenhuis over te nemen. Er was daar weinig overleg over. Hierdoor kwam abrupt een einde aan haar verblijf in Burma. Dit was een van ergste dingen die zij meemaakte. In 1963 werd de toestand in Burma steeds slechter. De militairen grepen de macht. Het ziekenhuis werd begin 1964 genationaliseerd. De verpleegkundigen kwamen in overheidsdienst. De buitenlandse zusters konden dat niet en moesten het land verlaten zodra hun verblijfsvergunning was afgelopen. Alle buitenlanders moesten het land verlaten. Tot slot van dit interview vertelt zuster Anne Maria nog over de herindeling in 1967 van congregatie op het algemeen kapittel in Rome. Er werd een nieuwe indeling gemaakt. Er kwamen zes sectoren (Europa, Afrika, Noord-Amerika, Zuid-Amerika, Azië en Oost-Azië), iedere sector werd zelfstandig met een eigen overste. De sectoren werden onderverdeeld in districten. De Generale Overste bleef in Rome. Zuster Anne Maria werd assistente van de algemeen overste, een Amerikaanse zuster die de opvolgster was van de stichteres zuster Anna Dengel. Zij bleef zes jaar in Rome. Door deze functie raakte zij nauw betrokken bij het bestuur van de congregatie met circa 700 zusters die in 27 landen werkzaam waren. Zuster Anne Maria eindigt met een beschouwing over het begrip missie en de doelstelling daarvan: missie is waar je bent en de doelstelling van de medische missiezusters is op medische terrein preventief werkzaam zijn onder de mensen en een kader vormen van eigenlands personeel voor de medische zorg.

Trefwoorden: Bisdom Islamabad-Rawalpindi; Aartsbisdom Karachi; Aartsbisdom Ragoon Bazin, V.; Vreede, P. de; Missionarissen van Mill Hill; Postulaat; Novicen; Gezondheidszorg; Ziekenhuis; Holy Family Hospital Rawalpindi; Holy Family Hospital Karachi; Holy Family Hospital Okkalapa Ragoon; Sisters of the Good Shepherd; van de Goede Herder; Dengel, A.; Medische Missiezusters; Verpleging; Geboortebeperving; Onderwijs; Dictatuur; Generalaat.

MISSIONARISSEN VAN MILL HILL (MHM)

J. A.M. Copray

KMM 733

* 5 april 1927 / interview: 17 juni 1983, 180 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1957-1980.

Functie: onderwijs.

Pater Copray heeft 23 jaar in het onderwijs gewerkt in Pakistan. Het onderwerp van gesprek is dan ook het onderwijs. Hij werd na zijn wijding in 1952 benoemd als docent voor het kleinseminarie van de Congregatie van de Missionarissen van Mill Hill (MHM) in Freshfield ten noorden van Liverpool, Engeland. Daarna werd hij in 1955 docent aan het kleinseminarie van Mill Hill in Freshford in Ierland. In 1957 volgde zijn

benoeming voor Pakistan. Hij reisde per boot naar Karachi waar hij opgevangen werd door de franciscanen. Door per trein naar Rawalpindi waar hij door mgr. N. Hettinga MHM, bisschop van Rawalpindi (1947-1973), werd afgehaald. Pater Copray omschrijft de bisschop als “een geweldige man, inspirerend, optimistisch. Hij sprak de taal vloeiend, had goede contacten met de regering en zette zich enorm in voor onderwijs en verpleging”. Hij kreeg drie tot vier maanden van de bisschop om de Urdu-taal te leren. Daarna volgde een benoeming tot docent op een katholieke Secondary School in Rawalpindi. Hij gaf er algemene ethiek (Moral Science). Traditioneel godsdienstonderwijs op school was onmogelijk. Het was een Engelse school met circa 700 leerlingen, waaronder veel moslims. De moslims probeerden in die tijd op de missiescholen te komen vanwege de kwaliteit van het onderwijs en de goede sfeer. Slechts 10% van de leerlingen was christen. De meeste leerlingen kregen later goede banen. Met het geld dat verdiend werd met deze Secondary School kon het bisdom Urdu-scholen financieren in de katholieke dorpen. Deze scholen waren bestemd voor de minderbedeelden. Met name pater Herman Thijssen MHM heeft veel Urdu-schooltjes gesticht. Op de Urdu-scholen werd geworven voor het priesterschap. Ook de Presentation Sisters hadden in het bisdom scholen zowel Engelstalige scholen als ook later Urdu-scholen. Het doel van het diocesane onderwijsbeleid was om goede katholieken en een lekenkader te vormen voor het bisdom en om de mensen omhoog te brengen, zodat zij later een goede baan konden krijgen. De missiescholen stonden in de jaren vijftig en zestig als ‘goed’ aangeschreven in het land. Pater Copray gaat hierna in op het katholiek zijn in een moslim-omgeving. Voor een echte studie van de islam was geen tijd. Hij vond de mensen moeilijk te doorgronden. Je mocht met de ouders van de leerlingen niet over het katholieke geloof praten. Aan bekeren viel niet te denken: “bij bekering zouden ze moeten breken met hun familie”. Hierna vertelt pater Copray over de politieke toestand. In 1958 namen de militairen de macht over onder leiding van president Ayub Khan. Hij heeft veel voor het volk gedaan. Van 1962 tot 1964 heeft hij pater Tom Geerdes vervangen in Bannu. Daar was een kleine school met 120 leerlingen, jongens en meisjes, meest moslims. Hij zat daar helemaal alleen. Zijn volgende posten waren Peshawar van 1965 tot 1970 en Abbottabad van 1970 tot 1980. Ook over de missiescholen in deze twee plaatsen worden we goed geïnformeerd. In 1973 besloot de regering welke scholen genationaliseerd zouden worden en welke niet. De gevolgen voor de Urdu-scholen van de missie waren rampzalig. De paters en de zusters moesten hun banen overdragen aan moslimleraren. Op de duur daalde het peil van het onderwijs. Pater Copray geeft een helder beeld van de problemen die verbonden waren aan het schoolsysteem in Pakistan. De scheiding ligt bij de nationalisatie in 1973. Na de nationalisatie mocht het bisdom de Engelstalige scholen behouden, de Urdu-scholen werden aan de regering overgedragen. Na 1973 daalde het aantal Mill Hillers dat onderwijs gaf, waardoor de invloed op het onderwijs steeds geringer werd. Ook de inkomsten daalden. In het bisdom werden de Pakistaanse priesters ingezet in de pastoraal en de buitenlandse missionarissen in het onderwijs. Er waren al circa twaalf Pakistaanse priesters. Tot slot gaat pater Van Erp in op de vorming van een eigenlandse clerus en van eigenlandse zustercongregaties. Mill Hill heeft géén eigenlandse jongens aangenomen voor de congregatie. De inspanning was gericht op de opleiding van een eigenlandse diocesane clerus. De Presentation Sisters hadden een behoorlijke aanwas, de Medische Missiezusters (MMZ) daarentegen helemaal niet. Een aantal onderwerpen worden verder nog aangeroerd zoals de invloed van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965), de vernieuwingen in de liturgie, het interdiocesaan Regional Maior Seminary Christ the King in Karachi, de nieuwe theologie van sommige franciscanen op dat seminarie, de technische school in Sargodha, de problemen rond de overdracht van het katholieke Holy Family Hospital van de Medische Missiezusters in Rawalpindi aan de regering, de financiën van

bisdom en de Mill Hillers en de stakingen en onlusten tijdens de regering van Ali Bhutto (1971-1977). Na een meningsverschil met de nieuwe bisschop mgr. S.A. Pereira (1973-1993) keerde hij in 1980 terug naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Islamabad-Rawalpindi; Missionarissen van Mill Hill; Hettinga, N.; Pereira, S.A.; Onderwijs; Godsdienstonderwijs; Urdu-taal; Thijssen, H.; Urdu-scholen; Moslims; Politieke situatie; Khan, Ayub; Geerdes, T.; Presentation Sisters; Medische Missiezusters; Tweede Vaticaans Concilie; Liturgie; Priesteropleiding; Eigenlandse priesters; Eigenlandse zusters; Theologie; Regional Maior Seminary Christ the King; Franciscanen; Technische school; Holy Family Hospital Rawalpindi; Financiën.

J.P.M. van Erp

KMM 152

* 16 september 1921 / interview: 12 september 1980, 180 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1951-1980.

Functie: pastoraal.

Pater Jozef van Erp geeft in zijn interview een goed beeld van het missiewerk in een islamitische omgeving. Na zijn priesterwijding in 1951 werd hij naar het bisdom Rawalpindi in Pakistan gezonden. In die tijd was er nog geen inspraak in de keuze van het missiegebied. Een uur na de wijding werd de lijst voorgelezen. De Congregatie van Missionarissen van Mill Hill (MHM) had twintig missiegebieden. De missie van Rawalpindi gold als een van de moeilijkste missies. Ondankbaar werk, omdat er zo weinig vooruitgang was. Pater Van Erp vangt zijn verhaal aan met een impressie van de reis naar Rawalpindi. De congregatie betaalde zijn eerste reis. Zijn volgende reizen voor een verlofperiode in Nederland werden betaald door het bisdom. Bisschop was mgr. N. Hettinga MHM (1947-1973). Gehoorzaamheid aan de bisschop stond voorop. Hij bepaalde wat men ging doen bijvoorbeeld een school stichten of in een parochie werken. De meeste van zijn confraters hadden vóór 1947 in het onderwijs gezeten op Engelstalige scholen van de Anglo-Indiase gemeenschap. Zij hebben nooit de nationale Urdu-taal of de regionale Punjabi-taal geleerd. Pater Van Erp werd na aankomst benoemd door de bisschop voor het pastorale werk in het dorp Josephabad. Mgr. Hettinga had in 1949 twee 'christendorpen' gesticht, nederzettingen bestemd voor arbeiders van islamitische grootgrondbezitters: Josephabad en Mariakhel. Het waren in feite kolonies voor arme christenen en vluchtelingen uit Kashmir en India. De oprichting ervan had de bisschop "veel zweet, bloed en tranen" gekost. Pater Van Erp begon zijn pastoraal werk in Josephabad als kapelaan. Daar leerde hij woord voor woord de Punjabi-taal. We krijgen een uitvoerige beschrijving van dit dorp met zijn bevolking van ongeveer 70 families, de grond, de gewassen, de hitte en de Punjabi's in het algemeen. Zowel protestanten als katholieken wonnen aanhangers onder de Punjabi-bevolking. Er woonden in de provincie Punjab ook veel Anglo-Indiërs, nakomelingen van de Engelse militairen. Velen van hen vertrokken na de onafhankelijkheid van Pakistan naar Engeland en Canada. In 1952 verhuisde pater Van Erp naar Wah en werd hij kapelaan bij een Ierse pastoor. In Wah werkte hij veel samen met de catechist. Op de fiets gingen ze op bezoek bij de katholieken. De catechist werd door de mensen als het 'knechtje' van de missionaris beschouwd. Hij was voor hen de "derde kapelaan". Van de catechist leerde hij veel over de cultuur en de gewoonten van de mensen. Eind 1952 werd hij benoemd voor de stad Sargodha, waar Mill Hill in 1938 een grote compound overgenomen had van de Vlaamse kapucijnen van het bisdom Lahore. Op de compound stond in 1938 een High School en een kweekschool van de Ierse Presentation Sisters bestemd voor de kinderen van de Britse militairen. Mill Hill richtte na de onafhankelijkheid in 1947 nog een school op voor jongens, de St. Pauls's High School, en in 1957 een technische school. Deze scholen stonden ook open voor moslims. Er was verder een kerk en een pastorie op de

compound. Pater Van Erp heeft hier vijf jaar gewerkt als pastoor. Zijn volgende standplaatsen waren Mariakhel van 1957 tot zijn eerste verlof in 1961, Gujrat van 1961 tot 1968, Peshawar van 1968 tot zijn tweede verlof 1976 en Islamabad van 1976 tot aan de dag van het interview. Vervolgens komt pater Van Erp te spreken over een aantal onderwerpen uit de pastoraal en het bisdom. We horen over een traditioneel pastoraat met devotionele praktijken zoals processies en bedevaarten naar Mariabadh en met de persoonlijke biecht. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) bracht veranderingen in de liturgie maar ook in de opvattingen over de dienstverlening van de kerk aan de bevolking. De Presentation Sisters gingen zich meer en meer bezig houden met de minderbedeelden. Het aantal eigenlandse zusters nam toe. De scholen van de zusters waren aanvankelijk gericht op de elite, op de 'high society'. Daardoor hadden de zusters een goed inkomen. Na het concilie bouwden zij met dit geld Urdu-scholen, bestemd voor de minderbedeelden. Deze katholieke Urdu-scholen werden echter in 1973 genationaliseerd, waardoor de scholen hun christelijk karakter verloren. Ook het aantal Pakistaanse priesters nam na het concilie toe. In het bisdom Rawalpindi werkten in 1980 al 14 eigenlandse priesters. Deze priesters waren erg gesloten en hadden andere opvattingen over het pastorale werk dan de buitenlandse missionarissen. Hierna gaat pater Van Erp in op de politieke en economische toestand in het land: het 'islamitisch socialisme' van de regering van Ali Bhutto (1971-1977), de angst voor het communisme en de militaire dictatuur. Grote problemen waren en zijn de urbanisatie en de onderontwikkeling van de bevolking. De regering stimuleert geboortebeperving. De kerk doet niet mee: "Always room for one more". De catechisten krijgen na het concilie een betere opleiding op de catechistenschool in Islamabad, een nieuwe stad voor mensen die werken voor de regering. Het bisdom zette veel sociale en technische projecten op waarvoor geld verkregen werd in het buitenland bij katholieke donororganisaties zoals Misereor Duitsland, Bisschoppelijke Vastenactie Nederland en de Catholic Relief Service Amerika. Tot slot probeert pater Van Erp zijn motivatie om dit werk in Pakistan te blijven doen onder woorden te brengen: "tot meerdere eer en glorie van God, om de mensen op een hoger peil te brengen en om verantwoordelijk te geven aan de leken". Na dit interview keerde pater Van Erp terug naar Pakistan.

Trefwoorden: Bisdom Islamabad-Rawalpindi; Aartsbisdom Lahore; Missionarissen van Mill Hill; Hettinga, N.; Kapucijnen; Punjab-missie; Pastoraal; Traditionele kerk; Processies; Bedevaarten; Anglo-Indiërs; Anglo-Indiase gemeenschap; Sweepers; Pastoraal; Parochielevens; Sociaal werk; Kweekschool; Presentation Sisters; Onderwijs; Catechisten; Catechistenschool; Urdu-scholen; Urdu-taal; Punjabi-taal; Nationalisatie; Leken; Onafhankelijkheid; Christendorpen; Moslims; Hindoes; Technische school; Eigenlandse zusters; Eigenlandse priesters; Pakistaanse priesters; Islamitisch socialisme; Bhutto, Ali; Communisme; Dictatuur; Geboortebeperving; Urbanisatie; Armoede; Sociaal werk; Misereor; Bisschoppelijke Vastenactie; Catholic Relief Service.

M.J. Geijbels

KMM 839

* 25 januari 1922 / interview: 3 augustus 1984, 300 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1948-1984.

Functie: onderwijs.

Pater Matthieu Geijbels werd op 4 augustus 1947 benoemd voor de missie van de Congregatie van de Missionarissen van Mill Hill (MHM) in de Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan in Pakistan. Tien dagen later werd Brits-Indië verdeeld in Pakistan en India. Daarna volgden de strijd om Kashmir, de massamoorden in de Punjab en een grote stroom vluchtelingen uit en naar India. De splitsing van Brits-Indië in 1947 vormde óók een keerpunt in de missie van Mill Hill. De meeste van de twintig Mill Hillers in de prefectuur waren als aalmoezenier verbonden aan het Britse leger.

Slechts zeven missionarissen werkten in de pastoraal. Na de onafhankelijkheid werden de garnizoenskerken door het leger overgedragen aan de prefectuur. Vanaf dat moment begon pas het “echte” pastorale werk onder de outcasts, de sweepers, de minderbedeelden, de arme groep christelijke Punjabi's, die laag gewaardeerd werk deden zoals straatvegen en huisvuil ophalen. De zogenaamde “sweeperschurch” ontstond. Onderwijs en gezondheidszorg werden middelen om het lot van deze mensen te verbeteren. In 1947 werd de Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan verheven tot het bisdom Rawalpindi en werd pater Nicolaas Hettinga MHM benoemd tot de eerste bisschop van Rawalpindi (1947-1973). Mgr. Hettinga was in 1933 naar de Punjab gekomen en had sinds 1936 pastoraal werk gedaan in Peshawar City en was de eerste missionaris die een missiepost stichtte voor de ‘sweepers’. Mgr. Hettinga hechtte veel belang aan goed onderwijs voor deze mensen. Zijn motivatie was om sociale kansen te scheppen voor deze outcasts. Pater Geijbels vertrok in 1948 voor de eerste maal naar Pakistan. Hij werkte gedurende twee perioden in Pakistan. De eerste periode van 1948 tot 1965 als leraar op verschillende middelbare scholen en de tweede periode van 1972 tot 1984 als stafmedewerker aan het Christian Study Centre (CSC) in Rawalpindi. Zijn belangrijkste thema is dan ook het onderwijs in het algemeen en het diocesaan onderwijsbeleid in het bijzonder. Na aankomst werd hij door de bisschop benoemd tot leraar op de Burn Hall High School in Abbottabad in Kashmir. De eerste Burn Hall school was in 1940 gebouwd in Srinagar in Kashmir door pater Herman Thijssen MHM. Na de onlusten in Kashmir in 1947 werd deze school gesloten. Pater Thijssen bouwde in 1948 een nieuwe Burn Hall High School in Abbottabad in Pakistan. De Burn Hall High School in Abbottabad was een particuliere kostschool voor jongens (klas 1 tot de Senior Cambridge) met een internaat met circa 300 leerlingen waarvan de helft intern. Er waren zes Mill Hillers en twaalf Pakistanen leraar. Het begin was moeilijk. We krijgen informatie over achtergronden, doelstelling, leerlingen, de taal van het onderwijs, de dagorde, het niveau van het onderwijs, de diploma's en de schoolgelden. Op school was formeel geen discriminatie tussen moslims en christenen zoals in de maatschappij. De samenwerking tussen de buitenlandse leraren van Mill Hill en de Pakistaanse leraren was goed zeker tot de dag van de nationalisatie van de scholen in 1973. Nu volgt een uitleg van het onderwijsstelsel in Pakistan tussen 1947 en 1973. In Pakistan bestonden in deze periode particuliere scholen en staatsscholen, de Public Schools. De particuliere scholen vonden hun oorsprong in de koloniale tijd en volgden het Engelse onderwijsstelsel, de zogenaamde Cambridge-opleiding (Junior en Senior Cambridge). De voertaal was Engels. Dit waren scholen voor kinderen van de beterbedeelden. Na de onafhankelijkheid werden er scholen gesticht voor kinderen van minderbedeelden: de zogenaamde Urdu-scholen. De voertaal was het Urdu, de nationale taal. Deze scholen werden gesubsidieerd door de regering. De Burn Hall High School in Abbottabad heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de Pakistaanse kerk en de maatschappij. Veel leerlingen zijn later in alle lagen van de maatschappij goed terecht gekomen. Pater Geijbels heeft zes jaar op deze school gewerkt. In 1954 werd hij overgeplaatst naar de St. Mary's High School in Rawalpindi en in 1957 naar de St. Mary's High School in Peshawar. Van beide scholen krijgen we een beschrijving. In 1962 keerde hij terug naar de Burn Hall High School in Abbottabad. Daar onderging hij de invloed van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) op zijn werk. Hij werd erdoor bevestigd in zijn persoonlijke visie op missie en missiewerk. In 1965 keerde hij om gezondheidsredenen terug naar Nederland. Van 1965 tot 1968 verbleef hij in Haelen in Limburg. In 1968 werd hij leraar godsdienstwetenschappen aan het grootseminarie van Mill Hill in Roosendaal. Van 1969 tot 1971 studeerde hij missiologie, met als hoofdvak islamologie, in Leuven. In 1972 vertrok hij voor een tweede termijn naar Pakistan waar hij verbonden werd aan het Christian Study Centre (CSC) in Rawalpindi.

Dit studiecentrum was in 1967 door de National Council of Churches (Protestantse kerken) van Pakistan opgericht. Doelstelling ervan was het bevorderen van de dialoog tussen christendom en islam. Op hun verzoek werd pater Geijbels in 1972 als katholiek medewerker aangesteld. In dit tweede deel van het interview gaat hij eerst uitvoerig in op de islam, de mogelijkheden voor een dialoog met de islam en de islamisering van de maatschappij. Tot 1965 was er nog geen sprake van een islamisering van de maatschappij. Alle burgers hadden gelijke rechten. Wel werden de christenen geïsoleerd in getto's en achterbuurten. Er waren in die tijd ongeveer één miljoen christenen op een bevolking van 85 miljoen moslims. De discriminatie was minder sterk op het platteland dan in de steden. Pater Geijbels bespreekt daarna onderwerpen die verband houden met het studiecentrum. We krijgen informatie over de oprichters, de deelnemende kerkgenootschappen, de medewerkers, de activiteiten, de lezingen, de cursussen, de voorlichting over de islam aan christenen, het onderzoek, het tijdschrift en zijn eigen werk op het instituut. Vanuit het studiecentrum volgde pater Geijbels nauwgezet de ontwikkelingen binnen de islam en de politiek. Alles wordt zeer gedetailleerd toegelicht en verklaard. De bisschoppen steunden het centrum, maar hun houding was verder niet duidelijk. Zij gaven geen personeel aan het centrum. Het centrum stond ook los van de seminaries. De interesse van de seminaristen was academisch gericht, niet praktisch. Het centrum was gericht op de elite en niet op de massa. Pater Geijbels legt dat nader uit. Omgekeerd is er aan moslimkant geen dergelijk centrum tot stand gekomen voor een dialoog met het christendom. Pater Geijbels eindigt zijn interview, meer een uitgebreid college over onderwijs en islamologie, met een beschouwing over de toekomst van de katholieke kerk in Pakistan. De kerk voelt zich "een beetje" bedreigd, is niet erg zeker van zich zelf, is niet echt geïnteresseerd in islam en integreert niets van de Pakistaanse cultuur in de liturgie. De katholieke willen hun eigen identiteit behouden. Zij willen eerder gebruiken van de Hindoes overnemen dan van de moslims. Na een studieverblijf van zes maanden aan de School of Oriental and African Studies in Londen, waar hij Urdu-literatuur en Urdu-poëzie studeerde, keerde pater Geijbels eind 1984 terug naar Pakistan.

Trefwoorden: Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan; Bisdom Islamabad-Rawalpindi; Missionarissen van Mill Hill; Hettinga, N.; Aalmoezenier; Onderwijs; Godsdienstonderwijs; Burn Hall High School Srinagar; Thijssen, H.; Burn Hall High School Abbottabad; St. Mary's High School Rawalpindi; St. Mary's High School Peshawar; Sweepers; Urdu-taal; Urdu-scholen; Tweede Vaticaans Concilie; Christian Study Centre (CSC); National Council of Churches Pakistan; Protestanten; Moslims; Islam; Islamologie; Hindoes; Politieke situatie; Seminarie; School of Oriental and African Studies Londen; Urdu-literatuur; Urdu-poëzie.

K.I. Heideman

KMM 731

* 17 februari 1923 / interview: 15 juni 1983, 272 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1950-1974.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Pater Karel Heideman kreeg op het grootseminarie van de Missionarissen van Mill Hill (MHM) geen specifieke voorbereiding op zijn latere missiewerk, omdat men van te voren niet wist waar men naar toeging. Wel waren er missieclubs maar "de missiologie was waardeloos". Hij werd in 1951 benoemd voor Pakistan waar hij 24 jaar gewerkt heeft als leraar en pastor in verschillende parochies in het bisdom Rawalpindi. Steeds voor betrekkelijk korte perioden: van 1951 tot 1954 in Rawalpindi, van 1954 tot 1957 in Jhelum, van 1957 tot 1958 in Peshawar, van 1959 tot 1964 in Sargodha, van 1964 tot 1965 in Rawalpindi, van 1965 tot 1967 in Peshawar, van 1967 tot 1969 in Rawalpindi en tot slot van 1969 tot 1974 in Islamabad. Pater Heideman vertelt in

chronologische volgorde over zijn werkzaamheden in deze parochies. Hij vangt zijn verhaal aan met een beschrijving van zijn reis per boot naar Karachi en vandaar per trein naar Rawalpindi. Bisschop van Rawalpindi was mgr. N. Hettinga MHM (1947-1973). Hij geeft zijn indrukken van de aankomst, van het huis van Mill Hill en van de bisschop. De groep Mill Hill-fathers in Rawalpindi bestond uit Ieren en Nederlanders. Tussen beide groepen boterde het niet zo. De Ierse mentaliteit was anders dan de Nederlandse. Zijn eerste benoeming was voor Rawalpindi City. Hij moest er Engels, geschiedenis en aardrijkskunde gaan geven op de St. Mary's High School, een middelbare school met Cambridge-examens. De gehele dag was hij druk met het leren van de taal, het voorbereiden van de lessen en het lesgeven. Er bleef nog wat tijd over voor scouting en een klein beetje parochiewerk. Pater Heideman geeft vervolgens een gedetailleerde beschrijving van de school waar hij werkte. Deze was gevestigd in de oude gebouwen van het St. Catherine's Hospital van de Medische Missiezusters (MMZ). Pater Herman Thijssen MHM was er hoofdmeester en er waren vier priesters en twee leken, moslims, als leerkrachten aanwezig. Het was een Engelse school met internaat voor jongens. Oorspronkelijk voor kinderen van de beter gesitueerden, later voor iedereen. Thijssen bouwde veel scholen om geld te verdienen voor het bisdom en om invloed te krijgen. We krijgen een profielschets van pater Thijssen. Deze ondervond veel tegenwerking. De meeste leerlingen waren moslim. Pater Heideman had veel gelezen over de islam, maar was er niet in doorgedrongen. Hij kwam er niet aan toe. We krijgen veel informatie over alle problemen van de school en de onderlinge verhoudingen tussen de leraren. Hij wilde graag naar het "echte missiewerk". Zijn wens werd vervuld, want in 1954 werd hij benoemd voor Jhelum, een garnizoensplaats. Er woonden ongeveer 300 families in het stadje die christen waren, allemaal 'sweepers'. Dit was ander werk dan lesgeven op de school. Uitgebreid vertelt pater Heideman wat zijn pastorale werkzaamheden inhielden. Het was het traditionele werk van een pastoor zoals de H. Mis lezen, de sacramenten toedienen en de mensen thuis bezoeken. We worden geïnformeerd over de kerk, de pastorie, over de zusters voor de school, de catechumenen, de buitenstaties in de verafgelegen dorpen, de 'sweepers', de taken van de catechisten, de gezondheidszorg, de slechte hygiëne, het ziekenhuisje, de artsen, de meest voorkomende ziekten, de huwelijken en de invloed van de islam. De sweepers werden gediscrimineerd. Mensen vroegen soms om katholiek te mogen worden. Zij wilden dan ergens bijhoren. De groep christenen leefde erg geïsoleerd binnen de moslimwereld. Zij kwamen er wel voor uit dat zij katholiek waren. Het bevorderde de solidariteit binnen de groep. Het werk van de missionarissen werd gewaardeerd, maar toch bleven zij een vreemd element in hun maatschappij. Pater Heideman bleef drie jaar in Jhelum en een jaar in Peshawar. In 1959 verhuisde hij naar Sargodha. Hij werd er aangesteld als hoofd van de technische school en voor parochiewerk. Er waren twee broeders van Mill Hill voor de technische school. Hij bouwde er een school, een ziekenhuis met 50 bedden en een huis voor de zusters. Van al deze bouwactiviteiten wordt uitvoerig verslag gedaan. De christengemeenschap in Sargodha was klein. Hij had zijn handen vol aan de technische school, de pastorale werkzaamheden deed hij er tussen door. Hij is er vijf jaar gebleven en heeft deze periode als de moeilijkste uit zijn verblijf in Pakistan ervaren. Veel eenzaamheid, taalproblemen, moeilijkheden in de dorpen, moorden en vechtpartijen. Hij voelde zich in een "wespenest" zitten. Hij had er onvoldoende greep op. Wat hem op de been hield waren de vrienden die hij gemaakt had. Zij hadden veel steun aan elkaar. Met de inheemse assistenten viel moeilijk te praten. In 1964 werd hij pastoor van de kathedraal in Rawalpindi. We horen een beschrijving van kerk en pastorie. Het huis van de bisschop was een "janboel". Je hoorde er veel kritiek over mensen en over het beleid van de bisschop. In dit kader komt pater Heideman te spreken over het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) en de reactie daarop van de confraters. Het nieuws

werd afwachtend en koel ontvangen. Het was moeilijk om alles zoals de liturgie te gaan doen in een taal die je niet goed meester was. Tot aan het concilie hadden de missionarissen alles zelf gedaan. Het inzicht brak door dat de Pakistanen meer ingeschakeld moesten worden. Bisschop Hettinga probeerde in zijn bisdom de conciliaire vernieuwingen in te voeren en ijverde voor de oprichting van een diocesaan seminarie. Het celibaat was een groot struikelblok voor jongens om priester te worden. De opleiding van de catechisten verbeterde. Men hoopte dat uit de rangen van de catechisten goede onderwijzers zouden voortkomen. Ook kwamen er na het concilie lekenverenigingen tot stand zoals het Maria Legioen en de St. Vincentiusvereniging. De vorming van een lekenkader kreeg meer aandacht. Tot aan het concilie hadden de missionarissen alles zelf gedaan. Het inzicht brak door dat eigenlandse mensen ingeschakeld moesten worden. Hier aangekomen bespreekt pater Heideman nog enkele onderwerpen apart: de contacten met de protestanten, de islamisering van de maatschappij, de politieke ontwikkelingen, de overdracht van het Holy Family Hospital in Rawalpindi door de Medische Missiezusters (MMZ) aan de overheid, het pastorale werk voor het ambassadepersoneel in Islamabad en een andere missionaire visie die ontstond na het concilie. Na een kort verblijf in Peshawar en Rawalpindi werkte pater Heideman nog vijf jaar in Islamabad. Het was de nieuwe hoofdstad in aanbouw. Van alle kanten kwamen de mensen naar Islamabad, ook christenen. Is daar begin 1970 gaan wonen. Het aantal mensen groeide. Er moest iets gedaan worden aan kerkopbouw. Het was een heet klimaat. Hij raakte er in een geestelijk en lichamelijke crises. Hij vertelt daar open over. Veel missionarissen waren gestorven. Er kwam een nieuwe generatie priesters die niet kon omgaan met de oude generatie. Daarbij kwamen de vernieuwingen van het concilie. Dat alles matte hem af. In 1974 keerde hij terug naar Nederland. Hij vond het beter om niet meer naar Pakistan terug te gaan. Hij had het moeilijk met de veranderingen in de kerk. De zin van het werk daar verloor aan kracht. Tot slot van dit zeer bewogen interview over 24 jaar werken als missionaris in een moslimomgeving met weinig resultaat gaat hij in op zijn motivatie waarom hij missionaris geworden was: "Christus brengen aan de mensen en iets doen voor de mensen". Hij heeft in deze 24 jaar slechts twee moslims gedoopt, maar kon zich inzetten voor de mensen. Hij deed het werk graag, hield van de mensen en kon goed opschieten met zijn confraters waarvan enkele genoemd worden zoals mgr. Hettinga, Herman Thijssen, Sjoerd de Jong en de nieuwe bisschop mgr. S.A. Pereira (1973-1993). Van al deze personen wordt een profielschets gegeven. Pater Heideman eindigt zijn interview met te vertellen over zijn aanpassingsproblemen terug in Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Islamabad-Rawalpindi; Missionarissen van Mill Hill; Pastoraal; Onderwijs; Hettinga, N.; St. Mary's High School Rawalpindi; Internaat; Thijssen, H.; St. Catherine's Hospital Rawalpindi; Medische Missiezusters; Islam; Sweepers; Catechese; Catechisten; Gezondheidszorg; Technische school; Kathedraal; Bouwactiviteiten; Tweede Vaticaans Concilie; Eigenlandse priesters; Seminarie; Protestanten; Islam; Politieke situatie; Maria Legioen; St. Vincentiusvereniging; De Jong, S.; Pereira, S.A.; Aanpassing.

S. de Jong

KMM 732

* 31 augustus 1909 / interview: 17 juni 1983, 146 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1938-1973.

Functie: pastoraal; secretaris; beleid.

Pater Sjoerd de Jong trad toe tot de Congregatie van de Missionarissen van Mill Hill (MHM) en werd in 1934 tot priester gewijd in Mill Hill. Hij studeerde kerkelijk recht in Rome. In 1938 vertrok hij naar de Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan in Pakistan. Pater De Jong heeft er 35 jaar gewerkt. Hij is betrokken geweest bij de omvorming van dit missiegebied van Mill Hill (de Punjab-missie) in 1947 tot het

bisdom Rawalpindi en de verdere opbouw van het bisdom daarna. Hij begint zijn verhaal met een beschrijving van zijn reis in oktober 1938 als aalmoezenier op een troepenschip naar Bombay (Mumbai) en vandaar met de trein naar Rawalpindi. Hij werd benoemd tot secretaris van de apostolisch prefect mgr. J. O'Donohue MHM (1930-1944). Van hem horen we een profielschets. Een talentvol man met een groot organisatievermogen. Hij nam in 1944 ontslag als prefect na klachten over hem van zijn Engelse collega's over zijn persoonlijk leven. Hij keerde terug naar Engeland. Het was een tragische geschiedenis: "In die dagen was er weinig sprake van menselijkheid, de congregatie als geheel ging voor". Verder assisteerde hij in de parochie. Hierna geeft pater De Jong informatie over het ontstaan van de missie in Noord-Pakistan. Rome had de congregatie van Mill Hill gevraagd om Engelse aalmoezeniers voor het Britse koloniale leger. In 1887 werd dit deel van Brits-Indië als missiegebied (de Punjab-missie) toevertrouwd aan zijn congregatie en werd de Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan opgericht. In 1938 was de prefectuur al "gesettled". Er was een kleine katholieke gemeenschap voornamelijk bestaande uit 'sweepers': de zogenaamde 'sweeperschurch'. De aalmoezeniers in het koloniale leger kregen een inkomen, dat ten goede kwam aan de prefectuur. Er waren vijf missiestaties (parochies) in Kashmir en zeven missiestaties in de Punjab. Mgr. J. O'Donohue begon met scholen op te richten op de missiestaties. In 1938 werd een deel van de prefectuur van Lahore overgenomen en toegevoegd aan de prefectuur. Hierdoor kwamen er meer katholieken bij van een "betere kaste" zoals pachters van Hindoes. De prefectuur groeide uit tot een rijk missiegebied. De Presentation Sisters uit Ierland en de Zusters Franciscanessen Missionarissen van Maria (FMM) waren werkzaam in het onderwijs. De Medische Missiezusters (MMZ) werkten in het St. Catherine's Hospital in Rawalpindi. Dit ziekenhuis was niet geschikt en in 1927 werd een nieuw ziekenhuis gebouwd in Rawalpindi: het Holy Family Hospital. In deze periode was hij korte tijd kapelaan in Gujrat. Ook heeft hij nog enige tijd gewerkt in het naburige Apostolisch Vicariaat van Multan, nadat de Italiaanse dominicanen, aan wie het vicariaat was toevertrouwd, waren geïnterneerd. In 1945 verhuisde hij van Multan naar Kashmir waar pater Herman Thijssen in 1940 een school in Srinagar gebouwd had. Kashmir was een semi-onafhankelijke staat (prinsdom) onder Brits toezicht. In Kashmir maakte hij de strijd om de onafhankelijkheid mee. In 1947 werd Brits-Indië verdeeld op grond van godsdienst in Pakistan (moslims) en India (Hindoes). In Kashmir was de bevolking voor 90% moslim en de regering was Hindoestaan. Pakistan wilde Kashmir erbij hebben, omdat de bevolking moslim was. De strijd om Kashmir begon. Pater De Jong keerde terug naar Rawalpindi. Hier begon de tweede fase in zijn missionarisleven in Pakistan. Na de onafhankelijkheid van Pakistan werd de Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan verheven tot het bisdom Rawalpindi en werd pater Nicolaas Hettinga MHM benoemd tot de eerste bisschop van Rawalpini (1947-1973). Pater De Jong heeft vanaf 1947 nauw samengewerkt met de bisschop als secretaris, vicaris-generaal en econoom. Het was na 1947 niet meer mogelijk om vanuit Rawalpindi naar Kashmir te gaan. Daarom werd in 1952 de Apostolische Prefectuur van Kashmir en Jammu afgesplitst van het bisdom Rawalpindi en eveneens toevertrouwd aan de Missionarissen van Mill Hill (MHM). Tot prefect werd benoemd mgr. G. Shanks MHM (1952-1963). Na dit historisch overzicht van de politieke en kerkelijke deling van Brits-Indië in een Pakistaans en een Indiaas deel, gaat pater De Jong in op zijn werkzaamheden voor het bisdom Rawalpindi. Eerst krijgen we een profielschets van mgr. Hettinga, met wie hij 26 jaar samenwerkte. Hettinga zette zich volkomen in op pastoraal en sociaal gebied. Heeft veel gedaan voor de plaatselijke bevolking in het bijzonder voor de sweepers. Organisatorisch en financieel was hij zwak. De bisschop nam het initiatief en pater De Jong mocht het daarna uitvoeren. Een voor een worden vervolgens een aantal onderwerpen gedetailleerd besproken. Er werd onder Hettinga

een enorme vooruitgang geboekt in pastoraal opzicht: het aantal parochies verdubbelde, de opleiding van de catechisten en het godsdienstonderwijs op de scholen verbeterde en het lekenapostolaat ontstond. In 1972 werden de Urdu-scholen genationaliseerd en kwamen er steeds meer islamitische onderwijzers. We horen over de gevolgen voor de katholieke Urdu-scholen en het godsdienstonderwijs. De Engelse scholen werden met rust gelaten. Deze scholen vormden een bron van inkomsten voor het bisdom. Mgr. Hettinga spande zich in de jaren 1956 en 1957 erg in om een technische school van de grond te krijgen. Hij kon goed bedelen en kreeg veel geld uit Amerika voor zijn talrijke projecten onder andere voor een technische school. Zijn beleid was erop gericht om 'christendorpen' te stichten, bestemd voor arbeiders van islamitische grootgrondbezitters, waar zij als katholieken bij elkaar konden wonen, waar het katholieke geloof kon worden beleefd en van waaruit men ook roepingen kon krijgen. De technische school was bedoeld om de jongens uit deze dorpjes een goede opleiding te geven. Er zijn inderdaad roepingen voortgekomen uit deze dorpjes. Er waren in zijn tijd al zeven eigenlandse priesters. Pater De Jong vertelt hierna over het interdiocesaan regionaal grootseminarie in Karachi dat onder leiding stond van de franciscanen. Het seminarie was doordrenkt "van nieuwe ideeën van filosofie en theologie". De bisschoppen waren van een oudere generatie en dat botste nogal eens. De bisschoppen hebben het seminarie in 1957 overgenomen en eigen leraren en professoren aangesteld. De jonge kerk was "nog niet rijp voor nieuwe ontwikkelingen". In dit kader vertelt pater De Jong over de seminars die werden georganiseerd voor priesters en catechisten. Mgr. Hettinga besteedde veel aandacht aan de opleiding van eigenlandse priesters. Hij was niet bereid om zijn ambt over te dragen. Er was geen geschikte Punjab-kandidaat. Uiteindelijk kwam er een hulpbisschop uit Goa mgr. S.A. Pereira (1973-1993) die hem na zijn overlijden in 1973 zou opvolgen. Pater De Jong komt hierna te spreken over de invloed van de islam op het dagelijkse leven van de mensen in het bijzonder op dat van de christenen, over de relatie tussen de eigenlandse priesters en de buitenlandse missionarissen, de toekomst van de kerk in Pakistan en zijn motivatie om er als missionaris te werken: "je moet je inzetten voor de mensen, daarvoor ben je priester geworden". Hij is er gelukkig geweest en heeft geen spijt van zijn missionarisleven in Pakistan. Tot slot kijkt hij terug op twee conflicten die hij als een dieptepunt in zijn vicaris-generaalschap beschouwt: het conflict tussen de Medische Missiezusters en de bisschop over het Holy Family Hospital en het conflict met pater Clemens van Pinksteren MHM, verbonden aan de technische school. De Medische Missiezusters wilden ook moslims in hun ziekenhuis verplegen, het ziekenhuis moest immers voor iedereen openstaan. De bisschop wilde echter een katholiek ziekenhuis voor katholieken. Hij wilde het ziekenhuis overnemen van de zusters, maar dat wilden de zusters niet. Daardoor is de overdracht van het ziekenhuis aan het bisdom mislukt. Er is uiteindelijk een 'onafhankelijke' stichting opgericht. Later heeft de regering het ziekenhuis overgenomen van de zusters. Clemens van Pinksteren heeft in de technische school gewerkt, was kritisch en wilde zijn eigen ideeën doorvoeren. Dat spoorde niet altijd uit met het beleid van de bisschop. Van Pinksteren vormde een groepering "anti-bisschop". Hij kon niet langer daar blijven: "je moest hem wegwerken, was de enigste oplossing". Om gezondheidsredenen keerde hij in 1973 terug naar Nederland. Heeft geprobeerd mgr. Hettinga, die ziek was, te bewegen ook terug te gaan. Maar deze wilde dat niet. Hij is eind 1973 in Rawalpindi gestorven.

Trefwoorden: Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan; Bisdom Islamabad-Rawalpindi; Apostolisch Vicariaat van Multan; Missionarissen van Mill Hill; Dominicanen; Punjab-missie; O'Donohue, J.; Hettinga, N.; Pereira, S.A.; Aalmoezenier; Koloniale leger; Sweepers; Pastoraal; Parochielevens; Sociaal werk; Presentation Sisters; Onderwijs; Thijssen, H.; Zusters Franciscanessen Missionarissen

van Maria; Medische Missiezusters; Gezondheidszorg; St. Catherine's Hospital Rawalpindi; Holy Family Hospital Rawalpindi; Bisdomvorming; Vicaris-generaal; Secretaris; Econoom; Beleid; Christendorpen; Moslims; Hindoes; Technische school; Eigenlandse roepingen; Eigenlandse priesters; Pinksteren, C. van.

P. de Vreede

KMM 730

* 6 juli 1913 / interview: 14 juni 1983, 240 minuten.

Werkgebied: Pakistan 1937-1982.

Functie: pastoraal.

Pater Piet De Vreede heeft 45 jaar als pastor gewerkt in de missie van de Missionarissen van Mill Hill (MHM) in Pakistan. Hij heeft alle ontwikkelingen en visies op missie en missiewerk meegemaakt: van de voor-conciliaire tot de na-conciliaire opvattingen over kerk, missie en maatschappij. Juist deze lange aanwezigheid in hetzelfde missiegebied geeft hem de gelegenheid een vergelijking te trekken tussen 'vroeger en nu' en dat maakt dit interview zo boeiend. In 1937 vertrok hij naar wat toen de missie in de Punjab heette. Hij had geen inspraak bij de benoeming en niet veel idee van missiewerk. Hij reisde per boot naar Bombay (Mumbai) en vandaar met de trein naar Rawalpindi. Apostolisch prefect was mgr. J. O'Donohue MHM (1930-1944) uit Ierland. Hij werd benoemd voor een jaar in Baramulla om de Punjabi-taal te leren. Na zes weken werd hij teruggeroepen naar Rawalpindi om pater Tom Geerdes te vervangen die ziek was geworden. We krijgen een beschrijving van de stad Rawalpindi en van de Punjabi-bevolking te horen. Het kastenstelsel domineerde in de maatschappij. Na vier maanden vertrok hij naar Peshawar waar hij kapelaan werd bij pater Nicolaas Hettinga MHM. Peshawar was een centrale plaats van het koloniale leger met een militair ziekenhuis. Er was een oude kerk en een school van de Ierse Presentation Sisters. De school was bestemd voor de kinderen van de militairen en van de Anglo-Indiase gemeenschap. Het onderwijs was in het Engels. Hettinga had een school gesticht voor kinderen van arme mensen die niet naar de Engelse school van de zusters konden gaan. Het was zijn bedoeling om deze mensen op weg te helpen naar een betere toekomst. Ook moslimkinderen konden op zijn school terecht. Pater De Vreede vertelt over het parochieleven in Peshawar, de catechisten, de sacramenten, de doop en het huwelijk. Het onderhoud van de missionarissen geschiedde door de apostolisch prefect. Alle inkomsten gingen ook naar hem. Het eten was niet slecht en de huisvesting redelijk. Met een taxi van het leger werden de buitenstaties in Peshawar bezocht. In andere plaatsen ging hij op de fiets of met een kameel naar de buitenstaties. De tent ging mee. Pater De Vreede komt nu over als de avonturier uit de klassieke missieliteratuur. Het was de goede, oude koloniale tijd waarin alles netjes geregeld was door het Britse leger. Zijn kok was een soort catechist. Catechisten waren vroeger tussenpersonen tussen de parochianen en de priesters. Hij zorgde dat de mensen bij elkaar kwamen, leerde de catechismus aan kinderen en volwassenen die gedoopt wilden worden en bezocht de mensen thuis. De catechist werd betaald door de prefect. Nu is er een catechistenschol in Rawalpindi en worden zij heel wat beter opgeleid dan voor de oorlog. Onder de Engelse regering had de islam niet veel invloed. De boventoon was Hindoe. In de Britse koloniale tijd "was je als blanke in tel". De katholieken werden door de Engelse regering dikwijls achtergesteld bij de protestanten. De grote omslag voor land, bevolking en missie kwam in 1947. Brits-Indië werd verdeeld in India en Pakistan. De missionarissen hadden over het algemeen geen last van de strijd die daarna losbarstte tussen moslims en Hindoes. Zij werden door beide partijen geaccepteerd. Zij konden verder weinig doen. De apostolisch prefect was vertrokken en pater N. Hettinga werd de eerste bisschop van Rawalpindi (1947-1973). We horen nu een profielschets van beide bisschoppen. De voorkeur van bisschop Hettinga ging uit naar het onderwijs. Hij begon met een lege kas. Pater

Herman Thijssen werd in 1940 naar Srinagar in Kashmir gezonden om daar een school te stichten. Er was nog geen seminarie. Wel werden na de oorlog enkele seminaristen uit Goa tot priester gewijd voor het bisdom Rawalpindi. Na zijn vakantie werd pater De Vreede voor vier maanden tot prefect benoemd van de Burn Hall High School in Abbottabad. Hij komt nu te spreken over het verschil in opleiding en houding van de missionarissen van vóór en van na de Tweede Wereldoorlog (1942-1945). Na de oorlog werd de opleiding beter, het paternalisme verdween en de mensen werd geleerd voor zichzelf op te komen. Ook de visie op scholen ontwikkelde zich van een bron van inkomsten voor het bisdom tot een middel tot verheffing van de bevolking. Scholen waren bestemd voor de opvoeding van de kinderen en voor het contact met de ouders. Bisschop Hettinga heeft veel gedaan voor het onderwijs in het bisdom. Op school kregen de katholieke kinderen godsdienstonderwijs. Later kwam de vraag op naar islamitisch onderwijs. Pater Arnulf Camps OFM heeft erover geschreven “dat het moest”. Van toen af is men begonnen met “Islamic Instruction”. Na de nationalisatie in 1973 raakte het bisdom de scholen kwijt. We horen over de gevolgen van deze nationalisatie voor de scholen van de zusters en van het bisdom. Het christelijk karakter verdween. Niet alle scholen werden genationaliseerd. De Engelstalige scholen bleven in handen van het bisdom. In 1955 werd pater De Vreede overgeplaatst naar Josephabad, een christelijk dorp gesticht door mgr. Hettinga. Hij vertelt over de opzet en ontwikkeling van dit dorp. Er kwam een kerk, een pastorie, een Urdu-school, een dispensary en een maternity met zusters. De bewoners waren vluchtelingen. Het voordeel was dat hij nu dicht bij de mensen woonde. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) werd met gemengde gevoelens ontvangen. Hij was niet zo voor de verandering in de liturgie in de landstaal. We horen wat hij en zijn confraters dachten van het concilie. Een probleem was de opleiding van eigenlands kerkelijk personeel. De Presentation Sisters uit Ierland en de Zusters Franciscanessen Missionarissen van Maria (FMM) namen eigenlandse zusters aan. Er was veel aanwas. Voor seminaristen was het celibaat echter een grote moeilijkheid. Daardoor waren er weinig roepingen uit de Punjabi's. Hierna komen nog enkele onderwerpen aan de orde zoals het Pastoraal Centrum in Rawalpindi, de oecumene en de politieke situatie na de onafhankelijkheid en de ‘tribal mission’. Pater De Vreede eindigt zijn verhaal met een beschouwing over de toekomst van kerk in Pakistan. Na mgr. Hettinga is een Pakistaan tot bisschop benoemd: mgr. S.A. Pereira (1973-1993). Het werk ging gewoon door. De kerk moest van de nieuwe bisschop wel een Pakistaans gezicht krijgen en de Pakistaanse priesters moesten de taken van de buitenlandse missionarissen overnemen. Pater De Vreede voelde zich thuis in Pakistan, hij had er contact met de mensen. Hij heeft er geleerd om de mensen de voorrang te geven. Hij kreeg er een ander idee van kerk zijn. In 1982 keerde hij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan; Bisdom Islamabad-Rawalpindi; Missionarissen van Mill Hill; Punjab-missie; O'Donohue, J.; Hettinga, N.; Pereira, S.A.; Geerdes, T.; Punjabi-taal; Kastensysteem; Koloniale leger; Pastoraal; Onderwijs; Godsdienstonderwijs; Camps, A.; Catechese; Presentation Sisters; Anglo-Indiase gemeenschap; Parochieleden; Liturgie; Sacramentele bediening; Financiën; Tweede Vaticaans Concilie; Zusters Franciscanessen Missionarissen van Maria; Politieke situatie; Tribal mission; Pastoraal Centrum; Eigenlandse zusters; Pakistaanse priesters; Seminaristen; Celibaat; Buitenlandse missionarissen.

J. Dijkstra [kloosternaam: pater Oswald]
Zie india

KMM 846

PAPUA NIEUW-GUINEA

DIENARESSEN VAN DE H. GEEST

H. Salemink [kloosternaam: zuster Gerarde]

KMM 462

* 17 januari 1916 / interview: 10 juni 1980, 180 minuten.

Werkgebied: Papua Nieuw-Guinea 1947-1980.

Functie: onderwijs; overste; beleid.

Zuster Gerarde ging na de Tweede Wereldoorlog naar Papua Nieuw-Guinea. De oorlog had zware slagen toegebracht aan de missie in Oceanië. Alleen al op Papua Nieuw-Guinea waren 55 Duitse zusters omgekomen. Er was na de oorlog een grote behoefte aan nieuwe krachten. De Duitse kolonie Nieuw-Guinea was in 1919 na de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) een mandaatgebied (Trust Territory) van Australië geworden. Het Duits als voertaal werd vervangen door het Engels. In 1975 werd het land onafhankelijk onder de naam Papua Nieuw-Guinea. Nederlandse zusters van de Congregatie van de Missiezusters Dienaressen van de H. Geest (SSp.S) uit Baexem gingen de opengevallen plaatsen van de Duitse zusters innemen. In 1947 vertrok zuster Gerarde naar Aspley bij Brisbane in Australië. Daar bleef zij drie jaar om zich voor te bereiden op haar missiewerk. Het was gewoonte geweest dat de Duitse zusters eerst vijf jaar in Australië bleven en pas daarna doorreisden naar hun missiegebied. In 1950 ging zuster Gerarde naar Papua Nieuw-Guinea. Zij werkte er op verschillende missieposten: Niugi, Par, Alexishafen, Migende, opnieuw in Alexishafen en in Goroka. Het interview begint met een beschrijving van het land en de bevolking: "mensen met grasrokjes die in een stenen tijdperk leven". De centrale missiepost van de Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD) en de Missiezusters Dienaressen van de H. Geest in Alexishafen bij Madang was tijdens de oorlog vernield. Alle gebouwen waren verwoest. Na de oorlog werd de missiepost met de kerk, de kloosters, een ziekenhuis en een lagere school herbouwd. De Apostolische Prefectuur van Kaiser Wilhelms-Land was in 1896 opgericht, in 1922 verheven tot het Apostolisch Vicariaat van Alexishafen en in 1966 verheven tot het aartsbisdom Madang. Zuster Gerarde heeft gewerkt onder twee bisschoppen: mgr. A.A. Noser SVD (1953-1975) en mgr. L.C. Arkfeld SVD (1976-1987). Van beide bisschoppen geeft zij een profielschets. De zusters werkten in het onderwijs en in de gezondheidszorg. Zuster Gerarde was zelf werkzaam als onderwijzeres op verschillende lagere scholen en als provinciaal overste. Zij geeft uitvoerige informatie over het onderwijs, de leerkrachten, de financiële middelen en het onderwijsbeleid van de Australische regering. Het onderwijs was toen zij arriveerde nog zeer primitief. Er was geen leerplicht. De overheid gaf wat leermiddelen aan de school en wat geld aan de jongens als zij naar school kwamen voor hun levensonderhoud. Er was een internaat bij de missieschool. Na de onafhankelijkheid in 1975 is het onderwijs van de missie overgenomen door de regering. Er komen nu Australische vrijwilligers als leerkrachten die vaak niet het goede voorbeeld geven. Anno 1980 zijn de problemen van geheel andere aard dan in 1950. Er is nu veel prostitutie, drankmisbruik en een sterke Family Planning. De missie moet nu lijdzaam toezien hoe het onderwijs functioneert. Interessant is haar beschrijving van de diverse missieposten en de aldaar werkzame missionarissen. Zij gaat daarna in op een groot aantal onderwerpen zoals de pastorale praktijk, de liturgie, de catechisten, het Maria Legioen, de positie van de vrouw, de initiatie, de hygiëne, de tropische ziekten en de medische verzorging door de zusters. Een verhaal apart vormt de verhouding tussen de zusters en de paters op de missieposten. De zusters kregen geld van het vicariaat voor hun levensonderhoud. Daarnaast hadden de zusters een

winkel met kleren. De missieposten hadden voorts koffie- en copraplantages om geld te verdienen. In het tweede deel van het interview gaat zuster Gerarde in op haar taak als regionaal overste van haar congregatie. Er waren circa 84 zusters die woonden in 15 huizen verspreid over vier bisdommen. Er waren tot de dag van het interview nog geen eigenlandse zusters toegelaten. Wel hadden zij twee eigenlandse zustercongregaties begeleid: in 1952 de Sisters of the Rosary in Wewak en in 1954 de St. Terese Sisters in Madang. Deze zusters werden opgeleid door de Missiezusters Dienaressen van de H. Geest. Deze eigenlandse congregaties hebben nu een eigen bestuur gekregen. De reden voor deze congregatieve scheiding tussen Europese zusters en eigenlandse zusters was gelegen in het feit dat de Europese zusters moeite hadden zich aan te passen aan de eigenlandse zusters. Veel eigenlandse zusters echter verlieten na een opleiding tot verpleegkundige of onderwijzeres de congregatie. Reden om in 1978 te overwegen om voortaan toch maar zelf eigenlandse leden aan te nemen. Zuster Gerarde vond het een moeilijke taak om als regionaal overste te bepalen waar welke zuster ging werken of “om de juiste persoon op de juiste plaats” te krijgen. Na het interview keerde zij terug naar Papua Nieuw-Guinea.

Trefwoorden: Apostolische Prefectuur van Kaiser Wilhelms-Land; Apostolisch Vicariaat van Alexishafen; Aartsbisdom Madang; Noser, A.A.; Arkfeld, L.C.; Tweede Wereldoorlog; Missionarissen van het Goddelijk Woord; Onderwijs; Catechisten; Gezondheidszorg; Prostitutie; Family Planning; Overste; Beleid; Missiezusters Dienaressen van de H. Geest; Europese zusters; Eigenlandse zusters; Sisters of the Rosary; St. Terese Sisters.

DOCHTERS VAN O.L. VROUW VAN HET H. HART

M.M.C. Bijnen [kloosternaam: zuster Joannita]

KMM 90

* 13 april 1912 / interview: 5 januari 1980, 180 minuten.

Werkgebied: Papua Nieuw-Guinea 1939-1979.

Functie: onderwijs; overste; beleid.

Zuster Joannita Bijnen vertrok in 1939 naar Papua Nieuw-Guinea. De Duitse kolonie Nieuw-Guinea was in 1919 na de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) een mandaatgebied (Trust Territory) van Australië geworden. In 1939 waren er nog Duitse paters van de Congregatie van de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC) werkzaam. Zuster Joannita was lid van de Congregatie van de Dochters van O.L. Vrouw van het H. Hart (FDNSC), een zustercongregatie die sinds 1902 in dit missiegebied van de paters Missionarissen van het H. Hart werkte. Beide congregaties waren gesticht in Frankrijk door pater Jules Chevalier (1824-1907). Veertig jaar lang was zij op diverse plaatsen op Papua Nieuw-Guinea en op het eiland New Britain werkzaam in verschillende functies zoals onderwijzeres, lid van het regionaal bestuur, regionaal overste en algemeen overste van een eigenlandse zustercongregatie: de Daughters of Mary Immaculate (DMI). Zij had diploma's voor kleuterleidster A en B en was lerares steno en typen. Het interview begint met een beschrijving van het eiland New Britain en van het Apostolisch Vicariaat van Rabaul. Apostolisch Vicaris was mgr. G. Vesters MSC (1923-1939). Hij werd opgevolgd in 1939 door mgr. I.L. Scharmach MSC (1939-1964). Van beide bisschoppen geeft zij een profielschets. Hierna volgt een beschrijving van het eiland New Britain, de gewoonten en gebruiken van de bevolking, de stammen, de middelen van bestaan en de ruim 70 verschillende talen. Zuster Joannita werd hoofd van een lagere school in Tapo. Zij bleef daar tot 1942. De Tweede Wereldoorlog brak uit. De Japanners bezetten New Britain en de zusters, broeders en paters werden of vermoord of opgesloten in kampen. Zuster Joannita bracht drie jaar door in een kamp. Na de bevrijding ging zij eerst een jaar

studeren in Kensington in Australië. Daarna werkte zij als onderwijzeres van 1946 tot 1964 in Rabaul, Papatara, Pililo, Rabaul en Takabur. Het langst werkte zij in Pililo van 1950 tot 1959. Al deze jaren was zij verbonden met het onderwijs op de missiescholen. Zij vertelt over de scholen, de leerlingen, de lesstof, de catechismus die zij gebruikte, over de subsidies van de overheid, over de steun die zij kreeg van Misereor, Miva en Memisa. In 1964 werd zij benoemd tot regionaal overste van haar congregatie en in 1970 tot algemeen overste van een eigenlandse zustercongregatie: de Daughters of Mary Immaculate (DMI). Stichter was mgr. L. Coupe MSC de eerste apostolisch vicaris van Rabaul (1890-1923). De Duitse koloniale overheid had in 1912 de bisschop gevraagd Duitse zusters aan te trekken in plaats van de Franse Dochters van O.L. Vrouw van het H. Hart. De apostolisch vicaris besloot daarop een eigenlandse zustercongregatie te stichten. Deze congregatie bleef echter nauw verbonden met de Congregatie van de Zusters Dochters van O.L. Vrouw van het H. Hart. In 1980 werd deze eigenlandse zustercongregatie zelfstandig. Zuster Joannita vertelt over de mentaliteit van de eigenlandse zusters en geeft een beeld van deze congregatie. Er waren ongeveer 50 eigenlandse zusters. In 1979 keerde zij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van Rabaul; Aartsbisdom Rabaul; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Chevalier, J.; Coupe, L.; Vesters, G.; Scharmach, I.L.; Onderwijs; Catechese; Tweede Wereldoorlog; Japanse bezetting; Interneringskamp; Misereor; Miva; Memisa; Overste; Beleid; Eigenlandse zusters; Eigenlandse congregatie; Daughters of Mary Immaculate; Zusters Dochters van O.L. Vrouw van het H. Hart.

MARISTEN (SM)

Th.B.W. Kok

KMM 669

* 7 juli 1929 / interview: 18 mei 1982, 340 minuten.

Werkgebied: Papua Nieuw-Guinea 1972-1978; Fiji-eilanden 1978-1982.

Functie: onderwijs; pastoraal.

Pater Theo Kok werd in 1957 tot priester gewijd, studeerde van 1959 tot 1965 geschiedenis aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen, gaf vanaf 1965 geschiedenisles aan het seminarie van de Sociëteit van Maria (SM) in Hulst en werkte daar aan een onderzoek over het kerkelijk opbouwwerk in het dekenaat Hulst in de periode 1596-1648. Hij promoveerde op dit onderwerp in 1971 in Nijmegen. In 1972 vertrok hij naar Papua Nieuw-Guinea waar hij werkzaam was tot 1978. Hij had zelf om een benoeming gevraagd tot leraar op een theologisch college in Samoa. Had contact opgenomen met mgr. Pio Taofinu'u SM, sinds 1968 bisschop van Apia op Samoa. Het werd hem afgeraden door de provinciaal van de provincie Oceanië van de Sociëteit van Maria (SM). Deze was het niet eens met de ideeën van mgr. Taofinu'u over de opleiding van catechisten. Pater Kok aanvaardde daarop een benoeming tot docent kerkgeschiedenis op het regionaal grootseminarie Holy Spirit in Bomana op Papua Nieuw-Guinea. Dit interview geeft een goed overzicht van alle problemen en moeilijkheden bij de uitvoering van de opdracht van Rome om een eigenlandse clerus op te leiden. Wij krijgen eerst informatie over de ontstaansgeschiedenis van het grootseminarie te Bomana. Uit een samengaan van het diocesaan seminarie in Kap bij Madang en het seminarie van de Congregatie van de Missionarissen van het H. Hart van Jezus (MSC) in Bomana bij Port Moresby ontstond in 1968 het regionaal grootseminarie Holy Spirit voor de opleiding van zowel seculiere als reguliere priesters voor Papua Nieuw-Guinea en de Solomoneilanden. Bij dit initiatief tot een bundeling van de twee opleidingen sloten zich alle bisdommen als ook de religieuze congregaties aan. De leiding van het grootseminarie Holy Spirit werd in 1968 toevertrouwd aan het Gezelschap van

Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD). Er ontstonden al snel spanningen tussen bestuur en docenten van de MSC en die van de SVD. Pater Kok geeft uitleg over dit conflict. Ook de maristen zouden docenten gaan leveren. In 1972 trad pater Kok toe tot het docentencorps. De spanning tussen de congregaties werd zo groot dat de bisschoppen in 1974 besloten zelf de leiding van het grootseminarie op zich te nemen. De paters SVD moesten zich daarbij neerleggen. Hierna geeft pater Kok een beschrijving van de plaats Bomana en het seminariecomplex. Het merendeel van de SVD-docenten waren Nederlanders zoals Klaas Beutener, Kees van de Geest en Joep Heineman. Van hen krijgen we profielschetsen te horen. Pater Kok gaf kerkgeschiedenis. Hij vertelt over zijn lesstof en de studenten. Het academisch niveau van de opleiding was laag. Er waren geen boeken en geen tijdschriften. De opleiding was aangepast aan de docenten, niet aan de studenten en hun culturele achtergrond. Ook na 1974 bleven de moeilijkheden op het seminarie bestaan. Zij hingen samen met het feit dat er twee verschillende groepen studenten waren: een groep gezonden door de bisdommen en een groep gezonden door de congregaties. Zij woonden en leefden als gescheiden groepen naast elkaar op de campus. Tot 1978 was er ook geen begeleiding voor de studenten na hun opleiding. Teruggekeerd in hun dorpen konden zij niet goed functioneren als pastor door eenzaamheid (celibaat) en financiële problemen. Voor de eigenlandse priesters was ook het moeilijk om het ritme van de buitenlandse priesters te volgen. Hierna worden een aantal onderwerpen besproken die samenhangen met het functioneren van de eigenlandse priesters zoals de pastorale taken, de parochieopbouw, de criteria voor de priesterwijding, de toekomst van ex-seminaristen in overheidsdienst, de onderlinge verhoudingen, de verschillende stammen en talen (Engels, Pidgin, Motu en circa 750 inheemse Papua-talen) en de deelname van leken in de parochies. De priesterstudenten en de mensen in de parochies stonden niet met hart en ziel achter het celibaat. Een aantal bisschoppen was daarom voor een goede opleiding van catechisten om het tekort aan priesters te kunnen ondervangen. Dit lag moeilijk in Rome. Pater Kok kon zich uiteindelijk niet verenigen met de opzet van het studieprogramma van het grootseminarie en heeft zijn contract niet verlengd. In 1978 vertrok hij naar Suva op de Fiji-eilanden. Hij had het voorstel van zijn provinciaal Robert Leamy aanvaardt om de archieven van de verschillende bisdommen op de eilanden te redden van de ondergang. Als historicus vond hij het belangrijk om daar een aantal jaren aan te werken. Het eerste half jaar is hij rondgegaan om de archieven te bekijken in Polynesië en Melanesië. We krijgen informatie over zijn methode van werken. Al het materiaal van de parochies en in de bisdommen werd op microfilm gezet en meegenomen naar Suva. De documenten bleven in de diocesane archieven. Het was de bedoeling om in Suva te komen tot een Documentatie Centrum van de katholieke kerk in Oceanië. In Suva bevindt zich eveneens een regionaal grootseminarie voor Polynesië. Pater Kok vertelt hierover en over de eigenlandse priesters in Polynesië. De maristen denken er over een eigen opleiding te beginnen. De maristen sturen geen missionarissen meer voor parochiewerk. Dat moeten de eigenlandse priesters zelf doen. Tot slot van het interview krijgen we nog een schets te horen van de situatie van de katholieke kerk in Polynesië. Pater Kok keerde na dit interview terug naar Suva om zijn werk voor het documentatiecentrum af te ronden. Daarna wil hij terugkeren naar Nederland.

Trefwoorden: Bisdom Apia; Aartsbisdom Port Moresby; Maristen; Taofinu'u, Pio; Catechisten; Kerkgeschiedenis; Priesteropleiding; Missionarissen van het H. Hart van Jezus; Missionarissen van het Goddelijk Woord; Beutener, K.; Geest, K. van de; Heineman; J.; Onderwijs; Seminarie; Eigenlandse priesters; Pastoraal; Leken; Celibaat; Leamy, R.; Provinciaal; Archieven.

MISSIONARISSEN VAN HET GODDELIJK WOORD (SVD)

* 9 december 1933 / interview: 12 februari 1981, 285 minuten.

Werkgebied: Papua Nieuw-Guinea 1965-1981.

Functie: pastoraal.

Pater Somhorst vertrok in 1965 naar Papua Nieuw-Guinea om daar te gaan werken in het pastoraat in het bisdom Mount Hagen. Bij de Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD) kon men een half jaar voor de wijding tot priester zijn voorkeur uitspreken voor een bepaald missiegebied. Pater Somhorst koos voor Papua Nieuw-Guinea “omdat daar alles nog primitief was”. Hij vertrok in de tijd van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Dit interview geeft een zeer helder beeld van taken en werkzaamheden van een missionaris in een recent ontdekt en derhalve nog nauwelijks ontwikkeld gebied. Het is een thematisch zeer gestructureerd interview. Hij begint het interview met te vertellen over zijn opleiding, zijn voorbereiding op de missie en de invloed van het concilie op zijn missionaire doelstelling: “mensen zover zien te krijgen dat zij zichzelf helpen”. Hij wilde vooral pastoraal werkzaam zijn en werd dan ook pastor op verschillende staties in het bisdom. Het Apostolisch Vicariaat van Mount Hagen was in 1959 opgericht en in 1966 verheven tot bisdom. Eerste apostolisch vicaris en later bisschop was mgr. G. Bernarding SVD (1959-1987). De kerk die Somhorst in 1965 op Papua Nieuw-Guinea aantrof was nog zeer traditioneel. We horen over de opzet van de parochiestructuur met een hoofdstatie met buitenstaties. Op de hoofdstatie werkte een priester en andere missionarissen bezochten de buitenstaties. Daar probeerde men basisgroepen te vormen met een eigen leider. Men werkte met catechisten op de buitenstaties. Deze catechisten kregen onderricht op de hoofdstatie. Hierna geeft pater Somhorst een overzicht van de ontstaansgeschiedenis van het vicariaat en latere bisdom Mount Hagen. Papua Nieuw-Guinea werd stukje voor stukje geopend. Pas in 1933 ontdekte men dat er mensen in de bergen woonden. Er zijn verschillende Nederlandse paters betrokken geweest bij de inrichting van de staties. Geregeld worden de namen van deze Nederlandse confraters genoemd. Het vicariaat had bij zijn aankomst in 1965 10 hoofdstaties, 30 paters en vier broeders. Na deze introductie van zijn arbeidsterrein behandelt pater Somhorst een groot aantal onderwerpen uit zijn pastorale praktijk. Eerst het onderwijs. Meer dan de helft van de lagere scholen op de staties waren van de missie. De andere helft was van de regering. De missiescholen kregen subsidie van de regering. We krijgen informatie over de taal van het onderwijs, het niveau tot klas drie of klas vier, de opleiding van onderwijzers op een kweekschool en de betrokkenheid van de zusters bij de scholen. De catechisten gaven op de scholen godsdienstles. De school was een bekeringsmiddel, soms een statussymbool. Niet alleen de katholieke kerk missioneerde op Papua Nieuw-Guinea. Ook de Adventisten, de Pinksterbeweging en de Lutheranen waren actief. Er was wrijving tussen de kerkgenootschappen onderling. Met de lutheranen was samenwerking mogelijk, de andere kerkgenootschappen waren fanatiek en anti-katholiek. De taal was een groot probleem. Er werden vele talen gesproken. Het Pidgin-Engels werd gangbaar, verder probeerde hij plaatselijke talen te leren. Het bezoeken van de staties was een zwaar werk. Elke dag acht tot negen uur lopen van het ene dorp naar het andere dorp samen met enkele jongens die de bagage droegen. Op de buitenstaties in de dorpen werden christelijke gemeenschappen gevormd. De catechist werd aangesteld en er werden schooltjes ingericht. De mensen droegen bij in natura voor het onderhoud van de catechist. De taken van de catechist waren het houden van vieringen, het geven van godsdienstonderwijs en het ingaan tegen vijandigheid buiten de eigen stam. Het was moeilijk om de catechisten blijvend te motiveren. Pater Somhorst geeft een boeiend verslag van zijn pogingen om de geloofsboodschap in te wortelen in de plaatselijke cultuur. Hij probeerde hun legendes en verhalen en hun

godsbef in te brengen, maar moest eerst zelf daar achter komen. De mensen hadden hun zonnegod en hun voorouderverering. Hiermee samenhangend vertelt pater Somhorst over de problemen rond het huwelijk en de positie van de vrouw. Er was een meningsverschil onder de missionarissen over de houding die de kerk moest aannemen tegen mensen die wel samenwoonden, maar niet gehuwd waren. Hij vertelt over dit verschil in visie op huwelijk en gezin onder de missionarissen en het standpunt in deze van de bisschop. Hierna wordt gesproken over de positie van bejaarden, zieken en kinderen binnen de stam. Vervolgens komt pater Somhorst terug op het thema van de adaptatie van het kerkleven aan de cultuur. De eigen taal wordt gebruik in de liturgie en de diensten worden voorbereid door een bepaalde stam samen met de catechist. De opleiding van catechisten en van onderwijzers bleef een bron van aanhoudende zorg. Er kwam een catechistenschol en een kweekschool in het bisdom. We worden geïnformeerd over alle problemen die dit met zich meebracht. Vroeger was de catechist tevens onderwijzer. Nu is dat gescheiden. Er zijn nu vier bisdommen met een katholieke kweekschool. Daarnaast heeft de regering nog vier kweekscholen. Hij probeerde de basisgemeenschappen zover te krijgen dat zij ook iets deden aan de ontwikkeling van de dorpen bijvoorbeeld door landbouw en veeteelt te bevorderen en samen huizen bouwen. In 1975 werd Papua Nieuw-Guinea onafhankelijk. Australië wilde het gebied kwijt. Pater Somhorst vertelt over de totstandkoming van de onafhankelijkheid en de gevolgen daarvan voor de bevolking en de katholieke kerk. De volgende stap is de kerk onafhankelijk maken van de blanken. De bisschoppen waren van "de oude slag" en konden goed overweg met de koloniale regering. Er ging niets van hen uit. Zelf kreeg hij problemen met zijn bisschop. Kreeg geen medewerking van hem. Een groot probleem vormde de overdracht van pastorale taken aan eigenlandse priesters. Sommige bisschoppen en missionarissen denken aan gehuwde priesters. Zelf is hij ook van mening dat eigenlandse priesters niet ongehuwd kunnen leven. De priesteropleiding is geconcentreerd in een grootseminarie voor zowel de bisdommen als ook voor de congregaties. In 1980 zijn er al circa 60 eigenlandse priesters en drie eigenlandse bisschoppen. Zijn congregatie neemt nu ook eigenlandse mensen aan. Door deze ontwikkeling vindt hij dat de eigenlandse priesters de hoofdstaties moeten gaan bedienen en de SVD-missionarissen de buitenstaties. Hij is van mening dat "de SVD pionier moet zijn op vooruitgeschoven posten, wil je parochiegeestelijke worden dan moet je wereldheer worden". Er zijn ook eigenlandse zustercongregaties met als taken verpleging, scholen, sociaal werk, huishoudelijk werk en pastoraal. Er is veel verloop, ook na de eeuwige geloften. Veel buitenlandse zusters zijn uit het onderwijs gegaan en werken nu vooral voor de emancipatie van de vrouw. De pastorale methode van de missionaris was meer gebonden aan zijn persoon, dan aan de nationaliteit van de missionaris. Op Papua Nieuw-Guinea werken naast de Nederlandse SVD-missionarissen ook nog bijvoorbeeld Polen en Hongaren. Pater Somhorst eindigt zijn verhaal met een beschouwing over de waardering voor de eigen gewoonten en gebruiken. Vechten, wraak nemen en geesten komen weer terug. Misschien heeft de missie de mensen toch niet gebracht wat ze ervan verwacht hadden. Bij ouderen leeft de angst nog steeds, bij de jongeren niet meer. De jeugd is ontworteld geraakt. Daarom wordt geprobeerd de jongeren in basisgemeenschappen onder te brengen. Zij hebben geen werk en kunnen al die veranderingen niet goed aan. In het religieus en maatschappelijk denken is er veel veranderd. Na dit interview is pater Somhorst weer teruggekeerd naar Papua Nieuw-Guinea.

Trefwoorden: Bisdom Mount Hagen; Bernarding, G.; Pastoraal; Tweede Vaticaans Concilie; Traditionele kerk; Parochielevens; Catechisten; Onderwijs; Kweekschool; Godsdienstonderwijs; Adventisten; Pinksterbeweging; Lutheranen; Inculturatie; Basisgemeenschappen; Ontwikkelingswerk; Priesteropleiding; Seminarie; Eigenlandse priesters; Eigenlandse zusters; Jeugdwerk.

M.I. Bouten [broeder Matthieu]

KMM 634

* 30 oktober 1939 / interview: 22 september 1981, 270 minuten.

Werkgebied: Papua Nieuw-Guinea 1968-1981.

Functie: verpleging; pastoraal.

Broeder Matthieu heeft zich na zijn gymnasiumopleiding en zijn militaire dienstplicht aangemeld voor de opleiding tot broeder bij de Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD). Hij wilde altijd al broeder worden en naar de missie gaan. De mogelijkheid om lekenmissionaris te worden was er nog niet. Hij had interesse voor verpleging. Tijdens het noviciaat is hij begonnen met de opleiding tot verpleegkundige in het ziekenhuis in Deurne. Hij vroeg en kreeg een benoeming voor Papua Nieuw-Guinea en vertrok in 1968 naar het bisdom Wewak waar mgr. L.C. Arkfeld SVD (1966-1975) bisschop was. In dit interview komen twee onderwerpen uitgebreid aan bod: zijn medisch werk en daarna zijn pastoraal werk. Hij vertelt over zijn voorbereiding, zijn aankomst, het leren van de taal (Pidgin-Engels), zijn eerste indrukken van land en bevolking en zijn eerste ervaringen. Vervolgens over de opbouw van een kliniek in een gebied waar nog geen westerse medische zorgverlening aanwezig was en over alle problemen die daarbij kwamen kijken. Hij begon met medisch werk in Kaningera, een buitenstatie van Timbimke, een parochie zo groot als eenderde van Nederland gelegen in een moerassig gebied met vervoer over het water. Er was daar nog niets op medisch gebied. Er was een regeringsziekenhuis in Timbimke waar Missiezusters Dienaressen van de H. Geest werkzaam waren. Hij begon met een polikliniek in Kaningera in het patershuis. De kliniek groeide uit tot een ziekenhuisje met 85 bedden met steun van de Memisa. In 1976 werd na de onafhankelijkheid het ziekenhuisje overgenomen door eigenlands medisch personeel. We horen uitgebreid over zijn werk in de kliniek, de tropische ziekten, de steun van de Memisa, de goede samenwerking met de regering bij de gratis verstrekking van medicamenten en de opleiding van eigenlandse verplegers en verpleegsters. Hij was niet alleen verpleger maar ook dokter. Hij stelde zelf de diagnose, eigenlijk onverantwoordelijk, maar niets doen achtte hij erger. Bij het medisch werk hield hij rekening met de cultuur en de gewoonten van de mensen. De angst onder de mensen was groot. Ziekten werden je aangedaan door anderen. Er was angst voor de mensen in andere dorpen en voor geesten. Hij zag het als een taak voor de missie om de mensen te bevrijden van deze angsten. Broeder Matthieu snijdt een groot aantal onderwerpen aan die te maken hebben met gezondheidszorg zoals de traditionele medicijnmannen en geneesmiddelen, geboortebeperving, abortus, seksualiteit, huwelijk en huwelijksproblemen. Alles wat hij in het begin alleen deed, geschiedt nu door een staf van eigenlandse mensen. De buitenlanders zijn nu uit de lagere scholen. Er zijn alleen nog maar eigenlandse onderwijskrachten. Dit zal ook moeten gaan gebeuren op het terrein van de gezondheidszorg. De missie heeft het te lang zelf gedaan. Ook moet er nog veel gedaan worden aan preventieve gezondheidszorg. De scholen en ziekenhuizen ontvangen veel subsidie van de regering. Een thema apart vormt de financiering van zijn medisch en pastoraal werk. Van verschillende kanten ontving hij steun uit het buitenland. Verder zijn er plaatselijke bronnen van inkomsten zoals de winkeltjes om het missiewerk te kunnen runnen. Broeder Matthieu geeft vervolgens in het tweede deel van dit boeiende interview zijn kijk op het pastorale werk van de kerk en zijn eigen aandeel daarin. Hij is langzaam in de pastoraal terecht gekomen. In zijn vrije tijd en in de weekeinden. In het begin ervaarde hij dat als frusterend. Er waren nog geen eigenlandse personen die het werk konden overnemen. Alles draaide om de persoon van de buitenlandse missionaris. De mensen verwachtten alles van de missionaris. De priesteropleiding kwam moeilijk van de grond. Er waren weinig eigenlandse roepingen mede vanwege het celibaat. De eerste neomist was er pas in 1974. Oud-seminaristen kwamen echter wel in

regeringsfuncties terecht. Enkele catechisten hebben veel gedaan voor schoolopbouw. De catechistenopleiding was tot dan toe verwaarloosd. De buitenlandse missionarissen zijn van verschillende nationaliteiten. Dat heeft zijn voordelen, maar ook zijn nadelen. Met name de Poolse missionarissen pasten zich niet aan bij de nieuwe ontwikkelingen die zich voordeden in de kerk. Na circa 1974 kwamen de veranderingen in de pastoraal en de verbeteringen in de opleiding tot catechist, tot onderwijzer en tot diaken. In 1974 werd ook gestart met een nieuwe opzet voor het pastorale werk met het vormen van een pastoraal team. Zo ontstond de Maranatha-parochie. Er kwam een 'centraal missiehuis' in Timbimke en er werd een groep gevormd van zusters en paters. Men wilde naar een soort communiteitsleven, omdat veel missionarissen tot dan toe alleen zaten op de buitenstaties en daar geïsoleerd leefden. Wij krijgen informatie over deze nieuwe opzet van het pastorale werk, de ontwikkelingen bij de catechistenopleiding, de invoering van eigen gebruiken in de liturgie en de vorming van basisgemeenschappen. Samenwerking met anglicanen en lutheranen was mogelijk. Zaten op een lijn. Toenadering tot de talrijke Amerikaanse sekten die Papua Nieuw-Guinea binnenkwamen was echter onmogelijk. Tot slot gaat broeder in op zijn motivatie om te blijven werken op Papua Nieuw-Guinea en geeft hij zijn visie op de toekomst van de kerk.

Trefwoorden: Bisdom Wewak; Arkfeld, L.C.; Gezondheidszorg; Verpleging; Missiezusters Dienaressen van de H. Geest; Memisa; Traditionele geneeskunde; Geboortebeperving; Abortus; Seksualiteit; Huwelijk; Pastoraal; Priesteropleiding; Eigenlandse roepingen; Celibaat; Maranatha-parochie; Centraal missiehuis; Gemeente; Catechisten; Onderwijs; Diakens; Liturgie; Anglicanen; Lutheranen; Basisgemeenschappen.

A.J.F. Klijn

KMM 644

* 4 mei 1924 / interview: 26 oktober 1981, 310 minuten.

Werkgebied: Papua-Nieuw-Guinea 1952-1981.

Functie: pastoraal.

Pater Klijn vertrok in 1952 naar Papua Nieuw-Guinea. Na aankomst heeft hij eerst waargenomen op verschillende staties om ervaring op te doen. Hij trof er een koloniaal systeem aan. Na deze inwerkperiode werd hij benoemd voor de statie Igom waar hij als pastor werkzaam was van 1952 tot 1961. De statie, een oud kerkje en een hut, was niet groot. Er waren ongeveer 400 katholieken en zes catechisten voor de buitenstaties. Pater Klijn geeft een uitvoerige beschrijving van zijn missiepost, de heuvels, de moerassen en zijn bezoeken aan de dorpjes in de omgeving. Er werden zeven verschillende talen gesproken, maar de meeste mensen verstonden het Pidgin-Engels. Hij trof er een traditionele animistische godsdienst aan met voorouderverering en zwarte magie. De jongeren werden beïnvloed door de missie, maar de ouderen gingen moeilijk mee met de missie. De voorwaarden om gedoopt te worden waren te moeilijk voor hen. Pater Klijn geeft een overzicht van zijn dagelijkse werkzaamheden en de problemen die er waren. De missie begon met het opleiden van catechisten. Deze gaven godsdienstonderwijs aan de kinderen en zo ontstonden de schooltjes. Verder gaf de missiepost voedsel en kleding. De missie zette zich in voor de ontwikkeling van het gebied. Begonnen werd met koffie- en cacaoplantages en de aanleg van wegen. Hij zat alleen op deze post en vertelt hoe hij overeind bleef. In 1961 kreeg hij de zorg voor de statie in Tangu erbij. Hier bleef hij tot 1966. Pater Klijn komt dan te spreken over de catechistenschool die daar opgericht was. De catechisten fungeerden aanvankelijk tevens als onderwijzers op de dorpschooltjes. Er waren geen boeken. Deze werden geschreven. Toen er van overheidswege gestimuleerd 'echte' onderwijzers kwamen, ontstond er rivaliteit tussen de catechisten en deze onderwijzers. Er werd een nieuwe taakstelling voor de catechist geschreven. Deze kreeg er een functie in het pastorale

werk bij. Behalve godsdienstonderwijs geven, moest de catechist voortaan ook de mensen voorbereiden op de sacramenten. In 1967 werd pater Klijn directeur van het Catechetisch Centrum in Maiwara en kreeg hij de leiding over alle catechisten in het bisdom Madang. In Tangu werden de catechisten opgeleid voor de dorpen en in Maiwara vooral voor die plaatsen waar scholen waren. Om deze taak van begeleider van de catechisten goed uit te kunnen oefenen volgde hij in het jaar 1966-1967 een cursus in Manila. Hierna gaat pater Klijn in op de opleiding van een eigen clerus. Er kwam een seminarie voor de opleiding van eigenlandse priesters. De congregatie van de paters Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD) begon met een noviciaat in Mount Hagen voor mensen die broeder willen worden. In 1976 wordt pater Klijn novicemeester. Informatie wordt gegeven over de toelatingsvoorwaarden en de cursussen. In totaal werkten er 270 SVD-ers met 22 verschillende nationaliteiten op Papua Nieuw-Guinea. Er zijn weinig wereldheren. Die voelen zich in de hoek gedrukt door de grote groep buitenlandse missionarissen. Het probleem voor de diocesane priesters is dat zij alleen moeten leven. Het celibaat komt ter sprake. Een van de redenen waarom eigenlandse jongens willen intreden bij de SVD is dat zij gezelschap zoeken. Het interview eindigt met een terugblik en een evaluatie van zijn verblijf op Papua Nieuw-Guinea. Na dit interview keerde pater Klijn terug naar zijn missiegebied.

Trefwoorden: Aartsbisdom Madang; Bisdom Mount Hagen; Koloniaal systeem; Pastoraal; Traditionele godsdienst; Animisme; Voorouderverering; Godsdienstonderwijs; Catechisten; Onderwijs; Catechetisch Centrum; Eigenlandse priesters; Seminarie; Missionarissen van het Goddelijk Woord; Noviciaat; Novicemeester; Eigenlandse broeders; Celibaat.

SINGAPORE

PATERS VAN DE H.H. HARTEN (SSCC)

A. Meijer [kloosternaam: pater Isfridus]

KMM 366

* 19 september 1893 / interview: 17 september 1980, 120 minuten.

Werkgebied: Indonesië (Sumatera) 1924-1928; Singapore 1928-1934; Indonesië (Sumatera) 1934-1936; Singapore 1936-1969.

Functie: onderwijs; pastoraal.

De Apostolische Prefectuur van Bangka en Billiton werd op 27 december 1923 afgesplitst van de Apostolische Prefectuur van Sumatra van de Minderbroeders Kapucijnen (OFMCap.) en toevertrouwd aan de Congregatie van de Paters van de H.H. Harten (SSCC). Pater Isfridus vertrok op 9 juli 1924 samen met pater Theodosius Herckenrath, pater Marcellinus van Soest, broeder Antonius Bruijns en broeder Gerard Janson naar Sumatera in Indonesië om het missiegebied Banka, Billiton en de Riau-eilanden (samen circa 1400 eilanden) van de paters kapucijnen over te nemen. De overname geschiedde formeel op 15 augustus 1924. Pater Herckenrath SSCC werd benoemd tot Apostolisch Prefect (1924-1928). De prefectuur werd op 8 februari 1951 verheven tot Apostolisch Vicariaat van Pangkalpinang en op 3 januari 1961 tot het bisdom Pangkalpinang. Pater Isfridus bleef 45 jaar werkzaam in dit missiegebied van zijn congregatie waarvan 6 jaar op Bangka en 39 jaar in Singapore. Pater Meijer was op verschillende plaatsen werkzaam als pastoor, als onderwijzer en in Singapore ook nog als procurator. Hij werd na aankomst pastoor van de hoofdstatie Sambong op het eiland Bangka en tevens hoofd van de Hollands-Chinese school. We krijgen veel informatie over de school en weinig over zijn pastoraal werk. De paters wilden missioneren via de school. Voor het godsdienstonderwijs werd nog de oude catechismus gebruikt. Pater Isfridus toont zich een voorstander van de methode 'alles van buiten leren in vraag en antwoord'. Van de grote nieuwe catechismus moest hij niets hebben: "veel te filosofisch, niets voor het volk". Mgr. Herckenrath trok voor het onderwijs en de ziekenverzorging de Zusters van 'De Voorzienigheid' uit Amsterdam aan. De zusters arriveerden in 1925. De prefect kocht voor hen een huis in Muntok en broeder Janson bouwde een internaat. In 1936 kwamen nog de Broeders van Dongen over die een kliniek openden in Pangkalpinang. Pater Meijer wisselde geregeld van parochie. Voor de Tweede Wereldoorlog was hij werkzaam op Bangka (1924-1928), in Singapore (1928-1934) en weer op Bangka (1934-1936). Voor de oorlog was alles nog in het Nederlands. In Muntok werkte hij voor de Chinese arbeiders in de tinmijnen en in de pepercultuur. Om Chinees te leren verbleef hij in 1936 enige tijd in China. Na zijn studieperiode in China, werd hij in 1936 benoemd voor Singapore en bleef daar 39 jaar. Hij deed daar pastoraal werk onder de Nederlanders (mislezen in de kathedraal), had de zorg voor aankomende en doorgaande missionarissen en was tevens belast met de zielzorg in een groot deel van de Riau-archipel ten zuiden van Singapore. Hij maakte geregeld dienstreizen naar de eilanden. Met de boot en verder alles te voet op de eilanden. Over de oorlog en zijn internering is hij kort. Hij vertelt over de Changi-gevangenis. Hierna komen nog enkele onderwerpen aan de orde. Hij geeft zijn visie op het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) dat naar zijn mening "veel te ver is gegaan". Zelf heeft hij nooit het altaar omgedraaid. Hij vertelt over de eigenlandse zusters die het werk van de zusters uit Amsterdam hebben overgenomen. Het aantal roepingen is daar groter dan hier in Nederland. Pater Meijer geeft daar een verklaring voor. Interessant is zijn uitleg over de financiering van de missiewerkzaamheden. Omdat er geen bank was op het eiland Bangka werd alles vanuit Singapore geregeld.

Hij geeft geen informatie over de diverse geldstromen en de bedragen, maar vertelt alleen iets over het systeem. Tot slot van het interview krijgen we nog profielschetsen te horen van de diverse ordinarii die achtereenvolgens werkzaam waren in dit missiegebied van Bangka, Billiton en de Riau-archipel: mgr. Th. Herckenrath SSCC, apostolisch prefect (1924-1928), mgr. V. Bouma SSCC, apostolisch prefect (1928-1945), mgr. W.M. van Soest SSCC, apostolisch prefect (1946-1951) en mgr. N.P. van der Westen SSCC, apostolisch vicaris en sinds 1961 bisschop (1951-1979). Pater Meijer maakt in dit interview niet de indruk open gestaan te hebben voor vernieuwingen in de kerk en de pastoraal. Hij stond pal voor de 'oude kerk' die hij in 1924 uit Nederland meebracht. In 1969 keerde hij naar Nederland terug.

Trefwoorden: Bisdom Pangkalpinang; Pastoraal; Godsdienstonderwijs; Onderwijs; Internering; Tweede Vaticaans Concilie; Eigenlandse zusters; Herckenrath, Th.; Bouma, V.; Soest, W.M. van; Westen, N.P. van der; Financiën.

SOLOMONEILANDEN

MARISTEN (SM)

A.O.H. Brugmans

KMM 74

* 21 juni 1899 / interview: 30 oktober 1978, 270 minuten.

Werkgebied: Solomoneilanden 1929-1942.

Functie: pastoraal; onderwijs.

Pater Brugmans vertrok als eerste Nederlander van de Sociëteit van Maria (SM) in 1928 naar de Solomoneilanden in Oceanië. Dit missiegebied was in 1836 door de Congregatio de Propagande Fide aan de maristen toevertrouwd. Rome had de aanvaarding van dit missiegebied in Oceanië als voorwaarde gesteld voor de goedkeuring van de Sociëteit. Nog in 1836 vertrokken de eerste maristen naar de Stille Zuidzee. In 1897 werd de Apostolische Prefectuur van de Zuid-Solomoneilanden opgericht. De prefectuur werd in 1912 verheven tot het Apostolisch Vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden en in 1966 tot het bisdom Honiara. Bij aankomst van pater Brugmans was mgr. J.M. Aubin SM apostolisch vicaris van 1935 tot 1958. Hij werd in 1958 als opgevolgd door mgr. D.W. Stuyvenberg SM. Op 4 december 1966 heeft paus Paulus VI in Oceanië de bisschoppelijke hiërarchie ingevoerd en werd de kerkprovincie Rabaul, bestaande uit New Britain, New Ireland, de Solomoneilanden en aangrenzende eilanden, opgericht. De naam van het vicariaat werd veranderd in bisdom Honiara en mgr. D.W. Stuyvenberg SM werd benoemd tot de eerste bisschop van Honiara. De maristen kwamen uit Frankrijk en hadden zich in 1911 in Nederland gevestigd. De Nederlandse provincie werd in 1947 opgericht. Het interview begint met een terugblik op zijn kennismaken met de maristen en zijn opleiding in Hulst en Glanerbrug. De maristen moesten zelf aan de generaal overste vragen om als missionaris uitgezonden te kunnen worden. Zij werkten in 1928 in Noorwegen en in acht vicariaten in Oceanië. Pater Brugmans werd op zijn verzoek eind 1928 benoemd voor de Solomoneilanden. De benoeming was voor het leven. Hij vertelt uitvoerig over zijn voorbereiding en zijn reis naar zijn missiegebied. Na aankomst ging hij naar Visale, de hoofdstad van de missie. Hierna volgt een profielschets van twee apostolische prefecten: mgr. Jean-Baptiste Bertreux SM en mgr. Louis Marie Raucaz SM, van de apostolisch vicaris mgr. J.M. Aubin SM en een beschrijving van de missiepost in Visale en van 'The Daughters of Mary Immaculate' (DMI), een eigenlandse zustercongregatie die in de dertiger jaren werd opgericht. Boeiend wordt vervolgens een beeld gegeven van de plaatselijke bevolking en haar gewoonten. Pater Brugmans geeft daarna een indruk van de missionaire strategie van de maristen op de Solomoneilanden. Het onderwijs nam een voorname plaats in bij het missiewerk. Informatie wordt gegeven over de scholen, de catechese, de internaten, de dorpen, de leerlingen, de ouders, het schoolrooster en de organisatie en financiering van het onderwijs. Uit de schoolverlaters werden de catechisten gerekruteerd. Zij kregen een opleiding tot catechist en gingen daarna terug naar de dorpen waar zij belast werden met het geven van godsdienstonderwijs. Ook het geven van medische bijstand vormde een onderdeel van de dienstverlening aan de mensen. De missie had enkele kliniekjes opgericht en de deskundigheid op medisch terrein werd opgedaan op de cursussen van de Memisa in Rotterdam. Pater Brugmans vertelt vervolgens over de goede verhouding met de regering en de andere kerkgenootschappen zoals de anglicanen en de adventisten. Na de Tweede Wereldoorlog begon de regering met scholen en kwam het streven naar onafhankelijkheid op. Hij bleef slechts 13 jaar op de Solomoneilanden. In 1942 werd pater Brugmans aalmoezenier bij de Nederlandse vloot in de Pacific.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden; Bisdom Honiara; Aartsbisdom Rabaul; Paulus VI; Maristen; Aubin, J.M.; Stuyvenberg, D.W.; Bertreux, J.B.; Raucaz, L.M.; Daughters of Mary Immaculate; Missionaire strategie; Onderwijs; Pastoraal; Catechese; Gezondheidszorg; Memisa; Anglicanen; Adventisten; Onafhankelijkheid; Aalmoezenier.

J.B.P. Giesselink

KMM 175

* 10 april 1925 / interview: 20 juni 1980, 200 minuten.

Werkgebied: Solomoneilanden 1956-1980

Functie: pastoraal.

Pater Jan Giesselink vertrok in 1956 naar de Solomoneilanden waar hij werkzaam was op verschillende missiestaties: Avuavu (1956-1959), Wainoni (1959-1965), Avuavu (1965-1970), Tangarara (1976-1976) en Tanagai (1976-1980). In dit interview vertelt pater Giesselink uitvoerig over zijn taken en werkzaamheden als pastor, over het onderwijs en over de veranderingen in de pastoraal en de liturgie na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Hij begint met een beschrijving van zijn reis per boot via Australië naar Honiara, de hoofdplaats van het apostolisch vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden, dat in 1966 verheven werd tot bisdom Honiara. Hij had zich op zijn missiewerk voorbereid door het volgen van de Memisacursus in Rotterdam en een verblijf in Engeland op het scholasticaat in Painton om het Engels te leren. Hij verbleef drie maanden in Australië en reisde vandaar naar Honiara. Hij geeft zijn eerste indrukken van het vicariaat, de plaats Honiara en het kleinseminarie. Pater Giesselink geeft daarna profielschetsen van mgr. J.M. Aubin SM, apostolisch vicaris (1935-1958) en van zijn opvolger mgr. D.W. Stuyvenberg SM (1958-1984). Mgr. Aubin heeft de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) meegemaakt. Tijdens de oorlog lag het werk op de staties stil en werden verschillende paters en zusters vermoord. Pater Giesselink werd benoemd voor de missiepost Avuavu op het eiland Guadalcanal. Er was een hoofdstatie in Avuavu van waaruit de diverse dorpen bezocht werden in het district. Er waren 14 kerkcentra met circa 3000 katholieken. Het verst afgelegen dorp was negen uur lopen. Het pastorale werk was in 1956 nog traditioneel: mislezen en sacramentele bediening zoals dopen, biechthoren en huwelijken sluiten. Dit werk wordt door hem omschreven als 'dorpspastoraal'. De pastor werd bijgestaan door catechisten. Deze traden op als informant voor de priester, woonden gewoonlijk dicht bij de kerk en fungeerden als voorganger bij de zondagsdiensten. De catechist mocht ook dopen bij stervensgevaar. Er waren roeping en vooral voor de The Daughters of Mary Immaculate (DMI), een eigenlandse zustercongregatie, en er was een diocesaan kleinseminarie voor jongens die priester wilden worden. Er waren katholieke lagere scholen, maar bijna geen onderwijzers. Pas toen de regering zich met het onderwijs ging bemoeien kwamen er Junior en Senior Lagere scholen met respectievelijk drie en vier klassen en werd er in 1969 een kweekschool voor onderwijzers opgericht in Honiara. In 1959 verhuisde hij naar de missiepost Wainoni Bay op het eiland San Cristobal. Een andere bevolking met een andere taal. De dorpen hadden minder geleden van de oorlog en er was een betere organisatie van de dorpen. Hier voelde hij het gemis aan een goede opleiding voor het werk: "je was niet getraind voor het werk. Je moest maar zien". Hij bleef zes jaar in Wainoni Bay. In 1965 werd pater Giesselink door zijn overste pater C. Kamphuis SM gevraagd om de post in Wainoni Bay te verruilen voor Avuavu. Ofschoon hij liever in Wainoni Bay wilde blijven, ging hij toch terug naar Avuavu. De missiepost met kerk en scholen werd met het oog op de geregeld terugkerende cyclonen op een andere plaats opnieuw opgebouwd op advies van een Australische archeoloog. Desondanks ging alles in 1966 weer plat tengevolge van een zware cycloon. Behalve van het weer, hadden de pastors ook veel weerstand van de 'Moro Movement'. Mr. Pelise Moro was een katholieke inlander die tijdens een

visioen de opdracht kreeg om de oude traditionele gewoonten en gebruiken te herstellen. Deze beweging kreeg nationalistische trekken en streefde naar politieke onafhankelijkheid. Zij verzette zich tegen het traditionele katholieke onderwijs en beïnvloedde de jongeren. Hierna geeft pater Giesselink nog informatie over de protestantse kerkgenootschappen die op de Solomoneilanden eveneens actief waren zoals de anglicanen, de presbyterianen, de Southsea Evangelical Mission en de adventisten. In de tweede helft van de jaren zestig traden grote veranderingen op kerkelijk en politiek terrein op. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) had vernieuwingen tot gevolg. De eigen taal werd gebruikt in de liturgie en er kwam meer nadruk te liggen op de catechese. Er werden cursussen georganiseerd voor missionarissen in Australië, Nieuw Zeeland en in Manila. In 1958 werd mgr. Aubin opgevolgd door de Nederlander mgr. Daniël Willem Stuyvenberg SM. Deze was een praktisch ingesteld man. Onder zijn leiding kreeg de kerkopbouw meer structuur en organisatie. Er kwam een catechistenschool voor de opleiding van leken en er kwamen parochieraden die in de parochies veel werk van de pastors overnamen. De opleiding van eigenlandse priesters bleef een probleem mede vanwege het celibaat. De kerkelijke opbouw vond plaats in een tijd dat er werd gestreefd naar politieke onafhankelijkheid die in 1978 werd gerealiseerd. De invloed van de regering op het onderwijs nam toe. In 1973 werden de katholieke scholen genationaliseerd en verdwenen de zusters en de broeders uit de lagere scholen. De infrastructuur verbeterde. Er kwamen meer wegen en boot- en vliegverbindingen tussen de eilanden. Dankzij deze verbeteringen kwam er meer contact met de pastors op de andere eilanden. Er groeide een teamgeest: “vroeger werkte je als éénling, nu is er meer overleg”. In 1970 werd pater Giesselink benoemd voor de parochie in Tangarare en in 1976 in de parochie in Tanagai. Pater Giesselink eindigt zijn verhaal met een evaluatie van zijn missieverblijf en met een beschouwing over de toekomst van de katholieke kerk. De kerk heeft naar zijn mening belangrijk bijgedragen aan de eenheid onder de mensen van de Noordelijke en Zuidelijke Solomoneilanden en aan de ontwikkeling van de mensen. In dit verband wordt nog gesproken over de mogelijkheid om te komen tot een eigen provincie van de maristen in de Stille Zuidzee. De maristen hebben een grote invloed gehad op de kerkvorming in eenheid met Rome op de Solomoneilanden. Na dit interview keerde pater Giesselink terug naar zijn parochie St. Mary's in Tanagai.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden; Bisdom Honiara; Aubin, J.M.; Stuyvenberg, D.W.; Maristen; Memisa; Pastoraal; Traditionele zielzorg; Sacramentele bediening; Onderwijs; Kweekschool; Seminarie; Eigenlandse priesters; Celibaat; Eigenlandse zusters; Daughters of Mary Immaculate; Tweede Wereldoorlog; Moro Movement; Protestantse kerken; Anglicanen; Presbyterianen; Southsea Evangelical Mission; Adventisten; Tweede Vaticaans Concilie; Liturgie; Catechese; Catechisten; Kerkvernieuwing; Eigenlandse maristen; Politieke situatie; Onafhankelijkheid.

A.J. van Houte

KMM 237

* 4 januari 1908 / interview: 11 november 1980, 150 minuten.

Werkgebied: Solomoneilanden 1938-1955; Australië 1955-1980.

Functie: pastoraal.

Pater Aloïs Joseph van Houte was na zijn priesterwijding aanvankelijk werkzaam in het onderwijs in Frankrijk. In 1937 kreeg hij zijn benoeming voor de missie op de Solomoneilanden, waar hij werkte van 1936 tot 1942. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verbleef hij van 1942 tot 1945 in Sydney in Australië. Hij keerde in 1945 terug naar de Solomoneilanden, maar bleef daar slechts enkele maanden. Van eind 1945 tot 1950 was hij terug in Nederland. In 1950 ging hij voor de tweede maal naar de Solomoneilanden. In 1955 verliet hij om gezondheidsredenen – steeds

terugkerende malaria – zijn missiegebied en ging na overleg met de generaal overste opnieuw naar Australië. Hij kreeg daar een benoeming tot pastoor van de St. Patrickparochie in Sydney, werd Australiër en lid van de Australische provincie van de Sociëteit van Maria (SM). Het interview heeft slechts betrekking op zijn missiewerk van 1936 tot 1955 op de Solomoneilanden. Pater Van Houte begint zijn verhaal met zijn benoeming voor de missie in 1937 die hijzelf aangevraagd had. Hij vertrok met de boot en arriveerde in 1938 in Visale, de hoofdstad van de missie op het eiland Guadalcanal. Mgr. J.M. Aubin SM was apostolisch vicaris (1935-1958) en zond hem naar Tangarara waar hij drie maanden verbleef om de taal te leren. Daarna kreeg hij een benoeming voor de missiestatie Avuavu. Daar bleef hij slechts een jaar en daarna ging hij naar Marau tot 1941. In dat jaar verhuisde hij naar Rokera op het eiland Malaita. Pater Van Houte geeft een gedetailleerd overzicht van zijn werk als ‘buitenstatiepater’ in deze vooroorlogse periode. Zijn pastorale werkterrein was het binnenland: de bush. Hij bezocht de dorpen rond de missiestaties, het was veel lopen. Hij beschrijft het dagelijks leven in de dorpen en de taakverdeling bij het werk tussen mannen en vrouwen. Hij deed er pastoraal werk, gaf les en medische verzorging aan de mensen. Hij had zijn medische kennis opgedaan op de Memisacursus in Rotterdam. De lagere school was “het portaal voor de kerk”. De kinderen moesten leren lezen, mede als voorbereiding op het doopsel. Hij werd bijgestaan door catechisten. In de dorpen was men aanvankelijk niet vriendelijk voor de missionarissen. Het werk was nog gericht op bekeren. Hij had een eigen missiemethode: “blijven bezoeken en na een tijdje worden ze christen”. Traditionele gebruiken, zoals voorouderverering en offers brengen, en de medicijnmannen stonden een bekering vaak in de weg. In Marau kwam een uitgebreid lagere school met een internaat van de broeders maristen. Boeiend vertelt pater Van Houte over de verhouding tussen de jongere missionarissen en de oude Franse missionarissen die nog gewerkt hadden in een tijd dat men in de dorpen vijandig stond tegenover hun aanwezigheid. Zij moesten zich nog verweren tegen de bedreigingen van de kant van de mensen. In 1941 ging hij naar een nieuwe missiepost: Rokera op het eiland Malaita. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwamen de Japanners in mei 1942 naar de Solomoneilanden. Zij bezetten de eilanden. Verschillende paters en zusters werden vermoord en anderen moesten vluchten of onderduiken. Enkele paters werden naar Australië geëvacueerd. Na de oorlog keerde hij via Rokera in 1945 terug naar Nederland, waar hij tot 1950 op verschillende plaatsen werkzaam was. Hij schreef er twee boeken om de mensen hier in te lichten over het missiewerk op de Solomoneilanden. In 1948 verscheen *Liefde tussen vulkanen* en in 1950 *Krijgstocht van pater Bernard*. Beide boeken gaan over de Franse paters en hun moeilijkheden met mgr. Aubin, die volgens hem nooit bisschop had moeten worden. In 1950 keerde pater Van Houte terug naar Rokera en Maura waar het werk weer op de oude voet werd voortgezet. De missiestaties en de dorpen werden zwaar getroffen door een cycloon die enorme schade toebrengt. Pater Van Houte verteld over de herstelwerkzaamheden. Hierna gaat hij nog beknopt in op enkele onderwerpen zoals de catechisten, de eigenlandse roepingen, de lekenorganisaties zoals het Maria Legioen, de oecumene, de politieke en economische situatie. Tot slot geeft hij zijn missionaire visie. Daaronder wil hij verstaan de mensen op een hoger materieel en geestelijk niveau brengen en het geloof wortelen in de plaatselijke cultuur. In 1955 vertrok hij uit Marau om gezondheidsredenen en ging hij naar Australië.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden; Bisdom Honiara; Maristen; Aubin, J.M.; Pastoraal; Onderwijs; Catechisten; Tweede Wereldoorlog; Eigenlandse roepingen; Lekenorganisaties; Maria Legioen; Oecumene; Politieke situatie; Missionaire visie.

C.J. Kamphuis

KMM 699

* 18 september 1916 / interview: 13 oktober 1982, 200 minuten.

Werkgebied: Solomoneilanden 1946-1982.

Functie: pastoraal; overste; beleid.

Pater Christiaan Kamphuis was werkzaam op de Solomoneilanden vanaf 1948 tot 1965 op het eiland Malaita, van 1965 tot 1971 op het eiland Guadalcanal en vanaf 1971 weer op het Malaita. In de jaren 1965 tot 1971 was hij regionaal overste van de maristen. In dit zeer lange en zeer gedetailleerde interview worden wij betrokken bij alle gebeurtenissen na de Tweede Wereldoorlog op de Solomoneilanden. In 1948 was er nog sprake van een echte 'missiekerk' van de maristen. Zijn eerste missiestatie was Rohinari in het noorden van het eiland Malaita. Pastoor was pater B. van de Walle die hem inwerkte. Van de Walle was vóór de Tweede Wereldoorlog begonnen met een catechistenschool. De taal was moeilijk, het voedsel sober en de behuizing bedompt. Vervoer alleen per voet of met de kano. Wegen waren er niet. Hij gaf wat godsdienst en Engels op de catechistenschool. Hij bleef er een half jaar en trok naar Takwa in het zuiden en kwam bij een oude Franse pater te werken. Alles was hier nog primitief. Kerkje en huis waren nog van bladeren, alleen de Zusters Maristen (SMSM) hadden een huis van hout. De Franse pastoor was een "oude trant missionaris". Er moesten schooltjes komen. In Takwa werd hij geconfronteerd met het streven naar onafhankelijkheid. Er was een beweging van chiefs in de dorpen gericht tegen de Engelse regering om meer macht te krijgen. De Solomoneilanden waren een Engelse kolonie (protectoraat). De maristen zaten er midden tussen in. De apostolisch vicaris mgr. J.M. Aubin SM (1935-1958) was ook voor onafhankelijkheid, maar was wat bang van aard. De apostolisch vicaris legde de nadruk op opleiding. Hij begon een seminarie in Tinaru voor de diocesane priesteropleiding. In bijna alle dorpen waren catechisten, maar er was geen opleiding voor hen. De mensen hielden ervan om het evangelie en de catechismus te horen. De leermiddelen die gebruikt werden, waren Franse platen met vragen en antwoorden. Pater Kamphuis besteedde veel zorg aan de gezondheid van de mensen. Had altijd spuit en medicamenten bij zich. De relatie tussen missie en koloniale regering werd einde jaren vijftig, begin jaren zestig steeds moeilijker. De katholieke missie kreeg niets van de Engelse koloniale regering. De schoolstrijd kwam op. Het doel van de missiescholen was om bij te dragen aan de ontwikkeling van de bevolking, maar ook om contact te krijgen met de mensen. Later werden de missiescholen genationaliseerd. Hierna vertelt pater Kamphuis over de eigen gewoonten en gebruiken van de bevolking bij geboorte, initiatie, trouwen etc. Offers brengen was een stamgebeuren. Polygamie kwam vooral voor bij de chiefs. Er waren traditionele huwelijksgebruiken en moderne huwelijksproblemen. Vervolgens komt hij terug op de catechisten. De catechistenschool van pater Van de Walle was door de oorlog stilgelegd. Na de oorlog werd opnieuw gestart met een catechistenschool van twee jaar. De catechisten kregen onderricht in de H. Schrift en leerden voorgaan in de zondagsdienst. Zij werkten onbezoldigd in de dorpen. Soms was er een kleine bijdrage van de parochianen. Ondanks hun korte opleiding hebben de catechisten na de oorlog "mooi werk" gedaan. Zij waren wegbereiders en informanten van de missionarissen. De paters hielden hen de hand boven het hoofd, zodat zij ook erkend werden door de mensen. Zonder de catechisten was het werk van de missionarissen bijna onmogelijk geweest. In 1958 werd mgr. D.W. Stuyvenberg SM benoemd tot apostolisch vicaris. Hij werkte hard, was zeer behulpzaam voor de missionarissen, bouwde staties op en zorgde voor een goede huisvesting. Deed veel aan fondsenwerving. Had een eigen bisschopsraad, maar delegeerde moeilijk. Wilde alles zelf doen. De uitkomst daarvan frustreerde de paters soms wel. Hij liet toe dat het kleinseminarie in Tinaru opgeheven werd. Volgens Kamphuis heeft de sluiting van dit seminarie de missie flink achteropgezet. Het was in die tijd nog niet moeilijk om priesterroeping te krijgen.

Uit de studenten van het begin zijn enkele goede priesters voortgekomen, maar dit had door moeten gaan. Ook kregen oud-studenten van het kleinseminarie, die geen priester werden, gemakkelijk een baan bij de koloniale regering. Hetgeen soms een voordeel was voor de missionarissen. Na 19 jaar werd Kamphuis benoemd tot regionaal overste van de maristen. Hij eindigt dit eerste deel met het geven van een overzicht van hetgeen zoal bereikt was op de missiestaties Takwa en Taniga op het eiland Malaita in de afgelopen negentien jaar. Begonnen bij een oude Franse pater, heeft hij daarna het parochieleven vorm gegeven met de oprichting van verenigingen voor de jeugd en het Maria Legioen. Het was een periode van uitbouw en het begin van ontwikkelingshulp aan de bevolking. Daarvoor was er niets. De paters hadden ook een kleine plantage en hielden vee om in hun eigen levensonderhoud te kunnen voorzien. In 1965 verhuisde pater Kamphuis naar Visale op het eiland Guadalcanal. Hij begon aan zijn nieuwe functie van regionaal overste. Eerst geeft hij een overzicht van al zijn voorgangers in deze functie. Daarna vertelt hij wat de functie inhield. In die tijd lag alle autoriteit bij de bisschop. Deze deed de benoemingen voor de missiestaties en niet de missieoverste. Dit gaf soms spanningen tussen bisschop en regionaal overste. Kamphuis wilde dat veranderen en meer invloed kunnen uitoefenen op het beleid bij benoemingen binnen het bisdom. In 1966 was het apostolisch vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden namelijk verheven tot een autonoom bisdom Honiara. Na het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) moesten orden en congregaties 'contracten' sluiten met de nieuw gevormde bisdommen waarin de verhouding met het bisdom nader geregeld werd. Ondanks dit contract tussen het bisdom en de Sociëteit van Maria (SM) bleven de knelpunten. De eenzaamheid van de missionarissen op de staties bleef groot. Er waren er die trouwden met eigenlandse zusters en uittraden. Een probleem was dat alleen de bisschop een boot had. Vanwege de hoge kosten hadden de paters maristen zelf géén boot. Daardoor waren de contactmogelijkheden met de andere maristen beperkt. Om de zoveel tijd kwamen de maristen samen voor een retraite en onderling contact. De documenten van het Tweede Vaticaans Concilie werkten langzaam door zowel in de bisdomstructuur (instelling van een Pastorale Raad) als in de pastorale praktijk. De mensen werden bewuster. Zij werden meer betrokken bij het 'kerkzijn'. De paters concentreerden zich na het concilie meer op het pastorale werk, terwijl leken meer betrokken werden bij het ontwikkelingswerk. De overdrachtsgedachte leefde nog niet zo sterk, omdat er te weinig priesters waren. Er vond meer overdracht plaats naar de leken. De catechistenopleiding werd sterk verbeterd. Ook werd in deze periode dat Kamphuis regionaal overste was (1965-1971) een aanzet gegeven tot de opname van eigenlandse broeders en priesters in de sociëteit. Het contract met het bisdom gaf ondanks de goede persoonlijke relatie moeilijkheden met de bisschop. Volgens Kamphuis zagen de meeste bisschoppen de congregaties slechts als "leveranciers van missiepersoneel", waarover zij konden beschikken zoals het de bisschoppen goed uitkwam. Op het kapittel van de maristen in 1971 werd de functie van regionaal overste opnieuw beschreven en werden bepalingen aangenomen opdat zijn opvolger als regionaal overste het beter zou kunnen doen. Na afloop van zijn verblijf in Visale keerde pater Kamphuis terug naar het eiland Malaita. Hij ging er werken in de dorpen Dala en Buma. In dit derde deel van dit interview komen een aantal onderwerpen aan de orde die een goed beeld geven van een verandering in de missiemethode en missiedoelstelling: niet het bekeren of kerkopbouw, maar de vorming van leken stond nu centraal. Kamphuis richtte een Centrum voor Lekenvorming op. Hij geeft een overzicht van de cursussen, de docenten en financiële middelen. In het kader van het lekenapostolaat werd veel aandacht geschonken aan de vorming van jeugdgroepen zowel groepen voor meisjes als voor jongens. Ook startte hij met een zondagsschool, omdat op de generationaliseerde scholen geen godsdienstles meer gegeven werd. Ander onderwerpen zijn: de Adult Education, de landbouwschooltjes en de medische

dienstverlening. De zusters hebben het onderwijs en de medische dienst moeten overdragen aan de regering, waardoor zij een “trekpleister” zijn gaan missen, waarmee zij contact met het volk hielden. Pater Kamphuis sluit dit interview af met een evaluatie en een toekomstvisie. Hij is niet onder de indruk van de geestelijke en religieuze ontwikkeling. Er zijn wel eigenlandse roepingen, maar de meeste priesters, zusters en broeders haken na enige tijd weer af. Hun klacht was dat zij vaak niet gehoord werden als “stem van het eigen volk” en dat zij niet goed begeleid werden. In 1982 werd op het eiland Malaita een zelfstandig bisdom Auki opgericht. Hij eindigt met een beschouwing over de rol van de missionaris in de toekomst. Hij is van mening dat het zo niet langer door kan gaan, maar er is nog geen oplossing. Er zijn te weinig priesters en het werk zou beter verdeeld moeten worden. Pater Kamphuis is na dit interview teruggekeerd naar Malaita.

Trefwoorden: Bisdom Honiara; Bisdom Auki; Aubin, J.M.; Stuyvenberg, D.W.; Maristen; Pastoraal; Traditionele zielzorg; Zusters Maristen; Catechisten; Catechistenschool; Priesteropleiding; Seminarie; Koloniale regering; Onafhankelijkheid; Fondsenwerving; Tweede Vaticaans Concilie; Overste; Beleid; Contract bisdom-congregatie; Eigenlandse priesters; Eigenlandse zusters; Missiemethode; Missiedoelstelling; Leken; Adult Education; Landbouwonderwijs; Overdracht; Gezondheidszorg.

B. Laarveld

KMM 323

* 10 september 1923 / interview: 23 september 1980, 270 minuten.

Werkgebied: Solomoneilanden 1951-1980.

Functie: pastoraal.

Pater Bernard Laarveld vertrok in 1951 naar de Solomoneilanden waar hij als pastor werkzaam was op verschillende missiestaties op de eilanden Guadalcanal en Malaita: Tarapaina (1951-1952), Rohinari (1952-1953), Tarapaina (1953-1954), Rokera (1954-1955), Hautonina (1956-1957), Buma (1957-1959), Uru (1959-1967), Takwa (1967-1972), Rokera (1973), Rohinari (1973-1975), Tangarara (1976-1978), Tenaru (1978-1980) en Honiara (1980-). Over al deze missiestaties en zijn werk daar krijgen we informatie. Hij had bij vertrek weinig kennis van het missiegebied van de maristen. De Sociëteit der Maristen was niet opgericht als een missiecongregatie. Missie kreeg wel aandacht op het seminarie. Onder missie werd toen verstaan “de kerk vestigen”. Pater Laarveld begint zijn interview met een beschrijving van zijn reis via Australië naar de Solomoneilanden. Hij kwam aan in Honiara. Apostolisch vicaris was mgr. J.M. Aubin SM (1935-1958) waarvan we een profielschets horen. Hij werd benoemd voor Tarapaina op het eiland Malaita. De bevolking bestond uit vissers aan de kust en bushmensen in het binnenland. Het begin was erg moeilijk. Pater Laarveld heeft vier talen moeten leren, zonder begeleiding. Het was ook de tijd van massabekeringen. Zelf heeft hij de laatste groep gedoopt. De voorbereiding op de doop geschiedde door gebrekkig opgeleide catechisten. De motivatie voor bekering was bescherming zoeken tegen geesten. De achtergronden van de geestesverering worden belicht. Het geloof is gebouwd op angst voor de geesten. Hij wilde de angst voor geesten niet verwisselen voor een nieuwe angst voor hel en verdoemenis. In die tijd was de opbouw van een structurele kerk nog een voornaam missiedoel. Hij opteerde voor een andere doelstelling: de mensen zelf helpen. Toen pas begon de theologie voor hem te leven. Pater Laarveld vertelt over deze beïnvloeding door de plaatselijke omstandigheden van zijn persoonlijke opvattingen over kerk en missie. Het leven op zijn eerste missiestatie was hard en de eenzaamheid groot. Had weinig boeken. In 1958 werd pater D.W. Stuyvenberg SM benoemd tot apostolisch vicaris. Pater Laarveld vergelijkt mgr. Aubin met mgr. Stuyvenberg. Met zijn komst veranderde er het een en ander. De bevoorrading van de missionarissen liep tot dan toe nog steeds via de missieprocur in

Sydney. Alles werd ingevlogen. De bijdrage van de bevolking was gering. Onder de nieuwe bisschop werd dit anders geregeld. Er kwamen eigen bijdragen van de parochianen via de collectes. Er kwamen meer scholen en er kwam aandacht voor de opleiding van catechisten en de vrijwilligers. In 1969 kreeg pater Laarveld de opdracht een nieuwe missiestatie in te richten in Uru. De statie in Hautonina werd opgeheven. De redenen om deze statie op te heffen en een nieuwe statie in Uru te beginnen worden vermeld. Pater Laarveld bouwde er een nieuwe kerk en een schooltje. Hij bleef er acht jaar. Het aantal katholieken was gering. Het district Uru was een van de armste en primitiefste gebieden. Er was praktisch geen geld. In Uru kon hij veel lezen en zijn theologie herijken. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) beïnvloedde zijn visie op de kerk en zijn aanwezigheid daar. Het begrip kwam op dat de mensen een “eigen waardigheid” zochten. Het waren jaren van bezinning en reflectie. In 1967 volgde een benoeming voor Takwa. Een andere plaats met een grote school. Pater Laarveld bespreekt hierna de situatie van de eigenlandse priesters, zusters en catechisten. Van 1975 tot 1976 volgde hij een cursus aan het East Asian Pastoral Institute (EAPI) in Manila. Daarna volgde een benoeming voor Tangarara op het eiland Guadalcanal. Tot slot van dit interview geeft pater Laarveld zijn visie op de toekomst van de katholieke kerk op de Solomoneilanden. Hij laat in dit verband een groot aantal onderwerpen de revue passeren zoals de opleiding van catechisten op de catechistenschool, de problemen in de parochies, de vorming van een basisgemeenschap, de structuur van het bisdom, de diocesane clerus, de inschakeling van leken en de Moro-beweging. Hij eindigt zijn verhaal met de vaststelling dat de missiecongregaties te veel denken aan de eigen toekomst en te weinig aan de toekomst van de lokale kerk. Na dit interview keerde pater Laarveld terug naar de Solomoneilanden.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden; Bisdom Honiara; Maristen; Aubin, J.M.; Stuyvenberg, D.W.; Bekerings; Pastoraal; Parochielevens; Spiritisme; Catechese, Catechisten; Tweede Vaticaans Concilie; Eigenlandse priesters; Eigenlandse zusters; Leken; East Asian Pastoral Institute; Moro Movement; Bisdomvorming; Diocesane priesters.

K. Leemans

KMM 330

* 20 september 1913 / interview: 20 november 1978, 270 minuten.

Werkgebied: Solomoneilanden 1946-1975.

Functie: pastoraal.

Pater Karel Leemans heeft van 1946 tot 1975 op de Solomoneilanden gewerkt. Op het kleinseminarie werd wel gesproken over missie, maar alleen diegenen die er werkelijk om vroegen mochten naar de missie gaan. In 1946 kreeg hij zijn benoeming voor de missie. Met vier paters reisde hij via Australië en Nederlands Nieuw-Guinea naar het eiland San Christobal. Het interview begint met een beschrijving van de missiestatie onder leiding van Franse missionarissen. Op de statie stonden een kerk, een school, een huis van de paters met een internaat voor de jongens, een huis van de zusters met een internaat voor de meisjes, een kliniek en een wasserij. In de ochtend gaf hij les op de school en in de middag werkte hij met de jongens in de tuin (de school werd niet gesubsidieerd, moest zelf in het onderhoud voorzien). Om de drie maanden op missiereis in het binnenland. Uitvoerig gaat pater Leemans in op de bedoeling met school en internaten “op statie houden tot ze gingen trouwen”. De jongens en de meisjes die trouwden moesten modelgezinnen worden die later in hun dorpen steunpilaren voor de missionarissen moesten worden. Uit de internaatsleerlingen kwamen vaak de catechisten voort. Er was een aparte catechistenschool. Na deze beschrijving van de statie gaat pater Leemans nader in op de plaatselijke gewoonten en gebruiken. Het doel van de missie zag hij ook als een verbreken van het isolement van de mensen. Na de oorlog begon de apostolisch vicaris mgr. J.M. Aubin SM met een

kleinseminarie. De bisschop wilde seculiere priesters. Pater Leemans heeft een eigen opinie over dit vraagstuk van de opleiding van eigenlandse priesters en bespreekt de moeilijkheden die dit met zich meebrengt. Na de wijding gingen de eerste eigenlandse priesters terug naar hun eigen eiland en dorp. Daar kwamen problemen van met de familie. Op materieel gebied mochten deze priesters namelijk niets weigeren aan hun familie. Zij konden alleen maar terugvallen op de bisschop en niet op een congregatie of communiteit. Zij stonden er alleen voor. Leemans was van mening dat eigenlandse priesters eerst moesten intreden bij de Sociëteit van Maria (SM). In congregatieve verband hadden zij dan steun aan elkaar. Zij waren dan in zijn ogen beter opgewassen tegen de moeilijkheden die ze nu ondervonden op de staties en bij de familie. Hij had dit voorstel dikwijls aangekaart bij mgr. D.W. Stuyvenberg SM, maar die hield vast aan de opleiding van een eigenlandse diocesane clerus. Er zijn dan ook in zijn tijd slechts twee of drie eigenlandse seminaristen na hun studie bij de Sociëteit van Maria (SM) ingetreden. Het onderwijs kwam in handen van de regering. Dit hield in dat er geen godsdienstonderwijs meer op de school gegeven kon worden. Het godsdienstonderwijs liep nu via de catechisten. Er kwam dan ook meer aandacht voor hun opleiding. Het succes van de missie hing af van de motivatie van de catechisten. Volgens pater Leemans was een goede methode om de mensen te motiveren om voor de kerk te gaan werken nog niet gevonden. Het ging allemaal moeizaam. Hij vergelijkt deze kerkelijke situatie met die bij de overheid. De Solomoneilanden waren een Engelse kolonie (protectoraat). De katholieke missie had de mensen bewust gemaakt van een eigen identiteit en eigen waardigheid. Nu werkten er goede katholieke mensen op bestuursfuncties. Het wereldlijk bestuur was er in betrekkelijk korte tijd erin geslaagd om de mensen tot zelfbestuur te brengen in tegenstelling tot de kerk. In 1976 keerde pater Leemans om gezondheidsredenen voorgoed terug naar Nederland.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden; Bisdom Honiara; Aubin, J.M.; Stuyvenberg, D.W.; Maristen; Pastoraal; Traditionele zielzorg; Catechisten; Catechistenschool; Godsdienstonderwijs; Onderwijs; Internaat; Eigenlandse priesters; Priesteropleiding; Seminarie; Politieke situatie.

J. Snijders

KMM 698

* 2 mei 1928 / interview: 11 oktober 1982, 257 minuten.

Werkgebied: Solomoneilanden 1953-1970.

Functie: pastoraal; missieassistent.

Pater Jan Snijders was van 1953 tot en met 1970 werkzaam op de Solomoneilanden. Van 1970 tot 1981 was hij missieassistent van de generaal overste van de Sociëteit van Maria (SM) in Rome. Deze had vier assistenten, waarvan er een belast was met de zorg voor de missie. In deze functie heeft hij nog meerdere malen de eilanden bezocht. Hij was als missieassistent onder andere verantwoordelijk voor de 'contracten' die zijn congregatie afsloot met de bisschoppen in de diverse bisdommen in de kerkprovincie Rabaul (New Britain, New Ireland, Solomoneilanden) waar maristen werkzaam waren. In dit interview gaat hij eerst uitgebreid in op zijn eigen missieperiode en vervolgens op zijn werkzaamheden als missieassistent van de generaal overste. Het interview begint met een uitvoerige toelichting op zijn keuze voor de missie: "de gedachte dat een theoloog meer of minder in Europa niets zou verbeteren en dat er in de missielanden veel mensen zijn die niets hebben". Hij vertrok met de boot uit Genua en reisde naar Sydney in Australië, waar de maristen een missiecentrum hadden. Na tien dagen reisde hij door naar Honiara. Daar kreeg hij van de apostolisch prefect mgr. J.M. Aubin SM een benoeming voor de missie op het eiland San Cristobal. Pater Snijders geeft een profielschets van deze Franse missiebisschop. Daarna horen we een beschrijving van de situatie van de missie op de Solomoneilanden anno 1953. De gebouwen waren erg primitief. Tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) was veel

verwoest. Op het hoofdeiland Guadalcanal was de laatste grote slag met de Japanners geleverd. Op het eiland San Cristobal was in 1909 een missiestatie opgericht: Wainoni Bay. In 1950 werd te Mami een tweede statie ingericht. Sniijders heeft op beide missieposten gewerkt. Het eiland was 100 bij 30 km groot en telde circa 7000 inwoners waarvan er 2000 katholiek waren. De Melanesiërs waren primitieve mensen en woonden in kleine dorpjes. De levensstandaard was zeer laag en het sterftecijfer van de kinderen zeer hoog. Het voedsel was ontoereikend. Het missiewerk bestond uit dorpen en scholen bezoeken. Leraren waren er nog niet. De paters en de zusters gaven zelf les op de schooltjes. Deze missiereizen waren zeer vermoeiend, alles te voet door het berglandschap. De dagorde op deze tochten met dragers was nauwgezet. Pater Sniijders geeft daarna gedetailleerd informatie over de beide missiestaties Wanoni Bay en Mami. De paters leefden als de mensen zelf. Winkels waren er niet. Men at het lokale voedsel. Andere benodigdheden moesten van buiten komen. Men bestelde die bij het missiecentrum in Visale. De bisschop mgr. Aubin vond men erg zuinig. Deze deed het met het geld wat hij van de Congregatio de Propaganda Fide in Rome kreeg. Bij zijn opvolger mgr. D.W. Stuyvenberg, die er zelf op uit trok om geld binnen te krijgen, werd het allemaal wat beter. Op beide staties werkten ook zusters: de Zusters Maristen (SMSM) en een eigenlandse congregatie The Daughters of Mary Immaculate (DMI). De zusters zorgden voor de missieschooltjes, de internaten, de kliniekjes en deden het huishouden van de paters. Een belangrijke steun voor de missionarissen was de catechist. Deze stond tussen de paters en de gemeenschap. Elk dorp had een catechist. Deze werd gekozen door de paters en niet door de bevolking. In de jaren dertig was er een catechistenschool, maar deze was tijdens de oorlog weer gesloten. Een groot probleem bij de verkondiging was de taal. Er waren wel drie of vier talen op het eiland. De verkondiging was weinig georganiseerd. Ieder deed wat hij zelf goed achtte. Het isolement was erg groot, de afstanden waren erg groot en slechts twee of drie keer per jaar kwam er een boot langs. Hierna geeft pater Sniijders nog informatie over de bestuursstructuur van het eiland, de dorpschouwen, de gebruiken en de gewoonten van de bevolking en de evangelische kerk die ook op het eiland werkte. Na drie jaar werd hij overgeplaatst naar op het eiland Malaita. Een andere bevolking. Tot 1930 was Malaita een zeer gevaarlijke plaats, de mensen lieten zich niets door de blanken gezeggen. In die tijd werden nog een aantal regeringsmensen gedood. De oude missiestatie Buma was in 1912 gesticht en in 1950 werd een tweede missiestatie ingericht in Dala. Sniijders ging in 1956 naar Dala. Hij vertelt hoe hij deze moeilijke plaats overnam van een Amerikaanse missionaris en hoe hij het systeem van catechese en catechisten veranderde: niet meer betalen, maar alles zelf laten doen. In 1958 kwam er weer een catechistenschool. Daarnaast was er een lager school met vier klassen en een vervolgschool van de broeders voor de jongens en een vervolgschool van de zusters voor de meisjes. De regering was in 1953 begonnen met een kweekschool. Vanaf 1963 kwamen er regelmatig goede leraren van de kweekschool en hoefden de paters niet meer zelf voor de klas te staan. Hierna gaat pater Sniijders in op de pastorale geschiedenis van Dala en de gebruiken en gewoonten van de lokale bevolking van Malaita. De mensen kregen steeds meer verantwoordelijkheidsbesef. Sniijders nam hen serieus en dat stimuleerden hen volwassen kerkleden te zijn. In 1958 werd mgr. D.W. Stuyvenberg SM benoemd tot apostolisch vicaris. Mgr. Aubin was oud en er ging niet veel meer van hem uit. Stuyvenberg was het tegenovergestelde, actief en betrokken. Hij ging over tot fondsenwerving voor een nieuwe school, voor huizen en projecten. De missiestaties werden nu beter uitgerust. Een groot probleem werd de training van de catechisten. Er werd een nieuwe catechistenschool gebouwd. Maar men werd het echter niet eens over de positie en de taak van de catechisten in de dorpen. Kandidaten konden meteen na de lagere school een tweejarige opleiding tot catechist krijgen en daarna een benoeming voor een missiepost. De opzet faalde en men greep daarna terug

op het oude systeem van de catechist die zonder opleiding meteen al in dienst kwam van de missiepost. Uitvoerig gaat pater Sniijders in op deze problemen en zijn pogingen om te komen tot een ander systeem: namelijk uit de onderwijzers catechisten rekruteren. Deze onderwijzers hadden een degelijke opleiding en konden naast de reguliere vakken op de schooltjes ook godsdienstonderwijs geven. Even moeizaam ging het er aan toe bij de pogingen te komen tot een seminarie voor een diocesane clerus. In 1951 werd begonnen met een kleinseminarie. Het werd geen succes en anno 1982 zijn er slechts drie eigenlandse priesters. Sniijders bleef tot 1966 op Malaita. In die tijd vond het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) plaats. Hij vertelt wat het concilie voor hem persoonlijk betekend heeft. Hij las er veel over en kwam tot een nieuwe missievisie. Het concilie had verder weinig invloed op andere missionarissen behalve in de liturgie en het gebruik van de landstaal. Pater Sniijders trof in de jaren vijftig een paternalistische kerk aan waar alles uitging van de missionarissen en het volk er passief tegenover stond. In de jaren zestig groeide hij wat af van zijn collega's die niet lazen. Er waren ongeveer 30.000 katholieken op de Solomoneilanden en 35 paters en dan nog zusters en broeders. De missionarissen waren niet klaar voor de moderne tijd. Aspiraties voor onafhankelijkheid en dekolonisatie werden gevoed door ressentimenten tegen de blanken en tegen sommige missionarissen. Er waren verschillende bewegingen die zich inzetten voor de politieke onafhankelijkheid zoals de Moro Movement, de Cargo Cult en de Marching Rule. Vooral de laatste beweging werd door de regering de kop ingedrukt. De twee andere bewegingen waren meer reactionair, wilden terug naar het verleden en alles wat nieuw was uitschakelen. In 1967 werd pater Sniijders benoemd voor Tenaru op het hoofdeiland Guadalcanal. Hij bleef hier drie jaar. Hierna volgt het tweede deel van het interview dat betrekking heeft op zijn werkzaamheden als missieassistent van de generaal overste in Rome. In 1969 had een kapittel van de provincie Oceanië van de Sociëteit van Maria (SM) plaatsgevonden om vertegenwoordigers te kiezen in het Generaal Bestuur. Er waren 300 mensen uit acht landen aanwezig. De onzekerheid onder de missionarissen was groot. Sniijders stond alleen in zijn nieuwe missievisie. Zijn optie was niet nog meer missionarissen zenden, maar "eigen mensen, priesters, zusters, broeders én leken, opleiden voor taken in de kerk". Na 130 jaar werken in Oceanië zat er nog geen enkele eigenlandse marist in het provinciaal kapittel, het waren allemaal buitenlanders. In 1970 werd hij benoemd tot assistent in het Generaal Bestuur. Hierna schetst hij de problemen in de provincie Oceanië. De organisatiestructuur was sterk verouderd. De interne structuur van de provincie werd aangepast, de provinciaal ging in Fiji wonen. Begonnen werd met een eigen opleiding voor de maristen. Het noviciaat kwam in Fiji en het seminarie in Bamana. Er kwam een scheiding tussen de bisdommen en de sociëteit. Nu zijn de meeste bisschoppen eigenlandse mensen die géén lid zijn van de sociëteit. Religieuzen, diocesane priesters en de maristen zijn nu bijna overal georganiseerd. Als lid van het algemeen bestuur maakte pater Sniijders diverse reizen naar de missiegebieden van de congregatie. Het bestuur moest zich de nieuwe missionaire visie nog eigen maken en leren dat het bestuur de missionarissen moest beschermen tegen de bisschoppen. Sniijders meent dat het religieuze leven alleen kans heeft in het kader van internationale congregaties. Hij geeft zijn oordeel over het vraagstuk óf alleen een diocesane clerus opleiden óf daarnaast óók eigenlandse leden aannemen voor de eigen congregatie. Het is een complex en actueel onderwerp: de bisschoppen respecteren de onafhankelijkheid van de congregaties niet, zij beschouwen de missionarissen slechts als pastorale werkers in hun bisdom. Zij willen een diocesane clerus. Andere onderwerpen die pater Sniijders nu aansnijdt zijn de vorming van eigenlandse priesters, de religieuze vorming van eigenlandse maristen, de bijscholingscursussen voor missionarissen die overal in de wereld van de grond kwamen, de literatuur voor missionarissen en het ontwikkelingswerk. Over al deze

vraagstukken geeft hij zijn zeer uitgesproken mening. Het volgende onderwerp is de nieuwe relatie in de jaren zeventig die groeide tussen enerzijds de bisschop en anderzijds de overste van de religieuzen. In de jaren zestig behoorden de religieuzen bij het bisdom, nu werden zij meer 'gastarbeiders' in het bisdom, een religieuze groep die samenwerkte met het bisdom. Hij onderstreept in dit verband de noodzaak tot het sluiten van goede 'contracten' tussen de congregaties en de bisschoppen. Het belang van een gemeenschapsleven werd sterk gevoeld: "we zijn een groep religieuzen ten dienste van de kerk, maar we zijn de kerk niet". Tot slot geeft pater Snijders zijn visie op de toekomst van de maristen in Oceanië, de vorming van basisgemeenschappen, de toekomst van de vrouwelijke religieuzen en de nieuwe vormen van pastoraal. Na dit interview keerde pater Snijders terug om docent te worden aan het seminarie in Bamana.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden; Bisdom Honiara; Aubin, J.M.; Stuyvenberg, D.W.; Maristen; Beleid; Pastoraal; Traditionele zielzorg; Onderwijs; Kweekschool; Seminarie; Eigenlandse priesters; Celibaat; Eigenlandse zusters; Zusters Maristen; Daughters of Mary Immaculate; Tweede Wereldoorlog; Moro Movement; Cargo Cult; Marching Rule; Protestanten; Tweede Vaticaans Concilie; Missievisie; Liturgie; Catechese; Catechisten; Fondsenwerving; Eigenlandse maristen; Politieke situatie; Onafhankelijkheid; Missieassistent; Generaal Bestuur; Contract bisdom-congregatie; Gemeenschap.

D.W. Stuyvenberg

KMM 518

* 14 april 1909 / interview: 8 augustus 1980, 165 minuten.

Werkgebied: Solomoneilanden 1936-1980.

Functie: pastoraal; bisschop; beleid.

Pater Daniël Stuyvenberg vertrok na zijn priesterwijding in 1936 naar de Solomoneilanden. Maristen kunnen niet gestuurd worden naar de missie, zij moeten het zelf aanvragen aan het Generaal Bestuur in Rome. Pater Stuyvenberg wilde aanvankelijk naar Noorwegen, maar koos voor de Solomoneilanden. Hij ging eerst naar Visale, het centrum van de missie van de Sociëteit van Maria (SM) op Guadalcanal. Hij bleef er enige tijd om de taal te leren. In 1939 werd hij benoemd voor de missiestatie Buma op het eiland Malaita. Daar bleef hij tot 1958. In dat jaar werd hij benoemd tot opvolger van mgr. J.M. Aubin SM die van 1935 tot 1958 apostolisch vicaris van de Zuid-Solomoneilanden was. Mgr. Stuyvenberg bestuurdde de missie als apostolisch vicaris tot 1966. Op 4 december 1966 voerde paus Paulus VI in Oceanië de bisschoppelijke hiërarchie in en werden een groot aantal prefecten en vicarissen benoemd tot bisschop. Mgr. Stuyvenberg werd in 1966 bisschop van Honiara. In 1978 werden de Solomoneilanden onafhankelijk en werd het bisdom Honiara verheven tot aartsbisdom met als suffragaanbisdommen het bisdom Aiki en het bisdom Gizo. In dit interview geeft mgr. Stuyvenberg informatie over zijn werk als missionaris op het eiland Malaita en daarna over zijn ambtsperiode als bisschop. Het interview begint met een beschrijving van zijn reis per boot via Rome en Sydney naar Guadalcanal met Visale, het hoofdkwartier van de missie van de maristen waar ook de apostolisch vicaris woonde. Hij arriveerde er in 1937. We krijgen een profielschets te horen van mgr. Aubin: "een heilig man met veel moeilijkheden en een kleine mentaliteit". Pater Brugmans was er pastoor en hielp nieuwe missionarissen op weg. De missiestatie in Visale was in 1937 een "established" kerk en had zelfs al een drukkerij. Ook van pater Brugmans krijgen we een profielschets. Hij was heel strikt in alles. Stuyvenberg leerde er de taal, deed er regelmatig aan huisbezoek en bezocht de dorpen in de omgeving. In 1939 werd hij benoemd voor de missiestatie Buma op het eiland Malaita. Hierna vertelt hij uitvoerig over zijn pastorale en sociale werkzaamheden. We krijgen informatie over de catechismus die hij gebruikte, over de geestenverering en de angst

voor geesten, de gewoonten en gebruiken van de bevolking bij huwelijken en geboorten en hun vaak materiële motivatie om zich te laten dopen. De statie in Buma bestond uit een kerk en een jongens- en meisjesschool. Via de school kregen de missionarissen contact met de ouders. Het was een apostolaat via de school. Er was verschil in visie onder de missionarissen: sommigen wilden via huisbezoek contact maken met de mensen en anderen via de school. Deze laatste stroming won aan kracht. De kerk was gevestigd aan de kust, niet in het binnenland. Mgr. Stuyvenberg legt daarna uit hoe de kerk in de dorpen kon bestaan. Er was geen geld, men leefde van de opbrengst van het land. In het dorp nam de catechist een centrale plaats in. Leken gingen pas in de laatste jaren deelnemen aan activiteiten in de parochies en er ontstonden verenigingen zoals het Maria Legioen en de Katholieke Actie. Ook de onderwijzer was een grote steun voor de missionarissen. De katholieke scholen zijn door de regering in 1977 overgenomen en alles ligt nu anders. De Engelse regering in de koloniale tijd was treurig, maar werd na de Tweede Wereldoorlog beter. In 1958 werd hij benoemd tot apostolisch vicaris. Mgr. Aubin was een Franse bisschop in een Engelse kolonie (protectoraat) en dat was een moeilijke situatie. Er was géén geld en het vicariaat was min of meer gedesorganiseerd. Hij hoorde over de radio van zijn benoeming, terwijl mgr. Aubin nog van niets wist. Hij werd tot bisschop gewijd in Sydney, vertrok naar Honiara en nam het bestuur van het bisdom over. Hij stelde zich op de eerste plaats tot doel om de levensomstandigheden van de missionarissen te verbeteren (gezien ook zijn eigen trieste ervaring). Iedere missionaris moest een behoorlijk huis krijgen met meubilair. Geen luxe maar met essentiële zaken zoals een tafel, een bed, stoelen etc. Zijn tweede doelstelling was de zorg voor de catechisten te verbeteren. Beter betalen en zorgen voor een nieuwe opleiding voor catechisten en eigenlandse priesters. Hierover geeft hij uitleg. Zijn belangrijkste doelstelling was toch de kerk zelfstandig maken, onafhankelijk van steun uit het buitenland en los van de regering. Elk dorp moest gaan zorgen voor de eigen kerk en de woning van de paters. Ook moest men de eigen gaan catechist betalen. De kerk moest van de mensen worden en daarom de eigen gewoonten incorporeren in de liturgie. Het onderwijs was een zaak van de regering geworden, maar hij probeerde het godsdienstonderwijs weer terug te krijgen in de school. Uitgebreid gaat hij daarna in de priesteropleiding. Er is een seminarie voor diocesane priesters in Port Moresby op Papua Nieuw-Guinea met studenten van alle eilanden. Mgr. Stuyvenberg begon aan fondsenwerving in het buitenland niet alleen voor kerkelijke aangelegenheden, maar vooral ook voor sociale projecten (voor een waterleiding, varkensfokkerij, zaagmolen etc). Met “funds” het volk vooruit helpen. Hij geeft een beeld van zijn activiteiten op dit terrein. De kerk moest echter geen zakenman worden en deze projecten overdragen als zij eenmaal goed liepen. De verhouding met de andere kerkgemeenschappen zoals de anglicanen was goed. Binnen de Solomon Islands Christian's Association (SICA) kreeg de oecumene gestalte. Hierna gaat mgr. Stuyvenberg in op een probleem dat in de jaren zestig en zeventig in veel bisdommen gespeeld heeft: het personeelsbeleid en de relatie tussen de nieuwe bisdommen en orden en congregaties. De bisdommen kwamen voort uit de missiegebieden van orden en congregaties. Bij hun transformatie tot bisdommen ontstonden problemen. De missionarissen werden ‘medewerkers’ van het bisdom. Zij kregen nu met twee personen te maken: de bisschop en de missieoverste. Mgr. Stuyvenberg was behalve bisschop tevens regionaal overste van de maristen. Hij vond dat zelf geen goede zaak. De provinciaal zat in Sydney, waar ook de missieprocurer en het rusthuis van de maristen stonden. De missie op de Solomoneilanden was géén eigen missiegebied van de Nederlandse provincie maar van een internationaal gezelschap van maristen verenigd in de provincie Oceanië. Mgr. Stuyvenberg werkte aan de opleiding van seculiere priesters en níét aan de opleiding van eigenlandse maristen. Hij streefde ernaar om binnen tien jaar te kunnen beschikken over een

onafhankelijke seculiere geestelijkheid in zijn bisdom. Eigenlandse priesters werden naar zijn mening beter geaccepteerd door de bevolking dan de missionarissen. In 1978 werd de eerste eigenlandse priester Peter Kurongku tot hulpbisschop van Honiara gewijd. Om de dialoog met zijn priesters gaande te houden heeft hij een priesterraad ingesteld. Tot slot van dit interview vertelt hij uitvoerig over zijn relatie met zijn priesters, de leken die actief zijn in de kerken in de dorpen en Rome. Na dit interview keerde mgr. Stuyvenberg terug naar Honiara.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden; Bisdom Honiara; Aubin, J.M.; Kurongku, P.; Missieprocurer; Maristen; Generaal Bestuur; Pastoraal; Bisschop; Beleid; Sociaal werk; Traditionele zielzorg; Geestenverering; Maria Legioen; Katholieke Actie; Gezondheidszorg; Onderwijs; Financiën; Fondsenwerving; Seminarie; Eigenlandse priesters; Eigenlandse zusters; Zusters Maristen; Tweede Wereldoorlog; Onafhankelijkheid; Solomon Islands Christian's Association; Oecumene; Leken; Catechese; Catechisten; Eigenlandse maristen; Regionaal overste; Provinciaal.

B.A.M. van de Walle

KMM 581

* 7 januari 1905 / interview: 3 april 1979, 285 minuten.

Werkgebied: Solomoneilanden 1933-1960.

Functie: pastoraal; provinciaal; beleid.

Pater Bernard van de Walle was van 1933 tot 1960 werkzaam op de Solomoneilanden. Hij was een van de eerste Nederlandse missionarissen in Oceanië, kende vele pioniers van het eerste uur, maakte de bezetting van de eilanden door de Japanners tijdens de Tweede Wereldoorlog (1942-1945) mee, keerde na de oorlog terug en heeft de heropbouw en verdere ontwikkeling van dit missiegebied nog vele jaren meegemaakt. In 1960 werd hij benoemd tot provinciaal van de provincie Oceanië van de Sociëteit van Maria (SM) met als standplaats Sydney in Australië. Hij was provinciaal tot 1966. In dit zeer uitgebreide interview gaat pater Van de Walle in op deze perioden uit zijn leven als missionaris in Oceanië. Na zijn opleiding in Hulst en Glanerbrug vroeg hij toestemming om naar de missie in Oceanië te mogen gaan. Bij de maristen moest men dat zelf aanvragen. Naar de missie gaan was een vrije keuze. Pater Van de Walle kreeg toestemming van de generaal overste, volgde de Memisacursus in Rotterdam en vertrok in 1932 via Rome en Sydney naar de Solomoneilanden. In 1933 arriveerde hij in Visale, de hoofdstatie van de missie van de maristen op het eiland Guadalcanal. Hij ontmoette daar mgr. Louis Marie Raucaz SM die van 1920 tot 1934 apostolisch vicaris van de Zuid-Solomoneilanden was. Deze benoemde hem voor de missiestatie Rokera op het eiland Malaita. We horen van zijn eerste ervaringen en krijgen een beschrijving van de missiepost, de zusters, de school, zijn pastorale en sociale werkzaamheden zoals dorpen bezoeken, mislezen, biechthoren en het geven van medische verzorging. Pater Van de Walle heeft zich verdiept in de inheemse cultuur, waarover we uitvoerig worden ingelicht. Heel het leven van de mensen werd beheerst door geesten. De mannen brachten bloedige en onbloedige offers. Ook koppensnellen kwam nog voor. In 1939 kreeg pater Van de Walle de opdracht om in Rohinari op Malaita een catechistenschool op te zetten. De eerste poging in Buma was mislukt. Van de Walle begon opnieuw met een school voor catechisten. Hij kocht een groot huis, waar echtparen konden wonen en les kregen in de catechismus, de bijbel en in het leren preken tijdens de zondagsdiensten. Naast zijn werk voor de catechistenschool, verrichtte hij nog andere werkzaamheden zoals het uitdelen van medicijnen in Rohinari en in de dorpen: "een middel om geaccepteerd te worden". Het was slecht gesteld met de hygiëne en de gezondheidstoestand van de mensen. We krijgen uitvoerige informatie daarover. Andere onderwerpen zijn huwelijksgebruiken, geboorten, watervoorzieningen, verbetering van gewassen en de aanplant van kokosnootbomen.

Zijn verblijf op Malaita werd onderbroken door de Tweede Wereldoorlog. De Japanners veroverden Gualdalan en Malaita. Twee paters en twee zusters die verdacht werden van collaboratie met de Amerikanen werden door de Japanners vermoord. De kathedraal in Honiara en de missiepost in Visale werden door de Amerikanen gebombardeerd. Pater van de Walle werd in 1943 geëvacueerd naar Sydney. In 1945 keerde hij terug naar de missiestatie in Rohinari op Malaita. Hij bleef daar nog 15 jaar. De oorlog had veel in beweging gezet. Onder de Amerikaanse soldaten die de eilanden bevrijd hadden van de Japanners bevonden zich veel Afro-Amerikanen. Deze brachten nieuwe opvattingen mee. De idee voor onafhankelijkheid begon te groeien. Politieke bewegingen- zoals de Marching Rule - ontstonden die opkwamen voor zelfbestuur en anti-Engels en soms zelfs anti-missie waren. Pater van de Walle vertelt uitgebreid over zijn na-oorlogse ervaringen en de houding van de Engels koloniale regering tegenover het streven naar onafhankelijkheid. De spanningen namen toe. De Catholic Welfare Society (CWS) gaf sociaal-economische hulp aan de mensen en bracht daardoor de missionarissen dichter bij de bevolking dan bij de regering. De missie op de Solomoneilanden is volgens hem te lang “missie gebleven”. Pas laat begon men ernst te maken met de opleiding van eigenlandse priesters. Mgr. J.M. Aubin SM, apostolisch vicaris van 1935 tot 1958, begon een seminarie in Tinaru voor de diocesane priesteropleiding. De eerste priester van de Solomoneilanden kwam uit Rohinari en werd in 1979 tot hulpbisschop gewijd. In 1960 werd pater Van de Walle benoemd tot provinciaal. In het tweede deel van dit interview gaat hij in op deze functie en zijn werkzaamheden. Eerst krijgen we een beschrijving van de acht apostolische vicariaten waar maristen werkzaam waren. De maristen vormden in Oceanië een ‘internationaal team’. Hij vond dat beter dan een ‘nationaal team’. Toch werkten de meeste Nederlandse maristen op de Solomoneilanden. In de zes jaar dat hij provinciaal was bezocht hij drie maal alle missionarissen. Hij vertelt over de verhouding tussen de paters-maristen en de zusters-maristen. Er waren vroeger strikte regels voor de onderlinge omgang. Als provinciaal heeft hij zich ook ingezet voor een betere financiering van de missionarissen en het missiewerk. Men was afhankelijk van giften uit Australië en uit Nederland. De paters, zusters en de broeders verbouwden zoveel mogelijk hun eigen voedsel. Verder werd alles ingevlogen vanuit de missieprocuur in Sydney. Van de Walle heeft veel moeten bedelen, ook mgr. D.W. Stuyvenberg SM (1958-1984) deed veel aan fondsenwerving. Na de oorlog werd ook geld verdiend met de verkoop van kopraproducten. Een ander onderwerp is de kerkenbouw. Vroeger moesten om de vijf jaar de kerkjes, die van bladeren gebouwd waren, vernieuwd worden. In de jaren zestig ging men bij de bouw van nieuwe kerken over tot een Europese stijl en het gebruik van Europees materiaal. Er waren weinig eigenlandse priesterroepingen. De leken begonnen steeds meer een aandeel te nemen in het werk van de missiestaties. Na zijn periode als provinciaal bleef hij in Australië wonen en werken. Over deze periode horen we geen informatie meer. Tot slot van dit gesprek, evalueert pater Van de Walle zijn missionarisschap en de veranderingen die na de oorlog optraden in zijn missionaire visie mede door het optreden van een beweging zoals de Marching Rule die streefde naar een terugkeer van de eigen cultuur en die zelf de leiding in handen wilde nemen. Van de Walle zag steeds meer in dat niet alleen de opbouw van de kerk belangrijk was, maar ook “de hele mens”. In 1973 keerde hij terug naar Nederland.

Trefwoorden: Apostolisch Vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden; Bisdom Honiara; Raucaz, L.M.; Aubin, J.M.; Stuyvenberg, D.W.; Maristen; Memisa; Pastoraal; Beleid; Traditionele zielzorg; Gezondheidszorg; Onderwijs; Seminarie; Eigenlandse priesters; Eigenlandse zusters; Zusters Maristen; Tweede Wereldoorlog; Onafhankelijkheid; Fondsenwerving; Marching Rule; Catholic Welfare Society; Catechese; Catechisten; Eigenlandse maristen; Politieke situatie; Provinciaal; Missionaire visie.

SRI LANKA

OBLATEN VAN DE HEILIGE MAAGD MARIA (OMI)

C.M. Omloo

KMM 622

* 21 mei 1921 / interview: 16 juli oktober 1981, 282 minuten.

Werkgebied: Sri Lanka 1948-1981.

Functie: pastoraal.

Pater Chris Omloo werd in 1948 benoemd voor Sri Lanka (Ceylon) waar zijn Congregatie van de Missionarissen Oblaten van de Onbevleete Maagd Maria (OMI) werkzaam was. Hij werd pastor in vier parochies in het bisdom Jaffna in het noorden van Sri Lanka: achtereenvolgens in Vavúneya van 1951-1954, in Vadalaltévu (1954-1956) en (1958-1963), in Mullaetevu (1968-1972) en in Mankulam (1974-1981). Het interview is thematisch opgebouwd. Elk onderwerp wordt uitgediept. Pater Omloo is een geboren verteller en hij geeft een schat aan informatie over elk onderwerp. Hij begint met te vertellen over zijn benoeming voor Sri Lanka. Het was eens schok: "je werd uitgezonden naar het buitenland zonder inbreng". Er was geen tijd voor voorbereiding. Hij werd ontvangen door mgr. G.A. Guyomar OMI (1924-1950), bisschop van Jaffna, en zijn confraters Henk Schram, Willem Nijs en Harry Nissen. Na aankomst ging hij eerst zes maanden lang de diverse talen leren zoals Engels, Singalees en Tamul, de taal van het Noorden. Daarna horen we een beschrijving van de streek waar hij kwam te werken en van de mensen die zeer arm waren. De Hindoes waren in de meerderheid en verder waren er moslims en katholieken (ongeveer 15% van de bevolking). De onderlinge verhoudingen worden toegelicht. Met de Hindoes waren er goede contacten, met de moslims niet. Ook werkten er enkele protestantse kerkgenootschappen op Sri Lanka. Na 1964 begon de oecumene gestalte te krijgen. Zij eerste parochie had een hoofdkerk en een aantal buitenposten. De parochie was circa 1000 vierkante meter groot en telde ongeveer 1000 katholieken. Vanaf het begin werden leken ingeschakeld vooral in de buitenposten, omdat de priester maar eenmaal in de zes maanden kon langskomen. We krijgen informatie over een dag op een buitenpost en de inbreng van leken in het pastorale werk. Een alles overheersende rol in het dagelijks leven speelde het kastensysteem. Er waren wel 25 kasten, waaronder hoofdkasten en onderaan de laagste kasten van paria's en de outcasts, de uitgestotenen. Pater Omloo gaat in op de oorsprong van het kastenstelsel. Door de kerk zijn er al grote veranderingen opgetreden. De kerk duldt deze verschillen tussen groepen mensen niet. De missionaris behoort tot geen kaste en de eigenlandse priesters moeten goed laten blijken dat zij er voor iedereen zijn. Belangrijk voor het bisdom waren de katholieke scholen die als particuliere instellingen niet gesubsidieerd werden. In 1956 werden de lagere en middelbare katholieke scholen door de staat afgenomen en overgenomen. Een zware tegenslag voor de kerk. Na 1956 mochten de priesters wel godsdienstles blijven geven op de genationaliseerde scholen. Sinds de nationalisatie is het onderwijspeil gezakt. De katholieke sfeer is verdwenen. Tegelijk met de scholen werden de katholieke ziekenhuizen genationaliseerd. De zusters moesten weg. Veel zusters gingen daarna in Latijns-Amerika werken. Vervolgens vertelt pater Omloo over zijn pastoraal werk. Onderwerpen zijn de voorbereiding op de sacramenten, het jaarlijkse kerkfeest, de geloofsverkondiging, de bekeerlingen onder de Hindoes, de taal en de muziek bij de vieringen, de godsdienstige praktijken en de volksreligie. Onder de moslims waren geen bekeerlingen, want dan werden ze uitgestoten. Het volgende onderwerp is de opleiding van de eigenlandse priesters. Pater Omloo geeft een uitvoerige beschrijving van de diverse seminaries zowel die voor de zeven diocesen als

die voor de verschillende congregaties. Oorspronkelijk was de opleiding in het Engels, nu in het Singalees voor het zuiden en in het Tamil voor het noorden. Het celibaat wordt gewaardeerd ook door Hindoes en boeddhisten en wordt gezien als “een gave van God”. In het verlengde van de priesteropleiding wordt ingegaan op de opleiding van catechisten die in 1960 gestart is in het bisdom Jaffna. Er zijn nu gehuwde en ongehuwde catechisten. Zij helpen bij het pastorale werk, het godsdienstonderwijs en de voorbereiding op de sacramenten met name in de buitenposten. Daarnaast zijn er nog diakens en broeders die assisteren. Hierna komt pater Omloo te spreken over de onlusten tussen de Tamuls in het noorden en de Sinagelezen in het zuiden. Van beide bevolkingsgroepen wordt een schets gegeven. De onafhankelijkheid bracht voordelen en nadelen met zich mee. Er ontstond een nieuwe tegenstelling tussen de rijken in de steden en de armen op het platteland. De kerk probeert de armen te helpen. Pater Omloo kreeg vanuit Nederland hulp onder andere van zijn missieprocure, van pater Floor de Grauw OMI en van de NOVIB. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) bracht veranderingen in de liturgie op gang. In het begin was er enthousiasme voor de veranderingen, nu is men er aangewend. De rol van de buitenlandse missionarissen is rond de tijd van het interview al grotendeels uitgespeeld. Er zijn nog vier buitenlandse missionarissen in het bisdom. De verantwoordelijkheid is volledig overgedragen aan de eigenlandse clerus, ook de seminaries zijn in eigenlandse handen. Pater Omloo ziet de taak van de buitenlandse priesters als het geven van geestelijke leiding aan de eigenlandse priesters en het vullen van gaten omdat er te weinig priesters zijn. Hij voelt zich gesteund door zijn ‘thuisfront’. Kreeg financiële hulp van de congregatie en kon daardoor kerkjes bouwen en mensen helpen. Tot slot geeft hij nog informatie over pater Henk Schram die een kajottersbeweging had opgezet. Schram had veel invloed. Er ontstond een conflict met de autoriteiten en er volgde een rechtszaak. Schram werd ‘persona non grata’ en moest weg. Pater Omloo keerde na dit interview terug naar Sri Lanka: “Je houdt van die mensen, voelt je er thuis, hier niet”.

Trefwoorden: Bisdom Jaffna; Missionarissen Oblaten van de Onbevleete Maagd Maria; Guyomar, G.A.; Schram, H.; Nijs, W.; Nissen, H.; Pastoraal; Kastenstelsel; Hindoes; Moslims; Paria’s; Protestantse kerken; Oecumene; Leken; Onderwijs; Nationalisatie; Ziekenhuis; Godsdienstonderwijs; Catechisten; Diakens; Eigenlandse priesters; Seminarie; Celibaat; Grauw, F. de; Thuisfront; Kajotters.

TAIWAN

LAZARISTEN (CM)

F.J.G. Bomers

KMM 792

* 21 februari 1938 / interview: 20 februari 1984, 315 minuten.

Werkgebied: Taiwan 1964-1980.

Functie: pastoraal.

Pater Frans Bomers vertrok in 1964 zonder een voorbereiding op zijn missiewerk naar Taiwan. Nadat eind 1952 de laatste Nederlandse lazaristen verdreven waren uit hun bisdom Yungpingfu (nu bisdom Tangshan geheten) ging mgr. J.C. Herrijgers CM naar Taipei op Taiwan. Hij regelde met de bisschop daar dat de Nederlandse lazaristen een district in het bisdom Taipei toegewezen kregen zoals ook de verdreven jezuïeten, franciscanen, scheutisten, salesianen, salvatorianen, camillianen en de leden van de Chinese congregatie van de Discipuli Domini (CDD) ieder een district toegewezen kregen. In 1964 hadden de lazaristen de zorg over tien parochies. Pater Bomers verbleef eerst een jaar in bisdom Hsinchu op een taalschool om de taal te leren. Daarna werkte hij van 1965 tot 1980 in het aartsbisdom Taipei. Dit uitgebreide interview begint met een beschrijving van zijn studietijd, het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) en de wijze waarop zijn benoeming voor Taiwan tot stand kwam. Pater Bomers vertelt daarna zeer gedetailleerd over zijn werkzaamheden op Taiwan. De onderwerpen worden zowel chronologisch als thematisch besproken. Hij werkte van 1965 tot 1969 als pastor in Toucheng op het platteland, daarna van 1970 tot 1976 als studentenpastor in de stad in Taipei-Shihlin en vervolgens van 1977 tot 1980 weer als pastor in Toucheng. We horen eerst over zijn eerste indrukken. Zijn ontvangst in Taipei waar het Provinciaal Huis stond. Er waren drie provincies (de Nederlandse, de Chinese en de Amerikaanse provincie) van de Lazaristen (CM) op Taiwan werkzaam in het basispastoraat meestal onder Chinezen afkomstig van het vasteland. Bomers vertelt over pogingen om te komen tot samenwerking van de drie provincies en om te komen tot een opleiding van eigenlandse lazaristen in 1979. Het plan om tot één provincie te komen liep niet en de opleiding van Chinese lazaristen evenmin. Op de taalschool koos hij ervoor om de Taiwanese taal (de taal van de oorspronkelijke bevolking) te leren, terwijl anderen de Chinese taal (de taal van de emigranten van het vasteland) leerden. Op de school waren paters van diverse congregaties uit verschillende landen uit Europa en Amerika aanwezig. Naast taalonderricht kregen zij les in Chinese cultuur, kerkgeschiedenis, voorouderverering, tradities etc. Zijn eerste post was Toucheng, een parochie overgenomen van de franciscanen. Er zaten al twee confraters Jan van Wezel en Jan van Aert, die op het punt stond te vertrekken en zusters uit de Filipijnen. Hierna krijgen we een uitvoerige beschrijving van zijn werkzaamheden als pastor in een plattelandsparochie met circa 300 parochianen. Onderwerpen zijn de catechese, de catechisten, het huisbezoek, het bezoeken van de zieken in het ziekenhuis van de paters camillianen, het dagelijks avondgebed bij mensen thuis, films draaien en de devotie voor Maria. De godsdienst van de Taiwanese is een 'mengelmoes' van boeddhisme en volksgodsdienst. Taiwan was een vroeger een Japanse kolonie. Na de terugtrekking van de Japanners, werden er overal tempels gebouwd. Deze tempels zijn bedevaartplaatsen geworden, waar mensen geloften doen en offeren voor de overledenen. Bomers gaat in op de tegenstellingen tussen de katholieke godsdienst en de plaatselijke godsdiensten en de eigen gebruiken zoals huwelijksgewoonten en voorouderverering. Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van de missiepost zelf met een pastorie en een kerk. Er was nog geen school. Tot de werkzaamheden

behoorde ook de zorg voor zieken zoals de polio-kinderen uit de provincie Ilan. Er werd een activiteitencentrum op het terrein van de gezondheidszorg gebouwd en een polio-centrum. Dit was een groot succes. Het heeft veel goodwill gekweekt voor de missiepost, maar het heeft niet geleid tot bekeringen, wel tot een stuk identiteit. De katholieke gemeenschap groeide slechts door natuurlijke aanwas. Bomers gaat ook in op de veranderingen in de kerk die plaats vonden na het Tweede Vaticaans Concilie. De bisschoppen waren erg Romeins geïntereerd. De liturgie was al in het Chinees. Tot de veranderingen behoorden de introductie van de voorouderverering in de katholieke kerk, de offergaven, het voorouderaltaar, buigen in plaats van knielen, allemaal zaken die de kerk meer Chinees geïntereerd moesten maken. Dit deel over Toucheng eindigt met een beschouwing over de financiën van de parochie. In 1970 ging Bomers naar Taipei om het 'Mandarijn-Chinees' te leren. Hij werd benoemd voor een parochie van 'vasteland-Chinezen' in Shilin, een stadswijk van Taipei. Hij werd er studentenpastor op de universiteit en op een college. Het waren arme studenten en de zorg voor hen geschiedde vanuit de parochie. Er was een studentencentrum. Bomers vertelt wat zijn werkzaamheden voor de studenten inhielden. Een ander onderwerp is de relatie met de protestanten. Sommige Amerikaanse protestantse groeperingen die op Taiwan werkten, waren nogal fanatiek. Het verschil tussen katholieken en protestanten is moeilijk te begrijpen voor de Chinezen. Bomers gaat in op hun anti-katholieke houding. De Chinezen zelf zijn niet anti-katholiek of anti-kerk. Er was ook een tegenstelling tussen de buitenlandse priesters en de Chinese priesters. De parochies op het platteland werden bediend door de buitenlandse missionarissen, terwijl de Chinese priesters in de stad werkten of in het onderwijs. Na een sabbathjaar in Nijmegen, ging pater Bomers in 1977 terug naar Toucheng. Hij werkte daar nog drie jaar. In 1980 besloot hij terug te gaan naar Nederland, omdat hij door de bisschop niet geaccepteerd werd en hij wrevel constateerde bij sommige Chinese priesters. Tot slot van dit interview gaat pater Bomers in op de politieke situatie en de houding van bisschoppen en priesters. Zij hebben zich erbij neergelegd dat zij niet meer zullen terugkeren naar China. Zij steunen min of meer de regering die zich afzet tegen het moederland. Tot slot van dit interview geeft pater Bomers aan wat Taiwan voor hem betekend heeft.

Trefwoorden: Bisdóm Hsinchu; Aartsbisdóm Taipei; Bisdóm Yungpingfu; Bisdóm Tangshan (Yongping); Herrijgers, J.C.; Lazaristen; Jezúieten; Franciscanen; Missionarissen van Scheut; Salesianen; Salvatorianen; Camillianen; Congregatio Discipuli Domini; Pastoraal; Vasteland-Chinezen; Catechese; Catechisten; Mariadevotie; Volksreligie; Traditionele gebruiken; Financiën; Eigenlandse lazaristen; Gezondheidszorg; Bekerings; Studentenpastoraat; Protestanten; Tweede Vaticaans Concilie; Buitenlandse missionarissen; Chinese priesters; Politieke situatie.

MISSIONARISSEN VAN SCHEUT (CICM)

J.A.M. van den Berg

KMM 32

* 31 december 1935 / interview: 19 april 1979, 300 minuten.

Werkgebied: Taiwan 1961-1968.

Functie: pastoraal.

In 1949 trok de nationalistische regering zich terug van het vasteland van China op Taiwan (Formosa). Ruim een miljoen Chinezen, de zogenaamde vastelanders, volgden in de periode 1949-1950. Het land kon zo'n invasie niet verwerken. Op 30 december 1949 wordt de Apostolische Prefectuur van Taipei opgericht en op 7 augustus 1952 de kerkprovincie Taiwan. De Missionarissen van Scheut waren van 1864 tot 1949 werkzaam geweest in China. Na hun verbanning uit China trokken de meeste missionarissen naar een nieuw missiegebied bijvoorbeeld in Indonesië, Haïti of in

Taiwan. De Scheutisten begonnen in 1954 in Taiwan met pastoraal werk in een parochie in Taipei op verzoek van mgr. J. Kuo Joshih, de eerste aartsbisschop van Taipei (1952-1959). Pater Van den Berg was van een nieuwe generatie missionarissen, hij had niet in China gewerkt. Taiwan was zijn eerste missiepost. Hij werkte slechts zeven jaar in Taiwan waar hij pastoraal werk deed. Het interview begint met een schets van de geschiedenis van Taiwan. In 1960 waren er ongeveer 3000.000 katholieken op een bevolking van circa een miljoen inwoners en ongeveer 800 priesters die allemaal “bezig waren in hun eigen tuintje”. Hij kreeg toestemming om parttime de Chinese taal te leren en parttime pastoraal werk te doen. De ging goed het eerste half jaar. De kerk ging aan de Taiwanese, de oorspronkelijke bevolking, voorbij. Alles was gericht op de Chinezen van het vasteland en die Taiwanese die de Chinese taal beheersten. Na 1950 barstte een bouwwoede los. Iedere pastoor bouwde een kerk, met als resultaat dat het eiland is bezaaid met kerkgebouwtjes. De gedachte was in die tijd: “Er moet een gebouw komen, dit zal de mensen trekken en dan kunnen we verder”. Men had verder geen visie volgens pater Van den Berg. Vanaf 1965 gaat hij de taal van de Taiwanese leren. Hij had de strijd opgegeven mensen aan te trekken. Het aantal bekeerlingen was niet groot. Er was altijd geprobeerd individuele bekeerlingen te krijgen, maar een Chinees kent geen individualiteit. Is een gemeenschapsmens. Voor hem was de vraag dan ook: “Wat kan de kerk betekenen voor de gemeenschap? Hierna vertelt hij over de pogingen van aanpassing van de kerk in het licht van de politieke en sociale achtergronden. In zijn eigen pastoraal werk heeft hij zich intensief beziggehouden met de vraag “Hoe maak je de ‘boodschap’ duidelijk? Hij zag zijn opdracht in Taiwan vooral als “Daar te zijn als christen”. Hij zet verder uiteen hoe hij dat zag. In 1968 werd hij ‘persona non grata’ in de ogen van de nationalistische regering vanwege zijn grote bezorgdheid voor de rechten van de Taiwanese, de oorspronkelijke eilandbewoners. Deze werden achter gesteld bij de binnengedrongen ‘vasteland-Chinezen’. Na zijn verblijf op Taiwan ging hij sinologie en sociologie studeren op de Filipijnen en in Amerika. Op de Filipijnen trof hij een zwaar geïnstitutionaliseerde kerk aan met veel uitingen van een devotieele volksreligie zoals bedevaarten en rozenkransen. Hij schrok ook van zijn eigen congregatie met veel eigendommen en instituten. Tot slot van dit interview vertelt hij nog over zijn visie op de toekomst van de kerk en op de boodschap van het evangelie.

Trefwoorden: Aartsbisdom Taipei; Kuo Joshih, J.; Missionarissen van Scheut; Pastoraal; Vasteland-Chinezen; Verbanning; Volksreligie; Devoties; Bedevaarten; Aanpassing; Politieke situatie; Sociale achtergronden.

THAILAND

URSULINEN (OSU)

H.F.M.W.J. Frank [kloosternaam: zuster Miriam]

KMM 159

* 5 december 1905 / interview: 14 maart 1980, 180 minuten.

Werkgebied: Thailand 1948-1951; Indonesië 1951-1958; Thailand 1958-1979.

Functie: onderwijs.

Zuster Miriam vertrok in 1948 naar Thailand om Engelse les te gaan geven op een middelbare meisjesschool in Chiang Mai. In deze plaats in het noorden van Thailand werkte een internationale groep van Ursulinen samen met de paters Jezuiten. Zij vormden één gemeenschap. De zusters en de paters woonden in afzonderlijke huizen, maar de maaltijden, de onkosten etc. waren gezamenlijk. Zuster Miriam heeft les gegeven op de middelbare school en had in de laatste tien jaar tevens de zorg voor het studentenhuis voor meisjes met de naam "The Seven Fountains" dat gevestigd was op de campus van de Chiang Mai University. Deze universiteit was de eerste universiteit buiten Bangkok en werd opgericht in 1964. De studenten die in het hostel van de zusters woonden kwamen van de middelbare school en studeerden vier jaar aan de universiteit. Daarna zochten zij een baan of gingen naar Amerika, Australië of Engeland. De paters hadden twee van dergelijke hostels voor jongens die op de universiteit gingen studeren. Er waren ongeveer 30 meisjes en 60 jongens die in de hostels woonden. In dit interview vertelt zuster Miriam over haar werk in Thailand en in Indonesië. Zij werd in Thailand ernstig ziek en in 1951 overgeplaatst naar Bandung in Indonesië. Zij bleef daar tot 1958 en keerde daarna terug naar Chiang Mai. De katholieken in Thailand, nog géén 1% van de bevolking, hadden een ghettogeest. Bekeringswerk was erg moeilijk. De meeste meisjes in het studentenhostel waren boeddhisten en kwamen uit de bovenlaag van de boeddhistische samenleving die niet katholiek wenste te worden. Hun kennis van de godsdienst was gering. De meisjes toonden weinig interesse in het katholicisme. Zuster Miriam benadrukte in haar omgang met de meisjes de eigen cultuur. Zij bespreekt zijdelings nog enkele onderwerpen zoals het huwelijk, het celibaat, de toekomst van de orde in Thailand, de charismatische beweging en haar geestelijk leven. Haar motivatie om terug te gaan naar Nederland was gelegen in het feit dat zij nooit tot vriendschap was gekomen met Thaise collega's op de school. Zij heeft zich eenzaam gevoeld. Terug in Nederland kon zij haar medezusters nooit iets vertellen over haar werk in Thailand.

Trefwoorden: Bisdome Chiang Mai; Jezuiten; Onderwijs; Middelbare meisjesschool; Boeddhisme; Huwelijk; Celibaat; Charismatische beweging; Geestelijk leven.

Register

- à Campo, B., 25; 27
Aalmoezenier, 32; 42; 73; 75; 95; 159;
163; 178
Aanpassing, 18; 41; 97; 102; 118; 161;
196
Aartsbisdom Bangalore, 83; 84; 99;
102; 104
Aartsbisdom Bombay (Mumbai), 94;
100; 144
Aartsbisdom Cagayan de Oro, 61; 62
Aartsbisdom Canberra, 3; 4
Aartsbisdom Cap-Haïtien, 41
Aartsbisdom Cotabato, 57
Aartsbisdom Hohhot, 41
Aartsbisdom Hyderabad, 90; 105; 140
Aartsbisdom Jaro (Iloilo), 65; 66; 69
Aartsbisdom Jeruzalem, 107; 109; 110
Aartsbisdom Karachi, 83; 86; 138; 140;
141; 143; 144; 146; 147; 148; 151;
152; 154
Aartsbisdom Kuching, 125; 126; 128;
132
Aartsbisdom Kunming, 23
Aartsbisdom Lahore, 86; 91; 137; 138;
148; 152; 157
Aartsbisdom Madang, 87; 167; 174
Aartsbisdom Madras (Chennai), 83; 90;
92; 94; 99; 100
Aartsbisdom Manila, 57; 58; 63; 70
Aartsbisdom Masaka, 2
Aartsbisdom Maseru, 1
Aartsbisdom Melbourne, 3; 4
Aartsbisdom Merauke, 6; 8; 9; 29
Aartsbisdom Mwanza, 103
Aartsbisdom Nairobi, 130
Aartsbisdom Nouméa, 134
Aartsbisdom Osaka, 115; 116; 118;
119; 120
Aartsbisdom Peking (Beijing), 25; 27;
28; 29; 39
Aartsbisdom Pontianak, 47
Aartsbisdom Port Moresby, 169
Aartsbisdom Rabaul, 168; 178
Aartsbisdom Rangoon, 154
Aartsbisdom San Francisco, 75
Aartsbisdom Sydney, 1; 2
Aartsbisdom Taipei, 32; 195; 196
Aartsbisdom Wellington, 135
Abdij van Berne, 93; 94; 95; 96; 97; 98
Aboriginals, 88; 94; 95; 96; 97; 98
Abortus, 15; 70; 153; 173
Academie voor Toegepaste Kunst
Maastricht, 58
Actie 'Eten voor India', 89
Adat, 8; 29; 125; 130
Adult Education, 2; 182; 183
Adventisten, 43; 44; 170; 171; 177;
178; 179
Aelen, J., 94; 99; 100; 104
Aengenent, J.D.J., 1
Aerts, J., 6
Aglipay, Gregorio, 60; 61; 63; 65; 69;
71; 72
Almeida, Anthony, 83; 143
Ambachtsschool, 6; 8; 10; 11; 61; 62;
109
Amerikaanse Episcopale kerken, 67;
69
Amerikaanse zusters, 115; 153
Amerikanen, 11; 17; 23; 28; 32; 41; 42;
47; 48; 49; 54; 56; 60; 61; 65; 67;
73; 74; 111; 119; 190
Amruthavani Communication Centre,
105
Anglicanen, 44; 77; 95; 96; 173; 177;
178; 179; 189
Anglo-Indiase gemeenschap, 156; 157;
164; 165
Anglo-Indiërs, 88; 156; 157
Animisme, 94; 96; 97; 98; 174
Anzer, J.B., 39
Apartheid, 2; 3
Apostolaat der Oosterse Kerken (AOK),
122; 123
Apostolisch prefect, 19; 140; 164
Apostolisch Vicariaat van Aleppo, 108;
109
Apostolisch Vicariaat van Alexishafen,
166; 167
Apostolisch Vicariaat van Amboina, 6
Apostolisch Vicariaat van Baguio, 46;
47; 71; 72
Apostolisch Vicariaat van Beirut, 108;
109; 121; 123
Apostolisch Vicariaat van de
Molukken en Nieuw-Guinea, 6

Apostolisch Vicariaat van de Zuid-Solomoneilanden, 177; 178; 179; 180; 184; 185; 188; 190; 191
 Apostolisch Vicariaat van Hangkow (Hankou), 21
 Apostolisch Vicariaat van Heliopolis, 108; 109
 Apostolisch Vicariaat van Jolo, 57
 Apostolisch Vicariaat van Luanfu (Lu'an), 11; 13; 15; 17; 18; 19; 21; 23; 25; 27
 Apostolisch Vicariaat van Mongolië en Mantsjoerije, 34; 35; 40
 Apostolisch Vicariaat van Multan, 162; 163
 Apostolisch Vicariaat van Peking (Beijing), 34; 35
 Apostolisch Vicariaat van Rabaul, 167; 168
 Apostolisch Vicariaat van Yungpingfu, 8; 9; 32; 34; 35
 Apostolisch Vicariaat van Yunnanfu, 23
 Apostolische Prefectuur van de Kleine Sunda-eilanden, 37; 38
 Apostolische Prefectuur van Hungtung, 17; 21
 Apostolische Prefectuur van Jesselton, 125; 126; 128
 Apostolische Prefectuur van Kaiser Wilhelms-Land, 166; 167
 Apostolische Prefectuur van Kashmir en Jammu, 90; 91; 162
 Apostolische Prefectuur van Kashmir en Kafiristan, 90; 91; 151; 152; 157; 159; 161; 163; 165
 Apostolische Prefectuur van Kiangchow, 15; 18; 19; 21; 25; 27
 Apostolische Prefectuur van Labuan en Brits Noord-Borneo (Sabah), 125; 126; 128; 129
 Arbeiders, 53; 57; 79; 119
 Archieven, 169
 Arkfeld, L.C., 167; 173
 Armeniërs, 107
 Armoede, 8; 17; 25; 35; 48; 51; 53; 57; 65; 66; 69; 70; 134; 157
 Aubin, J.M., 178; 179; 180; 183; 184; 185; 188; 190; 191
 Australische zusters, 4
 Bagini's, 97; 98
 Baiga's, 93; 94; 95; 96; 97; 98
 Baptisten, 64; 65; 67; 69
 Barrio's, 53; 57; 73
 Basisgemeenschappen, 51; 57; 69; 70; 72; 171; 173
 Bastiaansen, T., 147
 Bazin, V., 154
 Beach House, 4
 Bedevaarten, 157; 196
 Begrafnisrituelen, 34
 Beijer, C., 10
 Bejaardenhuis, 113; 116
 Bekeringen, 15; 18; 19; 41; 62; 80; 88; 90; 92; 99; 184; 195; 197
 Beleid, 17; 63; 69; 88; 97; 126; 134; 137; 163; 167; 168; 183; 188; 190; 191
 Benedictijnen, 11; 39; 59
 Berentsen, A., 54
 Bernarding, G., 171
 Bertreux, J.B., 178
 Beutener, K., 169
 Bevrijding, 11; 17; 25; 27; 35; 42; 48; 50; 62; 73
 Bevrijdingstheologie, 57; 61
 Bhils, 87; 88
 Bhutto, Ali, 137; 143; 144; 157
 Biechten, 19; 21; 61
 Bijbel, 21; 45; 105; 106; 108; 109; 115; 132; 138; 140
 Billings-methode, 152; 153
 Bisdom Amboina, 6
 Bisdom Apia, 169
 Bisdom Auki, 183
 Bisdom Bacalod, 54
 Bisdom Bayombong, 72
 Bisdom Bethlehem, 109
 Bisdom Butuan, 57
 Bisdom Chiang Mai, 197
 Bisdom Chongli (Xiwanzi), 41
 Bisdom Cochinchina, 148
 Bisdom Denpasar, 38
 Bisdom Dumaguete, 51; 53; 54
 Bisdom Guntur, 90; 99; 100; 102; 103
 Bisdom Hiroshima, 115; 118; 119
 Bisdom Hongkong (Xianggang), 77; 78; 79
 Bisdom Honiara, 178; 179; 180; 183; 184; 185; 188; 190; 191
 Bisdom Honolulu, 75
 Bisdom Hsinchu, 195
 Bisdom Hyderabad, 83; 141; 143; 144
 Bisdom Iligan, 53

Bisdom Indore, 80; 88
 Bisdom Islamabad-Rawalpindi, 91;
 152; 154; 155; 157; 159; 161; 163;
 165
 Bisdom Jabalpur, 94; 95; 96; 97; 98
 Bisdom Jaffna, 193
 Bisdom Jayapura, 29
 Bisdom Kisumu, 130
 Bisdom Kota Kinabalu, 126; 128; 129;
 132
 Bisdom Kuching, 130
 Bisdom Kurnool, 99; 100; 103
 Bisdom Luanfu (Lu'an), 13; 15; 17; 19;
 21; 25; 27; 151
 Bisdom Macau, 79
 Bisdom Mount Hagen, 171; 174
 Bisdom Musoma, 103
 Bisdom Nellore, 90; 92; 103
 Bisdom Pangkalpinang, 176
 Bisdom Qingdao (Tsingtao), 38
 Bisdom Rarotonga, 44; 45
 Bisdom Sambalpur, 87; 88
 Bisdom San José de Antique, 65; 66;
 69
 Bisdom Sapporo, 15; 112; 113
 Bisdom Surigao-Agusan, 59; 61; 62; 63
 Bisdom Tabora, 103
 Bisdom Tangshan (Yongping), 8; 9;
 11; 32; 34; 35; 195
 Bisdom Tientsin (Tianjin), 34; 35
 Bisdom Tuguegarao, 47; 48; 50; 73
 Bisdom Wewak, 173
 Bisdom Yanzhou, 39
 Bisdom Yungpingfu, 6; 8; 9; 32; 34;
 35; 195
 Bisdomblad, 69
 Bisdomvorming, 163; 184
 Bishop Viard College, 135
 Bisschop, 14; 17; 37; 44; 53; 56; 69;
 86; 88; 89; 92; 93; 112; 126; 130;
 138; 139; 152; 156; 159; 165; 190
 Bisschoppelijk adviseur, 143
 Bisschoppelijke hiërarchie, 13; 38; 39;
 137; 151
 Bisschoppelijke Vastenactie, 88; 89;
 142; 143; 157
 Bisschoppenconferentie, 51; 57; 83
 Blauwe Zusters, 126
 Blom, J.J., 86
 Blom, R., 10
 Blomjous, J.P.M., 103
 Boeddhisme, 15; 23; 34; 113; 116; 118;
 125; 197
 Boerderij, 8; 110; 140; 143; 147; 148;
 151
 Boerderij Padri-jo-Goth, 143; 147; 148
 Boerenleenbanken, 60; 63; 65; 66; 69
 Boerkamp, J., 91
 Boers, J.M.J.A., 86; 138; 141
 Bokseropstand, 12; 13; 16; 18; 41
 Borghans, T., 25; 27; 29
 Bos, C.J., 86
 Bouma, V., 176
 Bouter, W., 90; 92
 Bouwactiviteiten, 21; 60; 62; 87; 161
 Bouwens, J., 149
 Brasseur, W., 47; 72
 Brigidine Sisters, 135
 Broeder Everardusfonds, 21
 Broeders van Maastricht, 136; 137
 Broeders van O.L. Vrouw van Zeven
 Smarten, 5; 6; 8; 10; 11; 31; 32
 Bronk, A.N.A. van den, 109
 Browne, D.G., 45
 Bruns, L.J., 19; 25
 Buis, J., 128; 129; 132
 Buitenlandse missionarissen, 18; 23;
 32; 34; 35; 38; 54; 57; 65; 69; 77;
 115; 134; 138; 143; 146; 165; 195
 Burgeroorlog, 17; 32; 35; 90
 Burn Hall High School Abbottabad,
 159
 Burn Hall High School Srinagar, 159
 Buyse, M.R., 148
 Caloco, Frederick, 83; 143
 Calvet, M.M.B., 134
 Camillianen, 32; 195
 Camps, A., 141; 151; 165
 Capalla, F.R., 53
 Capitulatie Japan, 13; 17; 32; 38; 39
 Cardinal Gracias High School, 93; 94
 Cargo Cult, 187; 188
 Caritas, 15; 87; 140
 Catechese, 3; 29; 38; 39; 45; 47; 50;
 53; 63; 66; 69; 70; 72; 75; 77; 79;
 86; 94; 95; 96; 97; 98; 106; 115;
 118; 119; 126; 129; 130; 135; 137;
 138; 143; 146; 149; 151; 161; 165;
 168; 178; 179; 184; 188; 190; 191;
 195
 Catechetisch Centrum, 84; 174
 Catechetisch Instituut, 66; 68; 69; 136;
 137

Catechetische Commissie, 136; 137
 Catechismus, 15; 18; 133; 134
 Catechisten, 13; 19; 32; 34; 36; 38; 41;
 59; 61; 65; 66; 72; 73; 87; 88; 89;
 90; 92; 115; 125; 128; 130; 132;
 157; 161; 164; 167; 169; 171; 173;
 174; 179; 180; 183; 184; 185; 188;
 190; 191; 193; 195
 Catechistenschool, 34; 59; 90; 128;
 157; 183; 185
 Catechumenaat, 13; 18; 34; 38
 Catholic Bishops' Conference of the
 Philippines (CBCP), 56; 57
 Catholic Relief Service, 157
 Catholic Welfare Society, 191
 Cebemo, 127; 128
 Celibaat, 10; 42; 51; 62; 70; 75; 130;
 132; 141; 165; 169; 173; 174; 179;
 188; 193; 197
 Centraal missiehuis, 113; 115; 173
 Charismatische beweging, 3; 71; 72;
 132; 197
 Chevalier, J., 168
 Chiang Kai-shek (Tsjang Kai Shek),
 15; 18; 30; 32
 Chinees episcopaat, 11; 41; 42
 Chinese broeders, 5; 7; 8; 9; 10
 Chinese encyclopedie, 39
 Chinese priesters, 8; 9; 10; 11; 17; 18;
 19; 20; 21; 22; 27; 28; 30; 33; 35;
 37; 38; 39; 41; 42; 77; 124; 195
 Chinese religieuzen, 11; 23; 26
 Chinese taal, 10; 11; 13; 16; 18; 20; 26;
 30; 32; 40; 194; 196
 Chinese zusters, 8; 17; 18; 19; 20; 21;
 23; 25; 26; 27; 28; 29; 31
 Christendorpen, 157; 163
 Christian Study Centre (CSC), 158; 159
 Chung Hoan Ting, P., 128; 132
 Cocq, J.C.M. de, 45
 Co-educatie, 135
 College of Advanced Technology, 112;
 113
 Commission on Social Action, 56; 57
 Communisme, 34; 54; 57; 79; 157
 Communisten, 6; 8; 10; 11; 13; 15; 18;
 19; 21; 23; 25; 27; 28; 29; 32; 34;
 35; 38; 39; 42
 Gemeente, 3; 4; 28; 84; 100; 149;
 173; 188
 Concilie van Shanghai, 39
 Confucianisme, 34
 Congregatie van de Dochters van de
 Liefde van de H. Vincentius à Paulo,
 8; 10
 Congregatie van de Oosterse kerken,
 123
 Congregatio de Propaganda Fide, 15;
 39; 68; 69; 72; 73; 122; 127; 128;
 129; 186
 Congregatio Discipuli Domini, 31; 32;
 195
 Contemplatief leven, 23
 Contract bisdom-congregatie, 115;
 183; 188
 Contract bisdom-orde, 140
 Coolen, M.P.H., 21
 Coöperaties, 1; 35; 53; 54; 57; 63; 65;
 66; 69; 73
 Coöperatieve creditbanken, 53; 54; 57
 Cordeiro, J.M.A., 86; 141; 143; 146;
 151
 Corruptie, 53; 66; 70
 Coupe, L., 168
 Credit Unions, 53; 54; 63; 98
 Cuenco, J.M., 65; 66
 Culturele revolutie, 23
 Cursillos de Cristiandad, 65; 70; 71; 72
 D'Souza, F.P., 147
 Daelen, P. van, 70
 Dajaks, 124; 125; 126; 128; 130
 Dassen, S.F., 15
 Daughters of Mary, 103
 Daughters of Mary Immaculate, 168;
 177; 178; 179; 186; 188
 De Graal, 1; 2
 De Jong, S., 161
 Dengel, A., 58; 153; 154
 Derde Orde, 49; 50
 Despatures, M.B., 104
 Devoties, 19; 38; 48; 53; 61; 62; 63;
 69; 75; 98; 116; 196
 Diakens, 75; 173; 193
 Dias, Cyprian, 149
 Dias, Quentin, 83; 143
 Dictatuur, 42; 47; 51; 53; 57; 63; 154;
 157
 Dijk, J.J.M. van, 18; 21
 Diocesane clerus, 19; 70; 72; 83; 86;
 143
 Diocesane priesters, 63; 65; 69; 141;
 184
 Dochters van Onze Lieve Vrouw van
 het H. Hart, 29

Domingo, T.S., 50
 Dominicanen, 11; 34; 72; 73; 83; 86;
 138; 141; 143; 144; 151; 163
 Don Bosco Youth Centre, 58
 Dooper, B., 149
 Dopen, 19; 27; 28; 39; 61; 78; 119; 140
 Drift, E. van der, 58
 Drugsgebruik, 15; 71
 D'Souza, L., 94
 Dubbelden, B. den, 10
 Dubbelman, C.I., 94; 95; 96; 97; 98
 Dyck, L. van, 41
 East Asian Pastoral Institute, 184
 Econoom, 35; 109; 163
 Edezath, A., 148
 Egberink, B., 54
 Egberink, J., 51
 Eigenlandse broeders, 137; 174
 Eigenlandse congregatie, 25; 27; 87;
 103; 104; 105; 168
 Eigenlandse karmelieten, 51
 Eigenlandse kerk, 126
 Eigenlandse lazaristen, 195
 Eigenlandse maristen, 179; 188; 190;
 191
 Eigenlandse priesters, 29; 32; 34; 63;
 75; 77; 80; 83; 84; 87; 88; 98; 101;
 113; 115; 116; 118; 119; 125; 126;
 128; 129; 130; 132; 134; 138; 144;
 146; 151; 156; 157; 161; 163; 169;
 171; 174; 179; 183; 184; 185; 188;
 189; 190; 191; 193
 Eigenlandse provincie, 99
 Eigenlandse roepingen, 45; 83; 88; 94;
 120; 132; 149; 163; 173; 180
 Eigenlandse scheutisten, 116
 Eigenlandse zustercongregatie, 97; 134
 Eigenlandse zusters, 1; 3; 4; 23; 29; 32;
 45; 66; 68; 69; 80; 87; 88; 99; 100;
 102; 103; 104; 115; 118; 126; 128;
 129; 132; 141; 143; 144; 156; 157;
 165; 167; 168; 171; 176; 179; 183;
 184; 188; 190; 191
 Emancipatie, 15; 83; 106
 Emigranten, 1; 4
 Episcopal Commission on Tribal
 Filipinos (ECTF), 56; 57
 Episcopal Conference of the Pacific
 (CEPAC), 43; 44
 Ernest Oppenheimer Hospital Welkom,
 153
 Ethiopiërs, 107
 Europese zusters, 22; 23; 105; 167
 Family Pastoral Service, 81; 83
 Family Planning, 71; 72; 82; 83; 166;
 167
 Family Welfare Centre, 82; 83
 Filipijnengroep Nederland, 54
 Filipijnse bisschoppen, 57; 62
 Filipijnse cultuur, 70; 71
 Filipijnse novicen, 48; 49
 Filipijnse priesters, 52; 53; 54; 55; 57;
 59; 60; 62; 63; 64; 66; 68
 Filipijnse zusters, 46; 47; 48; 49; 57;
 59; 66
 Filipinisaatie, 46; 64; 70
 Filipino-scheutist, 70
 Filipino-scheutisten, 70; 72
 Filles de la Charité, 8; 10; 11
 Filosofie, 2; 51; 79; 83; 84; 86; 105;
 109; 123; 141
 Financiën, 4; 11; 13; 15; 18; 19; 29; 47;
 50; 61; 62; 70; 77; 80; 84; 92; 99;
 102; 126; 128; 129; 132; 156; 165;
 176; 190; 195
 Fondsenwerving, 97; 183; 188; 190;
 191
 Formosa (Taiwan), 15; 18; 30; 33
 Fortich, A.Y., 54
 Franciscaanse provincie St. Thomas,
 83; 84
 Franciscan House Karachi, 144
 Franciscan Missionaries of Christ
 King, 150
 Franciscan Missionaries of Christ the
 King, 144; 151
 Franciscanen, 11; 13; 14; 15; 17; 18;
 19; 21; 25; 27; 29; 32; 34; 39; 51;
 80; 83; 84; 86; 111; 112; 113; 137;
 138; 140; 141; 143; 144; 146; 147;
 148; 149; 151; 152; 156; 195
 Franciscanessen Kleine Zusters van de
 H. Joseph, 11; 13; 18; 21; 25
 Franciscanessen Missionarissen van de
 H. Jozef van Mill Hill, 126
 Freinademetz, J., 39
 Fu Jen Universiteit, 38; 39
 Fung, S., 132
 Gall, J.J.M., 1
 Gandhi, Mahatma, 95; 101
 Gardiaan, 86; 138; 140; 141; 144
 Gebedsschooltjes, 21

Geboortebeporing, 15; 70; 79; 80;
 101; 103; 132; 143; 153; 154; 157;
 173
 Geerdes, T., 155; 165
 Geerts, A., 32
 Geest, K. van de, 169
 Geestelijk leven, 197
 Geestenverering, 190
 Generaal Bestuur, 4; 5; 6; 26; 27; 28;
 39; 44; 187; 188; 190
 Generaal, 105; 153; 154
 Genootschap van de H. Kindsheid, 15
 Geurts, E.F., 8; 10; 32; 35
 Gevangenispastoraat, 63
 Gezondheidszorg, 1; 3; 6; 25; 27; 32;
 38; 57; 60; 70; 73; 79; 84; 87; 88;
 92; 94; 95; 96; 97; 98; 99; 100; 102;
 103; 104; 115; 140; 147; 153; 154;
 161; 163; 167; 173; 178; 183; 190;
 191; 195
 Ginneken, J. van, 1; 3
 Glowry, M., 99; 103; 104
 Goans, 85; 86; 91; 140; 141; 143; 145;
 146; 147; 148; 151
 Godsdienstonderwijs, 15; 61; 78; 79;
 91; 131; 132; 134; 155; 159; 165;
 171; 174; 176; 185; 193
 Godsdienstvrijheid, 129
 Goedertier, J., 115
 Goedhart, C., 18
 Gonds, 93; 94; 95; 96; 97; 98
 Gonsalves, T., 149
 Good Samaritan Sisters, 3; 4
 Gorostarzu, Ch.D., 23
 Gracias, V., 94; 100; 146
 Grauw, F. de, 193
 Grent, J., 6; 10
 Grieks-Orthodoxen, 107
 Grignon, M., 23
 Grootgrondbezitters, 35; 42; 54; 65;
 140
 Guyomar, G.A., 193
 Haas, J.T., 86
 Haïti, 39; 42; 195
 Haïtiaanse priesters, 41; 42
 Hamer, F.H., 41
 Hasenack, A., 147
 Hayes, J.Th.G., 61; 62
 Heilige Plaatsen, 107; 109; 110
 Heineman, J., 169
 Hemert, A. van, 18
 Hendriksen, C., 54
 Henninghaus, A., 39
 Herckenrath, Th., 176
 Hermens, H.M.J., 38
 Herrijgers, J.C., 32; 34; 35; 195
 Hettinga, N., 91; 155; 157; 159; 161;
 163; 165
 Highschool, 4; 45; 48; 55; 69
 Hindoe-elementen, 100; 101; 102
 Hindoeïsme, 83; 84; 86; 94; 105
 Hindoes, 80; 86; 88; 91; 92; 95; 96;
 142; 143; 144; 145; 146; 147; 157;
 159; 162; 163; 164; 192; 193
 Hofman, J.A.F., 13; 17
 Hogenboom, P.A., 18
 Hokkaido, 13; 15; 21; 111; 112; 113
 Hokkaido-missie, 111
 Holtbergen, B., 66
 Holy Family Hospital Karachi, 146;
 153; 154
 Holy Family Hospital Okkalapa
 Rangoon, 154
 Holy Family Hospital Rawalpindi, 152;
 154; 156; 163
 Holy Family Hospital Solo, 153
 Hospital Sisters, 114; 115
 Hospitium, 6; 8; 10; 11
 Huibers, J.P., 3
 Huijs, J., 86
 Huishoudelijk werk, 104
 Huls, J.H.J., 113
 Huwelijk, 15; 32; 34; 60; 83; 97; 125;
 138; 143; 151; 173; 197
 Hyogo-missie, 115
 Iban, 127
 Ibans, 124; 125; 127; 128
 Iglesia Filipina Independiente, 59; 60;
 61; 62; 63; 64; 65; 67; 69; 70; 71; 72
 Iglesia Ni Christo, 67; 69; 70; 71; 72
 Igorotten, 46; 47; 48; 72; 73
 Inculturatie, 11; 15; 113; 130; 171
 Indiase kerk, 83; 84
 Indiase priesters, 89; 90; 92; 101; 102
 Indiase provincie, 81; 84; 90; 100; 101
 Indiase zusters, 97; 98; 99; 100; 101;
 102; 103; 104; 105; 148
 Indonesië, 5; 6; 8; 10; 21; 28; 29; 32;
 36; 39; 42; 46; 74; 81; 100; 104;
 151; 175; 195; 197
 Institute for Religious and Social
 Studies, 141
 Institute of Japanese Studies, 111; 112;
 113

Intercongregationeel trefcentrum, 4
 Interdiocesaan grootseminarie, 70
 Internaat, 3; 6; 8; 10; 11; 19; 78; 88;
 90; 109; 161; 185
 Internationaal Missionair Congres
 Manila, 70
 Internationalisatie, 72
 Internering, 126; 128; 129; 176
 Interneringskamp, 6; 8; 10; 11; 13; 17;
 19; 21; 25; 27; 32; 35; 38; 39; 42;
 48; 50; 61; 62; 66; 69; 73; 119; 168
 Islam, 83; 86; 121; 123; 125; 128; 129;
 130; 132; 138; 141; 143; 146; 148;
 149; 151; 159; 161
 Islamitisch socialisme, 137; 143; 157
 Islamologie, 141; 159
 Jacobs, A., 148
 Jansen, F., 146
 Jansen, M.G., 29
 Japanners, 5; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15;
 18; 20; 22; 23; 30; 35; 36; 38; 39;
 41; 60; 66; 67; 72; 112; 115; 117;
 118; 125; 127; 128; 167; 180; 185;
 190; 194
 Japanse bezetting, 7; 12; 13; 15; 17;
 19; 20; 21; 24; 25; 27; 30; 32; 35;
 39; 41; 42; 73; 168
 Japanse bisschoppenconferentie, 113
 Japanse franciscanen, 15; 112; 113
 Japanse missie, 116
 Japanse zustercongregaties, 119
 Japanse zusters, 113; 116; 119; 120
 Jappenkamp, 126; 128; 129
 Jeevan Yoti Institute, 104; 105
 Jennes, J., 118
 Jeugdbeweging, 1; 3; 115; 116
 Jeugdwerk, 15; 58; 71; 130; 135; 140;
 148; 151; 171
 Jezuieten, 11; 13; 32; 34; 57; 80; 83;
 90; 95; 96; 97; 103; 104; 116; 119;
 137; 138; 143; 144; 145; 146; 147;
 195; 197
 Joden, 107; 109; 110
 Joodse christenen, 107
 Jurgens, C.L.J., 47; 48; 50; 73
 Kadervorming, 34; 106
 Kailan Mining Administration, 5; 6; 8;
 10; 11
 Kajotters, 116; 193
 Kapucijnen, 74; 80; 83; 86; 90; 91;
 128; 137; 138; 141; 143; 144; 151;
 152; 157; 175
 Karmel, 22; 23; 50; 51; 52
 Karmelieten, 50; 51; 52; 53; 54; 55; 57
 Kastenstelsel, 80; 84; 88; 90; 92; 95;
 97; 99; 103; 104; 105; 118; 138;
 151; 165; 193
 Kathedraal, 17; 19; 35; 45; 62; 72; 94;
 98; 128; 161
 Katholieke Actie, 22; 23; 71; 72; 189;
 190
 Katholieke enclave, 147
 Katholieke organisaties, 77; 78
 Katholieke vrouwenbeweging, 106
 Kelly, M., 1; 2
 Kemp, A.N., 18
 Kerkelijk recht, 151
 Kerkelijke feesten, 38; 63; 65; 69
 Kerkgeschiedenis, 39; 169
 Kerkmuziek, 95
 Kerkopbouw, 10
 Kerkstructuren, 134
 Kerkvernieuwing, 179
 Khan, Ayub, 155
 Kipalapala Sisters, 103
 Kitami-missie, 14; 15; 112
 Klein, E., 134
 Kleine Koerkamp, F., 54
 Kleine Zusters van de H. Joseph, 17;
 20; 23; 25; 27; 28; 29
 Kleinseminarie Quetta, 141
 Kleuterscholen, 15; 113; 119
 Koelemij, L., 10
 Koloniaal systeem, 100; 174
 Koloniale leger, 163; 165
 Koloniale regering, 183
 Koloniale tijd, 144; 147
 Koran, 121
 Korcoes, 87; 88
 Kort, W.M. de, 34
 Kramer, F.G., 13; 151
 Krotten, 53; 58; 94
 Kuo Joshih, J., 32; 196
 Kuomintang (Kwomintang), 12; 13; 15;
 18; 25; 30; 32
 Kurongku, P., 190
 Kweekschool, 10; 38; 87; 95; 157; 171;
 179; 188
 Landbouw, 8; 10; 66; 87; 94; 125; 140;
 147
 Landbouwcoöperatie, 140; 148
 Landbouwonderwijs, 87; 183
 Landbouwprojecten, 87; 92; 132; 143;
 147; 148

Landkerksysteem, 42
 Larregain, J., 23
 Lauwers, L., 10
 Lazaristen, 8; 10; 11; 21; 30; 32; 34;
 35; 39; 40; 41; 194; 195
 Leamy, R., 169
 Lebbe, V., 11; 41
 Lebouille, E., 8; 32
 Leeuwen, J.P. van, 86; 148; 151
 Legioen van Maria, 73; 131; 132; 145;
 146
 Lehman, J.D., 45
 Leken, 4; 47; 49; 50; 57; 63; 69; 71;
 72; 73; 75; 77; 80; 86; 94; 98; 106;
 115; 116; 118; 119; 125; 128; 129;
 130; 132; 137; 157; 169; 183; 184;
 189; 190; 193
 Lekenapostolaat, 1; 3
 Lekenorganisaties, 106; 180
 Lemmens, G., 144
 Lemmens, L.M., 86; 144
 Lemmens, S., 146
 Lesotho, 1
 Leusden, J.A.J. van, 86; 143
 Liebergen, A. van, 151
 Lippits, E., 58
 Little Brothers of St. John the Baptist,
 11
 Little Sisters of St. Francis of Sarawak,
 126
 Little Sisters of St. Therese of the
 Child Jesus, 11
 Little Sisters of the Poor, 21
 Liturgie, 2; 15; 47; 53; 63; 70; 77; 94;
 97; 101; 102; 118; 125; 128; 130;
 146; 156; 165; 173; 179; 188
 Liturgisch Centrum, 94
 Lobo, Pascal, 83; 143
 Lohman, R., 149
 Lutheranen, 95; 96; 170; 171; 173
 Maagden, 19; 21; 41
 Mabinti wa Maria, 103
 Magdalena Hospital Escalante, 54
 Magister, 86; 141
 Maison Carrée, 109; 110
 Man, J.P.H. de, 86
 Manalo, Felix, 69; 71; 72
 Mandaatgebied, 109; 110
 Mandla-district, 93; 94; 95; 96; 97; 98;
 105
 Mangalorians, 85; 86
 Mannix, D., 3; 4
 Mao Zedong (Mao Tse Toeng), 15; 18;
 28; 30; 32
 Maranatha-parochie, 173
 Marching Rule, 187; 188; 191
 Marcos, F., 47; 50; 57; 63; 65; 66; 69;
 72
 Maria Legioen, 22; 23; 33; 34; 41; 42;
 49; 50; 65; 71; 72; 73; 74; 75; 76;
 77; 78; 91; 98; 127; 128; 129; 161;
 166; 180; 182; 189; 190
 Mariadevotie, 45; 195
 Maristen, 133; 134; 169; 178; 179;
 180; 181; 183; 184; 185; 186; 188;
 190; 191
 Maronieten, 109
 Maronitische ritus, 122; 123
 Marriage Encounters, 71; 72
 Martin, P., 134
 Martinez, R.J.Q., 69
 Maryhill School of Theology, 70
 Masterson, W.F., 57
 Medellín, 35
 Medicus Mundi, 1
 Medische Missiezusters, 57; 58; 144;
 146; 151; 153; 154; 155; 156; 160;
 161; 162; 163
 Meersman, A., 146
 Meester, M.L., 73
 Melaatsenkamp, 66
 Melkitische liturgie, 109; 110
 Melkitische ritus, 122; 123
 Memisa, 88; 93; 94; 95; 97; 98; 168;
 172; 173; 177; 178; 179; 191
 Mensenrechten, 57; 69; 72
 Methodisten, 67; 69; 95; 96; 125
 Middelbare meisjesschool, 3; 197
 Mijnwerkers, 6; 8; 10; 32
 Mill Hill Missionary College, 130
 Miltenburg, J.C. van, 83; 86; 138; 140;
 141; 143; 146; 151
 Mimika, 28; 29
 Misereor, 1; 80; 88; 89; 92; 93; 94;
 102; 103; 142; 143; 157; 168
 Missieassistent, 188
 Missiecomplex, 18
 Missiedoelstelling, 183
 Missiegebied Sindh en Baluchistan, 83;
 138; 144; 146; 152
 Missiegeschiedenis, 119
 Missiemethode, 151; 183
 Missieprocur, 19; 63; 144; 190
 Missiereizen, 130

Missiesecretaris, 141
 Missievisie, 188
 Missiezusters Dienaressen van de H. Geest, 37; 38; 80; 166; 167; 172; 173
 Missiologie, 141; 151
 Missionaire strategie, 178
 Missionaire visie, 180; 191
 Missionaire vorming, 70
 Missionarissen Kanunnikessen van Sint Augustinus, 73
 Missionarissen Oblaten van de Onbevleete Maagd Maria, 192; 193
 Missionarissen van het Goddelijk Woord, 34; 36; 38; 39; 80; 86; 87; 88; 166; 167; 169; 170; 172; 174
 Missionarissen van het H. Hart van Jezus, 5; 6; 7; 8; 9; 10; 28; 29; 49; 50; 58; 59; 60; 61; 62; 63; 67; 69; 133; 134; 168; 169
 Missionarissen van Mill Hill, 63; 65; 66; 67; 69; 89; 90; 91; 92; 103; 104; 124; 125; 126; 128; 129; 130; 132; 136; 137; 151; 152; 154; 155; 156; 157; 159; 161; 163; 164; 165
 Missionarissen van Scheut, 11; 21; 32; 34; 35; 39; 41; 46; 47; 48; 49; 50; 58; 67; 69; 70; 71; 72; 73; 76; 77; 114; 115; 116; 118; 119; 195; 196
 Missioneringsmethode, 13; 38
 Miva, 66; 92; 93; 94; 168
 Moeder Teresa, 83; 84; 106
 Mol, A., 53
 Montessorischool, 3
 Moons, A., 151
 Morel, L., 41
 Morelos, C.D.F., 57
 Mormonen, 43; 44
 Moro Movement, 178; 179; 184; 187; 188
 Moslims, 88; 91; 96; 107; 109; 110; 123; 125; 132; 137; 141; 143; 144; 151; 155; 157; 159; 163; 193
 Mouly, M., 35
 Mount Carmel College (MCC), 53; 54; 55
 Mulder, A.J.T., 15; 113
 Mulder, A.J.T., 15
 Nachbar, B., 151
 National Council of Churches Pakistan, 159
 Nationale Kerk, 19; 21; 22; 23; 27; 28; 33; 34; 37; 38; 78; 79
 Nationalisatie, 137; 146; 151; 157; 193
 Nationalisten, 13; 18; 21; 25; 32; 35; 38; 39; 42
 Nederlands leger, 42
 Nehru Gandhi, Indira, 101
 Nicaragua, 34; 35
 Nieuwenhove, W. van, 72
 Nieuw-Guinea, 5; 7; 8; 28; 41; 42; 62; 86; 166; 167; 168; 170; 172; 173; 184; 189
 Nijs, W., 193
 Nissen, H., 193
 Norbertijnen, 93; 94; 95; 96; 97; 98
 Noser, A.A., 167
 Novicemeester, 10; 51; 70; 146; 151; 174
 Novicemeesteres, 23; 47; 48; 50; 58; 120
 Novicen, 23; 47; 48; 116; 120; 151; 154
 Noviciaat, 23; 47; 48; 50; 58; 63; 70; 80; 83; 84; 110; 146; 174
 O'Donohue, J., 163; 165
 Oecumene, 42; 45; 65; 77; 79; 83; 119; 148; 180; 190; 193
 Ogihara, A.A., 115
 Olalia, A., 50
 Onafhankelijkheid, 83; 100; 104; 134; 143; 144; 146; 147; 148; 157; 178; 179; 183; 188; 190; 191
 Onderwijs, 1; 2; 3; 4; 6; 8; 10; 11; 13; 15; 29; 32; 34; 38; 39; 42; 45; 47; 48; 50; 51; 53; 54; 58; 59; 66; 69; 70; 72; 73; 75; 78; 79; 80; 83; 84; 86; 87; 88; 90; 91; 92; 94; 95; 96; 97; 98; 101; 105; 107; 109; 112; 113; 115; 116; 118; 119; 121; 123; 126; 128; 129; 130; 132; 134; 135; 137; 138; 141; 143; 144; 146; 151; 153; 154; 155; 157; 159; 161; 163; 165; 167; 168; 169; 171; 173; 174; 176; 178; 179; 180; 185; 188; 190; 191; 193; 197
 Ongeschoeide Karmelietessen, 21
 Ontwikkelingshulp, 88; 97; 143
 Ontwikkelingswerk, 50; 57; 65; 72; 87; 92; 140; 171
 Oosterhout, A.W. van, 98
 Oostermeijer, G., 8
 Oosterse kerken, 107; 121; 122

Oosterse ritus, 107
 Oosterse spiritualiteit, 121
 Oosterse studies, 107
 Oosterse theologie, 121
 Oud-christenen, 18; 21
 Oud-katholieken, 19
 Ouwelant, Ch. van den, 61; 62
 Overbeke, A. van, 72
 Overdracht, 29; 34; 58; 60; 65; 70; 99;
 106; 112; 183
 Overste, 4; 10; 13; 22; 25; 26; 48; 50;
 63; 68; 69; 90; 95; 98; 100; 104;
 109; 113; 132; 145; 154; 167; 168;
 183
 Oxford Committee for Famine Relief,
 139; 140
 Paes, John, 83; 143
 Pakistaanse franciscanen, 151
 Pakistaanse priesters, 144; 155; 157;
 165
 Palestina, 108; 109; 110
 Pangaart, C. van den, 10
 Papoea's, 6; 8; 9; 10; 29
 Papua Nieuw-Guinea, 87; 166; 167;
 168; 170; 173; 174
 Paria's, 90; 92; 100; 103; 104; 193
 Parochielevens, 6; 15; 21; 23; 32; 34;
 42; 53; 59; 63; 69; 72; 73; 77; 78;
 79; 83; 91; 118; 119; 128; 132; 138;
 143; 146; 157; 163; 165; 171; 184
 Parochieraad, 34; 72; 132
 Pastoraal, 10; 13; 15; 17; 18; 19; 29;
 32; 34; 35; 38; 39; 41; 44; 45; 51;
 53; 54; 57; 59; 61; 62; 63; 65; 66;
 69; 70; 72; 73; 75; 77; 79; 83; 84;
 86; 87; 88; 90; 91; 92; 94; 95; 96;
 97; 98; 109; 113; 115; 116; 118;
 119; 125; 126; 128; 129; 130; 132;
 134; 135; 136; 137; 138; 143; 144;
 146; 148; 151; 157; 161; 163; 165;
 169; 171; 173; 174; 176; 178; 179;
 180; 183; 184; 185; 188; 190; 191;
 193; 195; 196
 Pastoraal Centrum, 165
 Pastoraal team, 146
 Pastoraal werk(st)ers, 34
 Pastoral Institute Multan, 137
 Pastorale theologie, 151
 Pastorale werk(st)ers, 29
 Patriottische priesters, 19
 Paul, B.P., 140; 143
 Paulus VI, 177; 178; 188
 Pelgrims, 107; 121
 Pereira, S.A., 155; 161; 163; 165
 Pessers, C.F.H.M., 21
 Pinksterbeweging, 170; 171
 Pinksteren, C. van, 163
 Pitt, E., 104
 Pius XI, 38; 39
 Poell, M.H., 13
 Politieke bewustmaking, 50; 53
 Politieke gevangenen, 47
 Politieke situatie, 8; 29; 35; 50; 51; 53;
 54; 57; 58; 63; 66; 69; 70; 72; 77;
 86; 89; 125; 128; 129; 132; 143;
 146; 147; 148; 151; 155; 159; 161;
 165; 179; 180; 185; 188; 191; 195;
 196
 Polynesiërs, 43; 44
 Pommer, C., 10
 Pontificium Institutum Orientalium
 Studiorum, 107; 121
 Portiuncula Friary Karachi, 83; 86;
 138; 141; 143; 146; 148; 151
 Postulaat, 80; 110; 154
 Pothacamury, Th., 83; 104
 Potveer, P., 15
 Pouw, V., 10
 Prefect, 37; 93; 94; 141; 175
 Presbyterianen, 179
 Presentation Sisters, 155; 156; 157;
 162; 163; 164; 165
 Priesteropleiding, 13; 21; 51; 61; 62;
 63; 70; 72; 79; 86; 121; 123; 130;
 137; 138; 141; 143; 144; 146; 156;
 169; 171; 173; 183; 185
 Priesterraad, 69; 118
 Priestertekort, 59; 134
 Priorij Jamtara, 98
 Priorin, 23
 Processies, 63; 65; 69; 98; 157
 Procurator, 19; 21; 32; 35; 91
 Programma 'Food for Work', 89
 Promotie Team Mill Hill, 125; 132
 Prostitutie, 71; 167
 Protestanten, 29; 45; 48; 138; 151; 159;
 161; 188; 195
 Protestantse kerken, 42; 50; 69; 77; 86;
 97; 115; 158; 179; 193
 Provinciaal, 84; 141; 169; 190; 191;
 194
 Provincie, 11; 18; 30; 35; 137
 Punjabi's, 140; 141; 142; 143; 148;
 149; 151; 156; 157; 165

Punjabi-taal, 156; 157; 164; 165
 Punjab-missie, 90; 91; 137; 151; 152;
 157; 161; 163; 165
 Raeymaeckers, F.A., 138; 148
 Raucaz, L.M., 178; 191
 Redemptoristen, 84; 120
 Regionaal overste, 4; 38; 92; 134; 137;
 146; 190
 Regional Maior Seminary Christ the
 King, 81; 83; 85; 86; 136; 137; 138;
 140; 141; 142; 143; 144; 146; 149;
 151; 155; 156
 Reijn, A. van, 144
 Reijn, J., 140; 148
 Reiterer, C., 125; 132
 Religieuzen, 104; 187
 Religiosas de la Virgin Maria, 59
 Repatriëring, 11; 35
 Reuver, L. de, 86
 Revolutie, 79
 Rijken, 48; 53; 70; 134
 Rijstchristenen, 13; 38; 42
 Ritenstrijd, 18; 32; 39; 42
 Rodgers, J.H.M., 44; 45
 Romijn, I., 10
 Rossum, S. van, 18
 Rufino I., 69
 Ruijs, C.A., 19
 Sacramentele bediening, 19; 21; 34;
 38; 53; 61; 63; 65; 77; 79; 98; 138;
 146; 165; 179
 Salemink, G.H.J., 113
 Salesianen, 32; 77; 78; 79; 108; 195
 Salvatorianen, 32; 195
 San Carlos Seminary, 69; 70
 Sande, A.C.V.M. van de, 15; 113
 Sani, P., 38
 Santos, R.I., 70
 Santos, R.J., 63; 65; 69
 Sat-Prachat-drukkerij, 87; 88
 Scanlan, J.J., 75
 Schall, A., 35
 Scharmach, I.L., 168
 Scherjon, W.H., 8; 10
 Schie, A.J., 21
 Schismatieke kerk, 65; 69
 Schnusenbergh, A., 13; 21; 25; 27
 Scholberg, B.A., 13; 18; 21
 School of Oriental and African Studies
 Londen, 159
 Schram, H., 193
 Schraven, F., 32
 Schu, Th., 38
 Secretaris, 97; 163
 Secularisatie, 112; 113
 Seiichi Shirayanagi, P., 113
 Seksualiteit, 140; 173
 Seminarie, 10; 13; 18; 19; 21; 32; 34;
 38; 39; 42; 45; 51; 54; 61; 63; 70;
 75; 79; 83; 84; 86; 87; 88; 90; 110;
 113; 115; 116; 118; 125; 128; 130;
 132; 134; 137; 138; 141; 143; 144;
 146; 151; 159; 161; 169; 171; 174;
 179; 183; 185; 188; 190; 191; 193
 Seminaristen, 65; 165
 Sewalt, J.Th., 8
 Shanks, G., 91
 Shintoïsme, 15; 111; 112; 113; 114;
 115; 116
 Sikhs, 91
 Simons, F., 80
 Sin, J., 65
 Sindhi's, 150; 151
 Sint Jozefinternaat Tangshan, 5; 6; 7;
 8; 10; 11
 Sister Formation Institute (SFI), 46; 47
 Sisters of Mercy, 4
 Sisters of the Good Shepherd, 103;
 104; 153; 154
 Sisters of the Rosary, 167
 Slaven, 35
 Slotzusters, 120
 Smit, H.L., 86
 Smith, P.F., 57
 Sociaal werk, 1; 2; 6; 21; 25; 50; 53;
 54; 57; 58; 60; 63; 70; 79; 80; 88;
 90; 91; 104; 119; 128; 130; 132;
 134; 135; 148; 157; 163; 190
 Social Welfare Centre, 80
 Sociale achtergronden, 196
 Sociale Actie, 56; 57
 Sociale noden, 51; 53; 70
 Sociale rechtvaardigheid, 35
 Sociale situatie, 35
 Société des Missions Etrangères de
 Paris, 22; 23; 103; 104; 117; 118
 Society of Catholic Medical
 Missionaries, 151; 153
 Society Superior, 131
 Sociologie, 2
 Soest, W.M. van, 176
 Solomon Islands Christian's
 Association, 189; 190
 Sophia University, 116

South East Asia Rural Social
 Leadership Institute (SEARSOLIN),
 55; 57
 Southsea Evangelical Mission, 179
 Spaans-Amerikaanse oorlog, 72; 73
 Sparrendaal, 69; 70; 76
 Spiritisme, 184
 Spiritualis, 73
 Spirituele vorming, 130
 Spruit, A.T., 13; 17; 19; 21; 25; 27
 St. Anthony's Friary, 81; 83; 84; 86
 St. Anthony's Friary Bangalore, 83; 84;
 86
 St. Antony's Seminary, 83
 St. Antony's Seminary Bangalore, 84
 St. Catherine's Hospital Rawalpindi,
 152; 161; 163
 St. Francis Grammar School Quetta,
 144
 St. George's High School Baramulla,
 91
 St. John's Medical College Bangalore,
 86
 St. John's Regional Seminary, 105
 St. Joseph's Hospital Guntur, 99; 100;
 102; 103
 St. Louis' Friary Palmaner, 83
 St. Mary's High School Peshawar, 159
 St. Mary's High School Rawalpindi,
 159; 161
 St. Mary's Hospital Nellore, 103
 St. Mary's Hospital Peking, 25; 27; 28;
 29
 St. Mary's Hospital Kibara, 103
 St. Patrick's High School Karachi, 144;
 146
 St. Patrick's High School Mauripur,
 144
 St. Patrick's Parish Karachi, 146
 St. Petrus Gallicantu heiligdom, 121
 St. Stanislas Convent Bangalore, 99;
 102
 St. Terese Sisters, 167
 St. Theresia Hospital Kurnool, 99; 100
 St. Vincentiusvereniging, 49; 50; 98;
 161
 Staat van beleg, 47; 50; 53; 54; 57
 Stakingen, 53
 Stichting Nederlandse Vrijwilligers, 58
 Stichting Nederlandse Vrouwelijke
 Religieuzen, 105
 Stiens, C., 10
 Studenten, 70
 Studentenpastoraat, 195
 Studiehuis Dar-ul-Naim Lahore, 149
 Studium Biblicum Franciscanum, 20;
 21
 Stuyvenberg, D.W., 178; 179; 183;
 184; 185; 188; 191
 Suikerrietarbeiders, 54; 57
 Suikerrietindustrie, 54
 Suikerrietplantages, 65
 Superior Ecclesiasticus, 143; 144; 145
 Superior Regularis, 144
 Surban Belmonte, E., 51; 53; 54
 Sweeney, J.J., 75
 Sweepers, 137; 157; 159; 161; 163
 Syrische kerk, 121; 122
 Syrische ritus, 122; 123
 Syrisch-katholiek seminarie, 121; 123
 Syrisch-katholieke kerk, 121; 122; 123
 Syrisch-Malabaarse Kerk, 148
 Taalinstituut Nibuno, 115; 116
 Taalinstituut Peking, 18
 Taalinstituut Taytay, 58
 Tagalog, 57; 58; 69; 70
 Taguchi, P.Y., 115; 116; 118
 Tanzaniaanse zusters, 103
 Taofinu'u, Pio, 169
 Taoïsme, 34
 Tappouni, I.G., 121
 Technische school, 6; 109; 119; 156;
 157; 161; 163
 Technische Universiteit, 113
 Telegu-taal, 89; 90; 99; 100; 101; 102
 Theologie, 2; 83; 86; 106; 109; 123;
 156
 Theunissen, B., 15; 112; 113
 Thijssen, A.H., 38
 Thijssen, H., 155; 159; 161; 163
 Thuisfront, 193
 Tien, Th., 25; 39
 Tijdschrift Het Christelijk Oosten, 107;
 121; 123
 Tillemans, H., 8; 10; 29
 Timmer, F.A., 13; 17; 19; 25; 27
 Tomizawa, B.T., 15; 113
 Traditionele gebruiken, 61; 63; 125;
 180; 195
 Traditionele geneeskunde, 173
 Traditionele godsdienst, 128; 129; 174
 Traditionele kerk, 19; 65; 70; 146; 157;
 171

Traditionele zielzorg, 179; 183; 185; 188; 190; 191
 Transmigranten, 8
 Trappisten, 11
 Tribal mission, 151; 165
 Tweede Vaticaans Concilie, 2; 3; 14; 15; 34; 35; 43; 44; 45; 47; 48; 51; 52; 53; 55; 57; 58; 63; 67; 69; 70; 74; 75; 76; 82; 83; 84; 85; 86; 88; 89; 101; 102; 104; 105; 111; 112; 113; 117; 118; 124; 125; 126; 129; 130; 131; 132; 138; 146; 148; 150; 151; 152; 155; 156; 157; 158; 159; 160; 161; 165; 170; 171; 175; 176; 178; 179; 182; 183; 184; 187; 188; 193; 194; 195
 Tweede Wereldoorlog, 1; 5; 14; 15; 17; 30; 32; 34; 46; 47; 48; 49; 50; 60; 61; 62; 66; 67; 69; 72; 73; 81; 88; 90; 94; 95; 96; 97; 99; 104; 109; 111; 112; 114; 115; 116; 118; 119; 125; 126; 128; 129; 137; 142; 147; 151; 164; 166; 167; 168; 175; 177; 178; 179; 180; 181; 185; 188; 189; 190; 191
 Uganda, 2
 Unie van St. Theresia, 140; 141; 144
 Union Superior General, 68; 69
 Urbanisatie, 157
 Urdu-literatuur, 159
 Urdu-poëzie, 159
 Urdu-scholen, 136; 137; 155; 157; 158; 159; 162
 Urdu-taal, 137; 138; 139; 140; 147; 148; 154; 155; 156; 157; 159
 Vakbonden, 35; 54
 Valenberg, H.J. van, 128; 129
 Vasteland-Chinezen, 195; 196
 Veldhuizen, J.H. van, 18
 Verbanning, 13; 15; 18; 19; 21; 25; 29; 196
 Verbiest, F., 35
 Verlinden, R., 70
 Verpleging, 25; 27; 28; 29; 99; 100; 102; 103; 153; 154; 173
 Vesters, G., 168
 Veuster, Damiaan de, 75
 Viard, Ph.J., 135
 Vicaris-generaal, 163
 Vice-provinciaal, 63
 Vienne, J. de, 34
 Vietnam, 21; 22; 23; 54; 77; 78
 Vietnamese vluchtelingen, 76; 77; 119
 Vietnamese zusters, 22; 23
 Vluchtelingen, 13; 21; 32; 34
 Volksgericht, 6; 8; 13; 15; 18; 19; 23; 25; 29; 38; 39
 Volksreligie, 65; 70; 195; 196
 Volksrepubliek China, 15; 18; 30; 32
 Voluntary Missionary Movement, 130
 Vondelingen, 19; 27
 Vonhoff, F., 10
 Voodoo, 42
 Voorouderverering, 13; 15; 19; 32; 34; 39; 113; 116; 118; 174
 Vos, J.A.M., 128; 130
 Vrakking, J., 61; 62
 Vreede, P. de, 154
 Vrouwen van Nazareth, 1; 2; 3
 Vrouwenbeweging, 1; 3
 Vrouwenkerk, 15
 Vught, L. van, 53; 54
 Wachter, A., 126; 128; 129
 Wagenaar, D., 152
 Weeshuis, 19; 109
 Weeskinderen, 6; 8; 10; 11; 25; 27; 129
 Weide, S.D. van der, 19; 25; 28; 29
 Weig, G., 38
 Westelaken, F.A. van de, 18
 Westen, N.P. van der, 176
 Westendorp, S., 54
 Westermann, H., 87; 88
 Westerwoudt, F., 128
 Wijnaards, H., 105
 Willems, W., 70
 Wisselmeren, 29
 Wit, H.C. de, 66
 Wouters, G., 32
 Xavier University, 55; 57
 Yasuda, P.H., 118
 Zeinstra, S.M., 86
 Ziekenhuis, 3; 6; 8; 19; 25; 27; 80; 94; 98; 99; 100; 102; 103; 115; 130; 154; 193
 Zuid-Afrika, 1; 2; 151; 153
 Zusters Dochters van de Liefde van de H. Vincentius à Paulo, 10; 11
 Zusters Dochters van O.L. Vrouw van het H. Hart, 29; 168
 Zusters Franciscanessen
 Missionarissen van de H. Jozef van Mill Hill, 126

Zusters Franciscanessen
 Missionarissen van Maria, 23; 84;
 91; 144; 150; 151; 162; 163; 165
 Zusters Franciscanessen van Etten, 128
 Zusters Franciscanessen van Veghel,
 46; 47; 48; 50
 Zusters Karmelietessen, 128
 Zusters Maristen, 183; 188; 190; 191
 Zusters Mensa Domini, 66; 69
 Zusters Missionarissen Kanunnikessen
 van Sint Augustinus, 73
 Zusters Oblaten van de H. Franciscus
 van Sales, 97; 98
 Zusters Ongeschoeide Karmelietessen,
 23

Zusters Redemptoristinnen, 112; 113;
 116; 119; 120
 Zusters van Cluny, 44; 45; 134
 Zusters van de Goede Herder, 104;
 153; 154
 Zusters van de H. Elisabeth, 17; 18; 19;
 20; 21; 23; 25; 26; 27; 29
 Zusters van het H. Kruis, 87
 Zusters van Jezus, Maria, Jozef, 3; 4;
 90; 98; 99; 100; 101; 102; 103; 104
 Zusters van Julie Postel, 54
 Zusters van Liefde van Schijndel, 105
 Zusters van Liefde van Tilburg, 104;
 105
 Zusters van Malta, 139; 140; 147
 Zusters van St. Paul de Chartres, 59; 60